
ANTI-LUCRETIVS,

• SIVE •

DE DEO ET NATURA.

TOMUS SECUNDUS.

ANTI-LUCRETIVS

6 m 832

DE DEO ET NATURA

LIBRI NOVM.

EMINENTISSIMO S. R. E. CARDINALI

MINISTRO C. C. C. C. C.

OPUS POST



DE DEO ET NATURA

TOMUS SECUNDUS

DE DEO ET NATURA

TOMUS SECUNDUS



LONDINI

Apud JOHANNEM HODGKIN

MDCCLXXIII

ANTI-LUCRETIVS,

S I V E

DE DEO ET NATURA,
LIBRI NOVENI.

EMINENTISSIMI S.R.E. CARDINALIS

MELCHIORIS DE POLIGNAC

OPUS POSTHUMUM;

Illustrissimi Abbatis CAROLI D'ORLEANS DE ROTHELIN
curâ & studio editioni mandatum.

TOMUS SECUNDUS.



LONDINI;

Apud JOHANNEM NOURSE,

MDCCXLVIII.

ANTI-LUCRETIVS

8175

DE DEO ET NATURA

LIBRI NOVM.

EMMENTISSIMO S. R. E. CARDINALIS

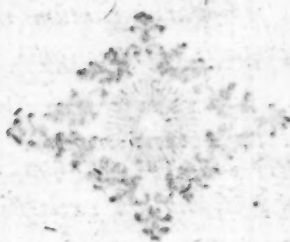
MELCHIORIS DE POLIGNAC

OPUS POSTHUMUM.

AD ALMAM CAROLI GREGORII DE ROBERTIS



TOMUS SECVNDVS.



LONDINI:

Apud JOHANNEM NOLLE.

MDCCLXVIII.

ARGUMENTUM

LIBRI QUINTI.

COLLECTIS breviter iis, quæ superioribus Libris effecta sunt, laudat Lucretii poesim, vacordiam vituperat: tum ad mentem humanam de quâ hoc in Libro agendum est, progreditur: à v. 1. ad v. 89.

Esse aliquas mentes ostendit, & à mente solâ petendam esse causam motûs: à v. 89. ad v. 259.

Mentem non esse corpoream probat ex naturâ Materiæ; & ex eo quòd ex variis Materiæ modis, quales sunt positura, moles, figura, motusque partium, existere mens nequaquam possit; sed varia tantum rerum corporearum formæ: quod patefacit exemplo ignis, cujus omnia phænomena explicat: à v. 259. ad v. 609.

Aliis argumentis evincit mentem nihil habere cum materiâ commune; & causam extitisse materiâ priorem, quæ hunc illumve motum materiæ daret: à v. 609. ad v. 713.

Objicienti Epicuro mentem affici contagione corporis, ac proinde corpoream esse & mortalem, respondet cum corpore conjunctam quidem, at non eandem esse. Quod illustrat exemplo citharæ ac citharædi: à v. 713. ad v. 812.

Distincta triplex generis cogitationis, in qua mens uno tempore & plura sentit, & varios sensus inter se comparat, concludit unam ac simplicem esse ac proinde immortalem. Faddere corporis & mentis fieri, ut à corpore ad mentem varii affectus, habitusque transeant: à v. 812. ad v. 1011.

Objicienti Lockio ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in materiam cadere non possit, respondet, non perspectâ funditus materiæ naturâ, sciri posse dotem aliquam non convenire materiæ; cogitationem autem ac voluntatem ab extenso prorsus alienam intelligi: à v. 1011. ad v. 1164.

Ex hominis libertate ostendit & mentem esse & à corpore prorsus diversam: à v. 1164. ad v. 1262.

Motus in corpore voluntarios humanæ mentis quidem jussu fieri; ac & eosdem & naturales motus diuinæ mentis arte procreari: à v. 1262 ad finem.





ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI,

AD QUINTIVM.



LIBER QVINTVS.

De Mente.

ÆQUUM te, Quinti, rectique unius amantem
 Arbitror; haud illis similem, quos dulcia post-
 Sopitos gratis implerunt somnia visis, (quam
 Poenitet aspexisse diem: cum lumine primo
 Matutina polum spargens Aurora micantem, 5
 Excitat invitos, & suaves dissipat umbras:
 Quippe magis placet error; & ingemuisse repertâ
 Luce solent, per quam redeunt fastidia Veri;
 Et blandè mendax frustra revocatur imago.
 Si tamen incusso rationum robore pulsus 10

LIBER QUINTUS ANTI-LUCRETIUS,

4

Errorem extortumque tibi periisse doleres,
Mirarer, quantum posset maleuada Voluptas
Nam quæcunque suæ posuit fundamina Sectæ
Gens inimica Deo, certe victricibus armis
Convulsisse mihi videor. Magnum illud Inane,
Atque immortales Atomos, Motumque perennem
Stravi, & Naturâ solùm auxiliante peremi.

PERDITA sunt igitur, sunt fracta Cupidinis armæ;
Pungere nec poterunt, nisi quos impervia lûci
Fascia multiplex oculis obducta, volentes
Occæcat, rectâque viâ discedere cogit.
Nunc Epicureos habitare Lucretius hortos,
At nullâ comitum pergat stipante catervâ.
Hic agitare velit Cytheream inglorius artem:
Hic myrtum floresque legat; quos tinxit Adonis
Sanguine, dilectus Veneri puer: aut Heliconem,
Et colles Baccho partim, Phœboque sacros
Incolat. Hic placidi latebris in mollibus antri
Silenum recubantem, & amico nectare venas
Inflatum stupeat titubanti voce canentem:
Quâ vice fortunæ sparsis per Inane quietum
Seminibus, Mundi subito concreverit Orbis:
Dignaue lascivo tandem doctrina magistro,
Desinat in Satyrûm lusus Dryadumque procaces.
Deinde vocet demens, quos tentat perdere, Divos,
Immemor ipse suû; Martis describat amorem;
Et juvenum cæcos ignes ac vulnera dicat;
Et vacuæ, pulsus terroribus, otia vitæ;
Fecundosque greges & amœni gaudia ruris:
Hinc stultas hominum curas, bellicque furores,

40
Ut

Ut variè nostros turgent corpuscula sensus ;
 Tollat inæquales venti ut vis incita fluctus ;
 Et gremio Terræ missi in sublime vapores
 Fulgura dent nigrante polo fulmenque tremendum :
 Quâ ratione, feras inter nemorumque recessus, 45
 Fluxerit innocuum priscis mortalibus ævum :
 Ædificare casas, & aratro findere terram,
 Quæ causa impulerit miseros : qui morbus Athenis
 Grassando, magnam viduârit civibus urbem.
 Hæc & plura canens, avidè bibat ore disertò 50
 Pegaseos latices ; & nomen grande Poëtæ,
 Non Sapientis amet. Lauro insignire Poëtam
 Quis dubitet ? Primus viridantes ipse coronas
 Imponam capiti, & meritas pro carmine laudes
 Ante alios dicam : dum scilicet ille docendo 55
 Abstineat ; nec mortifero, ceu perfida Siren,
 Gessit ignarus cantu malè perdere gentes.

ERRARE humanum est. Ereptus navita leto,
 Qui freta, qui scopulos, debacchantesque procellas
 Oceano, & Syrtes atque Acroœraunia vicit, 60
 Et nave incolumi totum audax ambiit Orbem,
 Ipso in conspectu patriæ, atque in littore noto
 Obruitur, puppique & merces æquore mergit.
 Haud aliter qui Naturam & primordia rerum
 Indagant animo, durisque laboribus audent 65
 Totius arcanos Mundi tentare recessus,
 Nil mirum, si quando viâ tantisper aberrant ;
 Aut Verum, toties feliciter antè repertum,
 Postremò studii quâdam fatiata relinquunt.
 Sed quî non stupeas, hominem explanare professum 70

6 ANTI-LUCRETIIUS,

Omnia quæ latitant, Verique recludere fontes,
 Ne genus humanum sub Relligione severâ
 Incassum trepidet, seque in mala vincula trudet,
 Tam sibi discordem atque aduersum, ut Relligionem
 Queis frustra tentat convellere, protegat armis, 75
 Telaque nulla gerat, quibus haud feriatur & ipse :
 Tela Gigantum ausus iterum conata superbos,
 Humani generis non vindex, ast Epicuri
 Atque Voluptatis tubicen, primaria motûs
 Principia in fictis Atomis promisit habenda, 80
 Quid tanto vanus tulerit promissor hiatu,
 Jam sumus experti, Rursum, & Spinosa quid esset
 Dicturus, qui vim motricem in viribus ipsis
 Materiae positam simili jactaverat ausu,
 Investigatum est : tentatus & ille vicissim 85
 Succubuit. Motûs igitur primordia duci
 Cùm nequeant è Materiâ, quæ se ipsa movere
 Nequaquam potis est, alio de fonte petamus.

SUNT aliquæ Mentes. Nostrum sibi quemque profectò
 Id conscire liquet quod cogitat : unde negamus 90
 Falsa ; affirmamus nobis quæ vera videntur.
 Atque ubi per sensus quædam intromissa fuerant,
 Hæc ratione animi capere, & versare solemus,
 Mox conferre simul : Si quid discriminis inter
 Illa sit, aut habeant si quid commune, notamus : 95
 Tandem observatis compluribus, intima quædam
 Prototypa, & rerum formas in mente manentes
 Conficimus nobis ; quò deinceps cuncta referri,
 Judiciis ut sint librata fidelibus, est mos.
 Hic ego non agitem, num sint innata sciendi
 Principia

LIBER QUINTUS.

7

Principia hæc, an Mentis opus : namque id satis unum est,
Nostris illa subire animis, utcunque creentur.

Verum sæpe animus variis rationibus anceps

Distrahitur, quærens & fluctuat, ambigit, hæret;

Quod partim ignoret, partim cognoscat : & ultra 105

Progrediens è jam notis incognita tentat

Eruere, addendo priscis nova semper, & unum

Colligit ex alio ; meditans quid ritè sequatur,

Quid minùs ; atque ideis poni quis debeat ordo ;

Et collatarum quæ sit concordia rerum. 110

Sic tandem adnitens intelligit, atque reflexus

In se ipsum, proprios considerat ipse labores :

Si rem aliquam nescit, se se nescire, vel hoc scit :

Et se, cùm dubitat, sentit dubitare ; negare,

Cùm negat ; & Verum attingens, se attingere novit. 115

Hinc elementorum mixturis corpora creta

Intuitus, rerum causas ab origine primâ

Deducit : Terræque plagas, cœlique meatus

Metiri, certisque valet describere signis.

Inde tenebrosum sectatur in æthere conum, 120

Corpore quem spisso Tellus à lumine Solis

Defensat, Cœlique trahit per aperta sequacem :

Prædicens, quâ parte Poli, quâ noctis in horâ,

Et quoties, post mille annos, post sæcula mille,

Obscurandus eâ sit Lunæ vultus ab umbrâ : 125

Quos etiam Terræ Pelagique obnubere tractus

Debeat abscondens fraternum Cynthia lumen,

Convexoque diem interceptam frangere tergo ;

Et quota celati percurrere segmina disci.

Tum quibus inter se gyris, quæ Sidera magno 130

Sunt addicta Jovi & cœlo comitantur euntem,
 Sæpius occurrant aduersa, sibi que vicissim
 Præripiant commune iubar, tenebrasque refundant;
 Prospicit hæc etiam vasti explorator Olympi;
 Ac monet antè diu, quàm sint, certissimus augur: 135
 Atque Sibyllinis audet conscribere fastis.
 Nec statione suâ motus, prudenter & altè
 Duntaxat meditans ipso sub fornice tecti,
 Computat hinc verè, quantum plaga distat Eoa
 Æquore ab occiduo; quàm regnis distita regna, 140
 Littora littoribus; quàm sejunctæ urbibus urbes.
 Cùmque polos inter, quâ fulgens orbita Solis
 Dividit in geminas Cœli discrimina partes,
 Præfixi desint apices, immotaque puncta,
 Quorum à conspectu distantia certa locorum, 145
 Phœbeo quæ sunt sub tramite, possit haberi;
 Hoc studio supplet, sibi quod Natura negavit.

INDE truci Pelago fragilem committere cymbam
 Non dubitat; ferturque vadis, & circuit orbem:
 Nec timet ignotæ nocturna pericula Terræ, 150
 Nec decertantes validis Aquilonibus Austros.
 At magnete regens vestigia cæca per undas,
 Nunc adit imberbes populos & fœta metallis
 Regna procul; nunc divitias Orientis & Austri,
 Tellurisque novos alio sub sidere tractus, 155
 Oceanique sinus & promontoria quærit;
 Longo fune solum experiens sub fluctibus altis.
 Nunc & Hyperboreas glacies, nullique repertum
 Tentat iter, ligno & velis confusus, & arti.

CONDUCIT multas etiam, aut excogitat artes: 160
Semina mixtorum solvit; sal, sulphur, arenam,
Atque intestinos haurit, purgatque liquores;
Segregat, aut iterum jungit; nova mixta recudens,
Naturæ mentitur opus, quin corrigere audet.
Necnon & vitreâ radios in lente refractos, 165
Aut chalybe in curvo glomerans, convergere cogit
In punctum, ætherii furatus fideris ignes;
Et rapidum jubet in terras descendere Solem.
Subreptisque creat miranda incendia flammis.
Felix invento: licet æmulus ire Prometheo: 170
Audeat, Hyrcanis quem Jupiter invidus olim
Rupibus affixit, fas est si credere Graiis,
Vulturis assidui rostro sine fine vorandum.
Sæpe repercussam quovis à corpore lucem
Dilatans, visum amplificat; confusaque primùm, 175
Atque nimis contracta rei simulacra videndæ
Pleniùs expandit; minimam discernere gaudet,
Velatam referat, longinquam accedere cogit;
Et priùs ignotas partes, oculisque negatas
Vitri ope convexi penetrat, donatque videri: 180
Et mirabilium stupefactus imagine rerum,
Intima corporei reteggit miracula textûs.
Tum varias inter commercia ponere gentes
Molitus, ne quid lateat pereatve, quod extrâ
Prælatum velit, ac donatum sorte perenni, 185
Sensa animi mandare sono, signare figuris
Instituit, totam & chartis deponere mentem:
Discretosque à se populos, & postera sæcla
Cominus affari; ceu temporibusque locisque
Præsens ex æquo cunctis orator adesset. 190

QUINETIAM, cur sint quæ sunt, quo sine regantur
 Detegere aggressus, causas effectaque confert;
 Concordent-ne simul, tandem re detegit ipsa:
 Difficilesque vias, omnique impervia sensu
 Naturæ penitus rimans arcana, recludit. 195
 Disputat occultis de rebus, & alta tuetur;
 Quò pacto nunc, sit-ne Deus qui fecerit Orbem,
 An Mundus sit causa sui, perpendimus ambo.
 Præterea mores, normamque, modumque beate
 Vivendi statuit: justum secernit iniquo, 200
 Ut verum falso: quid honestis turpia distent,
 Noxiaque utilibus, pariter quid grata molestis,
 Æstimat: odit, amat; probat, improbat; optat & horret.
 Tum quod opimatur, quod vult, peraspe retractans,
 Atque animadvertens propria in decreta, severus 205
 Errorem ipse suum potis est deprehendere censor,
 Emendatque, minus quæ circumspexerat ante.

DENIQUE multiplices annexi corporis artas
 Dirigit, arbitrioque potens dominante gubernat.
 Nam quocunque jubet, faciles vertuntur ocelli; 210
 Pesque manusque volant; ad nutum inflectitur omnis
 Musculus; ad nutum ferme omnia membra sequuntur.
 Sic loquimur, gradimurque, & brachia sponte movemus,
 Impulsu nullo, nisi quem dedit ipsa voluntas:
 Unde in multa sequax transfertur corpora motus. 215
 Nam simul atque pedes moveo, fugit ocius aer
 Aëra vicinum quatiens, ac gyrat in orbem.
 Et tuba si dederit sonitum pulmonibus actæ
 Vocis ab impulsu, longe lateque cientur,
 Atque repercussæ redeunt a montibus auræ. 220

LIBER QUINTUS.

II

Dispositis etiam trochleis ac funibus, imò
Vectibus atque rotis, ingentia pondera tollet
Unus homo: & lapidem sic altis ante fodinis
Extractum, celsi feret ad fastigia templi.
Necnon adjunctis operi, quibus imperat ipse
Bobus, equisve, graves adversò flumine cymbas
Perducens, Rhodanum celerem sibi cedere coget.
Usque adeò propriæ tantùm moderamine mentis,
Et pater & rector motûs princepsque videtur!

ERGÒ animi propriam, ac veluti dos ipsa profectò est,
Unus ut invalidæ tradat primordia motûs
Materiæ; non hæc aliundè recepta propagans,
At primò eliciens, à nutu orientia solo.
Nos verò plerumque latet, quænam organa motûs
In nobis vigeant, & quâ sint arte regenda:
Nec rescire juvat: satis est nam velle moveri,
Quilibet ut se se moveat, rudis atque peritus.
Hinc dubium esse potest omnino; sitne creatæ
Mentis opus, quòd quisque suum, prout expetit, ultro
Corpus agat; causæ an potioris: quæ simul omnem
Materiam noscens, arcana recondita motûs
Noverit, ac votis indulgens optima nostris,
Hoc præstet, quod nos ipsi præstare videmur.
Verùm seu nostræ mentis partem esse putemus
Hunc motum, cujus faciles moderamur habenas;
Seu potius causâ quâdam à meliore profectum;
Cujusdam certè mentis partem esse necesse est.
Et saltem id constans inconcussumque manebit,
Principii, quodcumque fuit, motum esse volentis.
Sed nil velle potest nisi primùm intelligat: ergò

ANTI-LUCRETIVS,

Hanc motus causam constat simul esse scientem.
 Mens igitur prima est motus atque unica causa.
 Ac velut humanum corpus finita regit Mens,
 Mentem infinitam sic magno in corpore Mundi
 Numine cuncta sua, quæ dirigit, esse fatendum est.
 Materie motrix adeo tibi causa patescit,
 Materiam major, longæque potentior ipsa,
 Mens; quæ materiam fecit, factamque gubernat.

Hæc tibi monstratum firmâ ratione putârim,
 Anticipata tenet nisi te sententia vincit,
 Corporeis ipsam quoque Mentem partibus esse
 Conflatam; quasi nil penitus sit corporis expers.
 Sed quoniam ostensum est motu per se ipsa vacare
 Segnia Materie corpuscula, nec dare posse,
 Ni prius accipiant; hoc jam convincitur ipso,
 Quantum à Materiam Mentis natura recedat.
 Quæ non acceptum, ut proprio de fonte fluentem
 Elicit imperitans motum, generatque volendo.

PRÆTER enim partes omni ratione carentes,
 Extensasque situ certo, certaque figurâ,
 Nil tibi Materies, quâcunque inspexeris, offert.
 Id per se planum est, & cogeris ipse fateri.
 Nam si Materies, naturaque corporis ipsa
 Postulat eximios per se se Mentis honores,
 Quidquid erit corpus, sensuque animoque valebit;
 Sensu animoque arbor, & inertius arbore saxum;
 Sensu animoque Atomum, vel dum sine more vagantur
 Disjectæ: nec jam tibi sunt primordia cæca
 Materie, sed erit potius pars quæque tibi Mens;

LIBER QUINTUS. 13

Materiae siquidem pars omnis Materies est. 280
 Ac tot erunt Mentēs, quot partes corpore in uno,
 Totque immortales: quia per te funeris expertus
 Est Atomus; nec eam leto dabit addita virtus
 Noscendi. Misera aut felix per saecula cuncta
 Esse potest. Sic te, Quinti, vicisse pueret; 285
 Si non unam, ast innumeras in corpore Mentēs
 Esse tuo solidas, immortalesque faterer.
 Nam rueret tibi Secta pari convulsa ruinā:
 Cui nihil horrendum magis est, quam mole sepultā
 Corporis, æternam post funera ducere vitam. 290

At verò si Naturæ vi cogitat & vult
 Quæque Atomus; pariter rectoque & idonea pravo,
 Virtutem vitiumque sequi, & præponere possit
 Alterutrum, ac proprios delectu fingere mores.
 Imò pars Atomo quæcunque putat in ipsâ, 295
 Quæque suam vitæ rationem priuā tenebit;
 Quæque suos aliquo patietur vindice manes.
 Ut pia promerita capiet mercedis honorem,
 Impia sic merita solvet pro crimine poenas.
 Hinc Atomos per se noscentes atque volentes, 300
 Ac simul æternas fugis affirmare, Lucreti.
 Democritus quondam nonnullas ponere tales
 Ausus erat, quæ præ reliquis hâc dote superbâ
 Pollerent, Mentēsque forent à simplice vulgo
 Distinctæ: qualis plebem contemnit agrestem, 305
 Addictam officiis, natam servire patique,
 Libera Nobilitas, titulisque ac juribus amplis
 Præcellens. Tanto visa est commota periclo,
 Quæ schola mortales animos contendit & optat:

Demo-

Democritumque patrem subito indignata reliquit. 310
 Revera nil ridiculum magis, atque pudendum,
 Quam pariles Atomos in cacas, cinque videntes
 Partiri: fictum gravis erat, ac sine causa.

SED videamus utrum minus à ratione recedat,
 Quod cecinit super his Epicuri serva Camœna. 315
 Materies, inquit, per se nil sentit; & omnes
 Equâ sorte Atomos, cunctarum exordia rerum,
 Naturâ cacas & merces esse necesse est.
 Verum ubi fortunâ certis quædam ordine certo
 Convenere simul, (quamvis nec dicere quales
 Omnino valeat, nec quis demum ille sit ordo) 320
 Efficiunt animum. Putat autem è sanguine puro,
 Partibus aëriis, subtili denique flammâ,
 Posse aliquid nasci quod cogitet ac velit, etfi
 Corporeum; tandemque mori compage solutâ. 325

ERGÒ Materiæ tantum mixtura modusque
 Efficient Mentem. Sed quid mixtura creabit
 Materiæ in latebris, ut Mens ubi nulla fuisset,
 Mens ibi continuo existat: vis nempe jubendi; 329
 Vis meditans, operumque potens; vis apta movendis
 Corporibus; vis percipiens, ac prædita sensu,
 Judiciumque ferens, & agendi robore præstans?
 Nam perferutari, nam prospicere atque movere,
 Et præferre, sequi, fugere, impugnare, reniti;
 Hoc agere est. Mixtura novi nil partibus affert 335
 Aut afferre potest, nisi quod vel congreget antè
 Divisas, vel eo collectas ordine jungat
 Qui prius abfuerit. Quid partibus additur inde?

LIBER QUINTUS. 35

Nil certè, nisi cuique locus, totique figura
 Composito. Hæc igitur fuerit si Mentis origo, 340
 Mens aut Materie positura, aut certa figura est
 Atque cubus sit uti, vel pyramis atque cylindrus
 Haud aliter fiet, miranda potentia Mentis.
 Et sic Materie per se se Mente carenti
 Certa figura dabit, dare quod non altera posset, 345
 Certus item locus, ut si dextrâ fortè locantur
 Particula, subito cognoscant, hisque volendi
 Accedat vis magna, secus, si fortè sinistrâ
 Ergò virtutem insolitam iunctura situsque
 Conferet, ac tantum poterit contactus, ut omnem 350
 Naturam invertat rerum, & primordia mutet
 Quis probet hæc? Nihil è nihilo vis posse creari,
 Et Mentem tamen ipse creas: vis tanta modorum est!

CORPORA sic, fateor, fieri perlucida possunt,
 Raraque; sic fieri condensa, fluentia, dura, 355
 Mollia, pro varii variâ compagine texti
 Namque situs parit illa. Novi nihil inde creatur
 Corporibus: remanent quod sunt. Ut cannabe tortâ
 Conficitur funis, contextâ carbasus; etsi
 Nullum incrementum iacturaque nulla sequatur 360
 Naturâ in propriâ: tantum id, quod grandia funis
 Pondera sustineat, spirantes carbasus Euros.
 Hæc diversa quidem, sed non contraria per se
 Munia sunt, nec Materie superantia vires.
 Est in utroque statu patiens, nec se exerit ipsa. 365
 Ferri nempe rigor si producat in ensem,
 Corpora transfodiet pungendo; eademque secabit,
 Phœnicem in gladium proCUSUS; conteret illa

Si clavæ formam Herculeæ densatus habebit.
 Sic radios levis transmittit lamina vitri.
 Ictibus at crebris contusa & pulveris instar
 Trita; repercutietur si pulvis mergitur undâ
 Perlucet rursus. Fluit auri venâ liquefcens
 Igne super valido; frigesccns usque rigebit;
 Solvetur salibus liquidis; ac lumina fallit
 Tum cibus in nostros qui sensum didicim artus.
 Sumit multiplices humano in corpore formas;
 Mutato solum textu; inversisque figuris;
 Materiâ remanente tamen constanter eadem
 Quæ quamvis agitata modos vertatur in omnes,
 Naturæ nunquam propriæ de finibus exit.

Nec verò inde modum potis est acquirere talem,
 Qui non sit re corporeus; re corporis inter
 (Ut verbis loquar ipse tuis) eventa locandus;
 Connexamque suâ speciem cum corporis ipsâ
 Perpetuò specie referat. Lex quippe modorum
 Illa est, ut nequeant attentâ mente videri,
 Quin simul & videas rem tui modus additus habet.
 Namque modus nihil est, nisi res hac prædita formâ.
 Sic, ubi percipio seu motum, sive quietem,
 Percipio corpus translatum, sive quiescens;
 Nempe situm mutans, aut servans quolibet horæ
 Momento. Si percipiam quascunque figuras,
 Percipiam corpus finitum limite quodam,
 Ductibus & curvis, aut rectis undique septum;
 Et longum & latum, & solidum, aut æqualiter omni
 Parte suâ, aut variè variis pro partibus, unde
 Cuncta figurarum nasci discrimina possunt.

ATQUE

LIBER QUINTUS.

17

ATQUE adeo quidquid poterit contingere motu,
 Aut requie, seu Totius, seu particularum;
 Et quidquid variante situ, variante figurâ,
 Aut constante; id corporeum simul esse necesse est.
 Pertinet ad corpus siquidem, ac de corpore solo
 Nasquitur. Hinc fieri durissima corpora cerno,
 Cum cubicæ partes nullo dirimente coherent;
 Aut visco saltem & ramofo glutine constant;
 Aut stratae ut folia, incumbenti mole premuntur:
 Unde locum servant inter se semper eandem,
 Donec eas aliquis tandem liquor, aut vapor ignis
 Imbuat, ac sensim penetrans discedere cogat.
 Distractæ, subito priscâ de sede moventur:
 Corpora tunc videas mollescere, sæpe liquari.
 At verò intus habent partes liquidissima fluxas,
 Et fragiles, ac perpetuâ vertigine motas;
 Quæ teretes cum sint, nequeunt per mutua necti,
 Quamvis contiguæ, semperque teruntur eundo.
 Mollia sed partim sunt dura, liquentia partim:
 Naturæ ambigua; quia mixtas ordine partes
 Ex utroque tenent genere, alternisque locatas;
 Ac duræ fluidis minimèque tenacibus inter
 Texuntur globulis, quorum constante vicissim
 Mobilitate fremunt, motumque quiete retardant.

HÆC ita cum fuerint, certè nihil esse videtur
 In vi Materiae, quod non exponere possim
 His tantum adductis, positurâ, mole, figurâ,
 Et motu, & requie. Cur arida concremet ignis:
 Cur lignum in cineres, in calcem saxa resolvat:
 Cur silicem in vitrum vertat; cur tosta metalla

In

In liquidum flumen : cur limum induret, abacto
 Quidquid erat lymphæ : cur extrahat intima rerum 430
 Principia ; & flammis oleosa micantibus ornet
 Rodendo, interea spargens circumundique lumen ;
 Cætera dum candent ab eo, tantùmve rubescunt :
 Cur aliis verò cæcum sine luce calorem
 Infundat, mediisque ardores temperet undis : 435
 Cur & conflictu lapidum ferrique, repente
 Profiliat ; gelidis ac fortè liquoribus unâ
 Congestis, fumum & flammam cum murmure prodat :
 Horrifico tandem cur impete fulminis actus,
 Tam volucris ruat in terras, fulgore corusco 440
 Percellens oculos ; vehementisque agilisque meatus
 Vi tantâ penetret, sæpe ut (mirabile dictu)
 Vaginâ totum illasâ liquefecerit ensem :
 Hæc & plura etiam, quæ cuncta referre pigeret,
 Jam video, simul atque obelis pungentibus ignem 445
 Pyramidi aut cono paribus consistere novi,
 Qui motu rapido longè lateque feruntur.
 Nam quò non penetrant ? Quovis in corpore partes
 Exagitant, rumpunt, lacerant, solvuntque, fugantque,
 Dispositas prout inveniunt : si fortè quietas, 450
 Ac pressas, ineunt ægrè, ac molimine longo :
 Quòd si discretas, pervadunt, vixque morantur.
 Mobilibus proprium facili conamine motum
 Contribuunt. In sulphureis cumulantur & hærent ;
 Donec divisas penitus, circum agmine facto, 455
 Abstulerint : ac mille modis volitare videntur ;
 Quòd fumum undantem & pingui fuligine plenum,
 Quâ se cunque viâ promoverit ille, secuti,
 Perpetuò spolient ; spoliatum deinde relinquunt.

Interea

Interea lucent : rapido quia turbine circum 460
 Vibrati, radios constantes in æthera mittunt :
 Quos ubi refractis variè, varièque reflexos,
 Rerum abjectarum facies transmittit ad imam
 Partem oculi, subito illarum se vivida imago
 Pingit ibi, solet ut fieri in nigrante tabellâ : 465
 Tum variæ apparent formæ, variique colores.

At verò flammis ubi sulphura nulla ciendis
 Suppeditantur, agit nihilominus intima serpens
 Per loca, sed tacitus, longèque obscurior ignis.
 Exiguam reddit lucem, si pauca supersunt. 470
 Nam fulgere nequit, radius nisi rectus ab illo
 Proveniens, intret nostræ subeatque foramen
 Pupillæ. Quoties curvis amfractibus errat,
 Tunc later, Occulto calefiunt corpora motu,
 Posthac frigescunt, vel eùm secessit in auras. 475
 Ignea vis, vel eùm sic partibus implicuit se,
 Ut penitus torpens angusto in carcere cesset ;
 Donec ab injectis rediviva efferveat undis.

Et quia grassatur totum, diffusa per Orbem, 479
 Semper adest, non mota quidem, sed prompta moveri.
 Hinc adeò luctâ solidorum excita resurgit,
 Scintillatque procul, ramenta metallica mordens
 Quæ lapis excussit : nec non & sæpe liquentium,
 Sulphura si pugnent salibus : fremit ipsa tumultu
 Protinus, atque rogi mediis accendit in undis. 485
 Et spumam ingentem duplici de corpore format.
 Sic etiam terræ latebris reperitur in altis,
 Æs aurumque coquens, intestinasque cavernas

Æstu

Æstu perpetuo complens, quo conditus aër
 Rarefit. Verum hunc si forte cadentia montis 499
 Fragmina præpediant quin exhaletur in auras,
 Terrarum hinc subitus tremor horribilesque ruinae.
 Haud aliter cœli quondam in regione supremâ
 Fit tonitru : dispersa latent nam semina flammæ
 Nimbos inter aquâ multoque bitumine scotos : 495
 Quæ simul ac mediâ glacies in nube coegit,
 Aëre densato penitus, vertigine magna
 Volvuntur ; fervens accenditur igne bitumen ;
 Aëra dilatant ignes ; hic frigida claustra
 Ferrumpit strepitu horrendo ; simul intonat æther 500
 Concussus : quâ facta via est, sinuosa sagitta
 Pervolat, & minimos penetrat subtilis hiatus.
 Bellica non aliter Vulcanum industria Marti
 Junxit mille modis ; & nunc imitabile fulmen,
 Ætheosque soli subsultus atque ruinas 505
 Molitur ; sive oppugnat, seu protegit urbes.

NIL mirum est igitur quòd alendis ignibus aër
 Conferat, augendisque : ut si vel flammula siccam
 Materiem tetigit, citò maximus ardeat ignis ;
 Testaque conflagrent, perdantque incendia sylvas. 510
 Igniculatorum etenim quæ copia magna latebat
 Aëris in gremio stagnans & sparsa per auras,
 Se primum emotis & jam flagrantibus addit :
 Vicini agglomerant se se, tractimque sequuntur,
 Quàm levis esca diu superest ; at sulphura tandem 515
 Depasti, fugiunt oculos, & fulgere cessant.
 Propterea crescunt ventorum flatibus ignes ;
 Et Cyclopeis folles adhibentur in antris ;

Ne pausa obrepat flammis inimica citatis.
 Nam vis incutitur semper; semperque novato 520
 Fomite cum gliscat, nequit elanguescere motus.
 Haud secus & nostris auræ pulmonibus haustæ
 Sanguineos animant latices, atque ignibus implent
 Ætheriis: quos dum secernit, temperat humor;
 Et madidum latè servat per membra calorem. 525
 Hinc omnis regio cerebri perfunditur udis
 Halitibus. Pars & nervos, pars organa sensus
 Irrigat, & molles pars, purior ipsa, tabellas:
 In quibus & rerum variè signatur imago,
 Et post venturos etiam servatur in usus. 530

EN, Quinti, variis quæ motibus atque figuris
 Exequitur corpus. Mutatas sæpe figuras,
 Mutatos & sæpe situs intelligo: verum
 Non video Mentem, effectaque Mentis oriri.
 Quinetiam indignor, cum sic in corpore Mentem 535
 Ut cerebrum fingis formari; ex agmine quodam
 Particularum omni per se se mente carentum:
 Indignor; Ratio mecum indignatur & ipsa.
 Mens etenim tua si membrum est, ut cetera membra
 Corporis humani, propriam quoque suscipit escam, 540
 Qualem suscipiunt simul omnes corporis artus.
 Hæc fit nutritæ subito pars intima Mentis:
 Nutriti pariter ceu fit pars intima membri.
 Ergo particulæ panis, quem fortè voratum
 Digestumque suo suscepit sanguis in alveo, 545
 Si pedibus cessere tuis, Ratione carebunt;
 Pectoris at mediam regionem si tetigere,
 Quâ nostræ placuit tibi Mentis templa locari,

Tunc

Tunc disceptabunt de Mundo & origine rerum,
 Ac de sorte sua; sint corpora dedita leto, 550
 Necne; quid ad vitam possit conferre beatam:
 Jus populis dicent, ornabunt legibus Orbem:
 Invida quam Natura negat, positura dabit vim.
 Res peregre adveniens id, quo caret ipsa, propinqua
 Tradet; & accipiet quod non habet illa, vicissim. 555
 Pro pudor! hæc tandem est doctæ sapientia Sectæ!

SI verò non hanc Atomos acquirere dotem
 Credideris, sed quod constatur corpus ab illis;
 Textu nimirum subtili, & præpete motu:
 Protinus elatâ respondens voce rogabo; 560
 Ecquidnam est aliud corpus, quàm corporis ipsa
 Semina, quæ certâ coeunt ratione locata?
 Quidnam his accedit positurâ, aut ordine quovis,
 Quàm positura ipsa, & quidam novus ordo? Quid ipsum
 Acquirat corpus toto glomeramine, præter 565
 Interiùs quemdam textum, exteriùsque figuram?
 Sunt illæ cunctis solæ, te iudice, dotes
 Corporibus; solæ pariunt discrimina cuncta:
 Hoc est, respectus varios (re semper eadem) 570
 Corporis ad corpus: nempe ut sint plusve minusve
 Stricta aut laxa intus; sint plusve minusve rotunda
 Seu quadrata foris. Nihil est discriminis inter
 Corporeas moles, quod non redigatur ad ista.
 Quis Mentem textus formabit, quæve figura?
 Res ut nosse queat, satius est subtilibus illam 575
 Conflari ex Atomis? sed quid subtilius una
 Est Atomo? Tamen haud Atomus tibi cogitat. Adde
 Pernicem motum: sed quid pernicius igni,
 Æthere,

Æthere, luce? Tamen neque lux, neque cogitat ignis,
 Non æther. Satin' est aliquam illis esse figuram? 580
 Hoc ais: hanc demum fugis expugnatus in arcem?
 Nam quò lucifugus se se non subripit error?
 Sed nos errorem quò se se cunque receperit
 Insequimur, causamque animi non esse figuram
 Materiae, validâ freti ratione probamus. 585

NAMQUE hoc si fuerit, non omnes, credo, figurae
 Formabunt animum; sed quædam hoc jure fruetur,
 Seclusis aliis. Ut quæ rutilum efficit ignem,
 Hæc non format aquam; & quæ molles procreat auras,
 Hæc non arentis generat corpuscula terræ.
 Atque ita, per varias ut possunt quæque figuras
 Corpora describi, flammæ per acumina multa
 Pyramidum; tellus per densos partium acervos;
 Per floccos graciles aer; Neptunius humor
 Per tenues globulos; sic & prudentia Mentis, 595
 Et varii sensus, & vis innata volendi,
 Et quæ quisque suo tacitus sub corde volutat,
 Diversis itidem signari hæc cuncta figuris
 Judice te poterunt, singillatimque notari?
 Dic igitur: quâ nempe fides, & opinio formâ, 600
 Quâ dubitatio, quâ stabilis persuasio distent,
 Invidia, ambitio, spes aut metus. Eia age, Quinti,
 Quid cessas? Hæres? Desunt tibi verba, figura
 Quanquam omnes adfunt oculis? Cur nulla roganti
 Obvia sit, quæ vel minimum genus exprimat horum?
 Nil quodcumque vides, Quinti, quod corpore tangis,
 Significare valet quod sentis intus; & omnis
 Materiae tibi deest ratio de Mente loquenti.

QVIN, si Materiam omnino superesse negares :
 Diffususque tuis hodie, qui sæpius errant, 610
 Sensibus, extensi summam periisse putares :
 Nilque forent aliud, quæ cernis corpora, præter
 Umbram fallacem, simulacraque inania rerum ;
 A te non ideo posset Mens ipsa negari.
 Namque tuæ Mentis semper tibi conscius esses. 615
 Tu tibi proximus es, quâ parte intelligis. Antè
 Corpora quàm scires an sint, jam te esse sciebas.
 Quonam argumento? Quoniam qui cogitat, ille est.
 Nec tamen ulla tibi sensum afficiebat imago.
 Nam cùm cœpisti primum sentire dolorem, 620
 Nescires licet unde dolor, dolor ipse profectò
 Jam tibi notus erat; quamvis ignota tibi esset
 Undique Materies, & adhuc tiruncula secum
 Mens privatim ageret, sibi conscia & obvia soli.
 Porro Materiâ ignotâ cognoscere Mentem 625
 Si liceat, nil Materiæ Mentem esse liquebit.

NUNC age, Materiæ propriis cum dotibus illa
 Si jam contuleris, quæ Mentis munia nostræ
 Plura recensēbam, nil consimile, & quod utrique
 Competat, ambabus vel sit commune, videbis. 630
 Nempe ex Materiâ nostros existere visus,
 Ipsoque omnigenos in lumine inesse colores,
 Et varios cerni, prout hunc opposta vel illum
 Corpora perforbent radium, aut contacta reflectunt ;
 Unde oculis hærent certæ vestigia formæ ; 635
 Ceu pes signat humum, speculum ceu signat imago;
 Credo libens. Quod enim dices lucisquæ colorisquæ
 Omni de genere, hoc ipsum de corpore dices.

Sic odor atque sapor, sonus & calor undique nostros
 Afficiunt per cæca quidem corpuscula sensus : 640
 Omnia enim hæc motu, positura & verbere constant,
 Atque figuratis mucronibus ; unde tremiscunt
 Extima nervorum & cerebro transmittitur ictus.

Ast aliud longè est, cùm visa, auditave, sensu
 Aut delata alio, interiori lumine cernens 645
 Percipit, explorat mens nostra ; & plurima iudex
 Conceptis etiam simulacris insuper addit,
 Ac de fonte suo, nullum spectantia corpus.
 Nam neque crispatas, neque cuspidis instar acutas
 Dixeris, aut teretes, aut cujuscunque figuræ, 650
 Quas homines agitant ideas verique, bonique :
 Nec varios inter motusve, situsve locabis
 Virtutis studium, vel libertatis amorem.
 Sic quoque de nullâ poteris censere figurâ,
 Docta ignara-ne sit ; justa anne injusta ; fidelis 655
 Perfida-ne ; & prudens, incauta, modesta, superba :
 Nec talem, quemcunque situm motumve putabis.
 Quàm sint hæc disjuncta, vides. Tamen hæc tria tantum
 Materiam comitantur, & in diversa tributam
 Corpora constituunt : partes agitantur, & inde 660
 Quælibet exurgens edit positura figuram.
 Ergo figura, situsve aliquis, motusve foret Mens,
 Materiæ si Mens appendix, aut modus esset.
 Noscere nec Mentem, posses sine dotibus illis ;
 Nec rursus sine Mente illas cognoscere dotes : 665
 Nam talem certè docui legem esse modorum.
 Quæ tibi quandoquidem manifestè falsa videntur,
 Materiæ ac Mentis diversas esse profectò

Naturas, atque hanc illi præstare necesse est.

JAM, per se nullum genus obtinet ipsa modorum 670

Materies ; nec se tali, aut tali ordine format :

Cùm solo fieri possint hæc omnia motu,

Quem sibimet dare nec valuit, nec fingere talem,

Pluribus ut suprà cecini : ast aliunde creatum

Suscipit, externo causæ impellentis ab ictu. 675

Causa igitur primum impellens, delectus & ipse,

Quo fit ut hæc species motus, aut altera detur

Materiæ, spretis aliis, prævertere motum

Debuit, ac motu quidquid processit ab illo ; 679

Proinde situsque, modosque omnes, omnesque figuras.

Et quia Materies ne puncto temporis uno

Stare quidem potuit, quin partes ordine saltem

Dispositas aliquò, aut aliquâ sub imagine haberet,

Vel cùm, staret adhuc tetrum chaos omnia miscens ;

Certè causa moyens, quam Mentem ostendimus esse,

Materiam prævertit ; & omni corpore differt, 686

Principium velut effecto differre necessum est.

ERGÒ supremam inter, quâ Mundi templa reguntur,

Atque hoc inclusam perituro in corpore Mentem,

Differitas illa est, quâ sunt æterna creatis 690

Diffita, summa imis ; quâ præstant maxima parvis ;

Et quâ finitò disjungitur infinitum.

Attamen ex nostrâ, quæ sit naturâ supremâ,

Perspicias : etenim minor est majoris imago.

Aspice suspensum sublimi è fornice Solem, 695

A primâ jussu nascentis origine Mundi,

Ætheris immensi diffusa per æquora, lucem

Subjectis quoquò versus dispergere terris :
 Ille quidem ignivomâ radios fornace liquentes
 Vibrat inexhaustus, vas admirabile : Solis 700
 Se tamen effigies quædam spectantibus offert
 Cerea fax, tremulâ quam cernis luce micantem,
 Dum lustrat tenui loca circumstantia flammâ.
 Sic etiam fugiens per florea gramina rivus,
 Qui vitreo nitidos objurgat rore lapillos, 705
 Quamvis pauper aquæ, magni tamen exhibet instar
 Fluminis exiguum : sic largas læta per arva
 Volvens flumen aquas, parva est immanis imago
 Oceani, vastum qui circumplectitur Orbem,
 Limitibus fundoque carens ; quò præpete cursu 710
 Fluviorum è variis regionibus agmina mille
 Præcipitant, tot aquis nil vectigalibus auctus.

FORSITAN oppones, in nobis federe tanto
 Et Mentem & corpus jungi, ut non possit utrumque
 Discerni ; proprio nimirum edoctus ab usu 715
 Nil nisi per sensus ad Mentem accedere nostram :
 Quos ubi sopivit somnus, vel fervida febris
 Invertit, turbari animum, atque errare vagantem ;
 Sæpe etiam attonitum subito procumbere morbo :
 Crescere cum membris ; pueriles exigere annos 720
 Informem ; ætatisque gradus conscendere adultæ ;
 Posthac maturâ viridem florere juventâ ;
 Tum labefactari senio, & marcescere rugis.
 Insuper, orbatos homines Ratione videri,
 Vel capite offenso, vel sic à matre creatos, 725
 Omnis eos ut deficiat prudentia Mentis,
 Partibus in cerebri certus quia defecit ordo ;

Imò ad naturam depressos, usque ferinam.
 Ut, cum improvise morsu per sanguinis alveos
 Tetra canum rabies hominem pervasit, & imis 730
 Visceribus medioque infixit corde venenum:
 Quid cane distat homo? Furor ambos abripit unus;
 Mordendique fames, eademque insania vexat.

His aded exemplis rationum pondera, Quinti,
 Extenuare soles. At ne penetralia rerum 735
 Intransem, & causas quærentem in fontibus ipsis
 Prima aditu facies absterreat, aut levis aura
 Deturbet, ceptos prohibens absolvere cursus;
 Observa mecum attentus, meditantque revolve,
 Quid valeant, quid non, hæc argumenta Lucreti. 740
 Ostendunt unâ Mentem cum corpore jungi;
 Quis neget? Ast unam Mentisque & corporis esse
 Naturam, non significant. Ita quilibet arte
 Strenuus Aoniâ citharam pulsare sonantem
 Mobilibus digitis, chordasque animare loquaces, 745
 Et lenocinio blandi modulaminis aures
 Demulcere tuas, citharâ sic pendet ab ipsâ,
 Non ullos ut possit eâ sine promere cantus.
 Nam si rupta filet, si quâ temerata ruinâ est;
 Si chordæ nimium tensæ, nimiumve remissæ 750
 Amifere tonum, vel si una aut altera desit;
 Si caveam impleverunt sordes, hebetantque sonorem;
 Ecce manet citharædus iners, frustra peritus
 Aut nihil aut pravum canit, & nescire videtur.
 Ergò artem Museam ipsâ in testudine pones? 755
 Ac tibi propterea res una putabitur esse
 Organum & organicus? Talis fit copula porro

Corporis

Corporis ac Mentis : nisi quòd deponere non quit
 Adjunctum sibi Mens, nec sponte resumere corpus ;
 At dum vita manet nobis, hæc semper eidem, 760
 Cui sociata semel, sociabitur instrumento.
 Cætera consimili penitus ratione geruntur.

NAM veluti quædam citharæ sunt propria, quæ non
 Organicum spectant ; ut concamerata tabellis
 Per commissuras laterum specus, unde sonando 765
 Fit fremitus levis, & responsat textilis Echo.
 Nervorum pariter situs ac mensura, frequentes
 Aut raras, celeres aut tardos, tempore eodem
 Subsultus referunt ; ex quo sonus exit acutus,
 Aut gravis. Hæc cantor non efficit, utitur illis. 770
 Necnon ipse quidem tenet in se multa vicissim,
 Quorum ut sit compos, citharâ non indiget ullâ,
 Nimirum est in eo modulandi parta facultas,
 Atque omnis ratio harmoniæ : nam cuncta per artem
 Et quæ consona sunt, & quæ sunt dissona novit : 775
 Et nihil à citharæ nervis prodibit amœni,
 Quod non per digitos transmissum emanet ab ipso.
 Atque ita suave melos pariter debetur utrique :
 Et citharæ ; quòd det sonitus, quicumque cidentur ;
 Et modulatori præsertim ; quòd sciat illos
 Elicere, ac mutis animam velut indere chordis.
 Haud secus in nobis addictam fœdere certo
 Mens agitat molem, & moles respondet agenti.
 Quippe suis instructa modis, ritumque parata
 Organico, non hanc animi de munere formam 785
 Possidet ; innato sed vivit machina motu.
 Sanguis it, atque redit : sensimque alimenta feruntur :

Ceu veget, augetque arbos, nihil indiga Mentis.
 Sic sua sunt etiam, secluso corpore, Menti
 Officia. Ut numeros quando sine fine patentes 790
 Colligit agglomerans; iterum multiplicat, auget,
 Imparibusque pares confert; mox dividit illos,
 Æquas non æquas in partes; atque secando,
 Ut prius augendo, infinitum attingit utrinque.
 At neque corpus habent numeri, nec sensibus ullis 795
 Observantur. Item quamvis finita sit ipsa,
 Æternum, immensum, infinitum libera tentat,
 Et perscrutari, & percurrere sæpius audet.
 Sed neque corpus habent, nec sensibus obvia sunt hæc.
 Tutemet hocce tuum quoties tibi fingis Inane, 800
 Exis ignorans quovis à corpore Mentem;
 Dumque negas incorpoream, simul esse fateris.
 Quin ea, per sensus quæ sunt allata, retractans,
 Abstrahit à rebus rerum genera omnia; sentit,
 Causa quid effecto, medium quid sine, modusque 805
 Differat à re ipsa; quid corpore corporis illa
 Notities, quam sola potest vis ledere Mentis.
 Unde, ut corporeæ molis sunt propria quædam
 Officia in nobis, quæ non à Mente profecta
 Mechanicæ tantum normam legesque sequuntur; 810
 Sic sua sunt Menti, quæ nil à corpore sumunt.

QUANQUAM ergo fateor cognosci plurima sensu,
 Plurima sunt etiam quæ purâ mente videntur,
 Propterea quod nulla sui simulachra profundant,
 Qui pateat vi corporeâ res corporis experts? 815
 Sensus enim rerum formas, molem atque colores
 Percipit, ac sonitus & odores atque sapores,

Duritiemque ac molliem, tum frigora & æstus,
Levorem, humorem, atque istis contraria: verum
Quot sunt, quæ retuli, distantia prorsus ab illis? 820
Non igitur solo deprendimus omnia sensu.

At genus est medium quoddam, mixtumque duobus:
Ut cum totus homo gustat, videt, ambulat, audit.
Nam partim hæc animo fiunt, & corpore partim;
Sic tamen ut dominæ tum subsit machina Menti: 825
Ceui lyra dulce sonat docto pulsata magistro.
Fœderis argumentum in sensu est. Nam sine Mente
Nullus adest sensus, neque Mens sine corpore sentit.
At quidquid sensu deprendimus, organa frustra
Deferrent illud, nisi res quædam intus adesset 830
Percipiens, quodcumque foris transmittitur ipsi:
Organa quandoquidem sunt omnis inania sensus;
Ac reddunt externa, velut spiracula ventos,
Et speculum effigies, & concava rudera vocem.
Non oculi cernunt; verum res illa paratis 835
Adjuta auxiliis, oculorum & freta labore;
Quæ jubet huc oculos verti, quâ parte videndum
Est aliquid. Pariter non auris verba loquentum,
Aut modulos; at res quæ præsidet auribus, audit.
De visis, ac de auditis quæ judicat, illa est; 840
Et quæ audire potest sola, & quæ sola videre.
Articulos adeò tibi dum gravis obstruit humor,
Calculus obductis habitat seu renibus hærens,
Non tibi pes, renesve dolent: dolet artubus ægris
Addita Mens. Abscissa perit cui tibia nuper, 845
Non minùs ille pedem nervo patiente putabit
Ægrotare, licet jam nullum; ac sæpe doloris

32 ANTI-LUCRETIUS,

In membro notum genus experietur inani.
 Te quoque nunc tacitè meditantem exordia Mundi,
 Aut gravibus curis defixum si quis inuret 850
 Candenti ferro, vel acu pungente laceffet,
 Ociùs abjiciens animo quæcunque tenebas,
 Totus ad acre malum tu te convertis, & illuc
 Mente ruis ; quia res in te quæ cogitat, ipsa est
 Quæ sentit. Dum nauta ferâ quassante procellâ 855
 Territus, undarum tumidos assurgere montes,
 Et spumam ruere, & misceri turbine pontum,
 Et faciem cœli tenebrosam, & fulgura cernit
 Undique disruptis obliquè percita nimbis,
 Et subsidere navim, atque atro gurgite volvi ; 860
 Tum vim ventorum ravidam, pelagique furentis
 Terribilem fremitum, & crepitantes fulminis ictus ;
 Vectorum & pavidos clamores auribus haurit ;
 Huic simul & fauces ingratus torquet amaror ;
 Et nares vexat sentinæ tetra mephitis : 865
 Frigore membra tremunt ; mentem horrida mortis imago
 Perturbat ; nec spes animo tamen excidit omnis ;
 Molitur, si quis fractâ rate prænatat asser
 Obvius, auxilium misero sibi ; voce precatur
 Cœlicolas supplex, & votis flectere tentat ; 870
 Terram, terram orans, mare detestatus iniquum :
 Aspice quot varii rerum uno tempore sensus,
 Unam commoveant agitato corpore Mentem.

NAM res perpetitur quæ tot simul anxia motus,
 Res ea quæ timet atque cupit, gaudetque doletque, 875
 Quæ sentit, varios & sensus comparat, una est
 Ac simplex : ideo non constat partibus ullis.

Si fingatur enim multis e partibus esse,
 Parvula quantumvis vel subtilissima fiat,
 Officio pars quæque suo jam dedita, certe 880
 Nesciat officium alterius, neque iudicet inter
 Sensus diversos quis suavior; hæc neget, illa
 Affirmet discors; velit una quod altera nolit:
 Quamque suo nam jure frui arbitrioque necesse est.
 Ut partes oculi non uno munere cunctas 885
 Defungi certum est: radios nam colligit una,
 Altera secernit: Mentis sic munia partes.
 Diversæ diversa, imò contraria obirent,
 Libertate suâ pariter, seorsumque potitæ:
 Cætus erit: veluti formicarum abdita campo 890
 Plebs habitat, varium inter se partita laborem:
 Aut examen apum. Vel erit Respublica discors,
 Motibus insanis ac seditionibus ardens;
 Et confundentur populosæ munia Mentis.
 Vel concors ut sit, quædam selecta tot inter 895
 Particulas sibi congenere operumque ministras,
 Sic princeps erit, ut cunctæ referantur ad illam,
 Conspirentque simul. Sed quæ Regina sedebit?
 Præter enim quàm quòd prorsus germana videtur
 Mentibus his, quas Democrito exprobrare solebas, 900
 Partibus est aliis conflata minoribus, æquæ
 Ac famulæ, vulgusque Atomorum in corpore degens.
 Quæ pars imperio sic nata videbitur una?
 Quæ pars Regina tandem Regina futura est? 904
 Quæ pars Mentis erit verè Mens? Hec, bone Quinti!
 Fingere quàm promptum! Rationem reddere ficti
 Pro quàm difficile est! Nonne hinc intelligis unum
 Et simplex esse id quod vult ac percipit? Ergo

Cùm pars Materiæ (meministi) nulla sit una, 909
 Nulla individua aut simplex; nullam esse necesse est,
 Quæ casu quovis in Mentem assurgere possit,
 Aut per se sola, aut aliis sibi foedere junctis;

PROPTEREA clarè sensu vel cernis ab ipso
 Mentem incorpoream, seu partibus esse carentem,
 Insuper ipse vides à vero quàm procul abistit, 915
 Qui tenuem nostro diffusam corpore censes
 Esse animam, nebulae similem penetrantis in artus,
 Cui motus tantum ac sensus provincia detur,
 At famulantem animo, ceu Regi corporis uni,
 Corporeo tamen, ac variis è partibus orto, 920
 Atque gubernaculum regali ex arce tenenti.
 Nempe tuus vates ipse hac sibi somnia finxit.
 Sunt quibus haud aliud nostra Mens incola molis
 Visa fuit, nisi membrorum concentus, & ipsa
 Corporis harmonie, fibris concordibus apti, 925
 Sed modus est hæc harmonie; quæ vita profectò
 Jure potest, at non hominis Mens ipsa vocari.
 Non agit ille modus, non vult, non cogitat usquam.
 Mens ergò res quædam una est, cum corpore juncta
 Dividua, sed quæ sine corpore vivere possit. 930

Quæ cùm cuncta tibi fuerint perspecta, repente
 Percipies quid sit, cur Mens sociata caducæ
 Materiæ, in partem veniat persape laborum;
 Corpore & affecto simul afficiatur & ipsa;
 Non tamen ex æquo. Siquidem lex foederis illa est, 935
 Ut quoties corpus certâ ratione moveatur,
 Tunc quoque certum aliquid Mens cogitet; ac vice versa,

Ut

Ut simul hoc illadve suo Mens cogitat ausu,
 Continuo quidam succrescat corpore motus.
 Ac velut omnimodis credas duo Corpora jungi, 949
 Talia cum fuerint inter se semper, ut horum
 Alterum ab alterius motu moveatur eodem;
 Atque duas pariter Mentis, si quidquid ab hacce
 Apprensus est, simul hoc etiam apprendatur ab illa;
 Sic Mentem & corpus, quanquam est aliena vicissim 945
 Amborum natura, atque infociabilis omni
 Conjugio (solis nisi legibus Omnipotentis)
 Conciliata putes, hæc saltem ad tempora vitæ,
 Motibus ut certis terrenâ in mole subortis,
 Certæ responsent ideæ, docilesque sequantur. 950

PROPTEREA mirum non est, si partibus ægris
 Aut somno pressis, aut quâvis denique causâ
 Turbatis, cerebro præsertim, ubi eunditur ingens
 Agmen spirituum, & quævis celatur imago,
 Sæpe aut nulla intrò rerum simulacra ferantur: 955
 Aut veniant lacerata modis, inversæque miris;
 Aut varia, aut ipsis etiam contraria rebus:
 Unde furor, stupor & deliria prava sequuntur,
 Donec enim premitur cæco Mens carcere clausa,
 Carceris has leges, æternaque foedera servat; 960
 Et dolet, & gaudet, prout hoc compactile corpus
 Suavia titillant nonnunquam, aut aspera lædunt;
 Sic tamen ut stupidæ, quæ motus excipit illos,
 Materiæ, tanquam ligno, filici atque metallo,
 Lætitie sensus non sit, sensusve doloris. 965
 Atque ubi frigida mors extinxit flammea vitæ
 Semina, cœlestisque evanuit halitus auræ,

36 ANTI-LUCRETIVS,

Definit hic agere, & surdos Mens exiit artus.
 Ipsa tamen constans manet, irresoluta, superstes:
 Cum nequeat per se, aut Naturæ viribus ullis, 970
 Quod sine partibus est individuumque, resolvitur.

HAUD igitur crescit pueris quibus organa crescunt.
 Nam quanta esse potest, vel primâ ab origine tanta est.
 Quod si tum vix ulla sui argumenta videtur
 Exerere, ac molli potius torpere veterno, 975
 Quid faciat rudis immaturo corpore? Nondum
 Collectæ cerebro species, quæ deinde movebunt
 Nunc inopem: nondum, quod lapsa tempore fiet,
 Rebus ab objectis idearum excita supellex.
 Jam tamen affectus quædam vestigia prodit, 980
 Dum vagit, ridet, quatitur ploratibus infans.
 Cum fuerit porro perfecta virilibus annis
 Machina; cum cerebri fibris erit optimus ordo;
 Et memorem gazam rerum experientia tandem
 Implêrit; subito noscetur quid valeat Mens, 985
 Talibus auxiliis. Si deficientibus hæret,
 Strenuus ac fortis neque dux sine milite vincat;
 Nec solâ pugnet miles virtute sine armis;
 Nec radio sine setigero depingat Apelles.
 At cum sit paucos instructum corpus ad annos, 990
 Profectâ sensim labefactum ætate fatiscit:
 Ut rheda, ut vestis longo corrumpitur usu;
 Et ratis assidue casus experta marinos.
 Densior it sanguis, concrescit vappidus humor,
 Durescunt fibræ, flaccescunt denique nervi, 995
 Cor titubat, nec jam radiat vitalibus auris
 Thesaurus capiti conceditus; ossa rigescunt,

Fit

Fit pedibus manibusque tremor; grave pectus anhelat;
 Caligant oculi, sonitus malè suscipit auris;
 Deficiunt vires, vox ægre faucibus exit;
 Albescunt crines, rugatur marcida pellis.
 Tunc vitio primæ ceu debilitatis hebescit
 Machina: fitque senex iterum puer. Unde necesse est
 Huic semel addictam rursùm puerafcere Mentem:
 Non per se; verùm quia paulatim organa cessant.
 At si, ut corporeis rebus tangatur, & extra
 Se positus (quod sola sibi permissa nequiret)
 Indiget adjuncti comitatu corporis; illo
 Non eget, ut se se privataque commoda norit,
 Pertimeatque malum, & semper velit esse beata.

PROTINUS hîc autem, non est mihi cognita, dices,
 Materiæ natura satis comprehensaque virtus,
 Ut circumscribam verbis, quid possit apisci,
 Quid nequeat. Quis enim tantum sibi sumat, ut ipse
 Cùm se se ignoret, singillatimque per omnia
 Incerto soleat titubans prorepere gressu,
 Anteferatque manum, & baculo quasi singula tangat,
 Collidi in tenebris metuens, aut luce maligna;
 Fundamenta tamen rerum omnium, & ultima quæque
 Visa sibi velit obtutu penetrabilia firmo?
 Quidni Materies, cui dotem adscribimus unam,
 Ut triplici protensa modo concreverit, hanc vim
 Possideat quoque, uti velit atque intelligat? Unde
 Corruerent subitò geminæ discrimina partis,
 Quâ compactum hominem facimus, duplicemque puta-
 Forfan Materiæ ratio primaria non est. (mus, 1025)
 Aut per se extendi, aut per se cognoscere; verum

His aliquid majus, natura videlicet ipsa
 Ex quâ utrumque fluit: ceu bini ex arbore rami
 Dispariles, unâ tamen à radice profecti: 1030
 Namque hæc Spinosa fuerat sententia nuper:
 Quis tunc Materiâ poterit secludere Mentem;
 Altera dos quamvis à Mente extensio distet?
 Nam sonus ac lumen distant; & corporis ambo
 Sunt eventa, neque à naturâ corporis absunt: 1035
 Haud secus inter se distant color atque figura;
 Sed globus esse potest idem niger atque rotundus.
 Ergo Materiae modus excellentior esset
 Cognitio: perfecta magis, cum scilicet illi
 Organa suppeterent forsan meliora: minufve, 1040
 Organa cum fabricæ forsan peioris adessent.

MIRARI satis hic nequeo, quis tetricus horror
 Despectusque sui, quæ mortis prava libido
 Lymphatas hominum mentes incesserit, ut se,
 Corpore mortales cum sint natiq; sepulcro, 1045
 Mortales animo esse velint penitusque caducos.
 Tantus amor nihili! Tanta est recordia! Solum hoc
 Permetuunt cæci, ne Mens compage soluta
 Duret adhuc nimium vivax, bustoque superstes
 Evolet: hoc cupiunt unum, ut cum corpore vitam 1050
 Ponat, & in ventos tenuis velut aura recedat.
 Ah! te ne subeat, Quinti, tam dira cupido!
 Verum infixâ prius quia te sententia turbat,
 Haud tibi desuero, quin hoc caligine plenum
 Abstulerim velum ex oculis noctemque fugarim. 1055
 Audi quæ moneo paucis, iterumque resumo.

Quid quid Natura est, ac verè constituit rem;
 Hoc sine res non esse potest, aut Mente videri.
 Haud aliter nobis rerum natura patefcit.
 Quam si non sequimur normam, pervertimus ipsi 1060
 Rerum ideas omnes, & aquæ confundimus ignem:
 Tum procul est Ratio, & sermonis definit usus.
 Qui verò modus est, ut adefse, ita abesse vicissim
 Usque potest; res esse valet cernique sine illo:
 Sed sine re non esse potest, aut Mente videri. 1065
 Absque modis intelligitur res ipsa: sine illa
 Non intelligitur modus. Ut si fortè figuram
 Contemplare animo, qualis tibi cunque putetur;
 Ecce figuratæ præbet se molis imago.
 Sic non concipitur motus, quin mota repente 1070
 Res animo fubeat; mixturæ nec genus ullum,
 Quin obversentur positæ quodam ordine partes.
 Cùmque modos, ut fert hominis persæpe voluntas,
 Naturâ rerum abstractâ, discernimus ipsos,
 Sic illos Mente abstrahimus, tamen ut simul adfit 1075
 Notities manifesta rei, suspensaquæ tantum,
 Cujus hic est modus, & sine quâ modus esse nequiret.

JAM fortasse rogas, quanquam nimis immemor, utrùm
 Extendi sit Materiæ natura, modusne? 1079
 Quid dubitas? Quod quæris habes. Age consule normam.
 Scilicet hoc fieri nequaquam posse probatum est,
 Ut quis Materiem, quantumvis abstrahere audax,
 Ingenii summo pertinetet acumine, quin rem
 Cogitet extensam, aut constantem partibus extra
 Se positis. In eâ prius est nihil. Inde sequuntur 1085
 Omnia. Materiæ non ergò è dotibus una est,

Non

Non modus aut ramus quidam : natura, sed ipsa
 Extendi. Atque adeò si Mens, dos esse putetur
 Materiz, dos extensi est, ramusque modusque
 Propterea quoties Mentem meditaris, oportet, 1090
 Se tibi res quædam meditantæ extensa repente
 Offerat : ut ramus truncum arguit, atque modus rem.
 Verùm conscius est hominum unusquisque profectò
 Ipse sibi, propriæ dum lustrat singula Mentis
 Officia : & quærit quid sint, quo ve ordine fiant, 1095
 Extensi nihil obversari. Scire laboro
 Ac meditor tacitus, quænam sit primula rerum
 Agnitio ; quid iudicium ; quid roboris insit
 Omni argumento, quâ vi pervincere possit,
 Ac domitare animum, & trahere in sua jura volentem :
 Immemor extensi confestim hæc omnia præsto. 1101
 Nunc dubiam certâ, & falsâ discernere veram
 Notitiem cupio, quâ se ratione vicissim
 Impugnent ; quid opinari, quid credere, scire,
 Sint in se ; quid sint etiam affirmare, negare : 1105
 Dividuum procul est à me, penitusque recessit.

PRÆTEREA quid sit, quòd amet se se ipsa voluntas
 Præcipuè ac semper, quòd se se ante omnia ponat,
 Et felix velit esse : quid hoc quoque deinde sit, esse
 Felicem aut miserum, & fieri, se iudice, talem : 1110
 Unde quis invidet ; laudem venetur ; honores
 Ambiat ; imperium affectet ; parere recuset,
 Aut indignetur ; contemptum, obliviam, probra,
 Morte sibi pejora putet ; sine nomine vitam
 Vitalem neget esse, auræ captator, & ardens 1115
 Sera immortalem jaculari in sæcula famam :

Quid

Quid fit ab incepto nunquam desistere velle;
 Judiciis aliena suis postponere; pravum,
 Mendacem fieri, deceptorem, atque malignum;
 Assentatores præ veris ponere amicis: 1120
 Hæc ego dum reputans, & me contractus in ipsum,
 Heracleti oculis lugens considero, nulla
 Corporis extensi feriunt vestigia mentem.
 Scilicet arguitur propriis erroribus ipsa
 Nobilitas animi. Cernis, dulcissime Quinti, 1125
 Et Mentem nostram, & nostræ molimina Mentis,
 Extensi non esse modos; omnique vacare
 Materiâ: sine quâ cognoscier illa fatendum.
 Ergò Materiæ virtus primaria non est,
 Ut simul extendi, simul & cognoscere possit; 1130
 Qualem hæc monstra putant, infensa Deoque sibi que.
 Nec, veluti sonus ac lumen, color atque figura,
 Aut gemini ex unâ venientes arbore rami,
 Extensi ratio, atque animi vis ipsa putentur;
 Sed quasi naturæ duplices pugnare vicissim 1135
 Dotibus adversis: quarum altera semper agatur,
 Altera semper agat; labentibus altera constet
 Particulis, habeat nullas in se altera partes.

S U N T in Materiâ nobis impervia sanè
 Plurima, quæque aciem Mentis, quâ cuncta tueri 1140
 Conamur, fugiant. Etenim finita potestas
 Ingenii, non assequitur quæcunque per omnes
 Materiæ nexus & vincula particularum,
 Conferri possunt: quare in caligine densâ
 Progredimur sæpe, ac veluti nictamur in umbris. 1145
 At si, cuique rei quæ dotes funditus insunt,

Haud scimus plerumque, licet cognoscere saltem
 Queis careat. Nos fortè latent primordia flammæ:
 Ast ea compertum est aqueis distare figurâ;
 Inque figurarum solo discrimine poni, 1150
 Quidquid aquæ aut ignis proprium est. Miracula non-
 Omnia Magnetis perspeximus: at mihi certum est (dum
 Magnetem non esse animal; nec amoris ab æstu
 Ferratas trahere ac secum vincere catenas.
 Cur & ab Arctoo declinet cardine Mundi 1155
 Solis ad occasum, mox & conversus ad ortum
 Paulisper, res est etiamnum ignota; sed illud
 Materiæ subtilis opus toto Orbe fluentis,
 Et non ventorum scimus. Quadrare rotundum
 Nemo potest: at quadratum differre rotundo 1160
 Id norant omnes, quidque ex utroque sequatur.
 Sic à Materiâ Mentem sejungimus; et si
 Non omnes liquidò vires utriusque patefcant.

A D D E, quòd has etiam discrimen segregat ingens;
 Libertas. Etenim constantes omnia ferri 1165
 Corpora per motus, æternùm subdita legi
 Perpetuæ, propriâ sine cognitione, fatetur
 Quilibet. Ast homini nota est sua cuique potestas,
 Aut nihil aut aliquid, sive hoc sive illud agendi.
 Ecquis enim quoties secum deliberat anceps 1170
 Quid faciat, vel consilium solertis amici
 Flagitat, ac tandem quid sit facturus apud se
 Decernit; quis dum rogat, aut hortatur & urget;
 Dum laudat bene gesta virum, malè gesta severus
 Arguit, ac meliora jubet; dum præmia ponit, 1175
 Et pœnas meritis; si quid peccaverit ipse,

Excusare

Excusare palam, ne quâ sons audiat, & clam
Emendare parat, quia facti cura remordet,
Neglecti-ve pudor; dum cuncta negotia curat,
Pungitur officiis, morum sibi iusta, suisque 1180
Dogmata constituit; quis demum talia præstans
Non libertatem se perferre, fruique
Jure sui arbitrii, non externâ domitum vi
Testatur, verèque probat? Nec publicus error
In genere hoc hominum esse potest consensus, & una 1185
Cunctorum vitæ ratio: sed conscia veri
Lux & Naturæ radius. Quippe omnia frustra
Hæc, atque insulsæ fierent, si compede dura
Vinctus homo, ac præceptis ageretur: ut acta moveri
Materies, quâ parte impalsa est, cogitur omnis. 1190
Sic neque præclaris formandi legibus essent
Conventus populorum; aliquâ nec civibus arte
Inspirandus amor Patriæ, flectendaque corda
In commune bonam. Magni gens fluminis instar
Quæque foret; quod non monitis, precibusve, minisve
Vincitur; aut humiles infano vorrice ripas 1196
Exsuperat, latisque audet se effundere campis,
Proximaque injectis vastare paludibus arva:
Nequicquam aggeribus tentant frænare rebellem,
Indocilesque jubent alveo se condere fluctus. 1200
Nec disciplinis etiam exercenda Juventus
Præceptisque bonis; at vitis more colenda,
Arboris aut teneræ, paries quam pandit apricus.
Nam lecto plantata solo, tantumque resectâ
Luxurie foliorum, ipsâ vi demque Solis 1205
Ac terræ crescit; faustique à munere cœli,
Nescia, progenerat fructus ramisque valentes.

ECQUID

ECQUID enim Ratio sine libertate juyaret?
 Cernere quid prodest quæ conveniuntve nocentve,
 Si non illa sequi, non hæc fugitare vicissim 1210
 Nostri juris erit? Tunc in mortalibus ægris
 Mens torperet iners, penderet vana supellex:
 Quippe ubi se multis deprensus quisque periclis
 Senferit, inque suâ positam virtute salutem,
 Anxius inquireret quid agendum, animoque sagaci 1215
 Versabit, quo se molimine protinus illinc
 Eripiat: sed si vis insuperabilis illum
 Præcipitat, vanis genium cruciatibus angit:
 Hoc ipso infelix, quòd prudens; atque medelam
 In se se putet esse malis, ubi nulla medela est. 1220
 Vana etenim, quæ nil penitus prudentia possit.
 Inde omnis pariter Sapientum gloria falsa,
 Magnanimùm Heroum virtus, Regumque bonorum;
 Nec laudabilior, quàm corporis inclyta forma,
 Sive decor vultus, aut florens viribus ætas. 1225
 Atque adeò est homini Rationis inutile pondus,
 Imò ærumnosum, atque animis quasi sarcina nostris.

QU I libertatem præcellaque jura negarit
 Mobilis arbitrii, quo præmia, quærere factis
 Possit, & hoc ævo quondam felicis ævum; 1230
 Ille sibi anteferat vecors & secla ferarum,
 Quas Natura parens movet ac regit impete cæco;
 Et sua vivendo vincentes tempora plantas,
 Marmoraque & gremio Terræ formata metalla.
 Namque geruntur uti par est, ignara profectò 1235
 Quid sit opus deceatve; sui nec habentia curam:
 Irrita dum nobis, & sollicitudinis agra

Infelix

Infelix mater, Ratio est; dum vita labore
Perpetuo detrita, heu! paucis occidit annis.

SENSIT, & haud dubitat tuus ipse Poëta fateri 1240
Libertate animos hominum præcellere; quamvis
Damnaret leto: quare per Inane cadentes
Ridiculo demens Atomos clinamine torfit.

Irrisi fatis. At per se cum libera poni
Materiæ pars nulla queat, mirabile dictu est. 1245

Quî Mentis è Materiâ conflaverit unâ,
Nec, quæ misceret pugnantia, viderit usquam.

At mirabilius, quodd, cum immortale per ævum
Constantes faceret compacto è corpore Divos,

Atque hominum formâ sed limpidiore micantes, 1250
Humanas idem Libitinæ sub juga Mentis

Miserit, impatiens propriæ post funera vitæ.
Sed quanti modico perituram tempore Mentem

Ille facit? Certè Mens est vilissima rerum,
Finibus angustis hujus si clauditur ævi, 1255

Et moritur simul ac renuit decurrere sanguis.
Nummus Alexandri longè præstantior ipso:

Ille etenim, ceu flamma volans, conterruit Orbem,
Ac periit; cineres & nomen inane relinquens;

Illius effigies etiamnum viva superstat, 1260
Nec teritur manibus tractantùm, & sæcula vincit.

PROCUMBIS tanto Rationum pondere fractus.
Gratulor ipse mihi, nec non tibi. Cernere Verum,

Vicisse est. Atenim quæris, Mens corporis expers
Cum sit per se se, sociali corpore claudi 1265

Quî valet, extensis & partibus indere motum?

46 ANTI-LUCRETIIUS,

Naturas tam dispariles quæ copula jungit?
 Nam si corporea est, nequit ipsam apprehendere Mentem;
 Si secus, haud ipsum potis est apprehendere corpus.
 Huc jam appelle animum, totis huc auribus adhas, 1270
 Et faveas: neque vana tibi hæc spectacula sunt.
 His te adducebam, naturâ ut Mentis apertâ,
 In nobis manifesta Dei argumenta videres.
 Maxima res agitur. Quæ scilicet antè probavi,
 Ni fallor, tria sunt. Et corpora mente moveri, 1275
 Hoc primum. Dein corporeis non partibus esse
 Conflatas hominum Mentes; adeoque resolvi
 Naturâ non posse suâ, sed vivere semper.
 Postremò, quæcumque jubet peragitque voluntas,
 Hæc fieri plenâ cum libertate; nec ullo 1280
 Materiæ nexu, aut fato impendente coactas
 In quod agunt, at sponte suâ prorumpere Mentes.
 Propterea, dum corpus habent atque organa sensûs,
 Mercedem factis, aut pœnam posse mereri;
 Et post exactos vitæ hujus labilis annos, 1285
 Immortale dari justis ac fontibus ævum.
 Nec tamen è dictis solùm hæc tria ducere fas est:
 At quæ principio tantùm libasse decebat,
 Illa recognoscas mecum, atque libentiùs audi,

SCILICET ignorat mihi Mens, sibi credita qualis
 Machina sit; quantâ momentorum arte regatur; 1291
 Quàm variè compacta, & mirò condita textu:
 Attamen impellit cùm vult, agitatque movendo
 Compagem; ac subito flectit, prout imperat, artus.
 Quòd moveat, planum est causam prodire movendi 1295
 Mentis ab imperio: verùm id quòd nescia præstet,

(Nescia

(Nescia non motus quem præcipit ipsa, sed artis
 Quâ fit & elicitur) liquido demonstrat adesse
 Causam quæ regit effectrix; cui singula clare,
 Quæ mihi sunt ignota, patent; cujusque voluntas 1300
 Adspirare meæ non desinit; & valet illos,
 Cum jubeo,, motus quibus est opus, indere membris.
 Ecquis enim Orator facturus verba repente
 Cogitat, aut quâ vi pulmonibus aëra jactet
 Expressum, ut pulso resonantem gutture reddat, 1305
 Quem spirare filens, & mutum halare solebat?
 Aut queis disponenda modis sit dædala lingua,
 Lingua figuratrix verborum, opifexque loquelæ;
 Dentibus aut fractam vocem, illisamve palato
 Terminet inflexu, ac fingens moderetur euntem; 1310
 Naribus & labris formandam sæpe relinquat:
 Quosque, id fiat uti, sit opus contendere nervos?
 Quin taceat, si tanta prius molimina secum
 Debuerit versare animo, quàm tollere vocem.

CURRERE fert animus; curro: sed quid sit agendum
 Interiùs, velox ut curram, nescio prorsus. 1316
 Ast aliâ ratione tamen mihi membra moventur
 Currenti, quàm si sedatè incedere vellem:
 Sed quæ vis motum acceleret reprimatve, neque unquam
 Hoc didici, nec me speravi discere posse. 1320
 Ignoro penitus, teque ignorare fateris,
 Quantum animæ, quot particulas, per quosve canales
 Et quibus è cellis, & quo moderamine mitti
 Expediat. Satis est ad nutum stare paratam 1324
 Materiem; atque suo, quantum in se est, munere fungi.
 Cum volo, cum jubeo, mihi subdita machina paret:

Nec

48 ANTI-LUCRETIVS,

Nec scit quid jubeam; neque ego, qui jussa faceſſat.
 Sic, ubi res aliquas meditari fortè lubebit,
 Præſto ſunt optata mihi ſimulacra; videndum
 Se facilis præbet, ſubitòque arceſſitur Orbis. 1330
 Conſpicio ſimul & cœli fulgentia templa,
 Et maria, & populos, urbeſque & viſcera Terræ.
 Qualis, uti perhibent, herbis & carmine diro
 Saga potens Erebo pallentes evocat umbras:
 Conveniunt Manes, ſpectacula vana, rogantis 1335
 Ante oculos; nec ſe magicis ſubducere poſſunt
 Artibus: uſque adeo juſſus venerantur aniles.
 At mihi cùm pariter, Mundi totius imago
 Protinus obvia fit, nec quæ fit tanta poteſtas
 In cerebro, nec quâ cerebri regione creentur 1340
 Quo-ve modo ſpectra hæc, novi; nec pingere poſſim
 Ipſe manu, nec totâ oculis percurrere vitâ
 Tot rerum ſpecies, intus quas cernere promtum eſt.

TUQUE etiam, cùm te ipſe moves, tunc Mentis eaſdem
 Expertus tenebras ignota jubentis, idemque 1345
 Corporis obſequium, pariter majore juvaris
 A cauſâ; quæ ſuppeditat quod nec dare poſſes
 Ipſe tibi, juſſuſque tuos, tuaque organa callet,
 Succurrens inopi; viresque ac robora præſtat.
 Atque ita, cùm magnâ circumſpectante coronâ, 1350
 Saltando volucresque pedes & brachia jactas
 In numerum, ſequerisque modos & plectra canentis
 Tunc tua multivagos motus, agilesque choreas
 Attentè moderans multâ mens arte gubernat:
 Quod tamen interiùs geritur, dum dirigis artus, 1355
 Et luſûs arcana tui miracula neſcis:

Exerces

Exercēs summo domitum tibi Numine corpus.

MENS igitur cunctis præsēt communis oportet;

Corporis arcanos quæ possit adire recessus,

Et latebras animæ, faciliq̃ impellere nisu 1360

Quidquid erit promptum ad nutus, & rite paratum;

Ut simul optati possint erumpere motus.

Illius efficere est, nostra est optare facultas.

Talia si verò præsētque potēsq̃ requirunt

Numinis auxilium, credēs nil Numine egere, 1365

Quæ nobis etiā nec percipientibus, imò

Sæpius invitis, hoc nostro in corpore fiunt;

Quēis tamen & finis suus est & provida causa?

Hoc Numen, Quinti, Mentem cum corpore junxit;

Quæ nullā per se poterant ratione ligari: 1370

Fœderis & sequimur leges, quas fœderis auctor

Instituit; geminis hominem constare iubendo

Naturis: ut Mens per se discernere Verum,

Per sensus res corporeas apprehendere posset,

Et capite ex utroque suum Mundique parentem. 1375

Nam quis non videat, finitæ si breve corpus

Subjicitur Menti, Mens quanta sit illa, supremo

Quæ regit arbitrio vastum quem condidit Orbem?

Non poterit sine consilio tam parva moveri

Machina, tam fragilis; te iudice, tanta regetur 1380

Mentis inops! Credant Epicuri de grege porci.

...the

1990-1991

SECRET

1911

... ..

Salient water situation - The water
level was normal during MA

... ..

Belarus: as *propaganda* (1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670,

THE ABOVE IS CORRECT

1890

...and the ...

Si quis in hac parte non fuerit, non est in hac parte.

01.608; 0.00 75 10.00 100.00 100.00 100.00

1917

1970-1971

in this non-ideal, limited view of things

CHARTERED BY THE ACT OF PARLIAMENT IN 1862

18

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be addressed. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

(Faint, illegible handwritten notes)

... ..

unabhängig davon, ob die

ARGUMENTUM

LIBRI SEXTI.

FAM. *expulsis Epicureæ doctrinæ radicibus, & mentis humanæ nobilitate vindicatâ, in hoc Libro delabitur ad Belluas; ac probandum suscipit, animâ siue careant, siue valeant belluæ, nihil inde aut menti humanæ aut Deo detrahi: à v. 1. ad v. 27.*

Proponit id quod ab incredulis objicitur; belluas animâ nostræ simili præditas esse, quod variis ferinæ industriæ exemplis illustratur; belluarum autem animas è Materiâ constare, ergò & nostras: à v. 27. ad v. 303.

Respondet hoc dilemmate, animam brutorum aut nullam esse, aut incorpoream: utrumlibet affirmari posse, salvâ mentis humanæ dignitate: à v. 303. ad v. 344.

1°. Ostendit dubia saltem esse argumenta, quibus brutorum; certa, quibus hominum anima defenditur. Tum per hypothesein Cartesii doctrinam de belluis opponit, & ab exemplis, more adversariorum, decertare parat: à v. 344. ad v. 409.

Probat ab absurdo non magis belluis animam concedendam esse, quàm plantis plurimis ac fossilibus: à v. 409. ad v. 608.

Motus animalium omnes mechanicè fieri posse indicat; ex mirabilibus brutorum factis inferri debere, non suam

ferre inesse mentem, sed mentem aliquam adesse: à v. 608. ad v. 767.

Belluarum motus ex eadem causâ nasci posse, ac motus nostros spontaneos, ad quos nihil nisi velle afferimus: à v. 767. ad v. 826.

Ex immutabili in belluis vivendi tenore, arguit ipsas carere delectu; ex pluribus verò exemplis, ipsis non inhaerere mentem, sed præesse: à v. 826. ad v. 947.

2°. *Si mens belluis attribuitur, illam, cujuscunque sit ordinis, incorpoream fore, ac nostræ similem; imò perfectissimam. Hic contra adversarios retorquet exempla plurima solertiæ animalium; quibus evincitur mentem humanâ præstantiorem belluis consulere: à v. 947. ad v. 1142.*

Instinctus vulgare nomen velut inane proffigat: à v. 1142 ad v. 1255.

Mirabilibus brutorum gestis mentem illis externam argui: ab operum humanorum industriâ probat, quanto major esse possit divini artificii solertia. Sôlvit id quod obijcitur, inutilia fore brutis sensuum organa si sensu bruta careant: à v. 1255. ad v. 1357.

Concludit nihil aliud ex tanto brutorum artificio inferri posse, nisi mentem esse summam; hic exhibet miram structuram alituum, piscium, quadrupedum; animalia casu precreata non esse; ac proinde Deum esse auctorem belluarum, sive sensu careant, sive sensu præditæ sint: à v. 1357. ad finem.

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI,

AD QUINTIUM.

LIBER SEXTUS.

De Bellis.

NEMPE novo cultu campum domiturus arator,

Protinus agresti non credit semina fundo:

sed prius hirsutos vepres, dumetaque passim

diruit avellens; tum crebro vomere frangit

indocilem glebam, & rastris contundere tentat.

5

hic ego paulatim, spinas tua pectora circum

inatas, argumentis exscindere conor:

Ne segetem emittant vivaci è stirpe nocivam;

Ac vetus intactâ radice repullulet error.

Tunc meliore solo confurgent semina Veri.

10

Tunc

54 ANTI-LUCRETIUS.

Tunc & fuceros tibi cognita pandere vultus
 Incipiet, vindexque sui Natura parentis,
 Decutiet fucum, quo gens incredula pinxit
 Invitam, & clarè Dominum confessa loquetur.

HUMANAM idcirco, quæ nobis intima, Mentem 15
 Ante oculos posui; quiddam ut confistere scires
 Materiem supra, quod eam regat. Inde probatum est
 Mentem illam effigiem Mentis tantum esse supremam,
 Quæ moveat Mundi partes, & simplice nutu,
 Invalidam per se ac per se motoris egentem 20
 Materiam, formas convertere possit in omnes.
 Jam tibi nota tuæ patet excellentia Mentis,
 Quam deturparat malefuado carmine vates,
 Indignans in se quidquam haud mortale putari,
 Invisumque ipsâ fugiens in imagine Numen. 25
 Sed cupit ille mori frustra, cui vivere fatum est.

A T verò te bruta movent; quæ tota resolvi
 Cùm pereunt, nec materiâ quid majus habere
 Et canis, & possum, vel si lubet, ipse fateri.
 Hæc itaque objectas fidens, ac sæpe reponis 30
 Esse illis animam nostræ similemve, parumve
 Dissimilem; per quam si non sublimia rerum
 Scrutari, tamen hæc valeant cognoscere saltem
 Quæ sibi conveniunt, generique & idonea vitæ.
 Quippe recordari, sentire, audire, videre, 35
 Olfactu, gustu, res & secernere tactu,
 Et fugere atque sequi cernuntur, & artibus uti;
 Internosse suis etiam medicamina morbis,
 Et varias inter legere hanc, quæ proderit, herbam:

Inde

Inde Voluptatis sensu pariterque doloris,
 Lætitia & luctu, spe vel formidine tangi;
 Sic & amore & amicitia, stimulisque vicissim
 Irarum atque odii: varioque cupidinis æstu
 Currere ad illecebras; ultroque ac sponte moveri;
 Insuper & morem gerere & mansuescere cultu; 45
 Blanditiis delectari, & parere flagello.

Hinc aliquas vitiiis, aliquas virtutibus olim
 Insignes dixere feras; hominique fuisse
 Primitus exemplo, atque opera ad complura magistras:
 Ut Canis occultum sylvis deprendere Damam 50
 Nare sagax, & odora sequi vestigia prædæ,
 Venari docuit. Super hoc miracula narras;
 Quo desiderio, quâ sollicitudine raptus
 Amissum perquirat herum, tandemque reperto
 Gestiat exultans; custos quàm fidus & audax 55
 Credita terrifico latratu limina seruet;
 Arceat à stabulis furesque luposque rapaces;
 Atque vagas prudens reddat præsepibus agnas:
 Tum comes ipse viæ, quoties benefacta rependens
 Aggredientem armis irruperit acer in hostem; 60
 Aut occisorem morfu patefecerit ultor.
 Nam cur dissimulem vulgò quæcunque feruntur?
 Fortè etiam insidias Vulpes, artemque latendi,
 Perque canaliculos fodiendæ subtus arenæ
 Monstravit, fecitque viam ad quærenda metalla; 65
 Unde homines docti corperunt viscera Terræ
 Rimari, excisosque manu subvertere montes.
 Et, nimis ah! nisi nos odiis acuisset ad arma
 Ipse furor, stragem violens lupus atque ruinam,

56 ANTI-LUCRETIUS,

Magnanimusque leo docuisset prælia belli. 70
 Proflit ad prædam rapidus leo, Cæsar ad Orbis
 Imperium: finis, fateor, diversus utrique;
 At non dissimiles pugnae; labor unus & idem,
 Quo ctenam Fera, quo Regnum sibi comparat Heros.
 Et quid non Elephas, quid mimo Simia gestu 75
 Non præstat; vafra & Feles; saltator & Ursus?
 Lucifuga enutrit truncatos Noctua mures,
 Ne fugiant; prædamque sibi gnatisque saginat.
 Paxillos in aquam primus defigere Castor
 Instituit, laribusque inimicum avertere flumen; 80
 Et ligna intrito atque intritum jungere lignis;
 Arboris excisæ trunco mandare cayato
 Invalidos fortus: & pro temone relictis
 Summa tenens rami, stagnis deducere lembum.
 Sic paleis limoque casas firmare madentes, 85
 Nidificans altè, prænuntia veris, Hirundo,
 Nec minùs impatiens hyemis gelidæque pruinae,
 Quæ comes huic migrare solet Philomela quotannis,
 Auribus ingeminans nostris mirabile carmen,
 Impulit humanas apta ad modulamina voces. 90
 Callida quin etiam dum tendit Aranea laxos
 In foribus casses, internectitque sagemam,
 Retibus & pisces & aves captare dolosis,
 Admonuit: telas eadem, vel texere pannos,
 Cùm trabibus saxifve sedens, & fornice testa 95
 Stamineo, laqueos fundavit utrinque tenaces,
 Ac stipata premens strinxit sine pectine fila.

CÆTERA quid referam? Quanto Formica labori
 Mensibus incumbat calidis, tectoque recondat

Provida

Provida congestas hyberna in pabula menses 100
 Erudiens mortale genus, tardamque pigrorum
 Desidiem increpitans hebetemque ad munia sensum?
 Cernis, ut uvidulos libans Apis aurea flores
 Decerpit lentum humorem, & falsugine dulci
 Telluris medicatum adipem, pretiosaque cœli 105
 Munera, purpureis sparsim gemmantia mappis;
 Et rorem exfugit, quem concoxere tepentes
 Primitiæ radorum & blanda exordia lucis.
 Inde domum revolat spoliis fragrantibus uda,
 Serpylloque thymoque gravis, prædâque superbit. 110
 Tum lectas partitur opes; sexangula primum
 Horrea ductilibus ceris, cratesque favorum
 Per forulos & cancellos quincunce politâ
 Ædificans. Credas musivum opus, ordine comtum
 Dædaleo; Euclidisque omnes didicisse figuras, 115
 Fabrilesque diu docilem excurrisse per artes:
 Sic ad libellam concinnè, sic ad amussim
 Cuncta; cavis adeò vaginis limpida forma est
 Et nitor; ingeniumque & mira industria lucent.
 His tandem dîtes epulas, præfaga futuri, 120
 Condere amat: cùm tristis hyems nudaverit Orbem,
 Omniaque ingrata torpedine capta jacebunt,
 Melle suo tacitos inter saturanda penates.
 Præterea, si quæ latebris peraguntur in illis
 Investigare est, quot erunt memoranda? Fovetur 125
 Publica res; fraternus amor, mens omnibus una.
 Sunt mores apibus, sunt jura, ducemque sequuntur,
 Et sua quemque manent obeunda negotia civem.
 Est quoque militiæ labor ac decus; arma capeffunt
 Pro patriâ exiguisque focis: sunt agmina sæpe 130

58 ANTI-LUCRETIUS,

Missa colonorum, nova qui procul oppida condant;

Et gentis leges, ritus, nomenque propagent.

Quid majus meliusve hominum sapientia præstat?

QUONDAM inter Milvos fuit audacissimus unus,

Imbelles antehac solitus vexare columbas.

135

Hic tandem, aut fato, aut famæ melioris amore,

Dedignatus aves timidas prædamque fugacem,

Alituum regnantem Aquilam ad certamen iniquum

Provocat, & rostro & pennâ bis terque laceffit.

Sprevit principio malefanos alitis ausus,

140

Nec minùs incepto per nubes illa volatu

Institit: at reducem rursus temerarius urget,

Plumâque avulsâ circumfert ore tropæum.

Plus æquo tunc visa sibi tolerasse, procacem

Occupat, & vitæ parcens, in rupe relinquit

145

Implumem. Hic quid agat? Non occubuisse pudori est.

Non animos posuit tamen; at nudatus & algens

Ulcisci meditatur. Ibi sub tegmine quodam

Vermiculis pastus, simul artus nutrit & iras;

Dum redeat vigor, atque levis reparetur amictus.

150

Adfuit expectata dies. Juvat ire per auras,

Magnanimamque nimis, si non vi, at fraudibus hostem

Debellare: dolo virtus se victa tuetur.

Pons erat undarum conflictu exesus & annis,

In medioque, trabes corrosas inter, hiatus:

155

Hunc sibi pro laqueo, pro retibus eligit ultor,

Vindictæque locum, si quâ fortuna juvabit,

Destinat. Ingreditur primùm pedes, utque capacem

Agnovit, cautè tentat penetrare volando;

Inde iterat præceps, ac totis concitus alis.

160

Quod

Quod cùm sæpe, diuque, omnique ex parte probavit,
 Erigitur cœlo, & victricem quærît in auris.
 Ergò insultanti similis se se obuius infert
 Indignanti Aquilæ: venit ipsa, paratque rebellem
 Aut iterum spoliare, aut iustæ tradere morti. 165
 Ad notum refugit vafer insidiator hiatum:
 Et vix transfiliit, cùm desuper impete rapta
 (Urget enim cæcus furor & spes proxima prædæ)
 Angustum in spatium ruit, atque impingitur ultro
 Infelix Aquila, & pennis luctantibus hæret 170
 Corpore dimidio jam prætergressa meatum.
 Advolat è latebris Milvus, pœnamque reposcens,
 Vellicat elisæ plumas, ultusque recedit.

IPSE ego ne videar, dum causam impugno ferarum,
 Dissimulare aliquid, siue extenuare canendo, 175
 Arma tibi indulsisse velim; nova protinus arma,
 Unde accedat honos & crescat gloria genti
 Quadrupedum. Vidi quâ turbidus ire Danastris
 Incipit, ac patulos Dacorum adlambere campos,
 Ucraniâ in pingui, quâ non felicior olim 180
 Terra fuit, dum bello acres habuere Cosaci,
 Nunc stat iners nulloque exercita vomere tellus;
 Vidi belligeras acies & castra ferarum,
 Queis color haud cunctis unus; migrantia terga
 Sunt aliis, fulvæque aliis per corpora setæ; 185
 (Baubaces patriâ dixerunt voce Poloni)
 Vulpinum genus; innocuo ni vivere passu
 Mos esset, penitusque animanti ignoscere prædæ.
 Nam virides populantur agros, specubusque profundis
 Suffodiunt; ac de latebris & gramine certant. 190
 C 6 Quales

60 ANTI-LUCRETIIUS,

Quales inter se populi quos flumine magno
 Diffociat Rhennus, campos & littora propter,
 Bella gerunt : acuit totas hinc Gallia vires,
 Atque illinc toto Germania robore pugnat.
 Ergò ubi villosas pecudes excivit ad arma 195
 Laudis amor ferus, & vincendi cæca libido,
 Plebem iracundam vomit undique terra cavernis.
 Ociùs ecce fremunt : vasto micat æquore miles
 Agminibus primùm sparsis atque ordine nullo ;
 Tum varias ineunt, certo rectore, cohortes. 200
 Utraque in optatis metatur castra viretis,
 Expanditque suos acies adversa maniplos :
 Quin & utrinque pares animos, eademque videres,
 Non sine terrifico strepitu, præludia pugnae.
 Ut Mars accensus cantu, signumque ululatus, 205
 Ceu tuba rauca, dedit ; concurritur impete magno,
 Miscenturque agiles turmae ; furit hostis in hostem
 Discolor, effusoque madens rubet herba cruore : (lam.
 Spesque metusque modò hanc, modò partem deserit il-
 O quot solertesque dolos & fortia facta 210
 Observantùm oculis adimit certaminis horror !
 Altera pars tandem fato meliore triumphat :
 Victa fugit, secura procul sibi pabula quærens.
 Nec sequitur fulam, at deserta cubilia victrix
 Occupat ; & partis grassari gaudet in arvis. 215
 Verùm in captivos, Dominorum provida miras
 Sævitia exercet pœnas : mœsta agmina condunt
 In foveis, còguntque omnes servire per annos.
 Atque ubi tempestas brumâ veniente rigescit,
 Et complenda monet lecto cellaria fœno, 220
 Protinus ad mensem ducunt servata ferendam.

Mancipia ;

Mancipia ; inverſiſque ſolum premere atque ſupinis
 Corporibus, tum crura jubent atollere ſurſum,
 Quatuor erectis perſtent ut gramina palſis :
 Inde onerant caudâque trahunt animantia plauſtra, 225
 Eraſoque vias miſerorum tergore verrunt.

IGNESCAT quantus brutis animantibus ardor
 Gignendi, miramur item ; quæ proliſ alendæ
 Cura ſit, ac matrum pietas ; ut quæque pericli
 Vix memor, imparibus concurrere viribus audax 230
 Non dubitet, nidos ſervans, hoſtemque laceſſat,
 Nil ſibi, cuncta ſuis metuens. Hoc tempore ſexum
 Deponunt, verſantque animos in corde viriles,
 Femiſineasque iras acuit prope maſcula virtus.
 Nec verò mutas, atque omni voce carentes 235
 Credibile eſt : eſſi nobis incognita vulgò
 Seu quæ verba ſonant, ſeu quæ ſunt edita verbis.
 Nam cur alituum cantus, ſtridorve Colubri,
 Cur hinnitus Equi, cur ſylveſtres ululatus,
 Anſeris & clangor, planctusque gementis Hyenæ,
 Turturis & querulum murmur, ſtrepitusve Cicadæ ;
 (Vociferantur enim cunctis animalia terris)
 Cur, inquam, nil ſignificent ? Simul atque Léonem
 Rudentem audieris, faucesque aperire cruentas
 Videris immani rictu, & quaterere illa caudâ, 245
 Arrectâque jubâ furibundum ac torva tuentem ;
 Quid tunc horribilis meditetur bellua, noſti.
 Audimus mugire bovem, latrare moloſſum ;
 Nec ſonus eſt illis ſemper, nec ſpiritus idem ;
 Sed quo quiſque modo ſentit, ſic exprimit ore. 250
 Nempe aliter pullos in opimâ corte vagantes

Ociùs expansas revocat gallina sub alas
 Inclamans, cœlo visus cùm desuper alto
 Milvus edax ; aliis arcessit vocibus illos,
 Læta putres inter stipulas cùm fortè latentem, 255
 Unguiculis agitans, detexit farris acervum,
 Ad lautamque dapem sparfos invitat alumnos.
 Nonne & cùm saturæ redeunt ad claustra bidentes,
 Cedere gramineo monuit quas Hesperus agro,
 Balantesque ferunt sitientibus ubera natis, 260
 Respondent agni ? Genitricem voce salutant
 Quisque suam ; tot enim nunquam est in matribus error :
 Accedunt celeres, & flexo lactea potant
 Dona genu, buccis avidi mulgere tenellis.

Est igitur pecudum generi generique volantum, 265
 Omnibus atque feris quæ spirant aëris auras,
 Est aliquis propriâ veniens ab origine sermo ;
 Qui satis est, certisque fovet commercia signis.
 Ergò notities, atque experientia rerum, 269
 Quæ victum & sobolem spectant, ais, optime Quinti :
 Ergò animus ; nostrâ qui non tibi mente videtur
 Inferior mage, quàm rubro sunt rufa colore,
 Æs auro, faxem gemmâ, frondentibus ornis
 Gramina, & albescens ignito Cynthia Phœbo.
 Nam minus aut majus rerum non dividit usquam 275
 Naturas : nec tam exiguo contraria distant
 Inter se spatium, quale est nos inter & illas.
 Haud secus ac nascens alieno in cortice muscus,
 Radicesque suas habet exilemque coronam,
 Frondesque fructumque gerit velut ardua quercus. 280
 Et qui vix tenuis elabitur inter arenas

LIBER SEXTUS. 63

Rivulus, ac minimo divertit sæpe lapillo,
 Non minùs oceano proprias quondam inferet undas,
 Quàm fluviis hinc inde tumens nivibusque solutis
 Flumen Amazonium, quod vasto gurgite currit 285
 Andibus ex altis, ac centum regna pererrans,
 Ipsum etiam pelagus, quò se ingerit, esse videtur.
 Ergò incorporeæ frustra Sophus usque laborat
 Formare effigiem Mentis; cùm sola ferinas
 Materia efficiat Mentem. Quòd si quis abundat 290
 In nobis, quo bruta carent animalia, sensus,
 Et quem ideo Rationis amem jactare superbo
 Nomine; causa fuit felicior undique nexus
 Principiorum. Etenim cata vulpes arte videtur
 Ac simul ingenio reliquis excellere brutis; 295
 Nec tamen alterius naturæ est. Sic homo vulpem
 Exsuperat, meliøre luto præcordia gestans
 Ficta, at ficta luto: formâ præstantior, idem
 Naturâ; quæ nos cunctis animantibus æquat.
 Sic loqueris; multi sic tecum sæpe loquuntur. 300
 Ne tamen inde putes actam rem; dictaque vulgi
 Ad Sophiæ veras potius mecum exige leges.

Si non externis tantùm dubiisque profectò
 Indiciis mira hæc brutorum gesta tenerem;
 Intima sed penetrans naturæ arcana ferinæ, 305
 Quidquid eo latet atque agitur sub cortice, nossem;
 Atque ut gestorum sum conscius ipse meorum,
 Abdita sic etiam brutorum sensa viderem;
 Quod censes, propriâ victus ratione, faterer:
 Esse animum brutis nostro fortasse minorem. 310
 At similem, & distare gradu non ampliùs uno.

Tum, quæ de nobis ac nostrâ mente probavi,
 De brutorum animis & rite probata putarem :
 Nempe incorporeos, immortalesque vocandos.
 At tu exemplorum tanto molimine quidnam 315
 Te vicisse putas ? Aliquid quod cogitet, esse
 Corporeum ? Minimè. Siquidem inconcussa manebunt
 Argumenta quibus modò rem, quæ cogitat & vult,
 Corporis expertem, atque ideo necis esse probabam.
 Ergò, si velle & cognoscere bruta probasti, 320
 Obtinuisti adeò brutis animantibus esse
 Quiddam incorporeum, nostris majusve minusve
 Mentibus, at simile omnino ; cui scilicet ævum
 Ex vi Naturæ nequit immortale negari.
 Sed non id statuis quod tu statuisse volebas, 325
 Funditus humanas leto evanescere mentes,
 Utpote Materiæ lusus fragilesque figuras,
 Ex quibus exoritur certâ ratione movendi,
 Cognitio vel amor : quin hæc everfa relinquis.

Hujus nempe tui vitium est sermonis & error, 330
 Quòd duo fidenter veluti certissima ponas,
 Quæ se non ullo Naturæ lumine produnt.
 Esse animum in brutis, qui noscat & optet, eumque
 Mortalem. Alterutrum credas, per me licet ; ambo
 Non licet. At neutrum potis es monstrare neganti. 335
 Bellua tota perit, clamas ; concedere malim :
 Sed si Pythagoram sequerer, vel Gymnosophistas,
 Atque ferarum animos aboleri morte negarem,
 Et nova perpetuò nascentum in corpora ferri ;
 Aut asservari vellem, dum prisca resumant ; 340
 Dic, oro ; quî me falsi convincere posses ?

Quo te argumento, Quinti, Natura juvaret?
Hærerēs ; ut in hoc puncto Lucretius hæsit.

HAUD magis est notum, quanquam vulgare, quod urges ;
Esse animum in brutis. Fortè est : haud ipse negabo ;
Namque vetat Ratio, nisi clarè falsa negari. 346

Fortè etiam non est. Video, tu protinus inquis.
Gesta vides, fateor ; gestorum cernere causam

Non potes. Hæc solâ Rationis luce videnda est,
Non oculis. Oculi referunt persæpe rotundum 350

Quod re quadratum verâ ; persæpe colores
Affingunt rebus, qui non sunt : ut modò nubes

Depictas, geminum cernunt modò in æthere Solem,
Cæruleos montes, & ponti mobilis undam

Nunc viridem, nunc purpuream. Mendacibus ergò 355
Diffide. Hoc agitur ; quos edit bellua motus,

Num veniant è principiis extrinsecus haustis,
Organa ad hos usus fabrefacta moventibus ; ut cum

Altus habet nautas nocturno tempore somnus,
Vi solâ regitur ventorum structa carina ; 360

Nimirum prout hos in vela parata receptat :
An velut in nobis è principio intus agente ;

Ut cum pervigilat rector, nautæque laborant,
Et variè flectunt, prout imperat ipse, carinam

Scimus enim nos hac penitus ratione moveri, 365
Dum scimus nos percipere ac sentire : nec illâ

Esse potest in re dubium. Nunc æquore in alto
Prospicimus geminas excelsa è littore cymbas ;

Procedunt unâ, varium nihil inter utramque
Detegitur, nec suspicio est, tum iudice sensu, 370

Internam huic, illi, externam causam esse meandi ;
Cum

Cùm propiùs venere tamen, se se explicat error;
 Altera nam remis impellitur, altera vento.
 Causa igitur non est omnis, quæ causa videtur:
 Et sensus Ratio iudex, non serva profectò est. 375

Sic hominem atque feram causæ disjungere possunt
 Motrices, quamvis eadem videatur & una:
 Quod satis est, ut sit dubio locus, & mora nostris
 Judiciis. Nam notus homo, fera cognita nondum.
 Quod facit hæc promptum est; factorum quæ sit origo,
 Non liquidò scimus. Tu conjicis esse timorem,
 Aut desiderium; quoniam dat signa timoris, 381
 Ac desiderii: & properas hoc dicere, quamvis
 Nec certò constet, nec rem perpendere cures:
 Ast hominem quassante metu atque cupidine ferri, 385
 Non tantum hoc signis, quæ sunt fallacia sæpe,
 Non conjecturâ nosti; sed conscius ipse es.
 Quod te igitur spectat tibi notius, & mihi, quod me,
 Quàm quod Equum aut Felem. De te ergò iudicium fer,
 Ex his quæ de te nosti; non, quod tibi probro est, 390
 Felis ab exemplo, cui te componere mavis.
 Imus ad ignotum per cognita: sed tibi, Quinti,
 Rebus ab ignotis ad notas ire libido est.
 Siccine legitimus Logices pervertitur ordo?
 Siccine per tenebras optatum lumen aditur? 395

PLURIBUS hinc adeò verbis jam parcere possem:
 Nam subitò ruit objectum & vanescit in auras.
 Sed quia te rapiunt sensus, atque in tua dicta
 Vulgare ac promptum est facili descendere clivo;
 En totum tibi Cartesium validasque cohortes 400

Cartesii

Cartesii opponam : forsan dubitabis, & ultro
 Dices obcurum quod apertius ante putabas ;
 Si facile, ut spero, exponi miracula possint
 Omnia brutorum, quæ præstantissima ducis,
 Organicam per vim, molimine mentis adempto, 405
 Sed cùm te moveant, Ratione potentiùs ipsa,
 Rebus ab externis quæ passim exempla petuntur ;
 Exemplis etiam tecum certare labebit.

Dic igitur. Quoties nostris tractatur in hortis
 Herba manum fugiens, a sensu nomen adepta, 410
 Nonne reluctari indignans ac nolle videtur,
 Et, quasi contactu violatam, stringere frondem ?
 Usque adeò, ut si instes, importunusque sequaris,
 Contrahat in se ipsam ramos aversa dolentes,
 Et properet capite in terram procumbere flexo ; 415
 Donec destiteris vim tandem inferre molestantem :
 Tumque resurgentem miraberis, omnia rursus
 Pandentem folia, & revirescentem ore fereno.
 Huic-ne voluptatis sensum, sensumve doloris, 419
 Huic-ne animum nostri similem dabis ? Organa tantùm
 Miris apta modis, atque arte instructa magistrâ :
 Unde fit, ut sparsus fibris ac frondibus humor,
 Quo teneræ constare solet vigor ac decus herbae,
 Appulsu minimo pluviae baculive manusve,
 Cogatur revocare gradum, venasque relinquat 425
 Exsangues : illo convulsos impete nervos
 Et replicata vides folia ; hinc subsidere planta
 Cernitur, & simulare fugam timidumque pudorem.

OBSERVASTI hederis, necnon & vitibus inter

Pam-

Pampineas frondes nasci prostantia fila, 430

Quorum ope debilibus provisum est undique ramis;

Ut possint humiles alieno assurgere fulcro.

Ni faciant, reptare solo cogentur, & aurâ

Privari, & pedibus calcandum extendere truncum.

Ergò si paries juxtâ, palusve vel arbos, 435

Continuò tendunt illuc, digitosque patentes

Producunt, fulcrum amplexæ, vinculisque ligantur

Intortis; nec quæ semel arripuere, remittunt;

Donec adherentes ad summa cacumina crescant.

An sua Mens hederæ, sua viti est? Attamen illa 440

Non sine consilio & reâ Ratione geruntur.

Quædam hederæ, quædam viti Mens tale paravit

Subsidium, infirmisque manus & brachia prudens

Attribuit, certos provisum munus in usus.

Quidni etiam plantas animantes esse putâris? 345

Scilicet hoc quoque idem permulta legumina præstant.

Nam cicer, & sumptu Lucullis emta superbo

Pisâ, fabæ & graciles, longoque cucurbita collo,

Cùm nihil inveniunt, ipsæ sibi mutua præbent

Auxilia, & ramos tenues utcunque maritant. 450

Haud secus ac pecudes in aprico gramine campi,

Cùm fervet succensa dies, glomeramine factò

Summissum caput alternis à sole tuentur;

Et focia in focia solamen quæritat umbrâ.

QUIN si fortè inter lupulos caput exerat ulmus, 455

Illi in circuitu succrescent corpore primùm

Erecto, & se se tollent; mox quisque recedens

A perpendiculo, caput inclinabit ad ulmum,

Inde sibi colamen sperans, Distantia motu

Vin-

LIBER SEXTUS.

69

Vincitur obliquo, & jugi conamine tandem 460
 Perveniunt cuncti : simul apprehendere, volutam
 Ordiri subito, spirisque tenacibus arcè
 Constrictum norunt celeres involvere truncum ;
 Et simili tandem correptos compede ramos
 Illaqueant : tegitur peregrinis frondibus arbor. 465
 Admiranda tibi nonne hæc solertia plantæ ?
 Sic quoque progreditur cæcis radicibus ilex,
 Succus ubi melior, pinguesque uligine glebæ
 Pabula sufficiunt ; loca prudens arida vitat,
 Scrupus ubi, multoque infelix glareæ topho : 470
 Tunc quæ liberior patet ær, brachia tendit ;
 Ac properat summum in sylvis efferre cacumen,
 Vitales ne præripiant quibus indiget auras.

Hi s ergo Veteres cùm rebus inesse viderent
 Artem aliquam, passim Genios sparsere latentes, 475
 Qui regerent, motumque darent, vitamque foverent,
 Juppiter hinc cœlo datus & Saturnia Juno,
 Vulcanus flammis, Terræ Berecynthia Mater,
 Oceano Neptunus & æquorea Amphitrite, 479
 Dis quoque visceribus terrarum Hecateque triformis,
 Et segeti fecunda Ceres, vitique Lyæus ;
 Quin & sideribus miro sic ordine motis
 Ut nunquam officio desistant, apta dederunt
 Numina ; sic etiam Soli quo cuncta fœventur,
 Aurigam, currumque ; immortalesque quadrigas, 483
 Arboribus Dryadas, fluviorum Naiadas undis,
 Pratis ludentes per gramina læta Napæas,
 Tum Satyros sylvis, & turpia Numina Faunos.

HAUD aliter multis animans Magnesia quondam
 Vifa filex, traheret quòd grandia pondera ferri ; 490
 Suspicioque fuit sensus & amoris in illâ
 Nam quis non stupeat, grave condensumque metallum
 Currere in amplexus lapidis ; fierique vicissim
 Magnetem, atque alio saturari denique ferro ?
 Necdum etiam gemino suspendi cardine Mundi, 495
 Altera ceu Tellus esset, parva Orbis imago,
 Cognorant ; nec vis in eâ comperta polorum ;
 Nec cœli latera ostendens in pyxide, classes
 Ducebat pelago & supplebat sidera nautis.
 Succina quid referam paleis onerata perinde 500
 Eminus allectis ? Inter duo corpora plana
 Sponte suâ surgens oleum, hoc velocius altum
 In culmen properans, quo fit vicinius illi ?
 Tum lymphæ stillas, quæ cùm accessere fluendo,
 Protendunt parvos apices ac mutua captant 505
 Oscula, dum tandem coalescant corpus in unum ?

HÆC si more tuo expendis, vestigia Mentis
 Eiusdem quâ bruta tibi pollere videntur,
 In plantis, in fossilibus passim obvia cernes
 Observans ; leviora quidem, Mentisque minoris : 510
 Sed plus atque minus non dividit (ipse docebas)
 Naturam rerum, mage quæ perfecta minúsve
 Esse potest, quamvis eadem uniusque tenoris.
 Utque feras homini signa ob communia quædam
 Æquiparas, quanquam in reliquis distare fateris, 515
 Æquiparare feris etiam genera ista licebit,
 Ob certos pariter motus, externaque Mentis
 Indicia, in multis etsi distare fatendum est.

LIBER SEXTUS.

71

Si dicas Mentem humanam præstare ferinæ
Organicis tantum, quibus utraque machina constat 520
Partibus, hoc itidem de plantis omnibus ausim
Respondere, & de brutis animantibus unâ
Collatis. Tua me, dum pugnas, arma tuentur.

At verò genus arboreum non ambulat, inquis,
Non edit vocem, non obtinet organa sensus. 525
Imò quæ retuli plantaria sponte videntur,
Etsi affixa solo, tamen & protendere ramos
Quò juvat, & captare suam radicibus escam.
Forſan odoratu & gustu tactuque fruuntur :
Nam faciunt quæ non fieri sine sensibus illis 530
Poffe putas. Careant : quid tum ? nihil inde probatur.
Omnia non omni pollent animalia sensu.
Qui cæcas terebrant imâ in tellure latebras,
Lumbrici degunt oculis atque auribus orbi.
Sunt in littoribus pelagi conchylia, caltrum 535
Quæ formâ referunt, nunquam de sede moventur :
Tantum, regresso fluctu occultantur arenâ ;
Hinc se paulisper tollunt venientibus undis.

QUINETIAM esse feras terris spectamus & alto
Sic hebetes, illis animantior herba videri 540
Ut possit, cunctos renuit quæ tangere tactus ;
Aut acus ad gelidam semper quæ vertitur Arcton,
Et tacto magnete polum servare fidelis,
Nonnihil hinc atque hinc declinat tempore certo.
Sunt homines mente interdum, te iudice, capti, 545
Quos canis & lupo ingenio superare videntur :
Invenies brutum plantis & inertius ipsis.

Cunctorum

Cunctarum tamen est similis natura ferarum :
 Omnibus aut nullis Mens est. Si Mentis honores
 Concedas Aquilis, & habebunt Ostrea Mentem. 550

At quidquid plantæ insignes ac nobile saxum
 Ostentant, fieri per tenuia corpora, certis
 Exagitata modis & propellentia, constat.
 Nil opus est animo, vi tantum atque impete motus,
 Hoc ais, & fateor. Sed gentis pulchra ferinæ
 Cur non facta licet paribus concedere causis ?
 Influit assidue gemino de cardine Mundi
 Vivida Materies ac subtilissima, caulas
 Magnetis penetrans, ac circum effusa perenni
 Vortice : consimiles in ferro nacta meatus, 560
 Ipsum etiam penetrat, lapidique allidit amico,
 Magnetemque novum simili vertigine format :
 Quam si vel minimo perfrictu ferrea cuspis
 Imbiberit, semper, dum libera, vertitur illuc
 Unde venit flumen ; variat variantibus alveis. 565

Vis eadem est plantis quæ fulcri oriuntur egentes :
 Quos etenim his opifex digitos Natura paravit,
 Villisque armavit prudens atque unguibus uncis,
 Producit succus veniens ; cum deficit, illi
 Paulum exarescunt, ac spiræ tortilis instar 570
 Curvantur : si quid tangerent, id nexibus arctis
 Involvunt ; si nil occurrerit, haud minus ipsi
 Aut inter se se, aut soli frustra que ligantur.
 Quæ verò fulcrum inclinato vertice quærunt,
 Has ea Materies agitat quæ corpora circum 575
 Omnia perpetuis gylando motibus ambit.

Sunt ita disposita motum hunc ut ubique sequantur.
 Invitæ, nullo propriæ conamine mentis,
 At vi quâ magnes ferrum trahit ac sibi donat.

Si quis agi ferrum stimulo arbitretur amoris, 580
 Aut furandi animo, magneti quam invidet, artem,
 Prodigus ille animi nimium, stolidusque vocetur.
 Quid si ego, dum saxi properans obmurmurat unda,
 Et quatit insultu ripas, & spumea circum
 Infremit, iratam ripæ saxisque putarem, 585
 Quod sibi jucundos aditus objecta morentur?
 Aut, quem recta negat cursum via, quærere longo
 Circuitu, & reparare moras ardore fluendi?
 Denique, cum prunis candentibus æstuat, ignes molli
 Detrectare odiis, & in æra malle resolvi 590
 Ac fugere in fumum, quàm subdi hostilibus armis?
 Quid si etiam flammæ, quoniam sunt pabula flammis,
 Utilia, idcirco quis crederet esse voraces,
 Quod pruritus edax rabiesque famelica vexet?
 Vel mare, cum terras veniens tegit, inde recurvat 595
 Temporibus certis, & littora sæcibus implet,
 Sæpe etiam tumidos tollens ad sidera fluctus,
 Dissipat errantes, aut frangit rupe carinas,
 Conari excidium terris, temeraria coepta
 Nautarum ulcisci, studioque nitoris, inanes 600
 Quisquilias puro è gremio depellere dicam?
 An risum teneas auditum admissus? At ista,
 Exclamas iterum, per motus omnia fiunt
 Corporeos, quorum facilè innotescit origo.
 Res est, confiteor, nulli non cognita. Verùm 605
 Quidni corporeis ita motibus omnia fiant

In brutis, quæ consilio directæ videntur ?

QUANDOQUIDEM licet, à minimis exordia sumam.

Ostrea vix pelagi fundo gradiuntur, adhærent
 Rupibus & faxis, vescuntur gramine, foetus 610
 Progenerant, referare solent & claudere concham.
 Machina si tales aptata putetur in usus ;
 Et ponam in capite & stomacho & genitalibus agmen
 Spirituum, simul & quædam instrumenta movendi
 Corporis ; hæc tribuam solis discrimina motus 615
 Particulis, versùs propriam impellentibus escam,
 Absque fame, seu notitiâ, aut cuppedine victus :
 Ut radix in pingue solum, pejore relicto
 Commeat, & fundit sylvam hinc atque inde comantem.
 Necnon convenient sibi mas & foemina ; sicut 620
 Conveniant geminæ per vincula mutua vites :
 Dispar finis erit, verum par causa modusque.
 Nonne etiam constat palmis haud crescere baccas,
 Ni prope sit conjux ? Nonne omnis nunc quoque gentis
 Novimus arboreæ gemino connubia sexu ? 625
 Flumina materiæ levis, insinuantis, aduncæ,
 Per varios missa hinc, atque inde recepta meatus,
 Motabunt concham, ferrum ut magnete movetur,
 Ac melius longè ; quia sunt ea corpora ferro
 Et fabrefacta magis, pluresque tributa per artus : 630
 Quinetiam variè ; variis ut stridula ventis
 Pinnula seu malo in summo, seu culmine tecti
 Volvitur, & cœli partes versatur in omnes :
 Et rota juncta rotæ, quanquam uno fluminis ictu,
 Diversæ currunt ; si recta hæc, illa supina est. 635

NOBILIORA parem servant animalia ritum,
Et si fortè modo mirabiliore gerunt se;
Machina quòd longè data sit præstantior ipsis.
Cur canis insequitur leporem cervumque caprumque
Sylvestrem? Quidam è cunctis animalibus exit 640
Halitus, haud feriens oculos, sed nare sagaci
Sensilis, atque humiles longùm diffusus in auras,
Graminibus pariter tritis ac sentibus hærens.
Hunc non suscipimus, nec bellua suscipit omnis;
At quæ sola fuit venando nata, suasque 645
Sic nares habeat textas, quas halitus intret:
Ut fera non omnis velit omnem admittere clavim.
Halitus hic valido catuli quatit impete nervos;
Scintillant oculi; præcordia sanguine turgent;
Pulmones jaciunt reclusis faucibus auram: 650
Illinc latratus, quique artubus emicat ardor.
Ergò quæ cervus longo corpùscula tractu
Emisit, nervis altè intricata caminis,
Huc catulum rapiunt, unde effluxere; ruitque
Impiger ad cervum loca per deserta vagantem, 655
Aut recubantem inter frutices domitumque labore.
Quam si spirituum seriem velutique catenam
Amisit catulus, nimio sive impete raptus,
Seu cervi facto in vestigia trita regressu,
Sistitur, aut mutus malè certis passibus errat, 660
Seque agitans variè, simul anxius esse videtur;
Si reperit, latrat rursus, ac velocior instat:
Illius ad vocem sociorum turba recurrit.

SÆPE canes oculis tantùm, nil nare cientur:
Illos nullus odor, sed prædæ irritat imago. 665

Lucis enim radius, quem præda objecta reflectit,
 Postquam oculi tetigit fundum, tensoque receptus
 Reticulo, succussit agens primordia motûs
 Nervorumque caput, se fila unde omnia produnt ;
 Succussi fontes animorum hinc inde fluentum 670
 Irrorant sparfos per segmina multa canales :
 Musculus hinc omnis concepto flumine turget,
 Assurgunt fibræ, & curvos breviantur in arcus,
 Ossaque, membrorum fundamina, subdita tollunt ;
 Totaque compages in partem vertitur illam, 675
 Unde sibi veniunt irritamenta. Neceffe
 Tunc igitur planè est, cùm tantos machina motus
 Hauferit hinc, illuc etiam directâ feratur.
 Quandoquidem radius, qui motûs omnis origo est,
 Objectæque rei simulacrum in lumina defert, 680
 Inde venit semper, semperque revertitur illuc.
 Pondera non aliter comprehensa rudente trahuntur,
 Et veniunt ad eum, qui dat motum ipse rudenti.

Ut canis in cervum cursus, sic & fuga cervi
 Mechanico fit plana modo. Latratibus aures 685
 Ut primùm fonuere, sono concussa movetur
 Machina tota repente feri, quem somnus in umbrâ
 Detinuit ; cutis arrigitur, nervique tremiscunt,
 Ecce animi cerebro delapsi concita membra
 Exagitant ; & pulsa, procul discedere cogunt. 690
 Machina principiis nam talibus, ordine tali
 Compacta est, ut rumor eam sonitusque minaces
 Commoveant (licet illa minas urgensque periculum
 Nesciat) inque fugam vertant : velut igne fugatur
 Unda ; Æschynomenes ramus, cùm tangitur, herba.

LIBER SEXTUS.

77

Sic bruta aufugiunt, ut cernas signa timoris 676
 A ritu pendere mero, quem condita servant
 Organa; non verum fugientibus esse timorem.
 Omnia nempe feras non æquè murmura turbant,
 Non omnes rerum effigies. Horrere videtur 700
 Hostem quæque suum: cervi damæque molossos,
 Accipitrem perdix, milvum gallina, lupumque
 Bos & ovis: latebras conquirat piscis in ulvâ,
 Ingruit ut trepidæ populator lucius undæ.
 Nullus ab innocuis metus est in gente ferinâ. 705

CUR illud fugiant, hoc contra bruta sequantur,
 Haud ægre inspicies, positis quæ diximus. Omne est
 Arcanum in fabricâ. Confestim nempe recedunt,
 Diffona cùm veniunt illis; ac proinde sequuntur,
 Si cum propositis est convenientia rebus, 710
 Et quidam tonus harmoniæ qui congruat. Ecce
 Si geminas fidium chordas quis tendat, eundem
 Ut sonitum reddant, cùm tangitur altera plectro,
 Consona chorda tremit, fremitusque intacta repente
 Dat similes, aliisque silentibus una susurrat. 715
 Tum vitreo calici poteris quem pollicis ictu
 Deprendisse tonum, si voce imitatus acutâ
 Accinis, hunc frangi, subitòque dehiscere cernes,
 Qui voces alias, gravioraque murmura temnat.
 Inde patet liquidò quid odore sonisque receptis 720
 Eveniat; quî dira fames, sitis improba vexet
 Corpora brutorum, non escæ concita sensu,
 Non potûs, at ventriculi prurigine tantùm,
 Quæ stimulat nervos, nec verò pungere cessat,
 Versus id omne agitans, ex quo mîtescere possit. 725

78 ANTI-LUCRETIVS.

Quòd si perspicuum non est sic mota reapse
 Corpora brutorum, saltem est sic posse moveri.
 Unde liquet Mentis regimen nihil his opus esse.
 Ergò nullus amor, nullus timor esse putetur
 In brutis, quanquam id suadent fallacia signa. 730
 Nam timor est odium mortis, quæ creditur instans;
 Nullo viva modo norunt animalia mortem:
 Ignoti nullus timor est, ut nulla cupido.
 Idcirco fugiunt, quoniam fugere illa necesse est:
 Et prædam invadunt, quia non invadere prædam 735
 Non possunt. Arcu velut evolat acta sagitta,
 Non arcum fugiens odio, sensuque timoris;
 Atque hominem ferit & lacerat sine motibus iræ.
 Haud aliter si fortè lupi venator odorem
 Vestibus attulerit, catuli latratibus sedes, 740
 Qui nunquam sensere lupum, vel questibus implent.
 Si verò catulam Veneris prurigne dirâ
 Contabescentem tractaverit; ecce protervi
 Adveniunt, caudas agitant, ac murmure blando,
 Et si nescierint uxorem, orare videntur. 745
 Nonne hæc mechanico peragi moderamine clarum est?

SÆPE fit, objicies, lepus ut cùm trajicit agros,
 Continuo breviori viâ canis occupet acer:
 Certè consilium leporis prævidit acuto
 Judicio; siquidem cautus prævertere tentat. 750
 Sæpe etiam noctu cùm venit ad ostia notæ
 Clausa domûs, latrare gemens, discurrere circum;
 Inde fores repetens capite auscultare supino,
 Si fortè audire referentur: denique primum
 Ancillæ ad strepitum, candâ gestire citatâ 755

Protinus hinc atque hinc; tum demum admissus, ober-
 In varios, præ lætitiâ, prorumpere saltus. [rans,
 Hic spes, hic metus est, hic & prudentia Mentis.
 Vidi equidem, vidi & stupui mirabile factum.
 Sed nihil hic mirabilius, nil pulchrius illis, 760
 Quæ retuli; mores præsertim ac prælia narrans
 Baubacum & famulos tergo reptante gementes.
 Nimirum in cunctis Rationem & clara fatebor
 Artis & ingenii passim documenta micare;
 Hinc non inficior brutis assistere mentem: 765
 At verò mens illa ubi sit, dignoscere fas est.

SCILICET est eadem, quâ machina fleuitur omnis
 Nostra volente animo: quâ demum talia fiunt
 In nobis, quæ nos ipsi effecisse videmur,
 Propterea quia cum volumus, sunt facta repente; 770
 Quanquam, ut premonui, quo sint patrandæ labore
 Et quibus auxiliis, sic ignoramus, ut illa
 Non fierent, si cuique, suos dum promovet artus,
 Vestigandum esset quâ sint ratione movendi.
 His igitur, quæ nos spontanea dicimus ambo, 775
 Nil nisi velle damus. Supremæ cetera causæ
 Debentur; Menti nimirum cuncta scienti:
 Quæ simul omnipotens cum sit, solo omnia nutu
 Exequitur. Superest, ut sicut nostra voluntas
 Postulat hos motus, quos re non elicit ipsâ, 780
 Pernoscamus, utrùm è causâ quoque prorsus eadem
 In brutis nasci possint animantibus; etsi
 Nulla voluntatis ratio dominetur in ipsis.

PLURIMA sunt nobis etiam quæ sponte putantur

80 ANTI-LUCRETIUS,

Elici, & eximio fiunt moderamine Mentis, 785
 Ac certum ob finem & iustâ ratione viarum ;
 In quibus est animi manifesta incuria nostri.
 Rusticus, urbanus pariter, juvenisque, senexque,
 Sicubi per saxosa viæ aut per lubrica nutant,
 Persensere sibi nondum vestigia falli, 790
 Corpora cùm subito librant, crus, brachia tendunt ;
 Ignari quid agant & cur, aut quid sit agendum.
 Porrectis tamen hi firmant se vectibus ; artem
 Mechanicam gestu, non cognitione professi.
 In teneros etiam improvisum si quid ocellos 795
 Involet, en refugit caput, it manus antè, periculum
 Avertens, animus quàm sensit opemve ferendam.
 Sic & palpebras aperire & claudere promptum est.
 Sic inopinantes interdum verba ciemus,
 Seu vigiles aliquid meditati, seu quoque noctu 800
 Dum sopor altus habet. Ne multa insomnia dicam,
 Queis permissa sibi & tanquam rectore sepulto,
 Usque per insanos agitur machina pulsus ;
 Ambulat, exercet certamina, flumina tranat,
 Tanquam animi vacua & menti subducta magistræ ; 805
 Flumina, quæ tranare vigil mens ipsa vetaret,
 Aut artem ignorans, aut capta horrore pericli.

Si nihil, hos præter motus, humana propago
 Ederet, an velles homini concedere Mentem ?

Sic & se motare feras sine Mente licebit : 810

Et si, quæ præstare solent, ratione sagaci
 Sunt directâ quidem & prudentibus excita jussis,
 Nec sine consilio, sine cognitione geruntur :
 Qualia & arboribus modò mirabamur in ipsis ;

Nec

LIBER SEXTUS. 81

Nec tamen utilium plantis innata cupido est. 815

Automaton parvo suspensum momine, parvo

Impulsum, motus quos credis sponte coortos,

Affectusque omnes animi intus agentis, & iras

Atque odia, invidiam & vivos simulabit amores : 820

Dummodò Mentem aliam fatearis, nempe supremam,

Quæ præsit. Quod quis si fortè retorqueat in nos,

Ne dicatur homo propriâ quoque mente carere ;

Non solum ex dictis, verùm hoc convincitur ipso,

Quòd sibi quisque hominum sit conscius & sibi testis

Ipse suæ mentis : de se nemo ambiget unquam. 825

CERTE, si brutis animantibus inter agendum

Consilii & propriæ vis conscia mentis adesset,

Atque affulgerent certi vestigia quædam

Delectûs, ratio non his rata semper agendi

Una foret ; varii vario sed tempore motus. 830

Exorti, solitam seriem immutare laborum,

Nativosque adeò possent infringere mores.

Nam non omnis homo parili se tegmine vestit ;

Nec similem carpit victum, similemque loquelam

Ore refert ; nec totum uno fera bella per Orbem 835

More gerit, conditve domos, aut navigat æquor,

Aut terram exercet ; leges nec servat easdem.

Sunt, quos humanæ delectant pabula carnis :

Sunt, quos plaustra vehunt saltus camposque per omnes ;

Nec certis habitare locis, nec figere sedem, 840

Nec bona civilis norunt consortia vitæ.

Quin ubi terrarum obliqui jam languida solis

Spicula vix penetant, exhaustâ pene pharetrâ,

Mentiturque diem nive luna reflexa perenni,

82 ANTI-LUCRETIUS,

Gens ibi Pygmæum, priscis incognita seclis, 845
 Rangiferos agitant villosa in pelle sepulti,
 Vimineosque trahunt Albo super æquore currus :
 Duratosque lacus concretaque flumina calcant,
 Et gelidâ effodiunt tepidos tellure penates,
 Cetorumque adipem potant prius igne liquatum. 850
 Quàm multas uno in populo simul aspicias artes,
 Vivendique modos studia in diversa tributos ?

At verò ille feris tenor est, ut semper eandem
 Quæque sui generis normam inflexa sequatur.
 Quo ritu depasta suas apis Attica myrtos 855
 Omnem mellifluis alvearibus ornat Hymettum,
 Hoc etiam dulcesque favos & candida mella
 Sarmaticæ fabricantur apes. Lupus Afer in agnos
 Sævit ut Aufonius vel Persa : neque Indica vulpes
 In pullos aliam exercet, quàm Gallica fraudem. 860
 Prædator cunctos populatur lucius amnes.
 Insequitur cymbas toto canis Orbe marinus,
 Tergeminoque aperit dentatas ordine fauces,
 Circumiens proram & puppim ; si fortè natantem
 Incautè, aut lapsum poterit discerpere nautam. 865
 Omnis aves vultur, capit omnis aranea muscas ;
 Cunctos infidiis amfractus parietis implet
 Pensilibus, loca fœda situ & neglecta frequentans.
 Et formica-leo prædam scrobe fallit euntem.
 Semper glandiferis inventa sub ilicibus sus. 870
 Semper & effossis latitare cuniculus antris
 Visus, amaracino gaudens & odore myricæ.
 Unus hirundinibus mos est compingere nidum,
 Diluere argillam sorptis è flumine guttis,

Ac faciles molli stipulas intexere limo, 875
 Et culicum aucupio totos absumere soles.
 Sic Philomela parem terris canit omnibus hymnum;
 Hymnum delicias Veris, quem nulla maritans
 Aonidam vocem plectro, non flebilis Orpheus,
 Non Phœbi lyra, Mercurii non tibia vincat. 880

HINC tibi sæpe dabit dulces incallida ludos,
 Dum se discruciat vano gallina pavore.
 Nam si suppositos anatum nutricula pullos
 Foverit ignorans; rupto vix cortice prodit
 Mendax progenies, studio prægestit aquarum, 885
 Et micat in venis nandi ingenerata voluptas.
 Ergò palus avidis ubi primùm risit ocellis,
 Tunc generis memores, freta per cognata, per ulvas
 Abripit ingenium fidens & avita libido.
 Pipilat interea, stolidè angitur, æstuat, ardet 890
 Falsa parens, rostroque monet, pennâque moratur,
 Certatque audaces arcere minacibus undis.
 At postquam indocilem per amica pericula cernit
 Præcipitare gregem, trepidans revocatque, ruitque
 Exanimata, gemens, inviso in margine cursans; 895
 Jurgiaque ingeminat rabie, ceu mater, anili.
 Nam putat esse suos; & avorum vivere ritu
 Stultæ est una salus; alieni nescia moris,
 Tuto non videt ire leves impunè natatu.

SÆPE autem faciunt sic lævè bruta quod ipsis 900
 Nativum est, ut ibi potius dementia vera,
 Quàm vis consilii quædam ingeniumve putetur.
 Omnis enim ac semper triplicem canis exigit antè.

Quàm jaceat, gyrum : calcando nempe videtur
 Exæquare torum, quò molliùs ipse recumbat : 905
 Hoc petrâ faciet super, atque in marmore duro.
 Posticis pedibus, quò stercora celet, in horto
 Scalpit humum feles : curam hanc & cernis inanem
 Strata pavimento si fortè cubicula fœdet.
 Ensis equum pupugit ; non hic se summovet, imò 910
 Nititur in ferrum, corpusque in vulnera trudit.
 Si quando stabulum conceptis ignibus ardet,
 Ille manet constans, nec postibus exit apertis,
 Quidquid agant famuli ; & flammâ fumoque necatur.
 Quid referam stultis de papilionibus ? Unum 915
 Exitii quibus est cunctis genus, ire volando
 Fatalem ad lychnum : quòd si semel inde recedant
 Semianimes, iterum repetunt incendia læti ;
 Quos fratrum alliciunt exusta cadavera, nedum
 Avertant ; donec ponant in lumine vitam, 920
 Psittacus humanas imitatur gutture voces,
 Et quemcunque sonum linguâ moderante figurat :
 Cur potuit nondum tandem assuetudine longâ
 Discere, prolatis quæ sit sententia verbis ?
 Sed temere ac frustra rogat & respondet, inani 925
 Garrulitate loquax ; veluti Germanica iustos
 Cymbala dant modulos ; similes & Belgica latè
 Tympana templorum celsis è turribus edunt.

EXTREMUM, tibi quod super his proponimus, hoc est :
 Omne animal ruit in venerem, fecunda libido 930
 Cuncta tenet : veneris quæ meta est ? Nonne propago ?
 Omne animal sitiens lympham sibi poscit, & escam
 Esuriens : quinam est finis potûsque cibique ?

Nonne

Norme ut jejunum corpus, cui semina vitæ
 Diffugiunt semper, recreetur utrâque medellâ ; 935
 Et novus attritos sanguis suffulciat artus ;
 Scilicet hoc animo, & ne desit bacera proles,
 Lascivire putas per pascua læta juvenum
 Aut seriem annorum longam sibi quærere pastu ;
 Ne torpescat iners venis liquor, & quasi flore 940
 Decusso tandem flaccescant rancida membra :
 Quod neque nutricis jam doctus lambere mammæ
 A genitrice recens, nos inter cogitat infans ?
 Absit ut hæc dicast. Igitur Mens altera cerre
 Consilium hoc iniit, quod bruta ignara sequantur, 945
 Et pueri, & multis plerumque in rebus adulti

VERUM inquis, possum hîc à mente abjungere sensus,
 Atque animi veluti partem concedere brutis,
 Quæ minùs excelsa est ignobiliorque videtur :
 Scilicet innatos ad certa cupidinis æstus, 950
 Et vim noscendi quædam sibi congrua tantum,
 Ac declinandi contraria, seque tuendi ;
 Solâ, hominem quæ nobilitat, Ratione negatâ.
 Quid vetat omnigenas in Mundo ponere mentes,
 Atque alias aliis meliores ? Optima nobis 955
 Obtigerit, pejor brutis, & pessima forsan
 Illis quæ summè stupida & spernenda videntur.

NULLIS invideo mentem ; da quamlibet, illâ
 Lege, ut vel minimam cunctarum atque ordinis imi
 Agnoscas incorpoream, expertemque ruinæ. 960
 Sensus enim mens est per corpus corpora noscens ;
 Ac præter mentem, nil noscere, nil dare motum,

Nil

Nil aut velle potest, aut nolle. Satis-ne probavi?
 Materies super ingenitam se attollere fortem
 Non valet, aut mentis proprios invadere fines. 965
 Mens omnis mens est; sive ad sublimia tendit,
 Sive moratur in exiguis, multùmve parumve,
 Seu malè, seu bene, seu meliùs meliùsque gradatim.
 Namque agit omnimodis, diversaque nomina fuit,
 Cùm diversa facit. Sensem illam nomenclamus, 970
 Res ubi corporeas instructa per organa noscit
 Objectas, & membra sibi sociata moventes:
Phantasiã verò, quando simulacra capeffit
 Apprendens, fibris altè conscripta profundis:
 Vim reminiscendi, quoties vestigia rerum, 975
 Quæ suscepta priùs, cerebroque insculpta sedebant,
 Tandem aliquò revocata modo renovataque rursus
 Perlustrat, gazæ relegens monumenta vetustæ:
 Intellectum adeò, cùm tali corporis usa
 Subsidio, vel corporeas assurgere promta 980
 Effigies super, ingenitos se accingit ad ausus;
 Et meditatur agens intrinsecus, omnia pendit,
 Judiciumque ferens argumentatur, & auget
 Notitiem, in notis solers ignota tueri:
 Inde voluntatem, dum illis se adungere certat 985
 Quæ bona visa sibi; vel se cupit esse remotam
 Prorsus ab his quæ fortè mali sub imagine sensit.
 Et re pro variâ tunc spes, metus, ira, libido
 Dicitur, unius quæ sunt discrimina causæ.

H O R U M si quædam brutis animantibus, imò
 Unum si tribuas, mentem largiris eandem
 Naturâ ac nostram, generis licet inferioris,

Et quasi plebeiam, dum nostra fruatur honore
 Patricio, quod se maioribus implicat ausis,
 Aut melius structis operatur in artibus: aufers 995
 Partem operum, non partem animi; simul organa forsitan
 Accusas modicis duntaxat idonea rebus,
 Atque ad præcelsas minùs inservire parata.
 Sic homo bellua erit præstantior; ipsa vicissim
 Bellua vilis homo. Sic dum componere magna 1000
 Nil veritus parvis, æquabilitate pudenda
 Deprimere humanum tentas genus, atque ferinam
 Conjicere in fortem, non deprimis; evehis illud
 Quod natat aut serpit, reptatve aut fertur in auras.
 Huic incorporeos, atque ut sine partibus ullis, 1005
 Sic leti expertes animos concedis amicus:
 Quos inconcussis nixos radicibus, unus
 Destruere ac nihilo possit mandare Creator.
 Inde feras ad nostra vocas consortia; fortem
 Nostram non mutas. Homini sua jura manebunt. 1010
 Denique mens aderit brutis, vel deerit; at ipsis
 Si dederis mentem, prorsus nequit illa perire
 Naturæ vitio. Per se non interit unquam
 Quidquid agit nutu proprio; quia corporis experts.

ERGO dum sensum brutis animantibus addis, 1015
 Tu cave plus multo quàm fortè putaveris, addas.
 Nam quæcunque probant ursum, tigrimve, lupumve
 Nosse suas & amare dapes, consurgere in iras,
 Atque ex proposito sectari, quærere, niti;
 Et formicam & apem sibi longâ æstate paratos 1020
 Accumulare cibos, hyemis ne tempore desint;
 Denique tot narrata prius portenta laborum;

Hæc

Hæc non mirifico tantum præcellere sensu,
 Sed ratione probant ipsâ & prudentibus uti
 Consiliis, & delectu potiore viarum 1025
 Ad metam quo perveniant; & cernere Verum
 Rebus in occultis, & divinare futuras.

NAM si, vindictæ stimulo impellente vel irâ,
 Pungit apis, custos verè studiosa favorum,
 Posse nocere igitur venientem novit; at illi 1030
 Si transfigatur telo cutis, inde futurum,
 Ut mœrens aliò, victusque dolore recedat.
 Quin etiam novit promptum hæc ad vulnera telum
 Esse sibi. Quot sunt, quæ jam cognoscit Et unde?
 Alituum pullus, primùm se credere vento 1035
 Cùm cœpit trepidans, & fidere mollibus alis;
 Ignotas adeò si destinat ire per auras,
 Posse volare igitur sentit se; & in aère fulcrum
 Non fore, ni velit; nec sat, si simplice pennâ
 Moliretur iter, pennam sed utramque movendo, 1040
 Sustentaturum iusto se pondere corpus.
 Unde habet has tiro species arcanæque motûs?
 Et jumenta, quibus nunquam fluviatilis undæ
 Planities tentata pede est aut visa per ævum,
 Adducta è stabulis cùm stant in margine ripæ, 1045
 Lintrem intrare timent; &, si instat verberare ductor
 Improbus, obsistunt, atque in sua lora rebellant;
 Aversâque fremunt longum cervice, priusquam
 Dimoveant se se; tandem domitante flagello
 Ingressum trepidâ tentant cunctantia plantâ; 1050
 Ceu levibus tabulis diffusa soloque labanti,
 Naturæ & gnara humentis, quæ prægrave corpus
 Non

Non ferat, exclusâque animantes enecet aurâ,
 Si fluvio inciderint, (namque ultro gens natat omnis
 Quadrupedum) mora nulla, natant; interrita fluctum
 Proscindunt, neque habent, qui ducere motibus æquis
 Antè retroque pedes doceat. Quis tale periculum
 Indicat ignaris, vitandique indidit artem?

H A U D aliter campo properans canis acer aperto,
 Si cursu in medio scrobe fistitur improvisâ,
 Protinus è summo spectans, obstantia pendit;
 Atque ideo foveam cùm trajicere impete primo
 Desperet, cedit retro, spatiique relinquit
 Quod fatis est, celer ut remeans ac viribus auctis,
 Ingentem saltu valeat superare lacunam.
 Unde scit augeri sumpto conamine vires,
 Et quæ cum spatio sit convenientia nisûs?
 Quadrupedes inter, pariendi tempore certo,
 Femina quæque sibi obstetrix aptissima foetum
 Lambit & exsiccat: viscus, quo nuper in alvo
 Foetus alebatur, mandens, torquetque secatque;
 Ne stillans tenero decedat corpore sanguis
 Per varios, illum qui devexere, canales;
 Quosque uteri fundo partus divulgat apertos.
 Quæ mulier, si non didicit, tam docta futura est,
 Ut sciat & medicum pertentet sponte laborem?

Æ S T I V Æ volucres, Libycis quas finibus ardor
 Immodicus, nostris expellit frigida bruma,
 Cùm primùm vertere solum, diversa-ne Mundi
 Climata rescierant; & fluctus æquoris ultra,
 Quod medium latè terrarum interluit orbem,

Esse

Esse plagas curru solis propiore tepentes;
 Quas neque deturpent hyemes, nec frigus adurat?
 Quis monet in turmas cogi autumnalibus horis?
 Et fremere in caveis abeundi tempore sueto 1085
 Vel cicures (quanquam experientia nulla prævivit)
 Unguibus & rostro pennisque laceffere clathros,
 Molirique fugam, & vetitâ præferre dolorem?
 Unde fit ut multæ stagnis etiam agmine factò
 Dent se præcipientes (quas aut violentior auster 1090
 Ire vetat peregre, vel præcox occupat albor)
 Sex ibi continuos omni procul aëre menses,
 Ceu vitæ pausam, in cœno putribusque lacunis
 Acturæ exanimæ, donec cum vere resurgant?
 Quis dedit hunc morem, & redituri pignora motûs? 1095

Sic etiam totum perdix innupta per annum,
 Et quæ sola demi residens, nil vidit ab ovo
 Nativam præter casulam, potumque cibumque
 Quo vixit, sub finem hyemis, cum vere tepescunt
 Accedente dies, juveni fociata marito, 1100
 Quem servavit anus pariter sub clavibus arctè,
 Nec minùs ignaro; primùm stupefacta videtur
 Admirans sibi consimilem, ac tremebunda pavescit:
 Mox assuesceti propiusque agnosce sodalem
 Incipit, ac teneros non dedignatur amores 1105
 Hospitis: inde brevi celebrat connubia pacto.
 Cùm tandem expletæ Veneris deferbuit æstus,
 Multo se gravidam foetu, sedemque parandam
 Venturis, quot sint quasi jam præsentiat, ovis
 Cognoscit: paleas atque obvia gramina rostro 1110
 Colligit, intorquet, plectit; teretemque canistrum

Circinat,

Circinat, & cenas numeri molisque capaces
 Ædificat prudens; ne fortè cadentia partu
 Pignora rumpantur, vel dilabantur acervo:
 Ultima cùm stratis effudit mollibus, intrat
 Multa cavens nidum tremulo pede; contrahit ungues
 Innocuos, fragilemque timet contingere testam,
 Deprimiturque super: calido tunc pectore pulvis
 Incubat, excludi donec concesserit ætas.
 Atque ubi jam matura dies è carcere trudit
 Formatos, tunicamque rudi pertundere rostro
 Nituntur, juvat hæc nisus, ergastula rumpit,
 Conscia quid poscant; nam si quod inane sit ovum,
 Non feriet. Pergit nudatam fomite prolem
 Assiduo recreare, ac sensim ad luminis auras
 Perducit, præbetque levem titubantibus escam.

I S T A vides, miraris; & ipse admiror; at ultra
 Prosequor, & miranda magis mihi causa videtur,
 Nam quis inexpertam docuit, matremque futuram
 Præmonuit, quidnam pariendis fœtibus esset
 Opportunum? Et quos testacea contegit ovi
 Concha sinu, quâ sint curâ, quo tempore formam
 Sumpturi? Quare sint ova calore fovenda?
 Quî didicit genitalem illum sibi inesse calorem?
 Exclufi fœtus, cur turturis atque columbæ
 More cibum haud capiant? cur omnia denique ritu
 Perdicum facienda? Bonæ quis munia matris
 Monstravit? Certè non hæc sine mente fuerunt,
 Non sine consilio. Si ponis in alite mentem,
 Ergò inventricem censes, rerumque peritam
 Quas didicit nunquam, sed divinaſſe putanda est.

INSTINCTU sedenim fiunt hæc omnia dicis;
 Hoc duce bruta gerunt animantia quidquid agendum
 Quamvis ignorent & quare & quid sit agendum. (est,
 Ast ego jure pari alternantes æquoris æstus 1145
 Instinctu fieri dicam, si dicere tantum
 Sufficiat. Mihi rem poscenti vana reponis
 Nomina, quæ Ratio propriis eliminat oris:
 Hæc, precor, indoctæ plebi stupidæque relinquo.
 Nam Ratio, ad vulgi morem si quando loquendi 1150
 Dat veniam, (quò sæpe adigit sermonis egestas,
 Aut fandi commune genus) jam non finit, ex quo
 Ipsæ inquiruntur causæ ac primordia rerum:
 Tunc accuratis opus est rem reddere verbis.

INSTINCTUS igitur quid inani nomine signas? 1155
 Mentem aliquam, nec-ne? At si nullam, machina tan-
 Eximia est; si quam; bruti-ne in corpore agentem, [tùm
 An bruto externam? Canis æger gramina quærit,
 Ipse sibi medicus. Quod agit, Ratione magistrâ
 Efficitur; neque agat sapientiùs ipse Machaon: 1160
 Hac unâ siquidem reperit solamen in herbâ.
 Ergò Mens quædam Rationis lumine pollens
 Huc jubet ire canem. Sed quæ Mens? Mens canis ipsa?
 Pro pudor! Oppletæ languens angoribus alvi,
 Quo didicit pacto purgandum corpus? Et illo 1165
 Gramine purgari? Gramenque, ut profit, edendum?
 Illius in foliis, non in radice sitam vim?
 Præterea, quantum ex illo decerpere fas sit?
 Esto noverit hæc, potuit quæ discere nunquam:
 Quî multas inter plantas, quæ proderit una, 1170
 Seliget hanc prudens; an odore, colore, figurâ?

Vidit,

Vidit & olfecit nunquam : tamen impete raptus
 It canis ; hanc optat quæritque ac feligit unam.
 Id neque percelebris Podalirius, aut sibi tantum
 Arroget Hippocrates ; quos scilicet una peritos 1175
 Et gravibus studiis, & longo parta labore
 Morborum atque artis medicæ experientia fecit :
 Id præstare queat vix ipse Asclepius Heros ;
 Cui disciplinam cum vitâ infudit Apollo.

Si talem instinctum das mentibus esse ferinis, 1180
 Quem Natura parens homini plerumque negavit,
 Ecce supra mentis longè fastigia nostræ
 Non modò callentem catulum tot Pæonis artes,
 Non modò perdicem, sed avem quamcunque, sed omne
 Brutorum genus extollis ; taurosque, fuesque, 1185
 Et pecudes, & pisciculos, & grandia cete,
 Semideosque facis. Quæ si tibi certa videntur,
 Quo jure imbellem populum & nil tale merentem,
 Per mare, per terras, nunc vi, nunc fraude malignâ
 Insequeris captans, indefensumque trucas, 1190
 Atque voras ? Inter lusus & gaudia ruris
 Annumeras belli genus hoc immite, nefandum,
 Ignavumque ? Lupo quare crudelior ipso,
 (Cui te rivalem præstas & quem invidus horres,
 Non osor feritatis, at æmulus) omne per ævum 1195
 Innocuas occidere oves, mactare juvencos
 Non dubitas, fluit unde tibi tot copia rerum ;
 Et quibus est post longam operam, nex, unica merces.
 Cur hominum foribus laniata cadavera prostant ;
 Et tua fraternâ convivâ cæde parantur ? 1200
 Dic age, non pudor est miserorum sanguine vesci !

Præcipuè

Præcipue cum sint vestre sic legis amantes,
 Atque voluptatem tantâ cum laude sequantur,
 Ut nullum invenias Epicuri de grege toto
 Discipulum, melius jurantem in verba magistri. 1205
 Quippe Deum auctorem, & vitam post fata futuram
 Ignorant, nullâ se Relligione coercet, (cunt.
 Nec Phlegethonta truce[m] aut Acherusia templa tremis-
 Infantes victum carpunt, & gaudia captant,
 Et luctum fugiunt, Naturæ lumine ducti: 1210
 Nec plus, quam satis est ad vitam, nec minus optant,
 O Physici! O verè sapientes, atque beati!
 O Epicureâ dignissima turba palæstrâ!

VERUM est eximiis injuria mentibus atrox 1214
 Corporeas quod ais, vel dum ipsas numine quodam
 Divinâque aurâ & monitis cœlestibus implet;
 Nec minùs immani leto quam corpora damnas.
 Ostensum est liquidò rem quæ cognoscit & optat,
 Esse individuum; atque adeò non posse resolvi:
 Ergò immortalem. Quanto manifestius illam, 1220
 Quæ non conjiciens tantum, sed lumine certo
 Prævidet, ac sequitur sibi commoda, noxia vitat.
 Sunt Genii, non sunt Animi, te judice, molem
 Qui brutorum agitant, ac se illo corpore miscent.
 Dic igitur sene cum Samio, Indorumque Sophistis 1225
 Qui gregibus parcunt, & Relligione sacratís
 In bobus venerantur avos animasque parentum:
 Dic cum Niliaci prisceis cultoribus agri,
 Unam corporibus variis succedere mentem;
 Alternisque novas post funera singula formas 1230
 Induere: ut vestes exesas tempore multo

Ponimus, atque novis iterum mutare solemus;
Et nunc velleribus tegitur, quem toxerat aurum.

NAM licet hæc mera sint deliria, non tamen ipsam
Offendunt naturam animi, penitusve repugnant; 1235
Imò nec solâ possunt Ratione refelli.
Sed legem infusam Menti sine Mente supremâ,
Instinctus & Materiarum de fonte fluentes
Dicere, desipere est. Aut brutis abnue sensum,
Deme voluntatem, & propriâ quæ sponte geruntur; 1240
Aut, ea si dederis cum vulgo, da quoque Mentem
His incorpoream; nobis qualem esse probavi.
Corporea esse nequit nostræ Mens æmula Mentis.
Instinctus igitur nil sunt; nisi voce sub illâ
Mentem aliquam reverâ intelligis intus agentem, 1245
Et quæ provideat, quæ disserat, intima norit,
Utile damnosò discernat, & omnia rerum,
Quæ prius accepit, simulacra hærentia servet:
Vel Mentem externam, quæ corpora cæca gubernans
Internæ gerat usque vices. Nam quidquid in orbe est,
Aut Mens est, aut Materies, aut prorsus inhæret 1251
Alterutri; nec qui modus est unius, hic esse
Alterius poterit: quia scilicet utraque semper
Insuperabilibus sejungitur intervallis.

JAM verò in brutis si dicas prorsus inesse 1255
Nil nisi corporeum, per me licet; at simul ipsis
Notities & amor mensque omnis tollitur: una
Mirè structa quidem, verum mera machina restat.
An mera, succlamas, hæc edere machina possit,
Unde tibi stupor atque mihi, quod pleraque vires 1260
Huma-

Humanæ exsuperant mentis? Tu videris, Orbi
 Qui Vacuo atque Atomis nil das præstantius: at nos
 Qui Numen rerum causam artificemque fatemur,
 Tutò affirmamus, cuncta hæc Ratione supremâ
 Conferri; atque feras, regitur quâ Mundus, eâdem 1265
 Mente regi, tales quæ concinnavit ad usus
 Automata, & tam clara sui monumenta reliquit.
 Mentem ergo in brutis propriam perquirere vanum est.
 Arguit in fabro, non in se machina Mentem.
 Certè pistrinum venti seu fluminis actu 1270
 Mobile, concordique molas vertigine volvi
 Qui videt, ac frumenta teri intercepta, simulque,
 Sepositâ per subtiles farragine caulas,
 Crescere congeriem puræ tenuisque farinae,
 Et solo hæc auræ, vel aquæ contingere nisu, 1275
 Percontaretur frustra, num machina Mentem
 Possideat, quoniam cernit vestigia Mentis.
 Sic thecam inspiciens, in quâ pila pendula momen
 Pondere librato moderatur passibus æquis;
 Multiplicesque rotas agitans, velut æmula cœli, 1280
 Temporis usque fugam revolutâ cuspide signat;
 Partiturque diem, & divisas indicat horas:
 Mentem inventoris certè laudabit & artem
 Consiliumque fabri, thecâ non quæret in ipsâ:
 Quanquam opus eximium, quanquam ingeniosa reperta
 Miratur, digitoque premens interrogat horam. 1286

Quid si autem potuere homines caligine merfi,
 Qui per cancellos obscure, nec nisi rerum
 Extima percipiunt, magnisque laboribus ægrè,
 Ac multo coguntur opus sudore pacisci, 1290
 Materiamque

Materiamque renitentem & parere negantem
 Contrectare diu, perque organa multa domare,
 Induat ut varias tandem arte subacta figuras;
 Hæc si, inquam, potuere manu pervincere, ut aptè
 Sidereos omnes imitentur in ære meatus, 1295
 Ac velut effigiem reddant stellantis Olympi:
 Cur tandem haud valuit Mundi pater atque hominum
 Omnipotens rerum fabricator, corpora quædam [Rex,
 Sic struere, ut varios, cùm sint varia organa, motus
 Exhibeant; animamque ferant in sanguine foetam 1300
 Spiritibus: puros liquidosque videlicet ignes,
 Quorum ope quisque suus fervetur partibus ordo:
 Et facilè, ut par est, moveatur flexile corpus:
 At propriâ sine mente; Deo cùm sit satis illic
 Signavisse suam? Nam quæ non machina clamat 1305
 Auctorem; attentas si quis modò præbeat aures?
 Cuncta Deum produnt, atque altè impressa sigilla
 Quolibet organico splendent in corpore, Mentis
 Æternæ, quæ sola regit quod sola creavit.

At verò in brutis animantibus organa sensûs 1310
 Omnia quid faciunt sine sensu? protinus inquis.
 Id faciunt quod & in nobis humana, priusquàm
 Rem sibi delatam mens nostra retexerit, ipso
 Fibrarum ex motu, quo scilicet illa monetur;
 Quo potiùs semel exorto, Deus admonet illam. 1315
 In brutis, velut in nobis est machina certè,
 Rebus ab objectis pariter quæ nata moveri;
 Hoc est, à motore Deo, præsentibus illis.
 Solum hoc discrimen, quòd machina nostra cieri
 Mente solet mediâ; sine Mente, ferina cietur. 1320

Hæc autem ex ipso poteris cognoscere visu:
 Nam radii lucis rerum simulacra ferentes
 Pupillam recti penetrant, quos uvea primum,
 Mox aqueus, tandem crystallinus accipit humor,
 Ac divergentes convexus colligit. Unde 1325
 Concurrent in fundum oculi, pinguntque colores,
 Et formas in reticulo, seu pyxide nigrâ.
 Concutiuntur eo appulsu tenuissima nervi
 Fila coherentis, cameram qui perforat, ortus
 A cerebro; quare in cerebrum defertur imago. 1330
 Hactenus effectum est quidquid mera machina possit
 In nobis, velut in brutis. Quancquam ordine miro
 Hæc fiunt, certè nostrâ sine mente geruntur.
 Hanc visus partem fas est concedere brutis;
 Ex quâ diversi motus in membra sequantur: 1335
 Posse etenim fieri sine cognitione probatum est.
 Altera fervetur nobis, quibus insuper illam
 Percipere effigiem, & nostro summittere visam
 Iudicio, multisque modis versare datum sit:
 Hæc incorporeæ quoniam sunt munia mentis. 1340
 DIXI, quæ de mente Sophos dubitare ferinâ
 Admoneant. In re obscurâ dubitare sagacis
 Consilii est, fraudem merito erroremque caventis.
 Hæc ita si non sint, ita possunt esse: quod, inquam,
 Sufficit, ut brutis animas concedere tuto 1345
 Non valeas, pariatque gravem tibi quæstio curam.
 Quidquid ab incerto est, incertum hoc esse necesse est.
 Haud igitur nostram tua lædunt spicula mentem.
 Si quid opinari tamen & contendere malis;
 Elige, Pythagoræ semper-florentis, ames-ne, 1350

LIBER SEXTUS.

99

Cartesii mage clara sequi vexilla recentis;
Hoc est, aut nullas brutis tu præfice mentes,
Aut incorporeas: mediâ, quæ forte placeret,
Non licet ire via: nisi vis te credere neutri;
Atque feris demum tenebrosâ in nocte relictis,
Humanam ex se ipsâ tantum discernere mentem.

Si quis, ut assiduo maris undâ reciprocet æstu
Pressurâ fieri Lunæ, tibi fortè negaret
Idcirco, quia Luna subs habet & maris æstus;
Tu responderes, prius hoc utrumque probandum,
Et pontum in Lunâ, & ponti revolubilis æstus.
Diceret; at Luna est, ut fertur, Olympiâ tellus,
Omnia persimilis nostræ: quodcunque videtur
In nostrâ, hoc etiam censerî debet in illâ:
Argueres in eo discrimen posse putari,
Res quoniam nondum satis explorata profecto est:
Si tamen in Lunâ reperitur & æstuat æquor,
Pressurâ id nostræ pariter contingere terræ.
Quid prodest igitur brutorum inquirere sortem;
Cum nostrâ sit nota minus, totiesque probatum
Jam fuerit, si mentem habeant similem omnia nostrâ,
Ergò incorpoream simili ratione futuram:
Si careant, nihil hoc ad nos spectare, proculque
Diffugere exemplum: atque adeo tela omnia contra
Obnixi, firmamque suis peritare columnis
Doctrinam, quæ Materiem in sua septa coercet,
Ac Mentis naturam à corpore segregat omni.

SED quod bruta probant nobis animalia verè

E 2

Quin

Quin & demonstrant liquidò (neque enim irrita nostris
 Obvenere oculis) unum est, dulcissime Quinti, 1380
 Esse Deum quo se, sint qualiacunque, tacentur
 Auctore; esse Deum quo se motore gubernant.
 Ecquis enim, cum sint partim diversa ferarum
 Officia, & partim cunctis communia brutis,
 Hic non agnoscat Mentis vestigia summæ; 1385
 Muneribus propriis quæ propria fingere novit
 Organa, communes tribuit communibus artus?
 Nam caput est cunctis; sunt fauces, viscera, nervi;
 Est cor, & est aliquis, quo moles tota rigatur, 1389
 Corde means remeansque liquor; sunt denique partes
 Gignendam ad sobolem, & gemini discrimina sexus:
 Omnia quandoquidem sunt & sibi vivere nata,
 Et multos similesque sui progignere fetus.
 Sed quia sunt studiis ac toto dissita victu
 Plurima, quæ varias referunt animalia formas, 1395
 Diversasque plagas Cœli, telluris & undæ
 Concelebrant; illis diversa membra figura,
 Omnibus at proprios accommoda cernis ad usus.

DISPERSUM latè genus aspice pennipotentum.
 Est illis quærenda procul, sparsimque per agros, 1400
 Aut per aquas, aut ingentis per inania cœli,
 Arboribusve super sibi congrua copia victus:
 Stant pennæ duplices, validique hinc inde lacerti;
 Queis innascentes plumas, & ponderis æqui
 Remigia in numerum possint agitare per auras: 1405
 Caudaque flexiblis, motum, ceu temo, gubernans.
 Inter aves, multæ, queis fructus sordet agrestis,

Vivere

LIBER SEXTUS.

Vivere habent rapti sunt illis omnibus ungues
 Armigeri & gladiis immantia prostra recurvum
 Robustum femur, & duratum ad prælia pectus
 Sunt, quæ nocturno venari tempore debent;
 Propterea quod præda sibi magis apta, suisque
 Fœtibus, è terrâ nocturnis exit in horis;
 Illæ nec solis radios, nec tela diei
 Lucida ferre queunt; somno, latebrisque sepulcris
 Sub tectis habitant, aut inter diruta saxa;
 Et caligantes oculos dum lucet, in ambria
 Argutos, etiam faciliè ut discernere possint,
 Et pedibus vix robur habent, ac debilis ala
 Momentum; aëris quoniam vacat hostibus hominibus
 Invenies quasdam, quibus est sua nare voluptas
 Ecce pedum digitos jungit membrana patentes,
 Ut jacent retro fluctum, & se remige plantâ
 Promoveant; non est aliis ea præbita virtus.
 At mergis ovata via est, quâ sanguinis humor
 Intacto pulmone subit directus aortam;
 Dextro duntaxat, non lævo corde receptus;
 Quàm sub aquis mansere diu, spirabilis auræ
 Expertes vivunt: fœtus quoque vivit ut omnis,
 Dum jacet occlusâ gravidæ genitricis in alvo.

INSUPER hoc etiam provisum est, omnis ut ales
 Undarum civis, rostrum pinguedine quâdam
 Præferat imbutum, quo fultas vellere densa
 Sæpe linat plumas, oleoso glutine inungens;
 Ne rorem accipiant inimicum, aut frigidus humor
 Trajiciat pellem madefactam, & viscera lædat.

Exfortes nandi quædam piscantur in undis:
 Aspice ut erecto sunt corpore, cruraque gestant,
 Ardua præ cunctis animantibus, oraque tendunt.
 Grandia procero longè pendentia collo. 1440
 Nimirum quia cœnosas plerumque paludes
 Inter, & irriguas valles ac littus oberrant:
 His, ne mergantur penitus tribuenda fuerunt
 Subsidia; ut cœno in medio specubusque latentem
 Quæque suam effodiat prædam, superedita lymphis. 1445
 Jam queis nare datum, secus undam semper in algâ
 Nidificant; quarumque valent incedere pulli
 Nascentes, hæc semper humi; sed semper in altis
 Arboribus, quarum pulli nascuntur inertes:
 Unde inhiant paruli, & victum clamoribus orant: 1450
 Semique cocta ferunt illis alimenta parentes;
 Propterea nacti turgentem in gutture saccum.

Sic aliter pisces, aliter conchyliæ vivunt,
 Utunturque cibis aliis, diversaque longè 1454
 In pelagi campis habitant loca: namque profundum
 Pars colit, antraque vasta & inaccessas convalles:
 Pars hæret scopulis, aut fallam spargit arenam:
 Hic ubi candescens infractis fluctibus æquor
 Definit, ac bibulum lavit unda reciproca littus.
 Verum hoc mirator, Quinti, quod squamiger omnis
 Pectore vesicam semper gerat, æris aurâ
 Turgentem; levior quàm factus, abire per omnes
 Possit aquas, longè & latè, circumque supràque,
 Atque altos penetrare lacus, & corporis ndi
 Flectere securus, pinnisque agitare carinam. 1465
 Qualis

Qualis ubi primos pubes ignara natatus
 Exercet, timidoque gradu cava flumina tentat;
 Fune revincta levi pendet juvenilibus ulnis,
 Et rude sustentat ventosa cucurbita pondus.
 His quoque folliculi sub gutture, mille plicatis 1470
 Contexti foliis; quos ossæ lamina duplex
 Protegit inflectens, ut aquæ de corpore, quidquid
 Aëris est, jugi percolatum exprimat haustu.

SINGULA quid narrem? vel quot discrimina rerum
 Fluctivago sint in populo? sunt inter & ipsas 1475
 Quadrupedes: & cuique suis pro moribus aptæ
 Sunt partes. Nam quæ frutices & gramina carpunt,
 Illis abradi dentes, ac forficis instar,
 Ut segetem tondere queant; instarque molarum,
 Sunt quidam interiùs positi, queis frangere possint 1480
 Incisam, & sapidos attritu extundere succos.

At queis dat laniena cibum sunt undique rastris
 Falcatae fauces; est unguis aduncus & ingens;
 Ut lacerent carnem & valeant discerpere fibras.
 Radices herbarum ac tubera mandere natus 1485
 Præduro siccam rostro, ceu vomere terram
 Sulcat aper, saltusque omnes pernoctat arando;
 Perque diem solet in spurcis recubare lavacris,
 Et fruitur læto cœni graveolentis odore.

Nec non & variis vitæ tutamen in armis 1490
 Est positum: quæ ne percurram singula, cernas
 Insectis levibus quàm fortis aculeus insit:

Cornua quàm multis, & quàm variata gerantur: (est
 Hystricumque genus, membrum quibus omne pharetra
 Ungula

104 ANTI-LUCRETIVS,

Ungula tum simplex aut fissa est pluribus, & non
 Pro soleâ tantum, sed ut hostem calce repellant
 Sunt clypei Crocodilo, aliis sunt piscibus enses
 Et quoniam Cancris sub fidere natus iniquo
 Arduus & tergo & longâ cervice Camelus
 Æthiopum sequitur totas Arabumque cohortes,
 Et grave gestat onus sitientes inter arenas;
 Quò non irriguis descendunt collibus amnes,
 Nulla palus, nulli dant pium è nubibus imbres:
 Idcirco cellas alvo anteriore capaces
 Accipit, ceu plena cadis alvearia, solus
 Quæ servant haustam raris è fontibus undam,
 Atque monente siti reparanda in viscera reddant.
 Haud secus, ac fructu sublimis carduus hirsutus
 Qui medios inter lapides tophumque virefcit,
 Nec sat jejuna trahit è radice liquoris
 Emittit bibulas ipso de caudice frondes,
 In quibus, ut labris totidem, se roscida cogit
 Stilla novo delapsa die, stagnansque moratur:
 Arentem ut soveat, sensimque refrigeret herbam.
 Hæc non fortuiti occurfus, non vincula cæca
 Condere, non fictæ vires quæcunque patentur
 Esse in Materiæ summâ, potuere movendo

NAM quòd ab inventis hominum, quòd ab artis
 Naturæ secernis opus, quasi condita casu
 Fabrica sit, nostrâ quæ non imitabilis arte,
 Mortalis longè superat miracula natus;
 Quòdque doces nullo compagem sine creatam,
 Membra nec ad proprios instructa sagaciter usus;

Verum

Verùm Materie tandem glomeramine cæco
 Evenisse, homines ut conspicientia nacti
 Lumina, conspicerent; quoniam prius illa fuerunt
 Condita, quam notus cuiquam foret usus eorum:
 Num rides, Quinti! Bellè hæc humana fuisse
 Hæc inventa probas; at nulli debita menti,
 Nequaquam. Sic sunt gregibus constructa fovendis,
 Non ovium, ast hominum certâ præcepta curæ,
 Ne rapiat lupus, aut cæli inclementia lædat.
 Nec sine consilio nidum mox ipse putabas
 Surgere perdicis vel hirundinis: Inde triumphans
 In brutis animum, nostri similemque volebas.
 Organa perdicis tu verò & hirundinis ipsa,
 Quæ nidis longè præstant, nidosque laborant,
 Ipse tibi pugnans temere emeruisse putabis?
 Dic igitur pontem hunc, quo latum trajicis amnem,
 Non operâ factum, aut studio; sed sponte fodinis
 Ex improvise lapides venisse recisos,
 Et palis ultro in terræ fundamine fixis
 Incubuisse simul, curvatisque arcibus altè
 Suspendisse solum atque viam fecisse per auras,
 Et fluvio imposuisse jugum, ripasque remotas
 Transverso ductu & solidis junxisse catenis.
 Dic quoque belligeras non unquam in littore classes
 Extructas; sed fortè suis de montibus actum
 Descendisse nemus, nullique dolata coisse
 Ligna, nec admotas olim perpesia secures.
 Dic tabulas trabibus ferrum intricasse supinas
 Non missum incudi, nulla fornace recoctum;
 Infectos etiam fæces, infectaque malis

106 ANTI-LUCRETIUS.

Lintea se motu proprio applicuisse repertis.

SEd quid ego hæc multis nequicquam? Talia fanti
 An foret in cerebro quidquam salis? ocius ergo 1556
 Define tot furiis agitari, ut credere pergas
 Nil factum in brutis aliquâ sine mente, nisi ipsa
 Corpora brutorum: quæ sive carentia sensu,
 Sive instructa putes, mirare & Numen adora. 1560



ARGUMENTUM

LIBRI SEPTIMI.

AD demonstrandam Divini Artificis manum, jam ab animalibus ad semina progreditur: à v. 1. ad v. 30.

Exagitat ridiculam Epicuri de ortu primâque nutriti-
one animantium opinionem: à v. 30. ad v. 154.

Aristotelis formam artificem explodit: à v. 154. ad
v. 200.

Probat semina casu nec fieri, nec secundari potuisse:
à v. 200. ad v. 261.

Descendit ad Epicuri & aliarum Atheorum sententiam
de generatione animalium, quum per solas motus leges ex-
plicari non posse affirmat: à v. 261. ad v. 342.

Ut ostendat non sine opificis industria fabricatam homi-
nis machinam, in ejus descriptione immoratur: à v. 342.
ad v. 745.

Transit ad bruta, tam minora, tum majora: quorum
primum semen nec à seipso, nec casu factum esse demon-
strat; ergò à mente aliquâ, eâque summè peritâ: ea æter-
na esse non posse: à v. 745. ad v. 921.

Ex constanti generationum similitudine earumque arte
eximiâ probat, semina nisi à causâ providâ, communi,
validâ & æternâ formari non potuisse: à v. 921. ad v.
1006.

*Semina omnia animalium, cujusque generis in primo
matris conceptu fuisse, in matris utero contineri.*
v. 1006. ad v. 1120.

*Exponit causam infecunditatis eorum animalium, quæ
ex geminâ specie constantur:* à v. 1120. ad v. 1182.

*In feminis nil nisi seminis nutrimenta inesse confirmat;
infatam propagandæ sobolis curam; innatum animalibus
femen, in eoque tuendo Providentiæ diligentiam ostendit:*
à v. 1182. ad v. 1355.

*Supra fidem non esse tantum seminum numerum tantulo
spatio contineri demonstrat exemplo florum ac plantarum:*
à v. 1355. ad v. 1400.

*In cunctis vegetabilibus generis sui semina inesse; hinc
causam sterilitatis & fecunditatis explicat:* à v. 1400
ad v. 1472.

*Sus esse in seminibus fetus, sua in fatibus semina pro-
bat: exponit cur plantæ quædam ex ramo aut radice re-
pullulent; cur insitione fecundentur; ex seminibus oriri eas
ipsas, quæ sponte suâ ac temere oriri videntur:* à v. 1472
ad v. 1609.

*Nulla animalia nisi e conjugio orta esse, præter unum
cujusque generis, in quo Deus totum genus primo condidit:*
à v. 1609. ad finem.

ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI.

AD QUINTIUM.

LIBER SEPTIMUS.

De Seminibus.

HACTENUS auctorem rerum sat multa proba-
Nullaque fortuitis Atomorum nexibus esse [runt;
Corpora constructa; & per se consistere nullam
Materiem, per se nullam potuisse moveri.
Vidimus & species viventium animataque regna; 5
In quibus est operis major solertia, mentemque
Arguit artificem doctus labor: unde parentem
Esse Deum pariter vocalia mutaque clamant.
Id tamen evincunt multo magis cognita rerum
Semina: si attendas, quo verè singula pacto 10

Gig-

Gignantur : possintque homines, & secia ferarum,
 Et planta, & quidquid fabrefacta per organa vivit,
 Perpetuum reparare genus : semperque recentes
 Consumtis patribus detur succedere natos :
 Unde fit interitus ortusque reciproca quædam 15
 Aeternum series : & eunt redeuntque vicissim
 Ex rebus non iisdem, eadem spectacula Mundo.
 Quales usque cavis amnes volvuntur in alveis,
 Haud sibi dissimiles, alii tamen ; atque perenni
 Deluvio properant magnum descendere in æquor 20
 Nam sequitur fugientem unda & fugit ipsa sequentem.
 Sic fluit in terris generum fugitiva propago ;
 Summaque viventium (quamvis juvenesque senesque
 Nocte dieque cadant inimicâ falce reseci)
 Labitur & perstat, pretiosi seminis uno 25
 Auxilio : ludens in quo Mens summa creantis
 Contrahit immensas artes, sobolisque futura
 Celat inexhaustas promitque in secula gazas
 Provida : divina specimen mirabile dextra

PULCHRA quidem super his Gargettius ille, magister
 Humani generis : qui, Musâ teste Lucreti, 31
 Unus Naturæ fontes portasque reclusit :
 Usque adeò, ut causæ tam clarâ in luce patentes
 Non possent grato sine quodam horrore videri :
 Imò, non sine contemptu delira canentis, 35
 Scilicet ut veteres jam tum ad mendacia proni
 Grajugenæ, ceno è calido Pythona tremendum
 Emerfisse ferunt, jaculis quem stravit Apollo :
 Sic ore audaci non degener ille docebat
 Fortunâ cecidisse, ut, decedentibus undis, 40

LIBER SEPTIMUS.

III

Enatas quondam totâ in Tellure paludes
 Assiduus Phœbi sensim calefecerit ardor ;
 Atque ita viventum parili genera omnia fundo
 Proderint : muscæ primùm culicesque molesti,
 Facturæ levioris opus ; dein secla volantium, 45
 Reptiliumque & quadrupedum ; quos inter & ipse
 Venerit ortus homo Rationis lumine pollens.
 At notas præter species, quas esse videmus
 In Mundo, multæ consurrexere sub auras :
 Casus enim quid non peperit ? Sed protinus illas 50
 Exstinxit sobolis defectus, & ire coëgit
 In tenues Atomos, veluti radice recisâ :
 Fecundas quoniam casus non fecerat. Illæ
 Manserunt tantum, queis tunc genitalia fortè
 Organa contigerant, Venerisque innata cupido. 55

SED quales quantosque homines hoc more profudit
 Terra parens ? Minimos, inquit, ceu nascimur omnes :
 Nam generum cunctorum exordia parva fuerunt.
 Unde igitur victum carpebant ? Hic Epicurum,
 Se majorem ipso & pictoribus atque poëtis, 60
 Admirare : minor fingendi namque magister
 Hoc intricatus laqueo victusque sileret.
 At non ille sibi fidens, atque ora pudori
 Semper inaccessus : prompto nodum ense secabit.
 Provida nimirum pueris nascentibus almos 65
 Eximii fontes lactis Fortuna pararat,
 Qui cœno è medio passim hinc atque inde fluebant.
 Illi erumpentes, ac sponte in labra jacentum
 Delati, fauces internaue viscera, quantum
 Sat fuit, attentâ melius nutrice rigarunt. 70

Sic

Sic homines, agnos inter, mitesque leonum
Primitias, ab humo vitam suxere tepenti.

VERUM æquè liceat, lusi quos Græcia nugæ,
Credere diluvii natos è pinguibus angues
Reliquiis ; fortesque viros, & in arma ruentes 75
Erupisse satis Cadmei dentibus Hydri ;
Aut lapidum jactu gentis primordia nostræ
Deucalionis quondam instaurata sub annis ;
Terrigenasve polo minitatos bella Gigantas ;
Vel formicarum genitos prægnantibus ovis 80
Myrmidonas, cum supplevit pater Æacus urbem
Pestifero viduatam odio Junonis iniquæ ;
Vel patrem Phœnica sui Nabathæa per arva
Ferales myrrhæ & nardo contexere cunæ ;
Aut Jovis è cerebro cataphractam exisse Minervam 85
Aut spumis comtam Venerem emerisse marinis,
Quam Cypros excepit ; vel Pygmalionis amore,
Indita marmoribus gratæ spiracula vita,
Scilicet impietas in eo (cum cetera pugnent)
Atque superstitione concordant, ut per aniles 90
Utraque fabellas commentaque ludicra se se
Protegat ; indignosque sibi mendicet honores.

NEMPE tuam hæc fas est præsertim, incredibile Quin-
Appellare fidem. Credis tot vana canenti,
Et dubitas, morose, sequi tot vera probantem ! 95
Quid mihi nunc adeo manifestum extinguere Numen
Conatus, ridenda simul deslendaque monstra,
Terrestres uteros, limosæque femina ponit
Ceu fungis ac tuberibus, nimis ille Poëa

LIBER SEPTIMUS. 113

Fertilis, & mammas lactento lacte fluentes;
 Opportuna forent teneris et pabula natis?
 Cur autem expresso Tellus emersa liquore,
 Solis ab aspectu secunda tumescere corp;
 Et non acceptos dignata est reddere foetus;
 Antè suâ vi parturiens, enixaque prolem,
 Quàm grvida; & nutrix, ulli quàm nupta marito?
 An lapsi madidae radii Telluris in alvum
 Semina Phœbeo de corpore fusa tulerunt?
 An Sol tot rerum species medicatus opimas,
 Alvos femineas in molli finxit arena?
 Jam Sol est igitur Deus: en tibi Gratus Apollo,
 En genitor Phœtonis, & Oceanitidis hospes.
 Nunquid & omniparens foetus jam Terra tenebat
 Commissos gremio, Solis quos eruit ardor?
 En tibi magna Deum genitrix, Ithaca virago,
 Quæ miserum nimis vexavit amoribus Attin:
 En Cybele mera, quàm bijugi vexere leones
 Montibus in Phrygiis, Corybantiaque ara sonabant.

SED quis eos foetus ipsa in Tellure creavit?
 Vas est, non opifex. Hic te tua fabula fallit,
 Et jugulat. Quo consilio, quâ mente subortis
 Lac tempestivum, cujus de munere fluxit?
 Nam si lactis inops venisset lucis in auras,
 Maxima pars animantùm eheu! vix nata perisset:
 Sugere nec limum poterat, nec mandere gramen,
 Nec vento saturari, aut puro lumine Solis.
 Impietas hæc usque virum insanire coegit!
 Numine destructo, Fortunæ tradidit amens
 Numinis officium! Quàm prudens quàmque benigna

Hæc

Hæc Fortuna fuit! Quæ munificentia major, 130
 Aut quæ cura magis materna in rebus alendis!
 Qui talem agnoscit casum, non indiget ullo
 Numinis auxilio: quin casum haud esse fatetur,
 Invitusque Deum commentis ponit in ipsis. 134

Sed cur hæc præclusa via est, nec jam ampliùs ullæ
 Confurgunt ab humo pecudes, hominumque catervæ?
 Quæ nova tam subito pariendi invertere ritum
 Vis potuit; Terramque jubens sterilefcere, solis
 Aut referans vegetabilibus, nunc omne creandi
 Officium in species animantùm transtulit ipsas: 140
 Et cunctas ideo sexus distinxit in ambos,
 Ut nec Terræ operâ deinceps nec Solis egerent?
 Nam si fortuito nascuntur singula casu,
 Ac temere & sparsim jacto per Inane quietum
 Seminio, totidem viventùm de genere omni 145
 Nunc Atomos & in hæc concrefcere corpora suetas
 Terra premit, quot tunc primùm exsiccata premebat
 Nullum animal tamen effectis nunc prodit ab arvis:
 Nec sub utroque polo, soles ubi, nocte fugatâ,
 Semestres, nec ubi Solis violentia torret 150
 Suppositam regionem & in auram ventilat agros.
 Sunt hîc atque illic vada, flumina, stagna, paludes;
 At nusquam visa est animal progignere Tellus.

JAM quod Aristotelis docuit Schola, corporis omnis
 Materiâ simul ac formâ consistere summam, 155
 Nil aperit de Seminibus, nil explicat, unde
 Mens illustrari & Verum cognoscere possit,
 Materiem certò primam nihil esse fatetur,

Præter

LIBER SEPTIMUS. 113

Præter id omne quod est formas versatile in omnes,
 Per se nudum & inops, ita semper ut appetat illas 163
 At formam, id privum quo definitur habetque
 Materies, ut sit talis talisque vocetur;
 Reginamque animamque rei; verumtamen ipsâ
 Natam è Materiâ, quâ dilabente necatur; 164
 Quâ sine adhuc nihil est, quamque ambit amica vicissim:
 Mutua consortes aded conjungit egestas.
 Atque ita feminibus dominari & præesse regendis
 Formam imitatricem genii, ac bene cuncta moventem.
 Hæc fuit antiqui celebris doctrina Lycei;
 Quam renovare velint, quibus hæc natura vocatur 170
 Plastica: si verè potuit doctrina vocari,
 Quæ cum nil doceat, semperque relinquat in umbris
 Rem sibi propositam, tum stulta & inania prodit
 Somnia: namque modis rerum sub nomine formæ
 Plus nimio tribuens, physica in moralia vertit; 175
 Ac stupidis animum, & teneros concedit amores.
 Nec referat quare, seu quâ vi, nescia forma
 Quid sit opus, mirâ tamen hoc opus arte laboret.

SED Mentem ne opifex habet hæc mirabilis, an non?
 Nam si Mente caret, qui tot miracula promit? 180
 Si Mens est, nostræ superat molimina Mentis
 Quanquam etenim Astronomus regiones ætheris altas
 Describat radio, & Luham Stellasque sequatur;
 Quamvis ædificare domos, munimina, pontes,
 Gens hominum, parvoque imitari pulvere fulmen, 185
 Et rigidas cautes, & propugnacula firma
 Rumpere, & in muros jaculari incendia norit;
 Vel trabibus junctis ignotas quærere terras,

Longè

116 ANTI-LUCRETIIUS,

Longè per medias hyemes, trans æquora magna;
 Est tamen in tenui major solertia grano : 190
 Formaque lenticulae radicem extendere campo
 Docta suam, & foliis ramos redimire bifuleis,
 Digestasque frutul varias includere lentes
 Custode in siliquâ, totis præstabit Athenis,
 Et me iudice erit, quam Porticus atque Lyceum. 195
 Et quàm mortales cuncti sapientior una.
 Verùm aliquid fas est erranti ignoscere turbæ;
 Quædum opus artifice tribuit mirabile Formæ,
 Saltem in eo studium quoddam persensit & artem.

At miror sublimem animum mentemque Epicuri, 200
 Singula qui longùm meditatus corpora, clausit
 Ipse volens oculos & lumen sponte refugit :
 Numinibus quando secuta in pace relicta,
 Fortunam causas Mundi congeffit in unam ;
 Ceteraque exorto semel advententia Mundo 205
 Sic fieri dixit, quoniam sic contigit esse
 Complures Atomis certâ ut de classe coirent ;
 Proindeque feminibus nasci ductore sine ullo
 Res cunctas, pariterque ex cunctis femina rebus ;
 Non ex proposito, vi tantam atque impete motus, 210
 Hoc etenim distant Epicurus Aristoteleque,
 Totius quod curam operis studiumque regendi
 Hic daret effecto, quod vel causa ille negavit.

Sed non expedit Superum contentor, & ulli
 Carmine mellifluo suffragans Musa Lucræti, 215
 Quare nos miseri, quorum obscuratur opaca
 Mole intellectus, nec se caligine solvit,

LIBER SEPTIMUS. 117

Nil agimus sine consilio, sine mente, sine arte;
 Seu vestem induimus, solita seu vescimur esca,
 Sen legimus, canimusve, placet seu scribere versus, 220
 Aut serere, aut plantare, aut glebam findere aratro,
 Et conscendere equos, venari, ludere, fari,
 Pingere: quid memorem clarorum gesta virorum,
 Et belli pacisque opera, artificumque labores?
 Maxima Naturæ dum se miracula produunt 225
 Sponte suâ, sine consilio, sine mente, sine arte.

DICERE me memini, navis cum instructa videtur:
 Quæ mare velivolum fecat acta faventibus austris,
 Nullum, observatâ compage ac mole superbâ
 Corporis in pelago diversa per organa moti, 230
 Et partis cujusque situ, ratione, figurâ,
 Non miraturum subito portenta fabrilis
 Inventi; quo sunt tot concinnata tigilla,
 Tot dispensati funes suspensaque vela,
 Tot mali erecti, tot in unum denique juncta, 235
 Et casus contra tot mente parata marinos.
 Addidimus fore dementem quicumque negaret
 Auctorem navis, sed concurrentibus ultro
 Partibus enatam & tabulatis fortè coactis
 Diceret. Ecce vides Atheorum absurda: sed ad rem 240
 Quo magis id nostram faciat, quoque acrius illos
 Urgeat exemplum; fas sit mihi fingere quædam.

HÆC navis proprio si fecundata marito
 Naviculam pareret, quales laquearibus altis,
 Templorumque tholo suspensas sæpe videmus; 245
 Aut quales manus artificum ingeniosa polivit

118 ANTI-LUCRETIUS.

In tenui formans operum exemplaria buxo;
 Tu-ne admirandam prolem hanc, Epicure, negares
 Deberi ingenio, & Mentis partum esse sagacis?
 Quinimò & Mentis magnæ, multumque potentis 250
 Argumentum esset. Navis tamen ampla supellex,
 Vel quæ mille viros triplici sub tegmine gestat
 Annonamque ingentem, & centum faucibus æneis
 Neptuni imperium atque hostilia littora terret;
 Vel quam mendaces Danai finxere loquacem, 255
 Semideosque tulisse duces in Colchica regna;
 Haud æquare potest rerum vilissima quæque
 Semina, structuræ pretio: queis, constat inesse
 Corpora non tantùm primò ventura, sed ipsos
 Natorum natos, & qui gignentur ab illis. 260

HÆC Epicureos habuit sententia fallax,
 Temporibus certis exortum in corpore Semen
 Sanguinis aut succi partem vegetabilis esse
 Decisam, & membris collectam ex omnibus unâ
 Confluere, inque novum sensum coalescere corpus: 265
 Ex oculis oculos, ex ossibus ossa creari.
 Huc referunt, natis quòd imago expressa parentùm
 Sæpe reviviscat; nec tantùm forma color-ve
 Corporis aut habitus, morum ratio ipsa modusque:
 Hinc, aiunt, si quæ cerebrum prægnantis acutè 270
 Perculerint, alto tectam sub fornice prolem
 Commaculare solent; tenerâ cute pingitur illud
 Quod timuit mater, seu quod vehementius arsit,
 Impos *Phantasia*; versâ quin sæpe figurâ,
 Degenerant molles in monstra perhorrida foetus. 275

AST

LIBER SEPTIMUS. 119

AST alii solas per motus denique leges
 Contendunt fieri ut proles formetur; & aiunt
 Mascula femineis fuerint cum Semina mista
 Seminibus, gemino fingi de plasmate prolem?
 Pharmaca ceu duplici sunt medicamine; sicut 280
 Panem ex fermento facimus pistâque farinâ;
 Utque fabri conflant binis electra metallis.
 Hæc igitur moles, illis si credere fas est,
 Quam genitalis init secunda spiritus aura,
 Motibus internis agitur & excita ferveret; 285
 Prægnantisque uteri calida fornace tumescens,
 Organa paulatim, se se in diversa movendo,
 Digerit, & formas membrorum suscipit omnes.
 Haud aliter sanè, quam ludicra tollitur arbos,
 Concolor argento (Dianæ ars chymica dicit) 290
 Mercurio compacta mero, salibusque solutis;
 Quorum ita commixtas partes sursum erigit ignis,
 Ut simulent terrestre solum truncique columnam,
 Atque in frondentes possintadolescere ramos.
 Ergo, ut per tubulos tenuatur ductilis auri 295
 Massa, venitque foras in fila minora capillis;
 Sic etiam satis esse putant, genitricis in alvo
 Si formæ quædam fuerint certique canales,
 Quæis percolatum Semen fingatur in artus.

SED longè diversa animati animæ-ve carentis 300
 Corporis est natura. Potest argentea fingi
 Mercurio salibusque simul ferventibus arbos
 Extima duntaxat, sed abest tamen intima plantæ
 Fabrica; non radix, non fibræ pomaque ramis
 Pendula; non cortex, teneræ non theca medullæ; 305

Denique non ipsis sunt indita semina pomis :
 Arboris effigies, non arbos. Sic quoque in agris
 Saxa leges prunum atque pyrum mentita, vel intus
 Perfica quæ referant lapidoso corpore mala ;
 Tales & pepones Carmelo in monte videntur. 310
 Naturæ, ut perhibent, ludibria vana jocantis.
 Quod verò subtile tubis deducitur aurum,
 Jam factos probat esse tubos, formamque magistræ
 Mentis opus. Positis promptum est cognoscere formis,
 Quo se se in lucem molimine corpora prodant, 315
 Et veterem invertant, formâ cogente, figuram.
 Non mutatur enim contextus particularum,
 Et nihil interiùs geritur : sed cadere prolem
 Hic labor est : neque sufficiunt jam structa parentum
 Corpora, quæ solas possunt præbere figuras 320
 Partibus externis : internas quæ manus ergo
 Perficiet, natumque dabit similem esse parenti ?
 Fortè oculos oculi facient, Epicurus ut olim
 Tradiderat, pars quæque sui compendia mitteret.
 Quî poterunt igitur cæci generare videntem ? 325
 Et manci aut mutili propriis dare brachia natis,
 Crætaque ? tum lectos in matre quis ordinet artus,
 Quemque suâ statione locans ? Ni fiat, aperte
 Cernis non hominem, sed jam chaos esse futurum.

ERGÒ animal, gemine si fossilis instat & auri, 330
 Congestas uno tantum glomeramine partes,
 Contextum vel aquæ, vel ceræ mollis haberet ;
 Hæc, cum non alio discrimine corpora pugnent
 Inter se, nisi quòd densis minis aut mage consistent
 Principiis, (nam sunt alioqui nescia vitæ, 335
 Nescia

LIBER SEPTIMUS. 121

Nescia prædondæ sobolis, sed inertia torpent)
Tunc certè, non inficior, gignantur ut illa,
Sic animal gigni, & sensum concrelescere posset :
Nimirum adductis hinc inde, ac rite locatis
Particulis ; pulsoque procul quodcumque noveret ; 340
Aptè ad vim motûs, concordantesque figuras.

At secus omnino se res habet. Organa quippe
Fert animal secum, quæ si non intulit alvo
Maternæ ad generis normam constructa, necesse est
Artificem esse aliquem latebroso in corpore matris, 345
Qui totum disponat opus ; figuloque magistro
Doctori & Graiis sculptoribus atque Minervâ,
Non extrâ solum poliat, torquetque figuram,
Sed fruatur interiùs quidquid vitamque genusque,
Et motum & sensum, atque affectus procreat ipsos. 350
Qui sciat è crassis fabricari partibus ossa,
Vivæ tigna domûs, & sustentacula molis :
Intersecta quidem, valeant ut nomine flecti ;
Atque tamen rigida in se se firmique tenoris,
Contineant proprio fluxas ut robore carnes ; 355
Talibus at vinclis inter se juncta vicissim,
Molliter ut convexa cavis inserta rotentur.
Qui positâ quasi libellâ, staticesque peritus,
Impediat ne pars præponderet altera, verùm
Constituât cunctis æquabile fundamentum. 360
Qui sciat ad totam componere singula molem,
Atque intus liquida nidum cerebrare medulla.
Articulos plantamque pedis, cui tibia duplex
Ascribitur, fingat : simplex femur insuper addens
Appositum toti massæ, curvoque sedili.

Quidquid & una sibi, pars æmula semper habebit.
 Vertebrae etiam tergo à cervicibus altis.
 Producet, quo se cerebelli succus inundans
 Abscondat loculis. Costas utrinque repandas
 Adjiciet, quas flexibiles paulum esse jubebit: 370
 Pulmonum ne spongiolis, quæ ducere debent
 Ac reflare animam, desit locus. Inde patentes
 Hinc atque hinc humeros, humeris pendentia nectet
 Brachia. Sublimem verò quasi corporis arcem,
 Confutis variè testis duplicique tabellâ 375
 Compactis, vas efficiet, cerebroque dicabit:
 In quo molliculæ glandes è sanguine fugant
 Cœlestes animos, nervis qui deinde vehantur.
 Qualis ubi stridens pyrio de pulvere flamma
 Surgit & ignitos describit in aëre tractus, 380
 Liquitur in stellas & cœlo effusa coruscat.
 Plurima sed caveat, sedes cum naribus aptas,
 Atque oculis fodiet cribrosum naribus ille
 Os faciat, patulumque in gutturi antra meatum,
 Quo duci & resonare queat spirabilis aura. 385
 Ille cavos oculis orbes, coni instar acutos
 Scilicet, ut junctim & facili conamine possint
 In lævam & dextram, & supra subtusque moveri.
 Quin etiam prudente manu doctoque labore 389
 Sunt terebrandæ aures; ubi tympana tensa necesse est
 Pulsari, aptarique viam advenientibus auris;
 Ut sonitus dextrè tornata foramina velox
 Pervadat, cochleisque intromittatur apertis.
 Quid memorem gemino de cardine? Firmiter hærens
 Quo maxilla superposita, tamen una movetur. 395
 Quid de gengivis dicam, queis candidus ordo

LIBER SEPTIMUS. 123

Dentum implantatur duplex, crescitque caditque;
Exoriturque iterum proprio de Semine nascens?

OSSEA compages igitur, vel nuda, tot in se
Continet ingenii monumenta operaque sagacis, 400
Ut nihil auctoris demonstraret clarius artem.
Ergo, si facta est primum genitricis in alvo
Informi de materiâ, qui fecerit, illum
Vulcani similem, statuas qui iussa Deorum
Sponte faceffentes, lauro conflat & igni, 405
Quin & Vulcano multum præstare necesse est.
Munia membrorum nam quot prævidit & usus!
Ut studuit membris habiles aptare columnas!
Quot variare modis! Quæ binis ossa parabat,
Bina hic atque illic formæque polivit eadem, 410
Et quæ simplicibus, medio hæc in corpore fixit.
Jamque ut promineant quedam, interiusve recedant,
Aspice; qui levor multis, non nulla quibusdam
Asperitas; parvis cuncta ut perfossa cavernis.
Ne varios motus nimia gravitate retardent. 415
Quò mirere magis, Quinti, per fragmina multa,
Hoc totum conflat opus, par omnia certè
Musivo: Siquidem pars ex se nulla coheret
Vicina; quæque est seorsum finita; sed omnes
Vel commissuræ, vel clavi, aut vincula jungunt: 420
Quæ loca par oleo semper levis humor inungit.
Tale sibi vel Praxitellis vel Apellis alumni
Ante oculos ponunt è ligno flexile signum;
Naturæ ad legem expressis ut motibus omnes
Corporis humani posituras fingere possint 425

Quocirca motus videas haud legibus ullis
 Hanc fieri potuisse fruem. Nam corpora partes
 Continuas habeant sic informata, necesse est.
 Vi motus utenque potest adolescere ramus
 Qui dem fustis erit; sed non agresse flagellum 430
 Fustibus è geminis constans, quorum alter habetur
 Agricolaë manibus, fegerem dum verberat alter
 Aëra per medium volitans, graviorque relapsu;
 Quo spicaë frugem emittant, stipulaëque resultant.
 Nulla igitur vis mente carens dispoñere talem 435
 Ex se se valuit fabricam. Mens imica proinde
 Totius causa est fabrica. At te iudice, quæ Mens?
 An matris? Ince est conceptus inscia mater,
 Insicia qui cecit crescat tener hospes in alvo.
 An foetus? Ergo ipse filii sua membra perire 440
 Construeret? Quæ matre est indolens ipsa.
 Mens tamen hoc fecit. Mentem hic toto Orbe potens
 Nonne vides? Quando fecit? Narrabimus infra: Item
 Sed prius hanc tecum fabricæ mirabilis artem
 Prosequere: ut cernas præstandum quid foret illi, 445
 Quem reputant foetus auctorem in corpore matris.

OSSIBUS his ergo membranam adungere debet
 Singula reticulo circumque supraque tegentem.
 Musculus huic omnis validè affigatur oportet,
 Contrahi & extendi facilis; cum tendine multo, 450
 Fibrarum qui fasciculos sub triplice velo
 Contineat. Super his deducet tænea fila:
 Mox oleosam adipem. Levi cutis omnia textu
 Involvet, tunica ut cunctos non subtilis artus
 A capite ad calcem nitido circumdet honore: 455

Mille foraminibus pertusa, intextaque filis
 Nervorum carni passim obrepentibus, insit
 Corticis aut libri: nec pro velamine tantum,
 Vaginæque loco vel descendenti amictu:
 Sed percolari saxe ut diluta liquoris
 Et quasi fuligo fervore egesta perenni
 Ultima ramorum, quæ fertur ad ossa semper
 Exhalanda foras, per spiramenta vapori:
 Ac sincera magis nutritia, summa curant,
 Tum demum rigidos extremis partibus ungues,
 Qui vegeant familes plantarum, atque angmine crescant
 Perpetuo, tanquam digitis munimina ponet.
 Haud aliter domus exstruitur fundamine primum
 In terris posito: paries circumundique surgit
 Ordinibus multis lapidum: hunc tabularum quadratis
 E lignis cohibent firmâ compagine iunctum:
 Qui demum hinc atque hinc gypso leviori linuntur
 Et trabibus tegulisque supra fit pensile tectum:
 Ac suus est foribusque locus, vacuisque fenestris
 Fabrica jam, qualis descripta est, mira videtur:
 Attamen est sine vi, sine motibus, ac sine vitâ
 Ceu constructa domus quæ permanet, ut semel orta est.
 Quî sensim crescet? Quâ se ratione movebit,
 Servabitque? Alias ex se quî proferet olim?
 Huic opifex igitur, præter memorata, necesse est
 Organa tot; varios aptata minifret ad usus.

CRESCERE non poterit, nova se nisi corpore toto
 Materies miscere queat: nec multa juvabit,
 Ni cunctos etiam penetret digesta meatus
 Et veniat passim repentibus additi sibi.

Formanda partes adeò, quæ talia sumant
 Arcessita foris, tenuentque terantque coquendo
 Subsidia, ut membris sint incrementa tenellis;
 Et reparent quidquid fugiet de corpore sensim.
 Os igitur vultu in medio, ceu janua primum 490
 Linquetur bipatens, & cinctum duplici labro:
 Quod referare animans, proprio seu claudere nutu
 Possit, eoquæ sibi quæsitum inducere victum.
 Vestibulo tum linguam agilem plantabit in ipso,
 Quæ verrat versetque cibos, pumlatque salivâ, 495
 Tum fauces, mirique dabit sphinctera laboris,
 Quo deglufiri valeant: cui protinus addet
 Oesophagum, firmâ compactum pelle canalem;
 Qui post in stomachum turgens, ceu corporis ollam,
 Lapsas perpetuis fibrarum motibus efcas, 500
 Obliquis etiam & transversis usque terendo,
 Dividat in partes minimas offamque liquentem:
 Ac dein restrictus subito longiscat, ut anguis,
 Principio gracilis, mox crassior; atque ita gyrans,
 Multiplicem amfractum sinuet, quò ducta feruntur, 505
 Ac sensim extremum capiunt alimenta nitorem,
 In chylum conversa merum; rectique receptâ
 Ipse tubi formâ, secretas trudere sordes
 Non cesset; sphinctere alio finitus ut antè.

CONTEMPLATOR item, quâ sollicitudine prudens
 Debeat ille faber multas in tramite longo 511
 Cardinibus solidis transversim apponere valvas;
 Descensum quæ dent facilem, claudantque regressum
 Oppositæ. Quales tubulis ponuntur in altis,
 Ne recidant gravitate suâ, quos antlia sursum 515

Evexit

LIBER SEPTIMUS. 0117

Evexit latices. Magnum hic labor arguit unus
 Artificem. Valeant Fortuna & regula motus.
 Cur etenim, quovis momento impulsâ putetur
 Materies, quæ mentis inops cava viscera formet,
 Cur abruptit iter, cursumque inflectit ut illos 520
 Conficiat postes; ex illâ parte recludens,
 Unde venit cibus, appositè; prohibensque recludi
 Ex aliâ? Casu nihil ingeniosius isto.
 Aspice præterea sparsas in viscere glandes
 Turmatim villorum instar; quibus esca liquescens 525
 Præterlabendo lente purgatur, & exit
 Terfa magis: lana ut ferreis agitata nitescit
 Pectinibus, turpemque situm mandata reponit.
 Annellos etiam cernas, quibus ille fit omnis
 Paulatim impulsus, quo viscus deprimit escam: 530
 Ut fluxo reptant sinuosi corpore vermes.
 Nec mirere minus tam longi visceris orbes
 Impositos annis alios, laxisque ligatos
 Inter se vinclis; ne sit pressura, nocensve
 Amfractus: cunctosque uno sub tegmine clausos, 535
 Ne quis fortè fugax dilapsu ergastula rumpat.

NEC tamen ad victum fuerit satis huicce magistro
 Prima parasse loca, aut habilem struxisse culinam.
 Quâ solers operâ faciet quoque, chylus ut ille
 Lacteus ac dulcis (lactescunt omnia quando 540
 Corpora quæ pastum præbent) accedere alendis
 Artubus & varias sibi possit sumere formas?
 Plurima namque prius doctè peragenda supersunt.
 Tantæ molis erit proprios animantis in artas
 Materiem peregrinam & erudos vertere succos! 545

Ergò mesenterium postquam sinuarit in orbes,
 Multiplices edet venas, quæ candidus humor
 Omni ex parte fluens, stagnum in commune feratur;
 Atque magis liquidus, dein sub thorace canalem
 Intret, & ascendens se sanguine misceat ipso. 550
 Scilicet hic vitæ custos liquor omnia demum
 Flumine perpetuo circumactus membra rigabit,
 In minimasque vehet nova nutrimenta latebras.
 Verùm alias opus est pluresque impendere curas,
 Sanguinis ipsius natura fluorque perennis 555
 Ut fiant. Vix dimidium faber iste laboris
 Attigit. En crescant operis miracula cepti.

PRINCIPRO partes alvi in regione locandas,
 Quamque suâ tectam tunicâ seorsumque manentem,
 Rinitimis verò per mutua vincula nexam, 560
 Provideat. Splenem hinc disponat, pendeat illinc
 Ventriculum supra jecur ac vesicula fells.
 Pancreas interea medium se extendat utrinque.
 Cum sit enim sanguis variarum ex agmine rerum
 Conflatus liquor, innumeras deponere debet. 565
 Partes, aut nimias, quâdam aut ratione nocentes:
 Sulphuream ut bilem, & falsæ corpuscula lymphæ:
 Quæ post in primum viscus demissa, juvabunt
 Pistum ex omnigeno victas glomeramine chylum.
 Ac veluti frugum fordes ubi purgat arator, 570
 Præstò adfunt vario pertusa foramine cribra,
 Quæ certi generis transmittunt semina tantum
 Scilicet apta sibi, sibi dissentanea sistunt:
 Utque per aggestas dum turbida transit arenas,
 Limpidior fit aqua & spoliatur fecibus omnis. 575

Cribrosas

Cribrosas pariter solitus pervadere glandes,
 Atque minutatim variis amfractibus abdi
 Sanguis, tunc salsum sibi quidquid abundat, in unda
 Exuit; in reliquis quod acerbum & amarius equo.
 Has igitur quàm multiplici compagine partes,
 Et quàm accuratè contextet strenuus auctor.
 Quàm varios plexus varium interquebit ad usum.
 Propterea geminos lumbis affingere renes
 Non prætermittet; qui totam à sanguine puro
 Urinam excernant; excretam duplici ductu
 Protinus accipiet sensim vesica tumescens;
 Subsidsensque humor quoties impurus abibit.
 Atque hunc humorem cohibere, aut mittere quondam
 Ut sit in arbitrio, sphincter ibi tertius adfit.

INDIGUS externi semper, semperque recentis
 Auxilii, quod terra, patens atque unda ministrant,
 Sanguis habet, quo corpus alat; caret attamen illis
 Spiritibus, qui dent animos, membrisque vigorem.
 Hoc genus æthereis tantum eliciat ut ab ætheris.
 Ergò, ceu Lemni, aut Liparæ fornacibus ignes
 Mulciber exstimulat vento, quem flamma coruscans
 Excipit, ut rigidum cogat mollescere ferrum,
 Inque nigros veniant alternis flabra caminos;
 Sic opus inceptum meditans absolvere plastes,
 Dividet à stomacho totum diaphragmate pectus.
 Posthac componet geminos in pectore folles
 Plexibus innumeris passim cellisque refertos,
 Aëra qui capiant tumidi, reddantque repressi.
 Aspera roclusa arteria faucibus illos
 Conjunget, cui non deerit membrana sonoram.

130 ANTI-LUCRETIVS,

Cùm volumus, vocem efficiens. Hæc tibia vera
 Naturæ, tremulis transversum fissa labellis,
 Aut tensis, dabit omnigenos è gutture cantus.
 Et quia concurrunt in concamerata palati
 Atria, quos retuli, ductus spirabilis auræ. 610
 Atque tibi, nec plus uno quàm pariete distant;
 Aëris in ductum ne pars potuisse cibive
 Fortè cadat, levis ante fores ac sedula porro
 Hærebit ligula, alternis quæ motibus illas
 Defendat, qualis majusque minusque foramen. 615
 Protegit egregius lufor, semperque tuetur
 A veniente pilâ, nec pars ea parva laboris.

PULMONUM in medio prænobile constituet cor,
 Sanguinis hoc centrum est, hæc regia sanguinis ipsa,
 Et jugi lymphâ & tenui circumdata vallo.
 In mediis qualem suspendunt lampada templis,
 Ut partes lumen se se diffundat in omnes;
 Sol, qualis recreat radiis genialibus Orbem.
 Sit validum robur, sit vis & elastica cordi.
 Huc eat, hinc veniens magno fluat impete sanguis. 625
 Sit pulsus fibris, præsertim in acumine summo,
 Perpetuusque ac per modica intervalla coruscans;
 Arcanum vitæ motu fundatur in illo.
 Hoc sciat, hoc valeat cordis faber incolytus, ergo
 Ventriculos huic esse duos hinc inde jubebit: 630
 Dexter ut accipiat repentem à corpore toto
 Sanguineum laticem, turgens quem vena reportat;
 Atque in pulmonum subito penetrاليا vibret,
 Imbibiturum illic jam quidquid ab aëre sumto
 Etheris expressum est, mox à pulmone reversum. 635

Sufci-

LIBER SEPTIMUS. 131

Suscipiat lævus; simili quem arteria major
 Impete pulsatum per corporis omnia membra
 Diffundet. Motu, pro! quantum est artis in illo
 Vivimus hæc fabricâ tantum, cessante perimus. 639
 Machina nam nostra hæc non est hydraulica solum,
 Pneumatica est etiam. Auxilio spirabilis auræ
 Indiget, ex alvo genitricis ut exiit, infans.
 Quippe necesse prius (materno sanguine quando
 Fœtus alebatur, stabatque in carcere clausus)
 Non fuit hunc aditum in pulmones esse patentem. 645
 Certè non poterant inflari mollibus auris;
 Et motu sine languentes pressique jacebant.
 Ergò suis diverticulis tunc devius ibat,
 Inque salutato pulmone petebat aortam
 Sanguis. Cum verò privatam vivere vitam. 650
 Incipit exclusus, jamque aëre vescitur infans,
 Inde novo versus pulmonem tramite sanguis
 Irruit, & primos dediscit sponte meatus.

PURPUREOS autem globulos humore natantes
 In liquido (vitalis enim hæc natura liquoris) 655
 Quî poterit per totum opifex inducere corpus,
 Ni tabulos fingat, magni ceu fluminis alyeos,
 Qui deinde in varios divisi saepe canales,
 Inclusam laticem longè lateque per artus
 Infuunt; succum & studeant deferre liquentem. 660
 Commixti toties ipso cum sanguine chyli;
 Ut sine rore novo nihil, intactumque relinquant;
 Nec verò membris tantum hæc alimenta tulisse
 Sufficiat. Quid enim torpens in partibus ipsis
 Vector opum faceret? Semper semperque recentes. 665

132 ANTI-LUCRETIVS,

Advehat ; & quidquid per spiramenta forati
 Corporis elapsam, reparet ; vivumque calorem
 Perpetuis foveat decursibus. Inde necesse est
 Ociùs adversum per iter sine fine, morarum
 Impatiens, iterum repetat præcordia sanguis ; 670
 Trituramque novam pressus vehementer & auras
 Ætheris accipiat : renovandus scilicet illo
 Circuitu, per quem renovantur corporis artus.

ADVERSOS ideo per singula membra canales
 Diducet figulus, quorum ostia cordis in ipsâ 675
 Sint constructa basi. Princeps arteria dextro
 Ventriculo, princeps at dextro venâ patebit.
 Illâ sanguis eat subtilis & æthere factus ;
 Hâc redeat totâ jam despoliatus opum viâ
 Nam velut in plures primum se arbuscula ramos 680
 Dividit, ac venient ramo è majore minores,
 Inde alii rursus ex aliis, hoc ordine tandem
 Ut minimi semper fiant extrema tenentes ;
 Nec non multivagis idem radicibus ordo
 Cernitur, è terrâ quæ succos undique carpunt : 685
 Sanguinei pariter tubuli se corpore toto
 Protendunt ; atque innumeri ex se plurima trudent
 Segmina, quæ partes cunctas sinuosa pererrant :
 Usque adeò, pars ut nequeat tantilla videri,
 Cui non alveolus saltem tenuissimus infit. 690
 Sunt in membranis etiam levioribus ; imò
 Sunt in vasorum tunica, vel in ossibus ipsis ;
 Quorum pertendant textum penetrantque medullam.
 Sic passim irepunt, sic passim arteria venæ
 Subiacet : illa fremitu subsultu cordis & unâ 695

LIBER SEPTIMUS. 133

Concutitur, quare texto quadruplice constat
Firmior, ut valeat rapidi vim ferre liquoris:
At placidum referens manet hæc immota per artus:

ALTERNIS autem positas hic aspice valvas,
Ut fegetum in calamis nodos: mirabile dictu
Nempe recluduntur, quæ se in præcordia sanguis
Promovet assiduis; jussu prohibere regnatum.
Verum quî faciet faber, ut nutritius humor
In tot dividiuus rivos dispersus & exul,
Vas tamen ipse omnis redeat collectus in unum?
Nam si quâ propriis è ductibus exeat, illic
Ociùs implentur fossæ; restagnat; inertem
Vertitur in vappam; & pausâ corruptus ab ipsâ,
Fit tabes: letumque dabit, non munera vitæ.
Rivorum fines igitur, sive ostia parva,
Sic prudens opifex inter se jungere morit,
Diversi ut generis minimorum extrema tuborum
Proxima sint. Nam vi, quâ semper traditur, uno
Egrediens, lacrymas postquam exsudavit alentes,
Ecce alium subit, & venarum exordia complens
Non intermisso decurrit flumine sanguis:
Majores, parvis dein concurrentibus, intrat;
Hæ rursus in magnas coalescunt denique venas
Haud secus Eridanum, Venetis qui mergitur undis,
Amplificant fluvii, quos hinc è rupibus Alpes,
Inde Apennini passim juga celsa profundant:
Hos rivi; & parvâ rivos ab origine fontes
Florescit regio tantis ditata fluentis;
Frugiferumque solum gregibus pomisque superbit.

Sæpe

SANGVINIS est autem, Quinti, sublimior usus,
 Quod caput irroret. Nostræ hinc pars maxima vitæ.
 Hic cerebrum latet; hic cuncta aut primaria sensûs
 Organa sunt posita; hinc nervorum prodit origo:
 (Scilicet à geminis cerebrum quibus omne tenetur,
 Membranis, nec non cerebelli cortice ab ipso) 730
 Nervorum qui dant animos & robora membris:
 Per quos Mens gustat, sentit, videt, olfacit, audit,
 Et loquitur, corpusque movet. Quæ mira creandis,
 Et quæ ducendis per segmîna corpore toto,
 Nunc geminis, nunc simplicibus solertia nervis! 735
 Quorum ope subtiles animi, velut ætheris auræ,
 Vivida materies, ipsique simillima luci,
 Ire, redire, volare queant: unde ocius artus
 Ad nutum flecti, ad nutumque rigescere possint;
 Cessare interdum, vigili cum festa labore 740
 Temperat alternans & lenit corpora somnus.
 Nempe quot è filis constant, quam tenuibus, atque
 Robustis, & quam firmo subtemine nexis!
 Quantæ in spiritibus vires, qui fila pererrant!

J A M - N E vides quali niteat disposita labore 745
 Corporis hæc moles, & inenarrabile textum.
 Ne tamen humanæ tantum compaginis ingens
 Admireris opus, turbam aspice circumfaram
 Omnigenarum animantium: ipsis miracula magna
 In minimis: huc verte oculos. Bombycis in anno 750
 Ter transformandi longè est operosius ovum,
 Quàm Semiramidis Babylonica mœnia magna,
 Aut imponentes præcellis arcubus horti;
 Quàm Pharos, aut Ephesina ædes, & Olympia signa;
 Quàm

LIBER SEPTIMUS: 135

Quam Solymæ templum, vel Dædalei labyrinthi
Magnificæ ambages, Mausoli immane sepulcrum,
Monstraque Pyramidum, & Rhodii portenta Colossi,
Nam duris homines potuere laboribus illa,
Et vigili curâ, & largo pervincere sumptu;
Hoc non assequitur prudentia tota Sophorum, 760
Non robur populorum, aut Regum immensa potestas.

NAMQUE in eo jam dudum inclusa fuisse necesse est
Non modò vermiculi simul omnia membra futuri,
Sed distincta etiam triplicis primordia formæ,
Quam præfinitis ex certâ lege diebus 765
Induit; ut primùm reptans, post chrysalis, ales
Definat, immoriens effusâ prole triformi.
Hoc ritu extinctis bombycibus ante Novembrem,
Vere novo tepidis genus omne resurgit ab ovis;
Et reliquum simili jactatur sorte per annum. 770
Quippe duos simul ac menses bombyculus egit,
Grandior & saturis foliorum pabula buccis
Respuit, ac primæ sensit fastidia vitæ;
Cernitur ex imo deducens pectore fila
Nere sibi tumulum, levibusque appendere ramis: 775
Ovatam in medio subtili stamine concham
Texit membranæ similem & circumundique septam;
Atque ibi desidiâ torpens mollique veterno,
Oppressus-ne sopore jacet, leto-ne sepultus?
Tum pellem incanam nigranti mutat amictu: 780
Nec caput apparet, nec pes, nec jam ampliùs ulla
Quæ fuerat species; simul omnes contrahit artus
Corporis, exiguam formâ referentis olivam.
Fit nova res. Tandem intepuit cùm Sirius ardor,

Ultimaque

Ultimaque autumnas miti deferbuit aestas, 785
 Protinus albescens redimitur flore cadaver,
 Parvulaque extornant angustam cornua frontem:
 Tum pennae assurgunt humeris; & pristina demum
 Viscera productam sensim extenduntur in alvum.
 Serica dente mero positis ergastula rodit 790
 Exuviis, struetaeque prius, nunc distincta ades
 Et sit avis per tecta volans, perque aëris auras.
 At blandis vesanus amor nova pectora telis
 Sollicitat: nubit volucris jam proxima leto,
 Et soboli tota indulget; secundaque partu 795
 Multiplici, foliis postquam ova infixata reliquit,
 Tot peracta vices, jam prorsus inutilis Orbi;
 Tandem omnis moritur, postremaque funera solvit.

Hæc ubi aliter natus, quanquam illis longior ætas
 Esse quidem solet, tandem aliter bis nascitur omnis
 Papilio, pictis pennas distinctus ocellis,
 Quem florem aligeram dicas, quem lucis amantem
 Sæpè dat exitio pulchræ pellacia flammæ,
 Nempe hoc omne genus varium & mutabile, vermem
 Exiit antè, leves quàm cælo ventilet alas: 805
 Inque statu medio recubans sub carceris umbrâ,
 Nec vermis nec avis, nec vivum aut vivere cessans,
 Attentis miranda oculis spectacula præbet
 Degere quadrupedem multâ sub arundine ranam
 Qui videt, & saltare solo, non reperere pigram 810
 Umbrosas inter salices, atque aëris aurâ
 Non secus ac lymphâ veses, tum crura natando,
 Et longum femur & nudos agitare lacertos,
 Scirpea clamoso late loca rumpere cantu,

Quo pulsæ resonant æstivâ nocte paludes, 815
 Crederet alterius vitæ primordia nactam,
 Atque in pisciculis annum exegisse juventa
 Piscis erat capitatus: ei perlucida remum
 Cauda ministrabat, quem flectere horat in undis;
 Exiles pinnae, teres undique corpus & atrum. 820
 Sic ovo exivit: rana hoc in pisce latebat
 Atque id non temere aut raro; sed semper eodem
 Hos peragiludos rith miramur ubique.

Nec solum in minimis naturæ regula bruta, 825
 Ast etiam in magnis constat: seu corporis artus,
 Seu studia & mores, aut curam prolis alendo,
 Seu victum inspicias. Nam fulvi terga Leones
 Semper, & hirsuti nemorosis montibus Ursi,
 Et Tigres varice, & latitans Crocodilus in undis
 Prædæ inhiant: vexat Perdices atque Columbas 830
 Accipiter: timido Lupus insidiatur ovili;
 Pascua Taurus amat, cornuque laceffere gestit:
 Frigoris impatiens terram Philomela calentem
 Quærit, & ad notos eum Sole reversa penates
 Dulcisono nidi solatur mœdia cantu, 835
 Incola semestris patriæ, semestris & exul:
 Consuetasque domos peregrina revivit Hirundo.
 Cetera quid referam cunctis animalia terris
 Et pelago: mundi quibus immutare vetustas
 Nil potuit, sicut neque frondem invertere laurus, 840
 Nec junci calamus, aut viola vernantis odorem?
 Et, si plantarum aut animantium sapius ut sit,
 Degeneres aliquas vitio telluris & auræ,
 Sive emendatas cultu meliore videmus,

Tu ne propterea mutari semina credas : 845
 Nam permiffa sibi redeunt ad pristina semper,
 Et quovis detorta in se Natura recurrit.

QUÆRENDUM est igitur, quænam fit causa tenoris
 Perpetui. Certè nusquam reperire licebit;
 In primis nisi principiis, unde illa creantur, 850
 Atque ita dispositis, ut semper talia prodant.
 Fortuitis-ne Atomis? Atomi sed corpora nulla,
 Nullas affectant species, nec legibus ullis
 Morigerantur: abest procul his delectus & ordo.
 Principia hæc igitur sunt ipso in semine rerum, 855
 Non allata foris, sed fontibus hausta paternis.
 At pater unde habuit? Nimirum semine ab ipso,
 Unde fuit. Tractata ergò sunt ordine quodam
 A patribus primis ad natos inde sequentes;
 Et sic ad reliquos veniant transmissa nepotes. 860
 Planè eadem: cum sint eadem quoque facta nepotum,
 Quæ patrum fuerant, moresque imitentur avitos.
 At non fingere habet propriæ primordia gentis
 Quæque recens soboles: sed qualia repperit illa,
 Tradere venturæ vel nescia cogitur. Ergò 865
 Jam caput ad primum stirpis remeare necesse est,
 A quo cuncta fluant, quondam informata. Sed illi
 Quis dedit? Anne sui generis fuit ipse repertor?
 Tute negas. Forfan compegit semina casus;
 At casus nihilum est, aut res. Rem feceris esse; 870
 Ergò materiem, atque Atomis nil amplius ipsis:
 Si nihilum; ergò dabis nihilo ut fabrefecerit Orbem.

Nec quia nil pugnat res, quâ ratione geruntur,

Hac

Hac fieri, idcirco casu sic esse putandum est;
 Nonne etenim ille tibi dicatur stultus & amens, 875
 Qui velit Iliacæ monumentum cladis, Homëro
 Ignorante, unâ vi motus esse peractum;
 Aut elementorum casu per mutua nexis
 Versibus, eximium carmen prodisse Lucreti, 879
 Quæ quanquam ingenium ostentant doctumque labo-
 Nil tamen est cur sic disposita fuisse repugnet, [rem,
 Principiis motus, elementorum-ve figuris.
 Sic etiam nostro, quamvis in corpore membra,
 Quo sunt quæque situ, nihil obftet quominus illo
 Singula sint, tamen hoc ritu potuisse locari, 885
 Absque ullo proprii, quod tam solerter obibunt,
 Muneris intuitu, Ratio negat ipsa, videtque
 Conspiciam primâ viventium in origine Mentem.

Quod si non sine proposito, quodcumque sit, uti
 Mortales membris, aut fungi munia possunt, 890
 Nec sine proposito membra hæc mortalibus ipsis
 Sunt concessa. Fabro ante omnes innotuit usus.
 Cudere nam solertius est, quam ducere aratrum;
 Fœtaque seminibus compingere semina multis,
 Quàm ferere, ac sulcis versos mandare per agros; 895
 Flectendo formare habilem, quàm flectere linguam
 Et digitos manibus, scapulis aptare lacertos,
 Quàm curvare manus, & corpora prendere dextrâ.
 Semina sunt igitur magni argumenta laboris,
 Magnæ Mentis opus: quæ tot miracula rerum 900
 Abdidit in tenui; at maribus concedita solis,
 Ut mare deciduum genus omne veniret ab uno.

TERRIGENAS igitur populos educere limo,
 Vel genus alitum densatâ ex ætheris aurâ,
 Seu liquidum in mutos elementum cogere pisces, 905
 Ridiculus labor est. Cunctis par sufficit unum;
 Unde fluat reliquum diducto semine vulgus.
 Nec tamen hocce caput generis cujusque bifurcum
 Æterno statues, ni sis delirus, ab ævo:
 Quippe & staret adhuc. Ortus quæ nescia, durant 910
 Nescia & interitus. Quæ principis, una nepotum
 Conditio: ut cuncti morimur, sic primus avorum
 Debuit ipse mori; quia nascimur, hic quoque nasci.
 Solus at æternus, primum qui condidit, ille est.
 Si casus, casum æternum cogere fateri, 915
 Qui nihil est: Si Mens, æternam credere Mentem.
 Nec magis æternum sibi succedentia multa
 Conficiunt, quàm multa sibi contermina formant
 Immensum. Quidquid capimus sine fine modoque,
 Ire catenatum junctis nequit ex elementis. 920

Sed quoniam una tibi semper Fortuna creatrix
 Omnia composuit rerum primordia miscens,
 Dic, age; cur primum tantos enixa labores
 Destiterit subito cessans, nec rem ampliùs ullam
 Progeneret; sed quam arripuit, cogatur eandem 925
 Ire viam? Novitatis enim fortuna parens est.
 Quâ sibi vi factâ, quo nempe coërcita freno?
 Quid vetat omni-genos ultrâ procudere partus?
 Semina non desunt; vis insita suppetit; adsunt
 Multimodi nexus, & formarum ampla supellex. 930
 Dic mihi, fortunæ volucres quis rescidit alas?
 At verò casu fieri quæcunque putantur,

(Scilicet

LIBER SEPTIMUS. 141

(Scilicet obscuri respectu finis agentem
 Causam, nec solitam, casum appellare suemus)
 Rarò, inconstanter fiunt: ast omnia nostra hæc 935
 Tanquam ex præscripto legis, ferieque per ævum
 Non intermissâ, & parili pede currere, testes
 Nos sumas. Adde etiam, quòd multam agnovimus ar-
 Sublime ingenium, & vim magnam mentis in illis. [tem,

Ac velut in nummis dum cudere Principis ora 940
 Sculptori visum est, operosum ante omnia cælat
 Prototypum chalybe in duro; cui pressa metalla
 Cùm se se indiderint, quot erunt signata, necesse est
 Accipiant unam effigiem: spiratque manetque
 Primitus impressum, & nunquam delebile signum: 945
 Sic, non casus iners, non quævis inficia causa
 Principiorum est principium, quæ corpora quæque
 Constituunt, viva imprimis, & semen eorum:
 At, quocunque modo libeat vocitare, sit illa 949
 Provida, communis, valida, atque æterna, necessum est.

PROVIDA: nimirum conceptâ ut imagine rerum
 Quas fieri voluit semel, & succrescere semper;
 Ac totam seriem per sæcula multa futuram
 Prospiciens, passim det cuncta incedere iusto:
 Et ponat leges, ne quo se devia flexu 955
 Linea corrumpat, neu recto tramite aberret.
 Quod si non esset, jam funditus omne videres
 Subverti genus, & confundi Semina multis
 Intermixta modis: nulloque coercita nexu
 Cuncta brevi in natale chaos resoluta redirent. 960

Com-

142 ANTI-LUCRETIUS,

COMMUNIS porro: quoniam omnia cernimus uno
 Semper more geri. Quippe ut vegetabilis arbor,
 Sic animans proprio semper de femine nasci,
 Semper ali, atque mori, solitosque emittere fructus,
 Communem & semper decurrere cernitur orbem. 965
 Atque ut pictoris facile est agnoscere morem,
 In tabulis quidquid celebraverit, aut fera Martis
 Prælia, & horrendis quassatam assultibus urbem,
 Capripedum-ve jocos, festivique orgia Bacchi,
 Seu virides Penei ripas, & frigida Tempe, 970
 Seu puppim allisam scopulis, & naufraga ponti
 Littora, & elatos ventis ad nubila fluctus:
 Prodit enim ex ipso diversarum ordine rerum,
 Fingendique modo dispensandique coloris,
 Appositâque umbrâ, & dispersâ luce, character 975
 Cuique suus, veri auctoris certissimus index
 Sic Natura omnis fabricatorem arguit unum.

DIXIMUS & causam hanc pollentem viribus esse.
 Quis dubitet? Cui Materię sit subdita moles
 Omnis, uti limus figulo, nunc jussus in urnam 980
 Expandi, nunc esse globus, vel equestris imago.
 Scilicet ex glebâ Moderator summus eadem
 Et Solem & Lunam, & fulgentia fidera cœlo,
 Et Maria & Terras, & quidquid vivit in illis,
 Condidit; atque pari, quo fecit, numine servat. 985

DENIQUE ut omnipotens, communis, providus, auctor
 Sic æternus erit: quis enim dabit esse creanti,
 A quo cuncta tenent ut sint maneatque? Sed horum
 Arte rudi quædam & firmo cum robore, vasti

Incon-

Inconcussa Orbis quasi fundamenta basesque ; 990
 Quædam perfectò studiosè intusque polito
 Corpore, verùm eheu ! paucos mansura per annos.
 Nec mirum certè si quo subtilius omne
 Compositum fuerit, cùm sit pars quælibet ejus
 Pronior ad motum variisque obnoxia plagis, 995
 Hoc possit minùs & durare, & respuere ictus.
 Tanto nobilitas emitur, vitæque voluptas
 Labilis ! Idcirco brevium causa optima rerum
 Invigilare simul reparandis atque creandis
 Debuit, ut multis porro ex mortalibus esset 1000
 Immortale genus. Verùm uno ac simplice nutu
 Fecit utrumque Deus : cùm cuncta in semine primo
 Semina conclusit, gemini compendia sexûs :
 Custodesque mares pretiosi muneris unos
 Instituit, sobolem maturâ ætate daturus. 1005

Sic hominum genus omne hominis tenuissima primi
 Pars fuit. At majora tibi miracula pando.
 Non solùm exortos homines olim-ve futuros
 In patre quemque suo stirpis comprehenderat auctor,
 Sed plures multo, qui nunquam ad luminis auras 1010
 Pervenient, quanquam ad lucem vitamque parati.
 Quotquot enim à genitis gigni potuere vicissim,
 Qui tamen in tenebris jacuere perennibus, & quos
 Oppressit nox atra æterno in carcere clausos :
 Et, si dante Deo spirassent, quotquot ab illis 1015
 Enasci poterant, cunctos simul una creavit
 Formavitque dies, jam membris omnibus aptos,
 Jam plenos vegetante animâ, sed mentis egentes.
 At totam in maribus prolem primordia vitæ

144 ANTI-LUCRETIVS,

Accepisse prius, quàm sit conjuncta marito 1020
Femina, si dubitas, oculos adverte, videbis.

NEMPE Microscopium, Batavis quod nuper in oris
Divinâ sapiens reperit Levenockius arte,
Perspicuamque faciem in tenebris dedit esse profundis,
Arripe & observa. Nihil est nisi vitrea lenti 1025
Lacryma convexæ similis, quam lamina duplex
Continet infixam, tenuique foramine circum
Includit. Minimum quodcumque objeceris, ingens
Apparet visu confestim, atque intima pandit.
Nec præsens adeò nostris obtutibus unquam 1030
Auxilium venit: novus illo sistitur orbis;
Et nova Naturæ facies referatur, apertis
Visceribus mixtorum, & tegmine nuda remoto.
Est oculorum oculus, sine quo cæci esse videmur,
Saltem hebetes tardique: quibus vix antè licebat 1035
Nosse superficiem, atque hærere in cortice summo,
Nunc aditus liber patet in præcordia rerum.
Nec jam vestibulum ante ipsam atque in limine portæ
Stamus, at in medias juvat ire profundius aedes;
Atque ibi thesauros fluxi & reparabilis ævi 1040
Hactenus occultos, quodque est ante omnia mirum,
Æternæ contemplari vestigia Mentis
Indita Materia, ut speculis mandatur imago.

Ne te prodigii novitas absterreat, ut quos
Erroris timor insipiens errare coëgit: 1045
Ne ve instrumento fingi mendacia credas,
Sensibus ac nostris illudi: qualia monstrat,
Talia sunt in se se objecta; & plurima quanquam

Insipi-

Inspiciuntur, adhuc plura inspicienda supersunt.
 Imò & lenticulæ decies licet aucta potestas 1050
 Cresceret, inventisque novis assurgeret ultra
 Vim propriam, quantum mortalia lumina vincit,
 Semper inexhausto non visa relinqueret impar
 Huic fundo; satis est, partem potuisse videri.

ERGÒ lenticulæ opponas, dum pura dies est, 1055
 Aut canis, aut galli stillantem è semine guttam;
 Protinus ecce tibi ante oculos (mirabile visu)
 Vermiculorum ingens populus, quasi in æquore magno
 Mobilis, atque natans, celer, irrequietus, & omne
 Per spatium ludens certatim ac præpete cursu. 1060
 Quàm multæ spectantur apes æstate serenâ
 Surgere confertim, totisque erumpere cellis;
 Cùm priscis laribus pulsæ novitatis amore,
 Fragrantes cunas & cæca palatia relinquunt:
 Agglomerant se se in nubem, rapidasque choreas 1065
 Ad Solem exercent: pennis micat effera pubes;
 Et magno circumvolitat per Inane susurro.
 Sic genitale suâ fremit agmen & ardēt in undâ,
 Quàm durat calor ille diu quem è fonte paterno
 Attulerant: sensim nam defervente liquore 1070
 Languescunt, tenuisque animas jam frigida ponunt.

HIS caput & caudam & membrorum cernere fas est
 Molle rudimentum, & formæ discrimina quædam.
 Verùm ipsis quanquam duplicem sexum esse necesse est,
 Haud facile agnosces; turbâ tamen omnis in illâ 1075
 Masculus innatam sobolem jam continet in se:
 Quam si non habeat, quo pacto emittere posset;

146 ANTI-LUCRETIVS.

Illo nempe die, quo plenis puber ab annis,
 Ibit in amplexus avidæ confortis; & unde 1079
 Tunc natam erueret? Cum jam omni parte creatus,
 Nil sit adepturus venturo tempore, præter
 Crementum. Tenet ille adeò, quodcunque tenebit:
 Integra nimirum propriæ exemplaria gentis,
 Et sobolem quoque natorum, sobolemque nepotum;
 Fortaque filiolis animalia gestat, ut ipse 1085
 In patre vivus erat, quem emissum tu modò cernis.

Si te percellunt tot tamque minuta minutis
 Corpora corporibus prægnantia, ne tamen istis
 Disside; at potius mirare hæc omnia genti 1089
 Plantarum, atque homini, et cunctis communia brutis:
 Unde his communem causam invigilare necesse est.
 Nonne vides quàm sit tenuis formica culexque;
 Et plebecula quam nutrit gravis, atque senescens
 Caseus, & quæ habitat flores ac germina mandit,
 Et quâ prunorum albescit violacea pellis, 1095
 Et quâ obdacta situi vel mucida corpora sordent;
 Denique qui medio deprenditur anguis aceto:
 Quid minus esse putas minimis viventibus istis?
 Attamen his partes multæ, multoque minores 1099
 Inveniuntur adhuc; quarum numero, ordine & usu
 Integra conrescunt, & verè animalia fiunt.
 Est illis cerebrum & pectus, venterque pedumque
 Remigium: est humor quidam in præcordia manans,
 Ac refluens; & particulis hæc omnia constant.
 Sunt fibræ & glandes, sparsi per tota meatus 1105
 Corpora; sunt animi vitæque ac motibus apti,
 Insuper & foetus, atque organa foetibus ipsis;
 Ac

LIBER SEPTIMUS. 147

Ac totidem moli respondent congrua membra,
 Quot sunt Balenæ, quot grandi sunt Elephanto.
 Nam varias partes suus aptè dividit ordo, 1110
 Sèpositasque tenet : cùm decrescentia Semen
 Semina quodque habeat, semperque minora gradatim.
 Nec magis inde tumet : nam ritu prorsus eodem
 Circulus insertos amplectitur orbibus orbes
 Innumeros, nec eo fit major ; & uncia simplex 1115
 Haud gravior, quòd contineat sine fine modoque
 Pondera se leviora ; ut fusiùs antè probatum est.
 Ergò profequere, ac nostris assuesce minutis :
 Et quàm sit vis Materiæ secunda, memento.

Nec satis : exemplo causam firmare juvabit. 1120
 Unde est, cùm species asini miscetur equinæ,
 Mulus ut inde oriens, sit quamvis pronus & acer
 In Venerem, generet nihil, infecundus amator ?
 Id quoque de Pardo, Tigris submissa Leoni
 Quem parit, atque aliis Naturam præter obortis, 1125
 Inter aves aut quadrupedes aut cetera cense
 Quæ procul à nobis animalia protegit æquor.
 Hæsit in hoc puncto rerum malè gnara vetustas :
 Suetaque pro causis adducero nomina vana,
 Hos infamavit monstrorum nomine partus, 1130
 Monstri & prolificum semen cuiusque negavit.
 Excusanda tamen : nondum sibi lumen in umbris
 Fecerat obscuris ars ingeniosa Sophorum,
 Qui plerumque nihil nisi suspitione tenebant.
 Venit clara dies ; & tandem cognita causa, 1135
 Cur steriles cuncti naturâ ex dispare fetus,
 Totaque progenies nullo sistatur in uno.

Scilicet illius conspecto semine, nullum
 Apparet vivens animal, tantum humor inanis :
 Quandoquidem non est ab eo qui cuncta creavit, 1140
 Ancipitum species & formula condita rerum :
 Nec possunt aliquo sabrefacta exurgere casu,
 Quæ non extiterint jam pridem ab origine Mundi.
 Nam quæ causa minor, vel quæ manus æmula summi
 Artificis, tanto poterit contendere nisu, 1145
 Infecta ut faciat, Regemque imitetur Olympi ?

MULUS at iste, inquis, non est ab origine primâ
 Structus ; & ecce tamen venit, ac profertur in auras.
 Imò structus erat ; sed quid mutaverit, audi.
 In patre asellus erat multis cum millibus, antè 1150
 Quàm matrem furtivus equam violaret adulter.
 Ignotis subiens tectis, exoticus hausit
 Non sibi collectos peregrino è fonte liquores :
 Parvula discordi tumuerunt viscera succo :
 Vestivitque artus asininos humor equinus ; 1155
 Haud ita dissimilis tamen, aut alienus, ut illos
 Rumperet omnino, sed qui pervertere posset :
 Et cœpit neuter fieri ex utroque parente,
 Detorta in melius formâ, sexuque retento.
 At quoniam foetus minimi, quos hospes alumnus 1160
 In se sopitos immaturosque gerebat,
 Insolito nunquam victu potuere foveri,
 Tunc genus extinctum est : quoniam sine numine fabri
 Formæ non potuit suppleri forma peremita.
 Quod si aliquis cladem effugeret, servatus asylo 1165
 Ambigui patris, & genuinâ matre receptus,
 Posset item nasci : verum id contingere raro,

LIBER SEPTIMUS. 149

Vel nunquam, & suspecta putem monumenta tulisse.
 Mulus propterea vacuus venit, omne per ævum
 Prolis egens, solâ posthac reparabilis arte. 1170
 Quales in nostris crescunt regionibus herbæ
 Quas Asia, aut America recens, aut Africa mittit
 Contentas in feminibus; frondescere primum
 Non dubitant; verùm flos illis cassus, & ultra
 Semen ferre negant; frustra enitentibus obstat. 1175
 Temperies aliena soli, vel frigidus æther.
 Sic sterilis mula est, confusus indole binâ
 Fermentis; quorum discors natura duplexque
 Forma vetat, ne quidquam ex his augescere possit;
 Seu quia clauduntur loculi, tunicaeque labantes 1180
 Flaccescunt, seu pollutus contabuit humor.

QUIPPE hoc femineum officium est, ut idonea solum
 Præbeat interiùs pullis alimenta repositis;
 Hoc maris, ut pullos, quorum ipsi copia multa
 Semper inest, interdum utero transmittat alendos: 1185
 Ova quod attento tibi gallinacea monstrant.
 Namque ibi luteolum tenuis membrana vitellum
 Cingit, & in lento suspensum albumine vinclis
 Continet hinc atque hinc: falsò quæ germina vulgus
 Autumat: hæc pelli quam testa involvit, adherent.
 Illo nutritur soboles oritura vitello, 1191
 Cùm gallo genitrix est fecundata marito.
 Hâc unâ pullus paulatim augebitur escâ;
 Quam tenet ipsum etiam gallinæ virginis ovum,
 At sterile, & nullo capturum fomite vitam. 1195
 Nam nihil inde potest, ubi non fuit antea, oriri.
 Quocirca multum est, quæ sit prudentia Mentis

130 ANTI-LUCRETIVS,

Divinæ, ut suspexas : quando partita laborem
Inter utrumque genus promendæ in sæcula prolis,
In mare prolem ipsam statuit ; dum femina sola 1200
Possidet id quo possit ali & grandescere proles.

ATQUE adeo quoties genitali ardore cientur
Nativi latites, quo se quoque Numinis alti
Pandit provida Mens, in tempora longa propagans
Viventium omne genus, subitus micat ignis amorum :
Utrumque exagitat fexum vesana libido. 1206
Nonnullis sine lege venit, sed quâlibet anni
Tempestate ; aliis nidorum menstrua cura ;
Semestres aliis nexus : pars maxima tantum
Vere novo ; ac Solis reditu connubia miscent. 1210
Seri hoc igne calent gelido sub marmore pisces ;
Cessit ubi grave frigus aquis, & ab aëre lapsus
In pontum, in fontes, in flumina transit æstus.
Tunc natat omnis amor, tunc flagrant humida regna,
Et lasciva Venus tepidis bacchatur in undis. 1215
At cervos, imbellis pecus, natumque latebris,
Autumnalis agit furor in civilia bella,
Mugitque procul reboat nemus omne salaci.
Sic totum Natura, suas secunda creatrix
Dispersita vices, incendit amoribus annum. 1220
Cessat hyems, & sola gelu quasi cœlibe torpet.

Quod si, cum videas partes animantibus esse
Non ita præcipuas nequeant ut stare sine illis,
Qualia sunt cervis & bobus cornua, quales
Nonnullis dentes, & cauda oculata superbo 1225
Payoni, atque homini florens in corpore pabes,

Quæ

Quæ matura dies affert, non ipse dat ortus,
 Hinc fortasse pates non seminis esse viridis
 Congenitum laticem, at membris aliquando creati,
 Tarda quod in nobis veniat generosa Juventus, 1230
 Falleris haud dabis. Nam primo ut singula tangam,
 Quæ tu innata negas, ferique recentia dicis,
 Et plumæ & pubes, dentesque & cornua, quamquam
 Non excluduntur certo nisi tempore vitæ, 1234
 Formam habuere tamen propriam in radicibus imis,
 Principiumque sui. Quanto magis esse paratum
 Debuit à teneris, quod continet omnia, semen!
 Frigida sed nuper genitis infantibus ætas
 Non patitur validis quasiari membra fluentis;
 Nec tunicae graciles, nec tenuia vasa resistunt: 1240
 Infecundas adhuc circum præcordia sanguis
 Volvitur, & crudi stillant in viscera succi,
 Lymphaque molliculos fluit immatura per artus.
 Ast ubi convalescit grandescens corpus in horas,
 Firmatoque vigens adolevit robore virtus; 1245
 Tum cellis trepidare cavis, fremere atque moveri
 Hactenus immotæ contracta exordia gentis.

Sic postquam abreptus tetræ Aquilonibus aer
 Horrentem brumam terris advexit & undis,
 Et cecidit Mundi facies, caligine mersa 1250
 Cuncta jacent; mutæ volucres, & squalida Tellus;
 Obductum Solis jubar, & vix nubila densa
 Permeat ambigua vaga quædam lucis imago.
 In stabulis armenta, greges torpore fatiscunt,
 In sylvisque fera: latet intra limina pastor. 1255
 Currere tunc rivi, tunc prata virefcere cessant:

152 ANTI-LUCRETIIUS,

Nec jam ullæ arboribus frondes, neque gratia ruri :
 Sed stupefacta omnis pallet Natura, siletque
 Sub nive, sub glaciè duris obstricta catenis : 1259
 Regnat ubique veternum, & vita simillima morti est
 Sol autem ut cœpit noctes æquare diebus
 Pleniùs irradians, & amicum restituit ver ;
 Diffilit acre gelu spirante Favonio, & Orbis
 Vincula remittuntur : lenis per corpora cæca
 It calor, & laxat partes, miscetque movendo ; 1265
 Arridetque anni redeuntis prima juvenus.

SEMINA sic teneris dormitant abdita rebus,
 Donec robur ea, & juvenilis concitet ardor.
 Attamen in vario genere ac molimine rerum,
 Quæ nova tempestas antea clæ damna refarcit, 1270
 Non ullam invenies, quæ, si incrementa recepta
 Veris ab adventu & rorantis munere cœli
 Excipias, causâ in propriâ, dum bruma rigebat,
 Non fuerit : parvæ sed erant, imisque latebant
 Principiis ; magnæ nunc sunt, oculisque patentes : 1275
 Antè quiescebant ; nunc omni ex parte moventur :
 Nunc res dicuntur ; sed erant compendia rerum.
 Haud secus ille Elephas, qui tergo pondera tanta
 Sustinet, ac turres armisque virisque refertas,
 Textilis instar equi perit quo prodita Troja, 1280
 Nascens parvus erat ; minimus quoque matris in alvo.
 At quanto minor in lumbis fuit ille paternis ?
 In lumbis & avi & proavi ? Tamen unus & idem.
 Aspice sublimi ferientem fidera quercum
 Vertice, rimantem radicibus infera regna, 1285
 Umbrantem patulo ramorum tegmine terras,

Et

Et qualem Assyrio monstrarunt somnia Regi;
 Glans fuit, aut potius pars exilissima glandis:
 Atque eadem in quercu, glandem quæ protulit illam.
 Jam distincta suis perfectaue partibus arbor. 1290
 Tota erat, exceptis, ut diximus, incrementis.
 Haud aliter gens Hebræum numerosior astris,
 Quæ Syriæ fines olim ditione tenebat,
 Nunc servit latè totum diffusa per Orbem,
 Abramo simul in puero fata constitit omnis: 1295
 Et dum vagiret, cunis requievit in iisdem.

VERUM, inquis, quo nempe queat contingere pacto,
 Tam teneris, tam mobilibus cùm semina quæque
 Particulis consent, quarum positura, modusque
 Convelli facilè, ac dilabi tempore possunt. 1300
 Undique præterea è variis alimenta receptent
 Corporibus, discors quibus est atque absona planè
 Temperies, ut tam multos intacta per annos
 Sic maneant, servantque suam inconcussa figuram?
 Plurimus id cortex facit, & pressura coercens. 1305
 At ne credideris vel centum è millibus unum
 Proferri in lucem. Perit innumerabile vulgus
 Non natum: ac, veluti ratis ipso naufraga portu,
 Postquam infinitis latebrarum amfractibus ægre
 Se tandem eruerat, frustraue ad tempora venit 1310
 Expectata diu, correptum præcoce fato,
 Vivendi amittit spem totam in limine vitæ:
 Aut quia destruitur corpus, quod semina servat;
 Aut fata dispereunt, simul & conclusa gradatim
 Innumero numero plebecula seminiorum. 1315
 Ut vi fracta maris cùm gurgite cymba profundo

134 ANTI-LUCRETIVS,

Mergitur; & cymbæ quæcunque est credita turba
Interit, atque unâ sorbetur mersa procellâ.

QUIN etiam fragilem populum necat ægra senectus,
Aut hebetat minuitque, atque omni robore pulso 1320
Marcentem infringit; vis morbida sæpe trucidat:
Præcipuè rapti quam ultrix America metalli
Misit in Europam, pretiumque exegit avaris
Fontem ipsum vitæ inficiens; diroque veneno
Vulnera jam nimium metuendi insperfit amoris. 1325
Aspice nunc quanta immensum jactura per Orbem;
Quot pateant leti portæ; quot mutua bella
Mortales inter miseros; quot ubique voraces,
Indomitæque feræ; quot sint dispendia frugum.
Namque & gramineum germen populatur in herbâ
Corniger, ipse brevi pariter cessurus in escam; 1331
Mactandæque suæ & glandem & sagina frangunt
Semina; sic & aves avibus, granisque cibantur;
Sic pecudum gens nata mori, frumenta que crescunt
Nata teri, propriæque hominem fulcire ruinâ. 1335
Alterum ab alterius clade integratur, & augmen
Accipit: usque adeo res omnis debita morti
Prædatur, mox præda aliis datur ipsa vicissim.

Sed magis inde patet, cur tanto intexta labore
Semina seminibus Mundi concluderit auctor. 1340
Prænoscens etenim variis quàm plurima semper
Interimenda modis, rueret ne fluxa propago
Paulatim, tandemque interneccione periret,
Jussit inexhaustâ compagine facta creari; 1344
Ut saltem in paucis, quæ demum intacta supersunt,

Ac velut exsecidio communi erepta, manerent
 Reliquæ generum incolumes. Hinc masculus intra
 Fluctivagos pisces planè est spectabilis humor :
 Pisciculorum incredibilis quem copia densum
 Efficit ac nivèum ; quot habet Sextilis aristas, 1350
 Quot sunt in sylvis frondes, quot littore arenæ :
 Tale putes omni concretum in corpore semen.
 Maximus in minimis certè Deus, & mihi major,
 Quàm vasto Cœli in templo astrorumque catervâ.

NEC te viventium numerus perterreat ingens 1355
 Corpore in angusto : quis enim pertingere finem
 Materiæ possit ? Quæ si tam immensa videtur
 Exteriùs, Cœli dum tractus ultimaque astra
 Suspiciis, ac semper diffusam intelligis ultrâ ;
 Non eadem minùs infinita videbitur intus, 1360
 Solvere si tentes, penitusque extrema minutim
 Quæsieris. Vanus labor undique : terminus illa
 Nec crescente fuit, nec decrescente repertus.

Et quò Materiæ cùm sit pars qualibet ipsa
 Materies, extensa loco, atque instructa figurâ, 1365
 Quid vetat abstrusas inter prorsusque latentes
 Viventium in gremio partes, dignoscere quasdam,
 Non modò dividuas, iterumque iterumque minores,
 Verùm etiam organico ritu doctæque creantis
 Arte laboratas, quæ sint primordia rerum, 1370
 Atque alias aliis immerfas ? Sicut in horto
 Cernimus, illuxere dies cum veris amœni,
 Surgere florentem viridi de cortice gemmam,
 Aspicias ut teneram vix audet findere pellem.

Primum inter nitidas affulgens purpura frondes ? 1375
 Carpe manu, flos est nondum, sed molle futurum
 Principium floris, soles alimenta que desunt ;
 Carpe manu, internosque oculo scrutare recessus ;
 Invenies foliorum intexta volumina centum,
 Et quotquot Zephyris erat expansura coronas, 1380
 Si crevisse rosas justum licuisset in ævum.

SEMINA quin etiam, sobolis spem in pyxide clausam,
 Immatura quidem, sed tota atque integra servat :
 Amplificante vitro quæ si perspexeris, ingens
 Nec prius auditum subito mirabero monstrum : 1385
 Scilicet arboreos artus in acumine grani
 Exiguo totos ; distinctamque ordine pulchro
 Radicem à ramis. Tum grana secunda videres
 Protinus in primis, aliudque in germine germen ;
 Si possent oculi tantas penetrare latebras. 1390
 Ast ubi deficient sensus, Mens abdita rerum
 Prosequitur, superatque viam. Mystera tanta
 Jam capis : ecce offert tibi se innumerabilis ordo
 Congenitorum hominum ; quos primo in semine clausit
 Omnipotens sator, aggestosque volumine parvo 1395
 Implicuit : segetem æternam, & sine fine feracem ;
 Quam succedentes anni, revolutaque sensim
 Tempora multiplici foetu, partuque recludunt :
 Et populus surgit, populos quoque mille daturus.

At non hoc hominis proprium est, quod diximus :
 Competit organico, quod nascitur ac perit, omni. [æquè
 Ut rosa, sic reliqui flores, herbæque virentes
 Telluris decus ; & multo producta labore

Vis segetum; & pomis dives pendentibus arbor;
 Quæque tegunt altæ montana cacumina sylvæ: 1405
 Sic acino inclusæ vites, & vitibus uvæ;
 Sic in frumento seges est, & plurima messis;
 Sic reliqua in reliquis; & quæ modò facta videntur,
 Antea erant, sed operta; at nunc revoluta patefscunt.

INDE fit ut terræ non omnes omnia possint 1410
 Reddere. Nam multis Ceres aurea fulget in arvis,
 Luxuriatque solo felici atque ubere glebæ,
 Vix capita ut sufferre queant pendentia sylvæ
 Culmorum; ridet grato sub pondere Tellus,
 Et fruges largo profundit Copia cornu. 1415
 Tales, ut perhibent, ostentat Mœsia campos;
 Tales Ægypti fortunatissima terra,
 Niliacis postquam latè perfusa fluentis,
 Nigrâ conspersas uligine sensit arenas.
 Parte aliâ miseros sitis horrida, vel gravis humor 1420
 Vastat agros: stipulæ tristes sine honore fatiscunt;
 Squalet humus, victumque agris præbere recusat;
 Et raras inter sulci numerantur aristas.
 Haud procul est humilis casa paupertatis iniquæ,
 Livida quam macies, dejectaque fletibus ora, 1425
 Et querulus dolor, & laceri testantur amictus.

ATTAMEN ex uno potuit tam semine nasci
 Dives opum, quàm macra seges: discriminis ergò
 Non à seminibus, ratio à Tellure petenda.
 Nimirum salibus vel nullo rore solutis, 1430
 Vel nimio extinctis, vel deficientibus, omne
 Defuit auxilium, validique potentia nitri.

Quo sine multiplices aperiri in germine nexus,
 Detur ut augmento locus, & primordia miris
 Intricata modis paulatim extendere pressam 1435
 Compagem, atque imo nequeunt emergere centro,
 Laxatisque viis tandem ad sublimia ferri.
 Pauca reluctantes igitur vicere meatus
 Utcumque, & ruptis ortum cepere catenis
 Exserto capite; at frustra: nam protinus illis 1440
 Incubuit sopor & languens penaria, quando
 Aut malè digestos potarunt ebria fuccos;
 Noxius aut ardor jejuna liquore perussit.
 Inde solum sterile, inde sati infelicitis egestas.

CONTRA lætus ager, placidæ quem fœmina Solis 1445
 Aspiciunt, tepidique rigant, ubi jam fuit, imbres;
 Divitias messesque dabit tibi farris opimam;
 Si conditus erit pingui sale, sulphure puro:
 Quæ cùm diluerit, quem Tellus exhibit humor,
 Continuo Solis motum adspirante calore 1450
 Transehit in tubulos madefacti Seminis, omnes
 Inque sinus; aperit germen, gazamque recondit
 Frugiferam: hinc saliam liquidis mucronibus atget
 Abdita principia, & vinculis erumpere cogit,
 Intus alens passu assiduo; ut radicibus altè 1455
 Porrectis, valeat tandem, cùm venerit æstas,
 Insignem gravibus spicis efferre manipulum.
 Sic herbæ crescunt omnes, quibus arva teguntur:
 Sic genus arboreum, & quidquid sub tegmine terræ
 Partim alitur, partim sub cœlo vivit aperto. 1460

Hæc s patefit, quanto magis interiora cœntur
 Germinis

Germinis, ac referatur apex ubi constat opum vis,
 Hoc etiam uberius campis adolescere menses,
 Et caput ornari Cereis; marcescere porro,
 Cum premit otium inertis foetus in stirpe latentes, 1465
 Et nil sufficitur fundo ex torpente, quod illos
 Intus sollicitet, jubeatque abrumperet somnum.
 Unde gravi leto dantur primordia vitæ;
 Neglectumque perit genus, infinita daturum.
 Argumenta sui, terræ si divitis esset 1470
 Illecebras faciles nactum, amplexusque benignos.

Ergo age, Naturamque juva: namque arte juvari
 Non dedignatur; quin ultro brachia tendit
 Conanti, gaudetque suas ostendere vires.
 Cumque ferenda tibi venient frumenta, memento 1475
 Ante dies aliquot medicatâ inspergere lymphâ;
 Quam fimus & cineres, levibusque volatile nitrum
 Implerint salibus: tam granula quæque videbis
 Observans, etsi modico sint credita fundo,
 In tam multiplices divisa resurgere partus, 1480
 Ut stupeas. Etenim bis millia terque quaterque,
 (Tanta salis virtus) grano exorientur ab uno:
 Et numerosa phalanx calamorum, viminis instar
 Cui caput abscissum jam parte repullulat omni,
 Expandetur humo, & late circumferet umbram. 1485

At neque sal nitri potis est effingere fructus
 Triticeos, ac prole novâ ditare ferentem;
 Nec molles Zephyrorum animæ; nec mobilis ær;
 Nec radius clarâ missus Titanis ab arce;
 Nec lapsi rumbis lactices, nec roseidus humor; 1490
 Nec

Nec verò natale solum. Nam semper eadem
 Sunt causæ, vegetabilibus discrimine nullo.
 Quæ cunctis adsunt, pollentes indole eadem,
 Nullius propriæ, communes omnibus æquæ:
 Quamvis promoveant diversos undique foetus, 1495
 Pro variâ rerum, quibus auxiliantur & adsunt,
 Conditione ac naturâ. Sic nempe salubres
 Passim mortiferis adnasci cernimus herbas,
 Dictamnîs aconitâ, olerâ intermixta cicutis;
 Cunctaque plantarum genera unus proferet hortus, 1500
 Quæ pluviis iisdem, simul uno sole fruentur.
 Haud secus, ac rabidos quæ nutrit præda leones,
 Hæc poterat nutrire lupos, aquilasque canesque:
 Nec tales ut sint, facit; at prout invenit, auget.
 Quæque etiam nostris adventant pabula membris, 1505
 Et carnes, nervos, membranas, ossa, liquores
 Corporis instaurant, partis cujusque figuram
 Accipiunt, non dant: multo minùs intima cudent
 Organa; sed tantùm cufis adjuncta coherent.

E R G ò nulla creant externæ femina causæ, 1510
 Nec rerum species, aut exemplaria formant.
 Hinc fecundatæ Cereris dum fœnora tanta
 Suspiciis exiguâ nitrosi aspergine succi,
 Semina feminibus latuisse inclusa profundis,
 Et prodire putes; quoties ea vividus actor 1515
 Eruit è tenebris, ac vitæ munere donat.
 Neu dicas istæc fieri duntaxat in herbâ,
 Frugiferâ, aut aliis quibus anno clauditur ætas;
 Quippe dabit largos fructus, mirumque saporem.
 Alter honos ruris, populorumque alma Voluptas 1520
 Vineæ,

Vinea, radicem simili perfusa liquore.
 Credes pampineos colles Tmolii, atque Phanæi
 Descendisse tuum, quando experieris, in hortum;
 Atque Palæstinas immanis ponderis uvas
 Palmitibus pendere tuis: tum lætus inemta 1525
 Vina bibes, quibus invideat Toccoia propago,
 Campanis potiora etiam, potiora Falernis.

UNDE hoc? Prodigii causa est, quod vitis avara
 Jamdudum, nec fota prius nisi simplice cultu,
 Germina quæ longos alias servasset in annos 1530
 Evolvenda diu & Maiis promenda futuris,
 Imò etiam exsuccâ citius perimenda senectâ,
 Cogitur actutum cæca dimittere cellâ,
 Scilicet impulsu nitri quatientis, & udo
 Spirituum afflatu; quo multa supervenit esca 1535
 Eximio salium penitus condita veneno.
 Nec timor, ingenitas tanto molimine vires
 Ne citò deficiens effectaque dissipet; illas
 Nec minimùm labefactat: idem effectura quotannis
 Lætior ubertate suâ; viridemque juventam 1540
 Sustinet auxilio, quo fecundatur, eodem;
 Serò fatales senii expertura labores.

Cùm verò plantæ, ut dictis ostendimus, omnes
 Secum innata sui generis primordia semper
 Possideant, & nil, quod non habet, hoc dare possit;
 Omnino ratione pari primordia prolem
 Ipsa suam servant: & sicut semina plantæ
 Fundunt ex se ipsis, ita dant quoque semina plantas,
 Nec folia in ramis, fructusque ex floribus essent,

Ni proprio descripta forent in femine dudum 1550
 Principia, effigies rerum, gentisque futura.
 Nec mihi quidquam obstat, solito sine femine quasdam,
 Aut secto ex ramo, aut ipsâ ex radice renasci:
 Est etenim in ramis, est in radicibus idem
 Fertilis, & plenus granis genitalibus humor. 1555
 Is modò per fueros fibrarum ad summa canales
 Paulatim ascendens, aptâ densatur in urnâ
 Collectus, coquiturque ac maturefcit ab æstu:
 Et modò productis è cortice pendet ocellis,
 Expectans aliud, quo det sua germina, tempus, 1560
 Et clausas manifestet opes. Hoc furculus omnis
 Impletur succo; radix hoc omnis abundat;
 Totaque fructifero turgescit planta liquore:
 Qui cùm nascenti, & parvæ iam obscurus inesset,
 Crescentem posthac non deserit usque; sed auctus 1565
 Adveniente cibo, quem nutrix optima tellus
 Suppeditat, spatio gaudet majore vagari
 Liberior, sensim proprios aperitur in usus,
 Compactasque diu magis ac magis undique partes
 Explicat, & vastum fecundat denique truncum. 1570

Non aliam ob causam felix fortuna secuta est
 Audax artis opus, cùm primum imponere morem
 Naturæ, ac truncis peregrinos addere fœtus,
 Et plantæ cœpit vitium emendare colonus.
 Nam nisi quæ fisso inseritur nova virgula signo, 1575
 Vel circumcisâ lateri cute figitur hærens,
 Omnia venturæ primordia gentis haberet
 In se se jam nunc, & qualia nēpe gerebat,
 Dum pars maternæ fuit arboris, unde recisa est,

Quo

LIBER SEPTIMUS. 163

Quo pacto proprias alieno in corpore dotes 1580

Fundaret, stirpemque suam? Quā lege quotannis

Et florum gentilitios & frondis honores,

Et patrios fœtus, pede nil præbente mihi escam,

Atque alias itidem virgas effundere posset

Insertari habiles? Qui caudæ ferret agrestis 1585

Tam lepidum caput, & pomorum nobile pondus?

Hinc certè quidquid proficiscitur, hoc ibi primum

Adfuit inceptum, & formā breviorē coactum

In oculis; ubi se nodosa ostentat origo

Ramorum, spondetque tumens axilla lacertos. 1590

JAM quæ sponte suâ passim nascuntur in agro,

Incultisve locis, ut spinæ herbæque nocentes,

Quas nullæ severe manus, quas nullus arator

Educatur: aut in aquis veniunt fundoque palastri;

Ne credas terræ gremio haud concepta creari. 1595

Namque aut ventus eò semen, volucrisque vel imber

Detulit; atque ipsi sua sunt quoque semina musco:

Semina habet nascens annoso in robore viscum,

Cui lignum alterius pro terrâ, vitæque furtum est.

Et sua sunt fungo, filici sua semina, quamvis 1600

Effugiant oculorum aciem: nam pulveris instar

Exigui rugis foliorum immersa latescunt.

Nullum igitur speres terrâ de virgine germen.

Ac talem si quando voles in vase patenti

Ponere sub dio, quam rarior altaque tela 1605

Contegat, aërios faciliè admissura liquores,

Et Phœbi radios, at solis invia ventis;

Affiduus toto frustra irroraveris anno.

Non erat abſimilis veterum ſtupidiffimus error,
 Quasdam beſtiolas ſine progenitoribus ullis, 1610
 Materiâ ex putri & calefactis fordibus ortas.
 Cæci! quos latuit rerum immutabilis ordo:
 Siccine, Naturam incertam, morumque ſuorum
 Immemorem, & tantum potuiſtis fingere monſtrum?
 Diſcite primarum legum inviolabile numen, 1615
 Et ſemel incuſſos, quibus omnis machina Mundi
 Dirigitur motus, nullâ vi poſſe retundi,
 Nullo ſuppleri, nullo deſiſtere caſu,
 Non etenim varia eſt, non inutilis; at ſibi conſtat
 Multiplici Natura operum in molimine ſimplex, 1620
 Propoſitique tenax. Cunâtis animantibus una,
 Una patet, vegetabilibus quæ janua vitæ.
 Nec ſine concubitu mures in navibus eſſent:
 At dum ligna fabri jungunt, & littore toto
 Magnum ſurgit opus, tunc per ſecreta viarum 1625
 Intrant obſcuri, nec multo tempore gignunt;
 Infeſtatque novam numeroſa colonia navim.
 Qui verò abſumunt corrupta cadavera vermes,
 Antè inerant taciti, atque exiles: inde ſolutis
 Principiis, laxæ dum fervent undique carnes, 1630
 Pars nati creſcunt, pars excluduntur ab ovis;
 Et citò; nam quibus eſt data vita breviffima, velox
 Eſt incrementum; longævis tarda juvenus.
 Talis ad Oceani portus finesque Britannos
 Piſcis avem referens, anatique ſimillima bernax, 1635
 Nunc tabulas juxta ſenio atque humore marino
 Conſectas, nunc ſqualenti reperitur in algâ;
 Quam ligni ex ſanie cretam, foliiſve caducis
 Plebs nimiùm rudis & veri jejuna putavit:

Donc

LIBER SEPTIMUS. 165

Donec compertum est proprio de semine nasci 1640
 In ligno, aut cochleis, aut appendicibus algæ.
 His igitur non seminum, at cunabula fœdes.

HAUD aliter, tibi si qua fides, divine Poëta,
 Contusi plagis tabentia viscera tauri
 Emittunt examen apum, quas nuper in ovib; 1645
 Hauferat hinc atque hinc errans per florida prata
 Depositas. Sic immundo fossa humida cœno
 Bufones ranasque parit. Sic advena piscis
 Visitur in stagnante lacu non antè repertus.
 Quòd si difficilis captu, aut incognita causa est, 1650
 Non ideo nullam esse putes: verùm utere notis;
 Quamque viam facilis monstraverit, ociùs illâ
 Naturam sequere: invenies abscondita rerum
 Conjectans meliùs, teque ipsa exempla docebunt. 1654

ASPICE quadrupedum genera omnia; sive tremendas,
 Immanesque feras in sylvis, sive fugaces;
 Et mansueta domi pecora; & genus omne volantùm,
 Aut aquilam, aut muscam; serpentumque horrida mon-
 Et quæcunque natant, squillas, aut grandia cete, [stra;
 Et conchas. Et quæ gemino gaudent elemento; 1660
 Et sub diversis insecta micantia formis:
 Nil nisi conjugio sexûs utriusque creatur.
 Nec bene lumbricos, oculus quævis defit & auris,
 Qui fodiunt glebam, terræque per abdita vivunt,
 Haud ullâ consorte suam sibi cudere prolem 1665
 Majores dixere; sibi nam nubere vermis,
 Parte suâ geminâ, simul ipse maritus & uxor
 Creditus est; nudoque etiam qui corpore serpit,

Et

Et mucosa solo scribit vestigia limax.

At licet androgynos, socio sine fœdere amoris 1670

Illos compertum est callo sterilefcere foru.

Fortè duplex aliis quoque vermibus illa facultas

Obtigit: ast oritur patrie sine semine nullus:

Nullus avis, atavisque caret; si exceperis unum

Quem fator omniparens ullo sine semine finxit; 1675

Semina concedens olli evolvenda per ævum.



ARGUMENTUM

LIBRI OCTAVI.

HOC Libro totius Mundi machinam, quâ formâ constet
 & quomodo regatur dicendum proponit: à v. 1. ad
 v. 14.

Hortatur Quintium ad inquirendam Mundi causam:
 laudat eos viros qui Astronomiæ illustrandæ insignem ope-
 ram dederunt: his Epicureos comparat: à v. 14. ad v. 88.

Exponit breviter tria de Mundo systemata; ea parem
 vim habere dicit ad asserendum supremum Artificem; se
 tamen amore veritatis Copernici opinionem defensurum: à
 v. 88. ad v. 163.

Copernicanum systema adversus Ptolemaïcum propu-
 gnat: à v. 163. ad v. 484.

Affert Kepleri regulam, cui rebellare systema Ptole-
 maïcum, Copernicanum verò consentire demonstrat: à v.
 484. ad v. 559.

Causam diversitatis motuum cœlestium, Solis in centro
 vertiginem, variorum vorticum inter se libramen expli-
 cat: à v. 559. ad v. 678.

Proponit eas conjecturas, quas fert systema Cartesianum,
 de peribeliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à
 Sole distantia: a v. 678. ad v. 767.

Terræ

Terræ circa proprium centrum rotationem, tum tertium ejus motum, quo Stellæ magnum 26000 annorum orbem conficere videntur, explanat: profertque varias de Cometis conjecturas: à v. 767. ad v. 898.

Cur Planetæ diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, cur Terræ axis inclinetur, item æquinoctiorum, solstitiorum, quatuor anni tempestatum rationem sigillatim exponit: à v. 898. ad v. 1171.

Terræ proprium vorticem, Lunæ cursum, Solis & Lunæ eclipses explicat. Hæc omnia investigasse si magnæ sit artis, fecisse quanto sit majoris concludit: à v. 1171. ad finem.



ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVE,

AD QUINTIVM.

LIBER OCTAVVS.

De Mundo.

NUNC age, totius quænam fit machina Mundi,
Quâ constet formâ, & motûs quâ lege regatur,
Dicere fert animus, totumque expandere Numen.

Maxima jam veniunt oculis spectacula nostris.

Ac veluti crebris Aquilæ conatibus alas

Concutiunt, cùm se primùm è convalle profundâ

Ad cælum attollunt, & grandia corpora librant,

Et sibi sufficiunt cunctantes verbere ventos,

Phæbeosque bibunt avidis obtutibus ignes;

hic ubi semina per, perque hæc mortalia sæcla

VOL. II.

H

Reptando,

170 ANTI-LUCRETIUS,

Reptando, vitæ fontes invisimus almos,
 Altius cuncti præter, ærioque volatu
 Sidereos lustrare oculis audacibus orbes.

ASPICE quæ vastis regionibus astra vagantur;
 Quæ certis affixa locis, & lumine puro 15
 Transadigunt Cœlum, nativæque fulgura vibrant;
 Hunc etiam lucis, tempestatumque parentem
 Auricomum Solem, Cœli qui templa rigando
 Et maria & terras fecundâ lampade lustrat:
 Protulerit-ne Deus magna hæc miracula rerum, 20
 An casus dederit, ceu fert doctrina Lucreti,
 Quærendum superest. Cuncti noctesque diesque
 Transigimus, cuncti menses numeramus & annos,
 Et fruimur segetum renovatis messibus, aurâ
 Ætheriâ, sylvisque, & jugi flumine aquarum, 25
 Et Phœbi radiis, & amico munere Lunæ:
 Quis rerum curat tantarum inquirere causam,
 Atque modum, qui causam aperit? Plerique verentur
 Scire, quod invitos doceat cui talia debent.
 Sed tu, quem Veri nunc jam tenet una cupido, 30
 Consule quid veterum scriptis inventa recentum
 Addiderint, & quæ tanti peperere labores
 Fac tua discendo. Nunc purius imbibe lumen:
 Pronior in liquidam veniet sapientia mentem.
 En se diducunt nebulae, & jam clarior æther 35
 Se se aperit; radiis ne te, ne subtrahe primis:
 Crescent in validos exorta crepuscula soles.

PLURIMA debentur priscis ætatibus: illæ
 Naturam agrestem, & spisso velamine septam

Tenta-

LIBER OCTAVUS. 171

Tentarunt primum; in se fufcepere laboris
 Dura rudimenta, atque operis meruere coronam
 Acribus inventis: nos verſa novalia demum
 Cœpimus excolere, & partim veſtigia nota
 Sectati, partim auxiliis melioribus uſi,
 Majorum hæredes, propriâ diteſcimus arte;
 Atque avidi fundos augemus opeſque relictas.

Sic ab Ariſtarcho ſata primitus æ Philolao,
 Jam doctrina diu rudis & neglecta jacebat,
 Cùm ſpeculatori gratum ſubolere Polonô
 Cœpit, & ad ſummos rediviva aſcendit honores
 Talibus auſpiciis; quam poſt Gaſilæus Etruſcæ
 Gentis honos, cannâ primus qui ſe intulit aſtris,
 Et comites vidit Jovis & nova ſidera Cœlo,
 Illuſtrem aſſenſu fecit; Keplerus adauxit
 Errantium vero curſu. Quo nomine dicam
 Naturæ genium, Patriæ decus, ac decus ævi
 Carteſium noſtri, quo ſe jaſtabit alumno
 Gallia ſceta viris, ac duplicis arte Minervæ;
 Antè ſuos tacitura duces ac ſulmina belli,
 Quàm Veri auctorem eximium, mentisq; regendæ:
 Ingenio magnis nec deceſſura Pelagiis;
 Quanquam ea gens & Ariſtotelem, diumque Platona,
 Pythagoramque tulit, ſatis uno Socrate dives!
 Poſt hos incedunt famâ ſuper æthera noti,
 Quos Pariſina ſuos Academia tempore longo
 Vidit & obſtupuit, magni Caſſinus & Huygens.
 Annulus huic patuit Saturni unuſque ſatelles;
 Quatuor ille alios viſu deprendit acuto:
 Permenſi Cœlum ac terras, tot in orbe reperta

Vulgarunt, ut jam inclarescat fabrica Mundi. 70

His Epicureos, & quem mirare Poëtam
 Haud, reor, æquipares. Quæ rerum inscitia fuasit,
 Pro pudor ! ut stellas majores esse negaret,
 Et Lunæ Solisque globos, quàm cuique videntur:
 Exemplo tædæ procul apparentis abusus ? 75
 Quinetiam Solem sparsis per inania cœli
 Seminibus flammæ quæ casus mane coëgit,
 Autumat extingui noctis caligine cæcâ ;
 Tum post Idæos reparatum exurgere montes.
 Atque, ubi contingit spoliari lumine Solem 80
 Et Lunam, dubitat monstri num causa sit umbra
 Corporis oppositi, quasdam potius-ne latebras
 Tunc subeant, vultumque aliquo velamine celent.
 Mirum, ni credat, velut Indum vulgus, in illos
 Immani horrendum rictu sævire Draconem. 85
 Tales impietas habuit, jactatque patronos :
 At pudet infulsi commenta referre Lucreti.

SUNT tria de toto systemata cognita Mundo.
 Primum constituit sphæram Telluris inertem
 In medio ; circum jubet omnes ire Planetas, 90
 Inter eos Phœbum, quo cætera corpora fulgent.
 Abripit astrorum, Ptolemæo judice, turbam,
 Perpetuâque trahit secum vertigine ab Euris
 Ad Zephyros, primum dicit quod mobile, Cœlum.
 Hoc super axe suo viginti & quatuor horis 95
 Volvitur : impensè velox, quâ dividit axem
 Æquator ; summè tardum, quâ definit axis ;
 In duplici puncto nimirum Aquilonis & Austri.

Interea

Interea proprius tamen est Fixisque Planetisque,
 At minor, à Zephyris qui tendit motus ad Euros, 100
 Signa sequens: hanc quisque suum variè exigit annum.
 Vi propriâ cœlo præ cunctis Luna resistit:
 Frater enim contrâ dum nititur ire, diebus
 Bis sex non spatii plus vincit, quàm soror uno.
 Concordes gyros, spatio distante, Planetæ 105
 Decurrunt alii; recto nunc tramite pergunt,
 Nunc fugiunt retro, nunc stant atque otia ducunt.

Non tulit hanc Mundi speciem Copernicus, etfi
 Per populos longùm dominatam, ultroque faventem
 Sensibus, atque usu sancitam & more loquendi. 110
 Audax, inverso penitus rerum ordine, Solem
 In centro statuit; Terram, cui Luna satelles,
 Cum reliquis circa Solem fluitare Planetis,
 Ac duplici voluit lumen sibi quærere motu
 Semper ad auroram directo: immobile cœlum 115
 Intererea, nullumque Polis cœlestibus axem.
 Non ægre hinc videas, quî nos spectacula fallant,
 Ut, quæ volvuntur semper, tranquilla putentur;
 Et motum credamus, ubi perfecta quies est.
 Haud secus, ac portu cùm solvit nauta relicto, 120
 Littus abit, terræ fugiunt, urbesque recedunt:
 Ille, sui motûs imprudens, omnia ferri;
 Vicinam & navim, quam dentibus anchora fundat,
 Currere; se residem putat his, quibus innatat, undis.

As t homo delususque oculis, animoque superbus,
 In placitum errorem pronus delabitur: ac se 126
 Turpe Planetarum numerari de grege censet;

174 ANTI-LUCRETIUS,

Et quæ non videat, tamen hæc sibi sidera pasci,
 Quoque loco sedet, hic Mundi consistere centrum
 Vult & ait. Quoties Terra inclinata recludet 130
 Partem aliquam Cœli non visam, ea surgere signa
 Continuo; quoties elatior abdet Horizon,
 Hæc eadem mergi, & sub se collapsa putabit:
 Quinetiam tantos ideo fervere motus,
 Ut se perpetuo stantem Cœlum omne salutet; 135
 Ac sibi, ceu Domino, famuletur deditus Orbis.
 Tu quis homo es, qui tanta tibi? Sed persequor orsa.

DISCORDES inter sectas incertus & hærens,
 Magnum operæ pretium & Sapientibus utile duxit,
 Si misceret utramque Ticho, vir sanguine clarus, 140
 A quo & constructam Cœli de nomine turrim
 Uranies ædem, primum ætheris amphitheatrum,
 Codani stupuit prænobilis insula Ponti.
 Ille igitur partim populari tractus ab aurâ,
 Partim conspicuâ perculsus imagine Veri, 145
 Concessit Patribus Cœlum, Solemque moveri,
 Non Terram; at Soli comites Terræque, Planetas
 Distribuit: bonus ille quidem explorator Olympi;
 At non fidere gentis moderamine felix.

HAUD nostrum tantas componere lites. 150
 Nam seu Terra meat, seu planè immota quiescit;
 Seu tempestatum genitor lucisque diurnæ
 Sol manet in centro, seu fert Eclipticus illum
 Circulus; ac solidum sen commovet omnia cœlum,
 Seu purus liquor est, in quo passim atra feruntur 155
 Ut soles totidem, propriisque instructa Planetis,

Non

Non minùs omnipotens Numen splendeat ubique,
 Cujus inexhaustas æquet Sapientia vires,
 A quo facta semel, semper Natura regatur.
 Sed quia cogit amor Veri, sententia totum, 160
 Me rapit illa tamen, quæ per se clara refulget,
 Ac mihi divinam præstantius explicat artem.

ALTERA, nam fateor, solitis accommoda rebus
 Esse utcunque potest; nec fallat calculus illum
 Qui duce Niligenâ numeret: prædicta probabit 165
 Exitus, Eclipses Lunæ Solisque redibunt,
 Et pariter current Idus, pariterque Kalendæ.

A T licet ad Terram quod pertinet, illa disertè
 Expediat, quia nempe eadem se præbet imago,
 Vel si spectator, vel si spectata moventur, 170
 Plura tamen Copernicio systemate clarent,
 Quæ nunquam evolvat Ptolemæus. Cogitur omni
 Effecto causasque novas aptare, fibique
 Sæpe adversantes: nihil ipsi denique planum
 Aut liquidum, nihil ad leges & dogmata nota 175
 Mechanices; nihil est quod comprobet, omnia ponit.
 Cœlestes adeo motus & fidereas res
 Instituit, nequaquam ut sunt, sed ut esse videntur.
 Quin Epicyclorum ambages, tot vincula miris
 Intricata modis, tot multiplices Mæandros 180
 Dum video sphæris errantibus æthere in alto
 Describi Terram circum, se protinus offert
 Cretæi species Labyrinthi, Dædalus auctor
 Quem per mille vias intexuit arte magistrâ.
 Quæ lex præterea motus excuset euntes 185

176 ANTI-LUCRETIUS,

Ordine retrogrado alternis, stantisque Planetas?
 In tam confusâ totius imagine Mundi,
 Olim quæ stomachum Regi commovit Ibero,
 Prisca suû liquisse chaos vestigia credas.
 Naturæ non est opus hoc; via scilicet olli 190
 Simplex & constans, tenor immutabilis, unus.
 Verum est Naturæ concors, perque omnia gressu
 Ire pari felix, nostri doctrina Poloni:
 Qualem exornatam tibi nunc ostendere conor,
 Ceu Veri specimen, ceu Numinis argumentum. 195

QUAM longè latèque patet sine limite noto
 Mundus hic, Astrorum locus, in quo Fixa morantur
 Ut foveant sphaeras alienæ lucis egentes,
 In quo Sol propriam tenet inter millia sedem,
 Vivida materies, tenuis, liquidissima totum 200
 Implet, ubique suû similis, qui dicitur æther.
 Utque orbis terrarum in plurima Regna secatur,
 Et partitur idem Provincia plurima Regnum;
 Sic & vorticibus compago hæc maxima constat
 Innumeris, alios in se multoque minores 205
 Complexis. Omnes in centro, vel prope centrum
 Corpus habent aliquod medium, molemque rotundam.
 Inclusis quæ vorticibus sedet intima moles,
 Et minor est, & opaca, diemque aliunde receptam
 Unâ parte suû tantum persentit, in umbris 210
 Altera dum languet, radios habitura vicissim.
 Cingitur interdum simili comitum famulatu,
 Subsidiumque petit sibi luminis inde reflexi.
 Maximus at vortex, unus qui continet omnes,
 Possidet in medio, sua ceu præcordia, sidus 215

Igni-

LIBER OCTAVUS. 177

Igniferum, certâ nunquam à statione recedens,
 Axem sed proprium circa vertigine gyrans
 Perpetuâ, quâ corripitur circumfluis æther.
 Cætera compositos innantia corpora motus
 Concipiunt, sparsumque legunt ex ordine lumen. 220
 Vi propriâ splendent ergò, quæ fixa vocantur
 Sidera; dumque suos agitant de more Planetas,
 Attamen in medio perstantia vortice regnant.
 Tales in Cælo Canis & Lyra, Pegasus, Argo,
 Pleiadumque chorus; tales Arcturus, Orion, 225
 Et quot cæruleo nox explicat æthere soles.

QUAMVIS illorum nequeat spectare Planetas
 Visus, & immensam cælet distantia molem;
 Quis tamen, ut formam cæli conspexit eandem,
 Phœbeisque pares radios, talemque videndum 230
 Solem è longinquo, qualis nunc Stella videtur,
 Diversi generis Solem Stellasque micantes
 Æstimet, ac miræ vim tantam lucis inanem?
 Natura omniparens non unam è divite fundo
 Rem formare solet, sed rerum effundere messem; 235
 Et causæ similes effecta simillima gignunt.

SOLEM adeò nostrum, cor nostri vorticis, atque
 Luminis & motûs fontem omni parte vigentis
 Ponimus in centro: vastum & mirabile corpus,
 Quod decies centum Terrarum millia, molem 240
 Si bene scrutaris, complectitur, ac diametro
 Comprendit pariter centum Terræ diametros.
 Æstuat hîc ergò Sol igneus, inque loco stans
 Vertitur assiduè proprio super axe diebus

178 ANTI-LUCRETIVS,

Quinque & viginti, peragitque iteratque laborem. 245
 Buxeus ut turbo, pueri quem forte flagellant
 Et stimulant plagis, puncto stat rectus in uno,
 Dum celer ac tacitus multos in se exigit orbes.

INTER se formâ similes, non mole Planetæ,
 Quos ea vis agitat commoto flumine merfos, 250
 Perpetuò Solem circumdant more clientum,
 Circumeuntque procul, variis tamen intervallis.
 Et regnatori cum vorticis, inter eundem,
 Obvertant partes convexi corporis omnes;
 Orbis ut exactus revolutus est corpore, totum 255
 Exhaustere diem; perfecto denique toto
 Circuitu, spatium claudunt remeabilis anni.

SIC minimus properat, quo nobile ducitur agmen,
 Mercurius; propior Soli non cernitur alter.
 Post hunc luciferæ Veneris nitidissima Cælo 260
 Stella meat: sequitur Lunâ cum suppare Tellus.
 Hinc Mars sanguineâ ferrugine subruer: olli
 Nondum deprensi comites, at fortè minores
 Quàm qui noscantur. Vivâ tum luce refulgens
 Juppiter & magnus, cui Lunæ quatuor adsunt, 265
 Auxiliare jubar: nam crebris noctibus umbras
 Imminuunt suppleantque diem. Custodia major
 Addita Saturno, qui vorticis incolit oras
 Pallidus, extremumque piger circumplicat orbem.
 Quinque illum refovent focii, quin lamina cingit, 270
 Quæ transversa globum partes distinguit in æquas.
 Tantis longinquæ provisum est undique moli
 Subsidiis; etenim propè deficientia Solis

Lumina multiplici replicant argentque repulsa.
 Qualis decrepitâ confectus penè senectâ 275
 Stipatur natis genitor numeratque nepotes:
 Cogitur is baculo corpus fulcire labascens;
 Appositique juvare oculos munimine vitri;
 Et dextrâ trepidantem alienâ attollere dextram.

DUM reliquos inter communi lege Planetas 280
 Imus, & emissos Phœbi radiantis ad ignes
 Volvimur, en aliâ, dum nox est, parte videmus
 Haud multùm vario currentia corpora plano.
 Sed quem describunt ovatum motibus orbem,
 Nobis obliquè cernentibus inclinatum 285
 Et quasi sub facie fusi apparere necesse est:
 Quam speciem referunt florentes labra per hortos
 Si quando conspecta procul, seu fercula mensæ:
 Linea nam duplex ultrâ citràque videtur,
 Et gemini fines puncto involvuntur in uno. 290
 Dum sua currentes rapit orbita certa Planetas,
 Terricolarum oculos certus quoque decipit error;
 Pro variisque locis, nunc rectâ incedere credunt,
 Nunc regredi, ætheriis nunc stare adfixa cavernis.
 Atque eadem species illudit partibus iisdem. 295
 Nam qui tres vasto spatiantes æthere, circum
 Et Terram & Solem gyro exteriori feruntur,
 Conjuncti Phœbo cùm suspiciuntur, obire
 Directos motus; vestigia vertere retro
 Oppositi; mox desidiâ cessare videntur 300
 In quadraturis, & anhelos sistere cursus.
 More quidem absumili, sed eadem fraude Vennisque
 Mercuriusque oculis spectantùm illudere gaudent.

180 ANTI-LUCRETIUS,

Has species Tellus, dum circuit, addit utrisque.
 Hæc etenim medium Solem interioribus ambit 305
 Tardior ; ac cursu prævertitur exteriores,
 Ut si fortè lacûs per littora curva rotundi
 Actus eat sonipes, unoque tenore feratur,
 Te longè positum, gyro si pergis eodem
 Segnior aut citior, mendax deludet imago. 310
 Quòd si Sole sedens, quod centrum immobile motûs
 Omnivagi, circumspèctes volitare Planetas,
 Ire retro nullum, nullum consistere credas.

JAM quid ais, Quinti ? Nonne hæc prænuncia Veri
 Limpida simplicitas ? Nonne hæc sententia Suadæ
 Filia, compertis tam clarè consona rebus, 316
 Intortos flexus Ptolemæi & somnia vincit
 Intricata, quibus neque lex, neque causa videtur ?
 Fac tamen hæc non esse satis ; mihi majus in illum
 Robur adhuc superest, & ineluctabile pondus 320
 Argumentorum, quæ rem intellecta secabunt.

QUI portentosa Cœli vertigine raptum
 Semper ad occiduas Mundi procedere partes
 Phœbum arbitrantur, lux à quo defluit omnis,
 Astrum ingens oculis potius quàm mente secuti, 325
 At niti proprio tamen in contraria motu,
 Obliquâque viâ sub Olympi fornice vasto,
 Haud animadvertunt procul à ratione vagari,
 Olli quod frustra genus imposuere laboris.
 Nam si cum toto stellæ moveantur Olympo, 330
 Atque eadem circa Terram violentia Solem
 Saturnumque Jovemque ferat cunctosque Planetas,

Quî

Qui fit, ut in centro tam vasti vorticis hærens,
 Tanto præterea motu circumdata Tellus,
 Non etiam super axe suo conversa rotetur?
 Nam vel, ut in solidis, motus decrefcit eundo
 Ad centrum; vel, ut in liquidis, cum tendit ad oras:
 Si prius; extemplo Tellus versatilis iret,
 Mole quidem Cœli minùs acriter, attamen iret
 Axe super proprio, quanquam statione retentâ,
 More rotæ; faciem Cœli aspiceremus eandem
 Semper; ubique dies aut nox æterna maneret:
 Quod si posterius; foret infinita movendæ
 Vis Terræ; Cœlumque & sidera fulguris instar
 Effugerent oculos; noctesque diesque redirent
 Horæ momento: veluti confusa videntur
 Littora cum Pelago, rapidè si vertat in orbem
 Navigium Boreas, aut cæcus in æquore vortex.

Nec fatis est, Solem tantâ vertigine Cœli
 Corruptum, quæ vis & ab Equatore vagari,
 Motus ubi vehemens, & versùs utrumque vicissim
 Declinare Polum, quæve inconstantia cogit?
 Hæc etenim causâ fieri cogente necesse est.
 Si geminis innata Polis Magnetica virtus
 Errantem trahit in Tropicos, cur inde quotannis
 Cum semel alterutrum tetigit, remeare jubetur?
 Oclusas reperit-ne vias? An densior illic,
 Quæ sub cardinibus Mundi tam lenta putatur
 Materies, vetat ulterius procedere Solem?
 Hoc si esset, nunquam retro foret ille reflexus,
 Ut pila quam lapidis facies offensa retorquet:
 At sensim cursum perderet atque gradatim?

Semper eò tendens quò primùm tendere cœpit,
 Donec eum premeret tandem sopor atque veternus.
 Ceu perhibent vulgò cœli decrescere motum, 365
 Quò magis ad fines magni protenditur axis.

HINC NOVUS illorum subitò se detegit error.
 Nam Sol in Tropicis currens, ut currere dicunt,
 Sanè à cœlesti procul Æquatore recessit,
 Quàm longè distare potest ; sub fornice multùm 370
 Restricto jam curvat iter, motuque minori
 Ducitur, & gyrum spatio breviorè coarctat.
 Aut ergò eursum reprimit, sed causa morandi
 Nulla est ; aut passu graditur si semper eodem,
 Tunc solito brevius nycthemeron ut sit, oportet. 375
 Quòd si fortè velint teretis per concava Cœli
 Verum Solis iter speciem informare cylindri
 A Tropico in Tropicum, falluntur ; nec sibi constant.
 Nam Cœli motus, cui Sol parere jubetur, 379
 Sphæricus est. An-non, simul ipse fit incola Capri,
 Grandior apparet ? Facit hoc vicinia Terræ.
 Si verum statuant, minor apparere profectò
 Deberet, quia tum à Terrâ distantior esset.

Huc accedit, uti quot Cœlo Sidera toto
 Fixa micant, & in occasum migrare putantur 385
 Unoquoque die, perpaulum quolibet anno
 Sublabi, retroque trahi spectentur in ortum.
 Haud secus, ac si quis prono delatus ab Istro
 Certaret remis adversum vincere flumen:
 Quippe moras tenues conatibus ille phaselo 390
 Præcipiti faceret, quamvis abreptus aquarum
 Decursu

Decursu rapido, sociosque præire videret.
 Sol igitur jam nunc Stellæ comes inchoat annum :
 Protinus unanimes ambo, bijugique videntur,
 Discreti verò posthac, iterumque propinqui : 395

Perficiunt ita dissimilem pro munere cursum
 Quisque suo. Demum transactis mensibus anni,
 Sol redit ad Cœli punctum fuit unde profectus :

Observe, Stellam invenies à Sole relictam
 Non procul, ast uno distantem penè minuto. 400

Arietis ætherii sic olim è cornibus unum
 Viderat Hipparchus magni speculator Olympi,

Hic ubi conveniunt Æquator & orbita Solis.
 Hoc ideo fidus pro limine Veris amœni

Constituere patres ; nunc se promovit Eoum 405
 In latus, occiduo sensim sensimque relicto :

Ac propè Zodiaci duodenâ parte recedens,
 Invasit sedem Tauri, pepulitque Gemellos

Taurus, & in Cancrum se produxere Gemelli.
 Præteritis adeò sæclis simul omnia Signa 410

Mutavere locum, & mutabunt usque futuris.

Non Æquator eum, ast Ecliptica sola videtur
 Aut motum regere aut progignere ; nam sibi cogit

Esse parallelum semper. Quare omnis ab illâ
 Quæ nunc Stellarum distantia cernitur esse, 415

Perpetuò talisque fuit, talisque futura est.
 Verùm Æquatori quæ proxima Sidera quondam,

Nunc ab eo cessere : Polum quoque deseret ipsum
 Urfa minor, Cœlo quondam spatiabitur amplo, 419

Atque aliis, quo nunc fruitur, concedet honorem ;
 Nec leges Hyemi dabit aut Aquilonibus atris ;

Nec

Nec Mundi vertex, nec erit tranantibus æquor
 Incertisque viæ signum Immutabile nautis.
 Annorum tredecim bis millia tota necesse est
 Effluxisse prius, repetant quàm Sidera sedem, 425
 Primævusque situs toti reddatur Olympo.
 Mundus in integrum tunc omnis restituet se.
 Causa rei quænam est? Veterum hanc Sententia pandat.

PRIMò, vel Stellas circumfert mobile cœlum
 Hærentes, veluti fixos in fornice clavos, 430
 Vel fine compedibus fatearis nare solutas.
 Hærentes ferri si dixeris, ergò remotis
 Congenerem Stellis Solem hunc adamantina cœlo
 Vincla ligant, rutilo ceu gemma includitur auro.
 Sol quoque, ais, solido suspensus in orbe rotatur, 435
 Et sua constrictos torquet testudo Planetas;
 Ac dum Terram obeunt, immotis nexibus hærent
 Mercurius proprio, proprio Venus in crystallo,
 Alter Telluri vicinior, altera Soli.
 Cur igitur Solem supra quandoque feruntur 440
 Mercuriusque, Venusque? Et quâ vi denique possunt
 Rumpere iter, Solemque effractis vincere regnis?
 Scilicet immensæ solida hæc laquearia molis,
 Tot crystalla, levi, vitrum ceu futile, flatu
 Dudum dissiluisse; ergò non ullus euntes 445
 Nexus habet Stellas: quòd si des ire solutas,
 Non magis expedies nodum, pejoribus imò
 Implicitus laqueis. Motu nam cuncta diurno
 Sidera tempus idem spatiis insumere constat
 Longè diversis: viden', ut Cynosura moratur 450
 Tantundem in parvo languens, quo circuit axem

Extremum gyro, quantum illa celerrima turba,
 Quæ medium non credibili vertigine cingit,
 Æquatorem habitans, & quâ describitur orbis
 Maximus. Ecce igitur, quando labentibus annis 455

Vis ea, quæ Stellas invito turbine Cœli
 Ut lentè, sic assidue detorquet in ortum,

Ipsam, alias inter, Cynosuram adduxerit illuc,
 Motus ubi citior, quia grandior orbis arandus,
 Dic age, quæ virtus addet nova protinus alas 460

Huic astro? Vel quæ crescentem in sæcula motum
 Inque dies adeò moderabitur, ut nihil ultra

Quàm par est currat, nihil & minùs; ac suus ordo,
 Et sua servetur Stellis distantia cunctis?

Sed quando, simili revolutò tempore, tandem 465

Hoc erit, antiquas repetant ut sidera sedes,

Et Cynosura Polum, torpens velut antè, revisat;

Quæ tunc illam adeò compescet plumbea virtus,

Perque gradus motum poterit frenare diurnum

Illius in reditu, minimus ne intercitat error; 470

Atque ita fidereas omnes, & quâlibet horâ,

Ceu filo, ad nutum regere & variare choreas,

Ut spatiis tam disparibus, verumtamen uno

Tempore complendis, cursûs momenta coaptet?

INTRANT in liquidum, dices, motumque sequuntur

Materiæ circa Terram sine fine fluentis, 476

Et variè, prout est illius ab axe remota.

Non igitur solidâ tibi jam compage videtur

Stelliferum, ut voluere patres, consistere cœlum:

Sed motum, & motûs causam non credere cessas. 480

Verum, si solidum non est, intellige motus

Ætherios,

*Ætherios, quales liquidi natura requirit ;
Et quales peragi docet experientia verax.*

*CORPORA quæ cœlo circumvolvuntur in orbem,
Quo minùs à centro distant, velociùs ire, 485
Languidiùs verò, quo plus sunt distita, constat.
Sanè id moris habent comites Jovis & Saturni.
Nam longè positi, & longos & tempore longo
Circuitus peragunt ; breviores tempore parvo,
Qui propè nant Primus legem detexit in astris, 490
Arcanamque ausus crebris obtutibus artem
Surripere, hanc nobis Keplerus tradidit auctor.
Quam Jovis explorans in quadrijugo famulatu,
Nec non inventâ Saturni nuper in aulâ,
Mirandum ! omnino reperit Cassinus eandem. 495
Sic ubi nosse voles comitum loca certa duorum,
Et quanto cœli spatio sit uterque remotus
Communi à centro, seu corpore principis astri,
Amborum quadres revoluti tempora cursûs ;
Quam porro inter se rationem tempora servant 500
Quadrata, hanc cubefacta etiam distantia servat.*

*ERGÒ, si veterum vestigia trita sequère,
Terrâque in centro positâ, circumire jubebis
Sideraque & Lunam & cunctos cum Sole Planetas,
Ac totam immensi molem exagitabis Olympi ; 505
Corpora sic diversa regas, ut proxima Terræ
Currendo citiùs quàm sejunctissima gyrum
Perficiant : id enim Kepleri regula poscit.
Verùm Luna suo perfuncta est circiter horis 509
Quinque & viginti ; porro, quàm Luna propè absit,*

Haud

Haud nescis : Phœbo interea, qui volvitur ultra
 Tam procul, ut Lunæ velari corpore possit.
 Quanquam prægrandis, viginti & quatuor horæ
 Sufficiunt ; igitur communi à lege recedit.
 De Stellis autem quid jam dicemus ? Et istis 515
 Præcipuè, quas tanta oculo distantia nostro
 Præripit, ut nimbo similes videantur & albæ,
 Ac telescopio vix percipiantur in umbrâ ?
 Hæ Solem, tardamque magis prævertere Lunam
 Cernuntur ; motu superant utrumque diurno : 520
 Unde omnes legi, quam diximus antè, rebellant.

Nunc videamus, utrùm sedes primaria Soli
 Cùm datur, & reliquis fociatur Terra Planetis,
 Motus ad hanc omnis se se concinnet amussim ?
 Mercurius primò, qui Solem proximus ambit, 525
 Tres in circuitu menses, Venus exigit octo.
 Tempora si quadres, minus in majore recurret
 Et semel & ter bis, non nil super. Unde necesse est,
 Si spatia interjecta cubes ab utroque Planeta
 Ad Solem, ut toties minus in majore recurrat ; 530
 Sive, ut lucifera Veneris distantia major
 Contineat semel & ter bis cubefacta minorem.
 Nunc cubica è septem si prodeat eruta radix,
 Dat ferme duo. Sic paulum reperimus abesse,
 Quin duplo magis à Phœbo Venus aurea distet, 535
 Quàm fidus leve Mercurii persæpe latentis
 Oceano in medio radiorum, ubi lumine pleno
 Mergitur, & spissos avidè bibit ebrius ignes.
 A Venere occurrit Tellus, quæ volvitur annum.
 Hunc si contuleris cum Mercurii Venerisque 540

Tem-

188 ANTI-LUCRETIUS,

Temporibus, simili ratione modoque videbis
 Tellurem à centro Solis motûsque remotam
 Ut Venus est cum dimidio, bis & ampliùs autem
 Quantum Mercurius. Per cuncta biennia Martis
 Instaurationem iter. Numera : discedere Martem 545
 Vix minùs à nobis, quàm nos à Sole, patebit.
 Tum rescire cupis, quæ sit Jovis orbita magni,
 Quantaque ? Bissenis tantum percurritur annis.
 Hinc superat Martis tria Juppiter intervalla.
 Postremò cum sex ægre Saturnus eundo 550
 Lustra terat, manet ultra omnes à corpore Solis
 Divisus, radiumque Jovis duplicare videtur,
 Nec tamen omnino. Sed clarè ut singula cernas,
 En cujusque tibi distantia nota Planetæ.
 Mercurius distet spatiis à Sole duobus ; 555
 Bis duo sunt Veneri propè, quinque ipsissima Terræ ;
 Mars octo, sex viginti Juppiter ingens,
 Et quinquaginta demum Saturnus habebit.

ADMIRANDA quidem cœlestis regula motûs :
 At mirabilior, quòd ab uno turbine Solis 560
 Cuncta simul, variisque modis abrepta ferantur.
 Jamque rei facilem paucis intellige causam.
 Corpora sæpe vides solida & compacta rotari :
 His, quia sunt radii stabiles unaque ligati,
 Extrema pars agitur citiùs, quàm proxima centro ; 565
 Quandoquidem longè majores cogitur uno
 Temporis in spatio cursans absolvere gyros :
 Sed mos in fluidis & lex contraria regnat,
 Quòd partes habeant laxas vinclisque carentes,
 Atque ita disjungi faciles, & ab axe solutas. 570

Ortus enim à centro non vi promanat eàdem
 Impetus, extremam neque pervenit omnis ad oram,
 Sed minor atque minor sensim decrefcit eundo.
 Ut lapide injecto si fortè exciveris orbes
 In stagnante lacu, videas languescere paulum 575
 Extremos; quia vis latè dispersa fatiscit:
 Vix humili segnes crispant summa æquora fluctu.

ET fanè, motus cùm sit (quod vidimus antè)
 Omnis ab impulsu, quæ corpora cunque moventur,
 Et pelli, & breviorè viâ, quæ recta profectò est, 580
 A pellente, quoad possunt, discedere debent;
 Si modò nil isthac ferri ratione vetabit.
 Id motus omnes, id clarè pondera monstrant.
 Quæ propriâ verò centrum vertigine cingunt,
 Etsi diversâ videantur lege moveri, 585
 Haud minùs hanc normam servant ac cætera, quantum
 Est in se; huc tendunt semper, nec temporis ullum
 Momentum est, quin id conentur, tramite recto,
 Ut se summoveant à centro & origine motûs;
 Ac per tangentem: quia tangens linea primùm 590
 Incepta est, & avent, quâ cœptum est, pergere porro:
 Et verò hâc fugiunt ubi nil fugientibus obstat.
 Sed quia vi quâdam oppositâ regeruntur in illud
 Unde abeunt, impulsa simul, pariterque repulsa,
 Motibus è geminis medius conflatur, utrumque 595
 Participans; rectæque loco describere curvam
 Coguntur, centrumque suo circumdare cursu.
 At nos in curvis aliud nihil esse videmus
 Præter rectarum infinita exordia, semper
 Obliquè posita, & semper tentata, neque unquam 600

Continuata; vetat siquidem contraria virtus.

HÆc ergò oppositâ quo plus virtute retundi
Corpora contingit, simul & brevioribus axem
Quo cingunt gyris, vehementius ire necesse est :
Quales ingeminant cursum sub pontibus undæ ; 605
Aëris aut penetrans angusta foramina flumen.
Ast ubi centrifugæ distant ab origine vires
Longius, ac per eas qui circumscribitur orbis
Amplior evadit, tum linea curva gradatim
Ad rectam accedit propius ; languescere tandem 610
Incipiunt, ac debilior fit nisus in illis ;
Quòd jam laxatæ spatio majore fruantur.
Haud secus intorti chalybis cùm lamina primùm
Explicuit se se, vim magnam ex parte remittit ;
Pulsat claustra minùs, nec jam conamine tanto 615
Prorumpens, thecæ latera imbecillior urget.
Sic ea materies nostrum diffusa per Orbem
Quæ cœli pars est, implens Solaria regna,
Turbine perpetuo flammantis volvitur astri :
Sic tamen ut motûs, cùm fit liquidissima, tantum 620
Accipiat, quantum remanet vicina moventi ;
Tantum deperdat, quantum removetur ab illo,
Et vastos regni fines distracta pererrat.
Quo plures in particulas vis tota moventis
Dividitur, tanto simul imminuatur oportet. 625
Tardiùs inde fluit regio Saturnia magni
Vorticis, atque viæ quintuplo segniùs instat,
Quàm quæ Mercurium defert amplexa volentem.

Quæ si Materies tanto fugit incita motu

Cùm

Cùm propior centro est, in centro turbinis ipso 630
 Quàm rapidè properat ! Magno eruptura tumultu,
 Corticis objecti contrà nisi septa resistent :
 Unde repercussus liquor, atque coercitus intra
 Mœnia, conflictu valido miscetur & errat
 Mirum effervescens, antroque exæstuat imo. 635
 Cortex innumeris etiam subfultibus ipse
 Concutitur, fluidumque ferit quo cingitur extrà :
 Omni parte fremens, radios circumundique rectos
 Efficit assiduo pulsu ; quæ lucis origo est.
 Motus hic interior, quo Solis fervere corpus 640
 Et circumdantem jaculari cernimus æthram,
 Perpetuò de congenitâ vertigine nonnil
 Detrahit ; hanc minuit, centroque retardat in ipso.
 Solem ideo cogit viginti & quinque dierum
 Vertendo traxisse moram, velociùs illo 645
 Munere functurum, ni sisteret intusus ardor.
 Signa rei sunt certa levi quæ tegmine discum
 Informes maculæ percurrunt atque nigrantes.
 Scilicet hunc fumum liquefacti more metalli
 Exsudat Sol ignivomus fuliginis instar 650
 Hærentis ; quæ post mutatâ sæpe figurâ,
 Crescens, decrescens, solet evanescere tandem.

CENTRIFUGIS dixi in Mundo contendere vires
 Viribus oppositas ; verè. Nam vorticis hujus
 Quem Sol usque eiet volvens, extrema premuntur 655
 Vorticibus variis, quibus ille est undique cinctus.
 Hi Solemque suum & sua cùm vaga sidera norint,
 Turbine perpetuo, ac simili ratione moventur ;
 Propulsantque alios, propulsanturque vicissim :

Pressurâ ut vinci nequeant, ita vincere nulli
 Concessum est, ultraque suos excurrere fines.
 Sic obfistendo se tanta volumina librant.
 Hinc fluvio, nostrum lambens qui terminat orbem,
 Quamvis directo conetur tramite ferri
 Sponte suâ, interclusa fuga est : ergo ille reflexus 665
 Cogitur incurvare vias, cogitque sequentem.
 Ecce autem in mediâ currentis materiæ vi
 Magna Planetarum fluitantia corpora cernis :
 Illa volubilibus raptari mersa fluentis,
 Ac circum rutilos Phœbei fideris ignes. 670
 Turmatim properare & eâdem currere, quâ Sol
 Induperator iter propriâ vertigine signat,
 Occasum semper fugiens ut vergat in ortum ;
 Hoc tibi jam notum & certâ ratione probatum est.
 Quinetiam impetui cur sic respondeat omnis 675
 Illorum inter se distantia, nullus, opinor,
 Ignoras. Neque quod superest aperire molestum.
 Scire cupis variè cur sic à Sole recedant ;
 Cur etiam præter communem in vortice magno
 Circuitum quo cuique suus describitur annus 680
 Turbine privato qui certis conficit horis
 Noctes atque dies, proprio super axe rotentur :
 Expediam. Causa est eadem quam diximus antè.

NAM vis illa potens, quæ primùm à Sole profecta
 Totum agitat fluidum, fundæque imitata vigorem, 685
 Æthera circumfusum ad vorticis ultima vibrat,
 Quodcunque offendit condensum ac mole resistens,
 Impetit, atque elata suprâ violenter ad inum
 Præcipitat centrum : quia Phœbo denique mergi

Cogeret,

Cogeret, impulsu momenta in singula adaucto 690
 (Ut solet in casu gravium, fierique necesse est)
 Ni radorum acies fervens ac vivida contrà
 Libraret, quæ dimidium complexa Planetam,
 Suffinet illabens constanti robore pondus.
 Oppositis igitur, vi colluctantibus æquâ 695
 Motibus, inde potest neutri concedere corpus :
 Fit mora, fit requies ; & eo consistere debet
 Usquè loco, fines ac centrum vorticis inter,
 Quo semper vires æquatae, & pugna perennis ;
 Unde fit, adversi nîsus simul evanescant. 700

NEC verò locus esse potest ille unus & idem
 Corporibus cunctis. Aliud nam latius offert
 Majorem radiis faciem Solaribus, et si
 Fortè cavum est, rarique magis circum intima textûs :
 Densius esse potest aliud, formæque minoris. 705
 Diversum idcirco pro mole superficieque
 Suscipiunt à particulis ferientibus ictum ;
 Et magis atque minus parte ex utrâque fugantur.
 Haud secus ac tubulis ubi fons deductus apertis
 Profilit, & suavi se murmure tollit in auras, 710
 Mollem erumpenti Sphæram, si objeceris, undas
 Contrahit, illa manet liquidâ suspensa columnâ,
 Altius inferiusve quidem, prout ipsa gravescit ;
 Sic tamen, ut tremulo nonnil agitata liquore
 Fluctuet, ac varios uno det tempore motus. 715
 Ergò patet Sphæræ grandes cur Solis ab axe
 Communi non æqua per intervalla recedant ;
 Atque aliæ suprema colant, aliæ infima Cœli ;
 Quædam intermediae fluitent in gurgite vasto ;

Omnes assidue vestigia trita revolvant ;

720

Curriculisque suis haud unquam excedere possint.

SED quia difficile est pignantibus è diametro

Viribus, ut cernis (volitans pila nempe docebat)

Punctum assignari perfectæ posse quietis,

Idque Individuum : ceu pendula mota videmus 725

Multis hinc atque hinc impulsibus exagitari,

Et perpendiculum transcendere sæpe, priusquam

Extincto motu tandem sedata quiescant :

Ceu pariter lymphis injecta liquentibus arbos

Mergitur, exsurgit crebrò, reciditque reditque, 730

Donec eat, propriâ sine vi, permixta fluento :

Sic etiam ad Solem, cum prævalet altera virtus,

Accedunt æquo propius quandoque Planetæ ;

Porro hæc illorum perihelia dicimus : & cum

Altera prævaluit, plus æquo à Sole recedunt ; 735

Atque hæc illorum dicuntur aphelia. Quare

Non prorsus medium Sol igneus occupat Orbem,

Nec vero in centro est : at quæ circum orbita currit,

Ellipsis potius quam circulus esse videtur.

Sic autem quovis anno cujusque Planetæ 740

Mutantur puncta hæc extremi à Sole recessus,

Atque aliquem progressum à vorticis impete sumunt,

Ut tandem ex illis omnino circulus extet

Annorum serie longâ perfectus & ingens,

In vero cujus centro stat regia Solis. 745

Hoc etiam his addam ; confert ad pondera multum,

In quo cuncta natant fluidi natura liquoris.

Sustentatur aquis etenim, non aëre lignum ;

Et

LIBER OCTAVUS: 195

Et quæ mercurius portat, sorbentur ab undis.
 Materies igitur vehementi concita motu 750
 Non procul à centro, facta hinc subtilior, impar
 Huic oneri secum gestando fortè futura est;
 Quod facîle illa feret, quæ centro dissita cùm sit
 Languidior, jam desidiâ fit crassior ipsâ.
 Adde quod ex illo, cœpit quo tempore Solis 755
 Ingens aula rapi circùm, acquisivit & ipsa
 Centrifugi quiddam, quod cum vectore liquenti
 Pugnat; & in causis motûs & in ordine certo
 Qui servatur, habet partem, me iudice, magnam.

CUNCTA minutatim quod demonstrare nequimus 760
 Rebus in abstrusis, veniam dabis, optime Quinti.
 Multa quidem sunt in cœlo certissima, acutis
 Quæ spectari oculis possunt, vel mente sagaci:
 Sunt nonnulla ausu quæ conjectura modesto
 Assequitur tantùm. Sed Vero proxima res est, 765
 Ex his, quas retuli, cœuntibus omnia causis
 Stare Planetarum loca, discernique meatus.

Tu mihi nunc, præclara novum Sapiëntia lumen,
 Tu mihi cœlestes animos infunde roganti;
 Uranie tu vera: tuas dum prosequor artes, 770
 Et succensus amore tuî raptusque per auras,
 Ultima fiderei motûs arcana recludo.
 Duc igitur qui Te tua per vestigia quærit,
 Ne spatio immenso vagus aut incertus aberret.

SUNT duo materiæ tanquam tabulata fluentis 775
 Ducentisque globum. Superis quæ partibus instat,

Uberior sanè, quia majorem occupat arcum ;
 Sed properat lentè : minor est inferna tenentia
 Copia, quandoquidem breviorè includitur arcu ;
 Sed fuga vividior. Prius hæc manifesta reliqui. 780
 Pensatis utrinque modis ac viribus, unam
 Fit medium quoddam, necnon æquabile momen,
 Quo simul omne globi corpus pulsatur ab omni
 Flumine : nam solidi partes ac membra coherent,
 Et si tanguntur variè ; neque flectitur axis. 785
 Motus hic assiduus (meministi) perficit annum.

CAUSA vices eadem noctis parit atque diei.
 Nam cum Terra natet superis velocior undis,
 Segnior infernis, partes lambentibus imas
 Objicit illa moram, & posticâ parte resistit. 790
 Ac veluti magnis ubi molibus agger, aquarum
 Intercludit iter, gemit amnis, & agmine fluctus
 Agglomerant se se cumulati, culmina donec
 Ardua transfiliunt, & largo flumine inundant :
 Incurrit sic materies effusa natantem 795
 In scopulum, quatiens à tergo quidquid in altum
 Prominet. At quoniam densum pervadere corpus
 Haud potis est, neque segnitiam accelerare morantis ;
 Tantum reprimitur, quanto ipsa citatior illo est.
 Non habet ut ressuat, cum posteriore prematur : 800
 Nec subterfugio locus est ; inhibetur ab illo
 Flumine quod semper velocius alluit infra ;
 Quin & centrifugæ vires à Sole repellunt :
 Cogitur in superas ergò conscendere partes,
 Lenior est ubi materię progressus euntis, 805
 Quam concedentem facili conamine vincit.

Sic valido appulsu molem amplexata rotundam
 Desuper, adradens ferit, inclinatque cacumen.
 Hujus descensu liquor interceptus ad ima
 Truditur, impellitque globum, subtusque movendo 810
 Erigit infernas partes. Ea causa vicissim
 Dimidio dat dimidium succedere semper.

VINCITUR idcirco superi ubertate fluenti
 Inferius, quanquam citiori vincere motu
 Posse videbatur, totamque invertere Terram 815
 Semper ad occasum, sinerent obstantia. Verum
 Non ita concedit, quin vires explicet omnes.
 Et quia ter novies millenâ parte (parum deest)
 Ociùs incurrit, momen Telluris in ortum
 Ter novies etiam millenâ parte retardat. 820
 Inde fit, ut rediens expleto denique Terra
 Curriculo, Stellaras jam non offendat eodem
 In puncto Cœli; nec eò se dirigat axis
 Quò directus erat, quando prior exiit annus;
 Ast ignara rei Stellaras tantisper ab ortu 825
 Descivisse putat, quamvis desciverit ipsa.

TERTIUS hic motus geminis contrarius esse
 Debuit, ut constans Terra positura maneret
 In fluido, vi cuius eunt annusque diesque.
 Nempe aliud cum sit centrum gravitatis in orbe 830
 Terreno molisque aliud, pars altera Terras
 Quæ gravior, pars quæ levior, non sicut oportet
 Motum dividerent: ex uno fine minorem,
 Majorem ex alio conum describeret axis.
 Ergò, quod nimum superest, mora facta recidit, 835
 Tem-

Temperat exæquans motus, & corrigit axem.
 Is cùm Æquatorem, quo Ecliptica linea distat,
 Ut dictum est, gradibus propè quatuor & viginti,
 Ad perpendiculum scindat; sic distat ab illâ
 Sexaginta & sex gradibus propè: qui status axi 840
 Perpetuus, quocunque modo se Terra revolvat,
 Sive diem faciens, sive annum, aut sæcla ducenta
 Cum sexaginta; quibus actis Terra revertens
 Huc unde exierat primùm, tunc reddita priscis
 Astra locis credet, cernens ea rursus ibidem. 845

JAMQUE vides uno quàm bellè ac simplice motu
 Magna Planetarum magno volvantur in orbe
 Corpora, perpetuòque in se conversa rotentur.
 Nec te is detineat nodus (quem solvere primo
 Cōnatu promptum est, Newtoni industria quamvis 850
 Nexuerit) fluidam crassis obfistere molem
 Corporibus; motum hinc minui, tandemque futurum
 Ut pereat. Verum hoc esset, si torpida moles
 Stagnaret fluidi: aut adverso concita motu
 Obluctaretur contrà venientibus astris: 855
 At nemo alterutrum dicat. Fluit incitus æther,
 Quò sphæræ currunt; simul uno more feruntur
 Unâ vi Solis, pulsuque moventur eodem.
 Sic non est, æther sphæris ut mole resistat.
 Aiunt præterea transversos ire Cometas 860
 Æthera per medium, neque concordare Planetis.

Nec via, nec regio nobis bene nota Cometa,
 Qui clandestino motu cæcoque rotatur.
 Circuitus magni quem signat in æthere, partem

Conspicimus parvam, quoties pervenerit illuc 865
 Quò ferri possunt oculi, & distinguere lumen
 Obscurum, seu cauda illum, seu crinis honestat;
 Hoc est, seu rectè, seu transversim obvius ille est.
 Quarendum primò, qui sit, quem cernimus arcum;
 Linea namque potest etiam directà videri, 870
 Cùm verè sit curva, & Solem cingere pergat:
 Ut rectos & retrogrados quandoque Planetas
 Apparere prius monui. Si nempe Cometis
 Ultra Saturnum locus est, tam distita Soli
 Percurrunt spatia atque globo tam distita nostro, 875
 Proxima ut illorum perihelia sint perigæis,
 Nec facilè in nostro possint occurrere plano.
 At quem describunt nostris aspectibus arcum
 Pertenuem (quidquid superest nam cæcula condunt)
 Aut rectum, aut recti similem persæpe putamus, 880
 Et nunc in Boream, nunc tendere forsan in Austrum,
 Reverâ quamvis in partes tendat Eoas.
 Nempe ex diverso positu Telluris & astri
 Judicium ferimus; quæ si inclinata Cometæ 884
 Tunc fuerit, quantum esse potest, quando ille patebit,
 Sensibus illudet nostris mirabile monstrum.

UNDE Cometa potest cunctis par esse Planetis,
 Et si perrarè se prodens unus & idem,
 Aufugiensque brevi, dispar videatur & exlex.
 Quid? Si dixerimus peregrinos esse Cometæ, 890
 Alterius patriæ cives, aulæque ministros
 Finitimæ, seu præcipuos, seu fortè minores,
 Atque ibi Saturnos, ubi Sirius & Lyra regnant.
 Tum nil miremur, quòd nostri vorticis oram

200 ANTI-LUCRETIUS,

Transversi subeant nonnunquam, ac tramite curvo 895
Partim delibent, & concurrentibus illic
Motibus oppositis, communi à lege recedant.

In liquido certum est igitur vaga corpora ferri,
Et revoluta rapi fluidi torrente prementis.
Propterea toto quæ sunt crassissima cælo 900
Errantes inter Stellas, fluvioque vehenti
Opponunt faciem vastam & vix mobile robur,
Ociùs hæc aliis multo susdeque moveri
Cernuntur, noctesque suis mutare diebus;
Etsi Zodiacum perlustrant tempore magno. 905
Sed contrà molis quæ sunt formæque minoris,
Tardiùs illa diem peragunt, velociùs annum.
Ille Planetarum supremus in æthere princeps,
Unus præ cunctis aureo diademate cinctus,
Et qui tricenos consumit in Ariete menses, 910
Non tamen undenas, testis si admittitur Huygens,
Turbine dum proprio torquetur, computat horas.
Juppiter inferior, sed nulli mole secundus,
Cum sociis annum signo cunctatur in uno :
At super axe tamen denis convolvitur horis. 915
Mars paulo Terrâ minor est, Venus inclyta major ;
Unam adimit Venus è nostris, Mars adjicit unam.
De Veneris, fateor, dubitant vertigine, verùm
Cassini magis arridet sententia. Quòd si
Mercurium rutilo degentem in lumine Solis, 920
Visu sectari persæpe diuque liceret,
Haud dubiè longo præ cunctis tempore motum
Huncce videretur (fortasse videbitur olim)
Perficere ; errantùm siquidem tenuissimus ille est,

Et

Et faciem parvam cœlestibus objicit undis. 925

NOCTIBUS inde dies planum est noctesque diebus
Ordine substitui certo, alternisque reverti.

Nam facies convexa globi dum vertitur, omnes
Illius ad Solem distincto tempore partes
Post alias aliæ obversæ sistuntur, ituræ 930

Paulatim in tenebras ; & quæ modò tecta latebat,
Se se iterum liquido radiorum proluit auro.

Vix umbrâ egreditur, cùm prima crepuscula sensim,
Et cœlum albescens, & pallida fidera cernit,

Humentem Auroram posthac, roseosque colores, 935
Et superum Phœbi limbum, quem credit oriri,

Et frontem rutilam, vultum dehinc aspicit omnem ;
Clarius unde jubar, matutinosque tepores

Ebibit. Hinc etiam atque etiam descendere pergens,
Ad perpendiculum magis accedentia tela 940

Luminis occurſu recipit, punctumque diei
Pervenit ad medium, medio quòd in æthere Solem

E regione videt. Converti hoc tempore sursum
Incipit, ascendens jam quot descenderat horas.

A perpendiculo tum lucida tela recedunt, 945

Et magis atque magis Phœbo post terga relicto,
Quem falso putat occidere inferiusque moveri,

Hujus ab aspectu removel se se ipsa gradatim
Assurgens ; tandemque suis involvitur umbris.

TURBINE sic proprio noctesque diesque recurſant.
Haud secus ac sumptis exercitus acer in armis, 951
Quem tuba præmonuit, longo agmine castra relinquens
Protinus ingreditur campo lustrandus aperto.

Procedunt equitum turmæ, peditumque cohortes
 Ordinibus certis; studet unusquisque videri, 955
 Ac ducis attenti nemo se obtutibus aufert.
 Ille recognoscit cunctos, oculisque recenset
 Stans in equo, visus redit in tentoria miles.
 Sol igitur varios tali ratione Planetas
 E centro, variasque plagas collustrat in illis: 960
 Tellurem inter eos, quæ turbine mota diurno,
 Temporis absunit viginti & quatuor horas,
 Leucarumque novem gyrando millia volvit.

CUR autem æstivo tam longi tempore Soles,
 Quæve mora hybernas producat pigra tenebras; 965
 Cur non æquales prius, exæquentur in ipso
 Veris & Autumni reditu; quæ causa duobus
 Solstitiis valeat solemnem imponere morem,
 Ac veluti metam in Tropici finemque vagandi;
 Cur Æstas & Hyems, Ver Autumnusque recurrant,
 Sedulus exponam: quamvis ea dicere versu 971
 Res operosa. Ignosce prius non dicta canenti.

LINEA quæ partes Tellurem scindit in æquas
 Inter utrumque Polum, motus est norma diurni,
 Quam globus hic sequitur proprio super axe volutans,
 Illius in plano si se se Eclipticus orbis 976
 Volveret (hunc peragrat via scilicet annua Terræ)
 Tum nox atque dies nullo discrimine tempus
 Dividerent: ardor fieret sub Sole perennis;
 Æternum propiora polis loca frigus haberet; 980
 Atque ubi nunc positu regnat mitissima cæli
 Temperies, illic flourerent Veris amœni

Deliciæ

Deliciæ semper, tamen æstu & messe carentes.
 Ergò, ut se meliùs cunctas genitabilis ardor
 Spargeret in partes alternâ luce fovendas, 985
 Utque hyberna quies æstivi damna laboris
 Et justa effœtas repararent otia vires,
 Debuit obliquè gradibus propè bis duodenis
 In fluido poni Terræ versatilis axis;
 Ut re ipsâ positum semper, quôcunque movetur, 990
 Atque parallelum sibimet perstare videmus.

Si gravitatis idem centrum molisque fuisset,
 Nullo hæc vitari poterant incommoda pacto.
 Huc foret Æquator, quò nunc Eclipticus ipse
 Directus, Zonam spectarent ætheris unam, 995
 Ac medium Solem productus uterque secarent.
 Ergò cuique loco tempestas unica semper,
 Æqualesque vices & par mora lucis & umbræ.
 Illud ne fieret, sic Tellus debuit esse
 Partibus omnino variis contexta, liquentes 1000
 A solidis ut sepositæ, ceu conspicias, essent.
 Sic etenim, quia pars præponderat altera molis,
 Moles tota suo natat inclinata fluento.
 Mirandum, situs ille unus, cùm exorsa sequemur,
 Quot poterit nobis, quantosque exsolvere nodos. 1005

FRINGAMUS me teque solo Æquatoris in ipso
 Impositos; atque occiduis in partibus, unde
 Cum duplici Terræ motu veniemus ad ortum.
 Nox media: undecimus jamjam imminet ante Calendâs
 Apriles. Capiti impendens micat ignibus æther; 1010
 Sol mihi sub pedibus velatur corpore Terræ;

Ad dextram polus est majorum incognitus ævo,
 Alter habet lævam, atque illis finitur horizon.
 Metior hæc oculis tacitus, cœlumque profundum
 Aspiciens, cerno quos inter sidera tractus 1015
 Æquator Terræ atque Ecliptica linea signant. Plu
 Nam quot habet Tellus, tot habet quoque segmina Cœ-
 Et magni exiguis respondent orbibus orbes.
 Tum quærens quonam in puncto concurrat uterque
 Circulus (in punctis etenim concurrere binis 1020
 Atque sibi planè oppositis utrumque necesse est)
 Invenio punctum hoc in quo versamur, idipsum
 Temporis atque loci verè nodum esse duorum,
 Ac veluti bivium; cui quod respondet in alto
 Æthere, stare caput supra: quapropter habere 1025
 Antipodas summo directum in vertice Solem:
 Nos quoque post horas bissex omnesque colonos
 Æquatoris, eò cum quisque advenit ut sit
 Dimidiata dies, habituros esse vicissim.
 Omnibus est adeo terris nox æqua diei. 1030
 Solis enim radius terrenum interfecat axem
 Ad perpendicularum, atque polis distantibus æque
 Partitur lumen Sol æquâ lance duobus.
 Quam si fortè plagam alterutro sub cardine Mundi
 Incoleres, tibi Sol parte appareret ab illâ 1035
 Junctus horizonti: quin talem sex quater horis,
 Qualis in occasu vel in ortu est, esse videres,
 Lambentemque solum rutilâ circumire coronâ.

Ecce autem, dum Terra die convertitur illo,
 In torrente natans, quò fert Eclipticus orbis, 1040
 Progreditur quiddam; pars sexagesima quinta est

Supra tercentum spatii quod perficit anno,
 Utque mari medio rapiunt vada saepe carinam,
 Abducuntque viâ, quamvis in vela faventes
 Adspirent Zephyri, neque declinare putetur; 1045
 Inscius erroris nautas in ponte quietos
 Permittit ventisque frui coeloque sereno,
 Et numerat, quæ non explevit millia rector:
 Sic nos postera lux nodum transcendere cernit,
 Deferimusque viam, quæ planum Solis in ipsum 1050
 Nos adducebat confectâ parte diei.
 Tunc Solem incipimus paulisper habere sinistrum.
 Non *Æquator* enim, sed circulus *Æquatori*
 Proximus ad lævam, per planum Solis ubi lux
 Dimidia est, transit; tum tertius; inde sequentes. 1055
 Cùmque rotæ similis pergat decurrere Tellus
 Axe suum servante situm, magis ac magis illo
 Abstrahimur bivio, quo Sol in vertice nobis
 Esse videbatur. Lævâ decrescere potes,
 Nam citò percipiunt Solem, tardèque relinquunt; 1060
 Augeri dextrâ, nam tardè cernitur illis,
 Ac citò præripitur. Lux major & acrior illic,
 Arboribus frondes & campis elicit herbas;
 Ac tepefacta novis latè sola floribus ornat.
 Parciore hîc & languidiore compescere succos 1065
 Incipit, ac pingens maturiscentia poma,
 Pallentes senio meditatur sternere frondes.
 Autumnus Capri est, vernant loca subdita Cancro.

TRES adeò menses alieno turbine Tellus,
 Dum propriâ rapitur vertigine, cessit ad ortum: 1070
 Jam novies denis unoque diebus & horis

Ferme

Ferme viginti, Tropicorum circulus alter
 Æquatore minor, placuit quem dicere Cancrī,
 Quando suū similem cœlo designat in alto,
 Appulit ad Solem. Tractu quicumque sub illo est, 1075
 Ille die mediâ supra caput aspicit astrum;
 Hâc transibit enim per planum Solis in horâ.
 Jam de corporibus nulla est, de montibus ipsis,
 Quæ cadat umbra solo: quapropter visa Syenæ
 Integra tunc puteis lux affulgere profundis. 1080
 Hoc est solstitium, quo Ver fugit, advenit Æstas.
 Ille dies toto radiat longissimus anno,
 Lævâ parte globi geminas quæ vergit ad Arctos.
 Solis enim plano cùm proxima fiat, & omnis
 Circulus ad Boream sic attenuetur ut unum 1085
 Definat in punctum, radiis immergitur amplis;
 Qui latè circum effusi vix parvula nocti
 Intervalla sinunt, & longa crepuscula formant.
 Lumine perpetuo quin & Polus ipse potitur.

INTEREA (cernis) penitus contraria sentit 1090
 Alter semiglobus Terræ, qui vergit ad Austrum:
 A Solis plano longè longéque recessit:
 Utque dies hîc progrediens accrevit & æstus,
 Nox illic frigusque. Polum sex mensibus umbræ,
 Caligoque tenent; cis autem infirma brevisque 1095
 Lux oritur, vix nata perit; longissima nox est
 Omnibus, & Tropico, quàm possit maxima, Capri.
 Ergò solstitium Brumæ est regionibus illis.

Nos autem positi tractu Æquatoris in ipso,
 Volvimur assiduâ Terræ vertigine rapti 1100
 Postera

Postera lux venit, & ferimur cum vortice magno.

Quarta viæ nostro pars est exhausta rotatu.

Solstitialis apex ille est: procedere nobis

Tres alios igitur menses, punctumque priori

Oppositum, soles quod rursum noctibus æquat, 1105

Tangere nunc opus est. Semper sibi constat eundo,

Nativæque tenax posituræ volvitur axis.

Nonne vides teretis quæ sit natura figuræ,

Tota inclinato dum sic percurritur axe?

Solis ut à plano decesserat antè gradatim

1110

Æquator Terræ, sic sensim redditur illi,

Inque dies propius, serie vertiginis unâ,

Processuque globi. A Tropico jam circulus omnis

Ad Solem remeat, qui singula puncta vicissim

Obtinet, atque diè mediâ superimminet illis.

1115

Aucta dies ubicunque fuit, decrescere jam tum

Incipit, augeri deinceps, ubicunque locorum

Cœperat imminui. Boreæ pars omnis ab æstu

Uritur; at glaciæ riget omnis terra sub austro:

Donec eò fuerit repetito turbine vectus

1120

Æquator, punctum ut, trajecto corpore Solis,

Adspiciat, quod jam sex mensibus antè tenebat.

Huc vix appulit, en iterum nox æqua diei.

Quosque diu campos ardens exusserat Æstas,

Mitior Autumnus placidis refrigerat auris;

1125

Excipit & flavas hilaris vindemia menses.

Tum quos parte aliâ pluviis nivibusque geluque

Fœda premebat Hyems, recreant primordia Veris.

HACTENUS ætherio suscepti in flumine cursûs
Dimidium exegi. Nunc inferiora juvabit

1130

Visere

Visere curriculi, Terrâ vectante, rotundi.
 Sed quia perpetuò manet immutabilis axis,
 Cuncta ex adverso, quæ sunt antea, redibunt.
 Scilicet à Solis rursus discedere plano
 Cogitur *Æquator* noster, dextrumque relinquit; 1135
 Quem sex continuos menses à parte sinistrâ
 Viderat; hunc totidem à dextrâ jam parte videbit.
 Ecce dies noctesque, simul reparabilis anni
 Commutantur ubique vices; dum circulus omnis
Æquatore minor, solitâ vertigine, notos 1140
 Progrediente globo gyros agit; atque gradatim
 Sub perpendiculum Solis transire coactus,
 Directos in se radios legit ordine miro,
 Quos tunc obliquos recipit pars cetera Terræ.
 Sed rursus spatio Terra est revoluta trimestri. 1145
 Advenit huc tandem qui respicit ultimus Austrum,
 Circulus, hunc *Tropicum Capri* dixere priores:
 Nascitur æstivum subito regionibus Austri
 Solstitium, longosque dies, & maximus ardor.
 Contra Solstitium terris Borealibus unâ 1150
 Hybernus est, longæ noctes, & frigus acerbum.

DENIQUE curriculi cum Terra resurgit ab imis
 Partibus, *Æquator*, videas, ut turbine solo
 Ascendens, axisque mero clinamine rectus
 In planum redeat stantis non mobile Solis; 1155
 Confectoque dies anno cum noctibus æquet,
 Nota remensurus cunctis vestigia sæclis.

ISTA minutatim sic exponenda putabam:
 Sed metuo ne, dum studi prolixior esse,

Obscu-

Obscurus fuerim. Quæ dicere fusiùs ergò 1160
 Ipse laboravi, forsàn brevitæ nitebunt.
 Fac nempe ut Solis plano non exeat unquam
 Noster hic Æquator, semperque Eclipticus orbis
 Ad perpendicularum Terræ transverberet axem:
 Protinus æqua dies nocti; sua cuique perennis 1165
 Tempestas addicta loco. Variare cupido est?
 Axem inclinato; mutari plurima cernes:
 Adjicias motum liquidî; tum plura videbis:
 In liquido motum vertiginis; omnia fient.
 Quis dubitet reliquos eadem præstare Planetas? 1170

SÆPIUS in campis humiles cùm flumina ripas
 Exsuperant, fossasque replent vallemque profundam,
 Plurimus hinc atque hinc vortex agitur aquarum,
 Quo fruticum rami, segetes, abreptaque ligna,
 Necnon & pecudum rapidè torquentur in orbem 1175
 Corpora: sed quamvis illapsi gurgitis instar
 Non eat, & proprii servet divortia motûs,
 Vim tamen ex illo capit omnem, ad eumque refertur,
 Vel dum circumagens celeri rotat impete prædam.
 Sic Tellus, propriæ centrum vertiginis, etfi 1180
 Obsequitur fluido totum delata per annum;
 Ipsa quoque hanc fluidi, quâ cingitur undique, partem
 Mota movet; volvique rotatu cogit eodem:
 Unde fit in magno mediocris vortice vortex.
 Ergò si quam in eâ molem regione natantem
 Inveniet discretam à se, penitusque remotam, 1185
 Abripiet secum extemplò, trahet atque rotabit
 Tardiùs aut citiùs, nempe ut distabit ab illâ.
 Verùm talis erit distantia corporis hujus,
 Qualis

210 ANTI-LUCRETIUS,

Qualis erit gravitas, hoc est, subtilis in illud 1190
 Materiæ nifus centrum fugientis, eritque
 Nifus, uti moles. Namque hæc per mutua necti
 Vidimus, atque unâ cœlestia lege moveri.

Hôc igitur Tellus privato in vortice Lunam
 Offendit, leucis propè centum millibus à se 1195
 Distantem. Sanè tum Luna sequatur oportet
 Tellurem dominam, citiùsque agitata feratur.
 Nam dum circumagitur, spatium percurrere tanto
 Majus habet, quantùm Telluris corpore distat.
 Interdum Soli propior sit Luna necesse est; 1200
 Scilicet exiguo cùm lumine cornua tingit:
 Interdum semota magis, cùm tota refulget:
 Nunc eat à latere, & lævâ dextrâque vicissim,
 Cùm partim splendet, partimque obducitur umbris:
 Tum nos crescentem, decrescendentemve vocamus. 1205

Hæc nos orbe suo dum lustrat, semper eandem
 Ostentat faciem, & regiones nomine notas,
 Ipsisque in maculis clarâ loca candida luce
 Pars ea nam certè levior, centrumque coacta
 Respicere: at Soli conversas ordine partes 1210
 Obtendit, propriæ quanquam vertiginis experts;
 Nempe uno motu, quo Terræ in vortice rapta
 Ducitur in radios, aut sensim abducitur illis.
 Lentiùs idcirco cernis procedere lumen
 Per varios Lunæ tractus faciemque rotundam, 1215
 Et succedentes hæcere diutius umbras,
 Quàm si Telluris ritu versatilis esset.
 Una dies illi quippe est & mensis & annus.

Nam

Nam dum viginti septemque octove diebus
Omnia Zodiaci rapido pede signa pererrans 1220
Curriculum circa Tellurem absolvit, in illâ
Per medium mensem soles sine nocte videmus,
Per medium mensem solidas sine lumine noctes.

JAM VERO unde caret proprio sic turbine Luna?
Causa liquet. Pars est vix quinquagesima Terræ, 1225
Si molem inspicias; nec tertia, si diametrum.
Haud igitur vasto regionem in vortice magnam
Occupat. Hinc motus parvo discrimine currunt
Fluminis ætherii diversa volumina, quorum
Vi rapitur; pulsu vix ergo dispare, non est 1230
Ut magis ex illâ, minus ex hac parte prematur.
Perpaulum titubare potest, non sede moveri
Quam gravitas innata dedit: quapropter oportet
Mancipium Terræ Lunam decurrere cœlo;
Non secus ac cymbam velo remisque carentem, 1235
Quamque gubernaculi vis unica dirigit inter
Curvatas alvei ripas, fluctuque secundo
Leniter in gyrum sinuosus devehit amnis.

TALI circuitu bis in omni mense secatur
Area terreni cursus: ubi trajicit illam 1240
Luna celer, caput & caudam dixere Draconis.
Hi porro variant nodi, totiesque recedunt:
Occasum versùs, quoties renovantur; euntque
Signorum seriem contra moremque Planetæ
Omnis ab occasu nodos referentis ad ortum.
Hoc fit eò, quoniam dum vorticis ultima nostri
Luna tenens latè circùm exspatiatur in orbem,

Annuus

Annuus interea Tellurem circulus infert
 Eoas Mundi ad partes, & signa secundum.
 Indefessa comes rapitur sic duplici motu. 1250
 Est ubi Sole procul, gemini tunc foedere quodam
 Concordant motus aliquanto tempore: verum.
 Innatat in pigrâ, quia summa, parte fluenti.
 Antevolât Tellus, ipsam post terga relinquens;
 Utpote quæ propior Soli, & magis incita fluctu. 1255
 Et cum ex adverso prope Solem Luna movetur,
 Est ubi vis major liquidi, contraria Terræ
 Tunc properat: quare nobis sic ire videntur
 Retrorsum nodi; fieri quoque semper in illis
 Defectus varios Lunæ Solisque necesse est. 1260
 Nam cum Luna vagans terreni transmeât orbis
 Planitiem, si tum directo tramite Solem
 Dividet à Terrâ, Terram obscurabit; & ipsa
 Protinus amittit lumen, si dividet illam
 Solis ab aspectu directo tramite Tellus. 1265
 Altera in alterius tunc certò decidet umbram.
 Propterea Solem non omni mense videmus
 Deficere, aut Lunam spoliari lumine Solis.
 Non contingit enim semper tria corpora rectè
 Opponi, Lunæ cum transitus ille recurrit. 1270

O mirum artificem! Quis tam præclara videndo,
 Non stupeat genus esse hominum qui talia casu
 Facta velint, & Materiæ sine more vaganti
 Accepta hæc referant; cum non sine mente, sine arte,
 Tot portentorum reddi mera possit imago. 1275
 Scilicet Astronomos, & qui cœlestia quondam
 Lustrarunt oculis, & quos nova protulit ætas

Con-

LIBER OCTAVUS. 213

Contemplatores, æterno nomine dignos
 Censuimus, quòd sint ausi signare figuram
 Astrorum, & spatia, & moles variosque meatus. 1280
 Et causam supremam ipsis quæ tradidit astris
 Materiem, formam atque situm, normamque movendi,
 Legitimo, ingrati, laudum fraudamus honore!
 Est grave mentis opus chartâ describere Cælum
 Ac Terras, duplicique globo diversa notare 1285
 Climata, fidereumque rotis effingere motum:
 Et potuit sine mente fabri consistere Mundus!
 O pudor! O miseræ vecors insania gentis!



ARGUMENTUM

LIBRI NONI.

UT præcipuas Naturæ partes in supremi Artificis testimonium vocatas absolveret, de iis quæ Terrâ Mari-
que continentur, differere sibi proponit. Hæc pars indi-
cata tantum supereſt: à v. 1. ad v. 26.

Sequitur totius operis conclusio, ubi præcipua quædam
recolligit, Atheorum objecta refellit, eosque ultimâ quasi
impressione proſtigat.

1°. Naturam, niſi hoc nomine Deus intelligatur, rerum
artificem eſſe non poſſe: Mundum à Mente ſupremâ factum:
ex conſtantiâ motuum cœleſtium, ex imbrium fluſu-
riorumque ſecunditate, ex tempeſtatum certis vicibus, ex ipſâ viſione
oſtendit non à caſu ſed à Deo petendam eſſe mirabilem tam
multiplicis fabricæ induſtriam: à v. 26. ad v. 269.

Ut Veri ſic Juſti certam eſſe regulam mente noſtrâ prio-
rem, fuſius quàm in primo Libro probat; nec Rationis
magiſtram eſſe Voluptatem, ſed Naturam, hoc eſt Dei
ipſius mentem, quæ rebus omnibus & ut eſſent & ut move-
rentur dedit: à v. 269. ad v. 470.

2°. Proponit ea quæ ab Atheis objici ſolent: 1°. Mun-
dum debere eſſe æternum. 2°. Multa eſſe in Mundi opere
vitia. 3°. Multa etiam in moribus, quæ Deum aut non

summè bonum, aut non summè potentem arguunt: à v. 470. ad v. 551.

Respondit 1°. Mundum per se non esse, sed à Deo creatum cum voluit, ac se propter. 2°. Mentis humanæ vitia, nam ab his incipit, non ex Deo, sed ex abusa libertatis oriri; sublata peccandi libertate, futurum ut nec bene agere homo posset; suas semper fontibus penas esse, sed interdum seras. 3°. Ea quæ in Mundo mendosa videntur, haud sine causâ ita constituta esse; temeritatis esse carpere singula, dum uniuersa sebellè habent. Confutat impiam illam sententiam: Primus in orbe Deos fecit timor: à v. 551. ad v. 854.

Probat Religionem non ex arte politicâ natam; non factitiâ esse ideam Dei; Idololatriam hæresim quamdam esse à Religione naturali diuertentem: Atheum suis ipsum armis debellat: ostendit esse aliquid infinitum: ex perceptionibus nostris, ex corporis & mentis affectuum inter se communitate probat Deum esse, eumque nec Mundi animam, nec ex omnibus mentibus conflatum esse. Quintium ad virtutem & ad reuelatâ veritatis indagationem excitat: à v. 854. ad finem.



ANTI-LUCRETIVS,

SIVE

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVENI,

AD QUINTIUM.



LIBER NONUS.

De Terrâ & Mari.

ICARIUM per iter, Quinti, at felicius ambo
Illæsis placidum tranavimus æthera pennis.
Nunc Terras lustrare juvat Pelagusque profundum.
Non spectemus uti, scenâ quid agatur in illâ,
Quidve actum annales referant ab origine rerum : 5
Vefanas hominum curas varioſque tumultus ;
Fortunam Regum & populorum triftia bella ;
Sæpius in medio congressas æquore classes,
Submersasque rates, & tinctos sanguine fluctus ;
Equatasve solo atque exhaustas civibus urbes ; 10

K.

Tran-

Translata imperia & Dominos servire coactos:
 Ambitionis, avaritiæ, & per sæcla furentis
 Invidiæ partus. Hæc dum sine more geruntur,
 Percellunt animos: cum præteriere, nihil sunt;
 Humanisq; docent quantum infit rebus inane. 15
 Incassum Heroës vani monumenta laboris,
 Dum pereunt ipsi, sæpe & mentita relinquunt:
 Quæ posuere, volunt dum vincere sæcula, delet
 Ipsa dies; & vix cum nomine saxa superstant:
 Illuduntque suis auctoribus ipsa cadendo 20
 Rudera, & exeso corrupti marmore vultus.
 Mens immortalis quid tot mortalia curet!

Nos ea quæ perstant, & nil mutantur ab ævo,
 Scilicet æternum melius referentia Numen,
 Querimus hîc 25

Cetera desiderantur.





CONCLUSIO

TOTIUS OPERIS.

Deest initium.

HOS jam thesauros Pelagi, & tot ditia gazæ
Viscera terrarum vigili dum lampade lustras,
Artificem quantum felici hæc omnia cernis
Effudisse manu? credin' miracula tanta
Moliri Naturam? huic par erit illa labori? 30
Sed Natura quid est? Aut illo nomine primam
Rerum cunctarum causam, Numenque supremum
Singula prospiciens, intelligis; & Deus hic est:
Aut sic appellas natam servire patique
Materiem, certis parentem legibus, orbam 35
Mente & consilio, vi brutâ atque impete pulsam.
Dic igitur num tanta queat prudentia cæco
Principio affingi, nullum cui cernere finem,
Nullas nosse vias datur, aut intendere quidquam?

IPSÆ quidem prius edocui corpuscula quæque, 40
Quantumvis brevia, imminui in breviora potesse;
Scindi deinde alias in partes, atque ita semper,
Ut frangi fragmenta queant: quia quodlibet horum
Corpus compositum est, minimoque minora tenentur.
Nec tibi tam subtilis erit pulvisculus, imò

Vel si auram ætheriam, aut aliquid subtilius aurâ
 Proponas, cui non partes infrâque suprâque,
 Et spatium distinctum inter dextram atque sinistram,
 Et facies varias, atque impenetrabile robur
 Extemplo tribuas. Alioqui corpora nulla 50
 Conferent; nullæ possent coalescere moles;
 Totaque Materies puncto constaret in uno.
 At licet innumeras in partes sectilis, adfit
 Ni manus artificis, non illa secabitur unquam.

Nec me animi fallit, vastâ in compagine rerum 55
 Quid per multiplices valeant corpuscula formas:
 Seu quàm sculptilibus sint apta & idonea signis
 Ferramenta, rudes ut crasso è marmore gibbos
 Excutiant; mollesque finus, projectaque blandè
 Lintea, levorem carnis, spirantiaque ora, 60
 Mentitosque animi motus in imagine fingant:
 Sed, ni incocta focis prius instrumenta fuissent:
 Ni gelido prius extincta & durata liquore,
 Ni variis, prout usus erat, donata figuris
 Cepissent rigidæ perfrictu cotis acumen, 65
 Hæc neque docta manus duxisset marmora circum,
 Saxum stabat iners, hebes, indigestaque cautes.
 Sic & materies omnis, nisi regula quædam
 Mente sedens operi invigilet præsitque labori,
 Et subigat partes agitans atque ordinet acri 70
 Iudicio, turpis sine formâ aut more jacebit.
 Eia, quam pedibus calcas, age, collige concham,
 (Nam tibi divitias ultro substernit eunti
 Terra, pavimento mage splendida tessellato)
 Collige: quàm facili sinuosa palatia torno 75

Ducta

Ducta nitent! Quantis spirarum flexibus orbes
 In se se redeunt? Ut Dædalco labyrintho
 Hic tumet, hinc impressa leves trahit area fulcos,
 Discolor ipsa sibi, generi sed concolor eidem,
 Et paribus virgis, paribusque interlita guttis! 80
 Hæc tibi Praxitelem constans industria vincit.
 Arte laboratos intus nunc cerne Penates:
 Quàm tersâ lucent vestita cubilia crustâ!
 Quàm vario radiant tinctu! micat ignis & aurum:
 Purpureasque inter maculas distinguitur Iris: 85
 Hæc tibi pingendi solertia vincit Apellem.
 Aspicias in tenui quantus labor; ut neque fingi
 Fortuito possint vilis miracula testæ.
 Sed quæ nec potis est concham procudere casus,
 Num poterit vasti molem procudere Mundi? 90

PRÆTER enim quàm quod nec sunt corpuscula per se
 Materiæ; per se nec sunt affecta figuris;
 Nec per se avelli, per se nec idonea jungi,
 Aut infinitum durare illæsa per ævum;
 Ac per se nullius habent primordia motûs, 95
 Nec vacuum spatii regionem & inania regna:
 Quæ sibi Fortunæ vates fundamina jecit
 Effugere ut posset prudentem & fallere causam;
 Auctorem ex ipso aspectu Natura fatetur.
 Quandoquidem quæ sunt, vel sic fuit esse necessum, 100
 Præter id omne quod est alia ut res esse nequiret,
 Vel fieri poterant aliter. Si dixeris illud;
 Ergò in Materiâ species fuit unica motûs,
 Unus item gradus, & partem proclivis in unam.
 Verùm his Materiæ ratio & natura repugnat. 105

222 ANTI-LUCRETIUS,

Quæ quocunque gradu partem est proclivis in omnem,
Nec magis hoc ritu per se quàm mobilis illo;
Atque infinitè potuit circumacta cieri.

ERGO aliter poterat, quàm sic: nec tu ipse negabis.
Mulorum siquidem pardorumque edita monstra 110
Qui videt, has etiam species potuisse creari
Primitus, ac proprio deduci semine cernit,
Quæ tamen haud ita sunt factæ. Sic currere plures
Quàm septem, atque alio motu potuere Planetæ,
Et gemini Soles, atque altera Luna rotari; 115
Vel nullæ splendere faces; vel denique nullum
In terris animal, quanquam essent splendida cœlo
Sidera, sic factum ut lumen fecerneret umbris.
Hæc igitur quare facies apparuit Orbis,
Tantos ornatus referens tantumque decorem; 120
Non chaos, atque rudis sine more, sine ordine moles?
Aut casûs aut Mentis opus: neque tertia causa est.
At casum esse nihil, nostris patet argumentis.
Quid superest? Nisi ut hæc Menti miracula reddas,
Et quæ magna cluent, & quæ perparva videntur; 125
Corporis ut fabricam nostri, sic non minùs albi
Papilionis aquas propter degentis & amnes;
Quem natum videt una dies, videt una peremptum.

LUNA nitet; nitidoque tamen sub lumine celat
Naturam; simul ignota & manifesta videri. 130
Sit-ne globus Terræ similis nescimus, an olli
Planities pateat camporum, hiscatve profundo
Interrupta mari, vel montibus horreat aspris;
An montes habeant sylvas & lustra ferarum
Hospita;

Hospita; sint populi, sint plenæ civibus urbes: 135
 At famulam Terræ scimus, Terræque minorem
 Indeflexa sequi circum vëstigia semper,
 Atque notho molem illius lustrare rotundam
 Lumine, dum mittit radios à Sole gradatim
 Ac duplici motu acceptos, tum Solis egenas, 140
 Obscurasque suæ partes offerre vicissim,
 Et sublucentem premere inter cornua discum.
 Ordine tam certo fiunt hæc omnia, Quinti,
 Prænosci facile ut possint, scriptisque notari;
 Inque diem, inque horam rata sit præsentia Lunæ, 145
 Secessusque; rati quoque sint occasus & ortus,
 Fulgorisque gradus, necnon remeabilis umbræ.

HÆC omnes referunt oculis spectacula menses.
 Illorum at quæ sit ratio & solertia, omittis
 Scrutari; quoniam doctrinæ vicit amata 150
 Illecebra, ex animo meditandi talia curam
 Quæ tulit, & casu regimen concedidit uni.
 Si globus ille tamen nostro fervire paratus,
 Aut minor, aut major quàm nunc est fortè fuisset;
 Si magis elatus cælo, terrisve propinquus; 155
 Quod juvat, officeret: fidus nec jam ille Satelles,
 Hostis at usque sequax iret, vel inutile pondus.
 Nam propior majorve: nimis contunderet auras;
 Oceani vastum graviori pondere corpus
 Opprimeret; fluidique means incumberet undis. 160
 Illæ Telluris ripas, camposque per omnes
 Altiùs effusæ ruerent, omni aggere rupto
 Aërias cautes & promontoria latè
 Obtegerent; immensa palus abeunte maneret

Proluvie, rursus mox essent omnia pontus : 165
 Præsertim furvæ cùm cetera concolor umbræ
 Luna recens limbum nascenti lumine signat ;
 Aut ubi jam totâ radiorum aspergine fulgens,
 Plenior ostentat maculosos æthere vultus :
 Tunc etenim pelago & Terris onerosior instat. 170
 Sæpius interea Solem occultaret amicum,
 Nostroque ingentes tenebras offunderet Orbi.
 Altior aut minor, exigua nimis undique lucem
 Spargeret ; æquoreos vix lamberet ardua fluctus ;
 Aut nihil aut leviter pressus, qui subditur aer 175
 Staret iners ; nulloque maris tunc ebria motu
 Plurima quæ passim terebrant spiracula Terram,
 Haud unquam injectos possent haurire liquores ;
 Unde scaturigo fluviorum, & fontibus almis
 Perpetuus vigor, ac dulci vis indita lymphæ ; 180
 Quam per arenosos purgatam ritè canales,
 Ac sale decusso, reddit procûl æquore Tellus.

NAMQUE ego non credam fluvios ex imbris omnes
 Enasci : quanquam multis ea forsan origo
 Fontibus esse potest, quos fervida dissipat æstas, 185
 Cùm semel exussit campos penetrabilis ardor,
 Et pluvialis aquæ venas exhaustit inanes.
 At rivi multùm est ratio diversa perennis,
 Quem non æstivi soles, non torrida Cœli
 Zona, nec urentes possunt absumere venti : 190
 Plurima cùm medio se præbeat insula ponto,
 Quâ micat in flammis ferventior orbita Solis,
 Nullus ubi cadit, aut certè parcissimus imber,
 Et tamen irrigui fontes per amœna vireta

Perpetuo

Perpetuos volvunt Neptuni ad littora fluctus.

195

QUALIS enim nostro vagus errat corpore sanguis,
 Et fluit & remeat per cæca foramina certo
 Cordis ab impulsu; talis Terram irrigat humor,
 Quem Lunâ cogente jacet prædives aquarum
 Oceanus, quoties rapidis exæstuat undis, 200
 Terrarumque tubos intrat violentus apertos,
 Ac reducem venis rursùm regerentibus haurit
 Mox in se contractus, & omni ex parte resorbet.
 Hoc fine jam paucos exsanguis & arida Tellus
 Emittat gremio fontes, nec prata rigentur, 205
 Mobilibus nec lota micent pomaria rivis;
 Larga nec impositas deportent flumina merces,
 Nec diducta cavis hinc inde meatibus agros
 Fecudent; languens sitiât pecus, atque hominum gens
 Deciduos tantùm speret de nubibus imbres. 210

Nec sua deest ratio pluviis, quas Matris in alma
 Præcipitat gremium Pater Æther. Unde per Orbem
 Tot populi, pecudumque greges, armenta, volantes
 Pascuntur, nî gramen humo segetesque vigeant?
 Et segetes quî fundet humus vel gramina campis, 215
 Si non ebiberit latices quos nûbila portant?
 Hæc evecta mari Sol igneus æthere toto
 Attenuat; summæ regionis congregat algor;
 Inque nivem densata premit; stant pendula cælo;
 Donec ab aëriis torrentibus acta ferantur, 220
 Et Phœbi radiis, aut Terræ ardore reflexo
 In pluviam resoluta cadant: quam fervida potat
 Terra parens-frugum, atque sinu madefacta recondit;

226 ANTI-LUCRETIUS,

Plantarumque cavis tradit radicibus, auctam
 Antè suis opibus, falso & medicamine tinctam. 225
 Ergò viventum status ac natura poposcit
 Consensum hunc rerum. Sol, aër, nubila, venti
 Vectores pluviarum, ac Tellus, Luna, profundum
 Concordant, ut sint genitabilis organa vitæ,
 Testenturque Dei vigilem per singula Mentem. 230

NUNC operæ est certis attendere motibus annum
 Usque renascentem; quo se globus ordine noster
 Luminis ad fontem vertat, noctesque diesque
 Afferat ipse sibi; ut brumæ post tædia mutet
 Veris delicias, æstivos deinde calores, 235
 Ac demum Autumni poma expectata feracis.
 Quis credat Mundi magnum & versatile templum
 Perpetuò volvi, aut abreptum turbine Solem,
 Et circumtremere auricomis pictum æthera signis,
 Ut Terram in medio stantem famula astra coronent,
 Atque Satellitibus Cælum ambiat omne coruscis. 241
 Non tanti fumus; & si quo præstamus honore
 Gens hominum, est totus Mentis, non corporis: illa
 Debetur cœlo, finita nescia vitæ;
 Huic autem satis est perituro, ut munera Solis. 245
 Participet, dum usura brevis conceditur avi.

QUANTA fuit vestri super his prudentiâ casus?
 Quàm bene disposuit res cunctas, æmulus alti
 Judicii? Melior casu Mens nulla fuisset.
 Collustrandus erat communi lampade Mundus: 250
 Ergò materiæ perquàm subtilis acervum
 Conglobat ingentem, rapidè movet, inde per omnes
 Ætheris

Ætheris insinuat globulos ; concussa repente
 Lucida materies animantum offendit ocellos
 Fortè laboratos, at sic feliciter, ut sint. 255
 Vibratæ lucis, simulacrorumque capaces.
 CrySTALLUM hîc reperit, quod lucem ad retē paratam
 Transvehit appositè ; tum nervi mobile filum
 Reticuli insertum fundo, pars ultima cuius 259
 Pertinet ad cerebrum ; cerebro mens indita quædam
 Fortè reperta capit motum, sentitque quod extrā
 Perculit, ac lucem, quam nesciit antè, micantem
 Protinus agnoscit. Quæ tot numeravimus, horum
 Si quid defuerit, lux nulla aut irrita fulget.
 O casum prudentem ! O sanæ Mentis ! Et omni 265
 Dignandum cultu ! sapiens qui primus, opinor,
 Te fecit, Fortuna, Deam, cœloque locavit ;
 Causarum causa omnipotens, & summa creatrix.

ILLUD in his rebus non est, ut omittere possint.
 Est aliquid Veri, quod mens dum nostra tuetur, 270
 Arripit extemplo, atque intus lætatur adepta.
 Mentem igitur Verumque inter cognatio quædam est.
 Infita ; corporeis veluti cognata videtur
 Lux oculis. Hæc si facta est concordia casu,
 Et casu fit, uti Mens Verum apprehendere possit. 275
 Atque adeò ut lucem atque oculos Fortuna creavit,
 Sic Mens è punctis temere occurrentibus orta est.
 Nec melior Veri quàm Mentis causa putatur.
 Quod verum est, casu verum. Casu accidit ergo,
 Quatuor ut binis essent æquata duobus. 280
 Fortunâ factum est, ut Totum grandius esset
 Parte sui ; curvâ brevior, quæ linea recta est ;

228 ANTI-LUCRETIUS,

Resque eadem esse simul, simul & non esse nequiret.
 Hæc aliter fieri poterant te judice ? Veri
 Non est lex æterna sacri ? Quæ vera reapse 285
 Perspicuè, liquidò nunc sunt, ea falsa fuissent,
 Si nexus alios habuissent corpora prima,
 E quibus aut mentes, aut mentibus obvia constant ?
 Quis non excipiat malefanum dogma cachinnis ? 289
 Quod verum est, hoc ante Atomos & corpora quæque,
 Hoc sine corporibus verum est Atomisque sine ullis :
 Cumque oculis hominum quæ convenientia luci est,
 Hæc fuit ante oculos & lucem, cognita Menti.

Non igitur Veri casus pater ; at neque Justi. 294
 Justum nempe quid est, nisi Verum in moribus ? Absit
 Indubia & constans cernendi regula Justi,
 En procul à nobis cernendi regula Veri.
 Illam homo si finxit novus auctor, & hanc quoque finxit :
 Si neutram, Natura parens utramque creavit.
 Quæ faciliè ut capias præfari pauca licebit, 300
 Ac nostræ interiùs penetralia mentis adire.

NIMIRUM est Ratio nobis innata, perinde
 Ut sunt innati sensus. Non fecimus ipsi
 Aures atque oculos quibus utimur ; ut neque rerum
 Objectas species : quas inter & organa sensus 305
 Harmoniam posuit talem Natura creatrix,
 Ut, cùm obversantur, sensus simul hauriat illas.
 Non magis artifices propriæ Rationis haberi
 Possumus, aut Veri ; quod cum Ratione ligatur
 Harmoniâ tali, nequeat se ut pandere Verum, 310
 Quin Ratio confestim apprendat & imbibat illud.

Unde quod ipsa videt, sic, ut videt, esse necesse est:
 Et quod ei certum est, certum prius hoc erat in se,
 Quàm foret humano Rationis lumine notum.
 Quod si non esset, frustra loqueremur; & omnis 315
 Mens hominum, sermo, sensus, res esset inanis.
 Nam cum decipior, non me Ratio intima fallit;
 Verùm inconsultâ quoniam Ratione ferebam
 Judicium præceps, tunc me malus abstulit error.

Hoc tota ingenito regitur Mens lumine, proinde 320
 Non intellectus tantum, sed & ipsa voluntas,
 Cui sua lex insculpta manet, sua norma volendi.
 Namque satis non est, res, ut sunt, Mente tueri;
 Præcipuè factis homines sumus. Omnis ab uno
 Lumine vivendi petitur modus, atque sciendi. 325
 Quod Mentem in Justo posset si fallere nostram,
 Falleret in Vero. Sed nusquam Regula fallit.
 Aspicias in fabricâ dum grandis & ardua moles
 Tollitur, ad lapides ut ferrea norma secandos
 Accedat, donec latera omni parte quadrentur: 330
 Ut junctim libella pares confidere cogat:
 Et perpendiculo surgat directus in auras
 Angulus. Interea facies circumspicit omnes
 Dux operis; prudensque cavet ne quid minus aptè
 Promineat, fugiatve, aut exeat ordine plano. 335
 Ante laborem, ante artificem stat certa laboris
 Regula: Sic & Mente prior stat regula Mentis:
 Quæ nunquam erraret, si credendum huic nihil esset;
 Nec malè quidquam ageret, bene si nihil esset agendum;
 Aut exemplari firmo innatoque careret. 340

CERTUM igitur Rationis & immutabile cum sit
 Exemplar, seu iudicis præest illa ferendis,
 Seu regit affectus animorum & facta gubernat,
 Sant liquidò per se fieri debentia quædam 344
 Omni hominum Ratione priùs, quæ Justa vocamus;
 Ut sunt per se se quædam debentia credi
 Omni hominum Ratione priùs, quæ Vera vocantur.
 Legibus à nostris, vel neutra, vel utraque pendent:
 Hinc si quid verum est, aliquid justum sit oportet.

NIMIKUM si quis tibi quatuor esse negaret 350
 Bis duo, cerritum sanè meritòque vocares.
 Quapropter? Quoniam Ratio verum esse patensque
 Declarat, quod ridiculus stolidusque negasset.
 Est igitur lux in nobis quæ talia monstrat.
 Jam si idem Herculeas meditatus adire columnas 355
 Iret in Ægyptum, sitiens aut retibus undam
 Colligeret, stultum sanè meritòque putares.
 Quapropter? Quoniam legi Rationis aperte
 Pugnaret, quæ præcipitur per idonea finem
 Optatum potiùs, quàm per contraria quæri. 360
 Est igitur lex in nobis quæ talia dictat.

FORSAN in utilibus quiddam lex ista susurrat,
 Inquis; at in rebus prorsum obmutescit honestis.
 Ergò fateris in utilibus: non accidit ergò 364
 Fortunâ, legem hanc ut haberet quisque, sed ipsam
 Primitus è sacris Naturæ fontibus hausit.
 Justitiæ porro virtutem non sua tantum
 Utilitas, divina magis commendat origo.
 Constituit multas hominum sapientia leges;

Id fateor : sed enim inventrix Sapientia legum 370
 Lex primaeva fuit, quæ non inventa, sed ipso
 Munere Naturæ sic mentibus infusa cunctis,
 Ac tanto consensu, ut queis præstantior esset,
 Hi justas ferrent leges, alique libenter
 Acciperent. Nostro spirans hæc pectore damnat 375
 Quidquid perversum est, & honesti insculpsit anorem.

EST oblata viro merces, qui primus in hostem
 Irruerit ; tu primus ades, vallumque refringis,
 Mercedem petis ; alter habet, qui fugit & arma
 Perdidit. In vinclis frater gemit ; ære gementem 380
 Ipse tuo redimis ; liber te vendere tentat :
 Conquereris mercedem : Sed cum in te facta queraris,
 Nonne hæc in reliquos nunquam facienda fateris ?
 Caupo viatorem perblandè invitat in ædes ; 384
 Exceptum dum somnus habet, crudo ense trucidat :
 Hic fureret dum dira fames, ut bobus & agnis
 Parceret, occidit matrem, natosque voravit :
 Pro ! Quæ flagitia ! Exclamas, quæ monstra ! Sed unde
 Monstra vocas ? Si non Ratio, quæ reprobat, ulla est,
 Immeritò reprobas ; si qua est, lex infidet ergò 390
 Talia quæ damnat ; quænam est ? Eadem illa profectò,
 Quæ monet ac prohibet ne his duo quinque putentur.

RESPONDES forsan, tibi justum hoc omne videri
 Primitus, atque ipsâ Rationis luce probatum,
 Quod magis arridet : quia te nativa voluptas 395
 Huc impellit, & hortatur nil cetera cures.
 Sed mala doctrinâ quot deriventur ab illâ,
 Utile quæ grato, & grato confundit honestum,

Usque

232 ANTI-LUCRETIUS,

Usque novis augens animorum incendia flammis,
 Jam fatis ostendi. Quòd si hæc Rationis ab ipso
 Lumine monstrantur, Ratio fit causa malorum
 Omnigenum, toto quæ parturit Orbe Voluptas.
 Illam autem scelerum, aut errorum dicere matrem
 Æquè desipere est, ac si quis diceret esse
 In causâ fabricæ canonem, cur fabrica peccet. 405

NATURA est adeò Veri Justique magistra :
 Hoc à principio, Quinti, hoc à fonte petivit,
 Quas humana dehinc posuit sapientia leges,
 Naturam & legem Rationis ubique secuta.
 Nec vetat à recto lex sicubi prava recessit : 410
 Ut sunt humanis homines qui carnibus escam
 Non dubitant coxisse sibi, interdumque paternis ;
 Quales Brasiliæ nuper, Læstrygones olim :
 Nam stulti quamvis à Vero semper aberrant,
 Non exinde probes Verum nihil esse reapse. 415
 Ut Veri, in cunctis inerant sic semina Justi :
 Consopita quidem, grassante libidinis æstu
 Per populos, tandem prudentibus excita jussis.
 Sed quæ causa dedit Rationem, habuisse necesse est ;
 Et quæ Justitiam inspirat, justa ipsa profectò est. 420
 Nam quocunque caret, certè hoc dare nulla potest res.
 Lex igitur primæva, Dei Mens atque voluntas :
 Et legem hanc sentire, Deum est audire loquentem.
 Nec Verum, aut Justum sterilis Fortuna creavit.

Si casum abjicias, & ineluctabile fatum 425
 Substituas, in Materiâ nihil esse necessum
 Vidimus ; atque aliâ quàm quæ nunc sede resulget,

Almæ

Almæ fecundam lucis potuisse creari
 Congeriem, vel multiplici glomeramine cogi.
 Sidera sunt præter Solem & visuntur Olympo 430
 Innumerabilia. Hæc propriis, à vortice nostro
 Secretis, latè cumque indigenâ comitatu
 Vorticibus regnant, & ibi diversa rotantur
 Privatum; at motus quos illic incita servant,
 Vel nulli prorsus, nullo impellente, fuissent; 435
 Aut alii quàm sunt, alios si causa dedisset;
 Vel si sponte suâ, motus foret unus eorum.
 Et tu, nos rapido, Tellus, quæ turbine versas,
 Cur placidâ non sede sedes, Ptolemæus ut olim
 Jusserat? Hoc quianam potiùs quàm voveris illo 440
 Exagitata modo, circumlabentia discors
 Sidera vel superans cursu, vel tarda relinquens?
 Sic neque vulgares motûs per corpora leges
 Demonstrant, cur Sol hâc Cœli parte, vel Orbis
 Consistat quam semper habet, cur primitus ire 445
 In latus hoc, illi lateri quàm obvertere frontem
 Maluerit. Volvi Cœlum si credis ab Euris
 Ad Zephyros, quidni à Zephyris decurrat ad Euros?
 Par utrique modo est: neutro Cœlum ire repugnat.

QUÆ ratio pariter, quam solâ ducere possis 450
 Ex vi Materiæ, tam firmo cardine Mundum
 Transfixit, tantoque veru Cœlum, Aëra, Terram
 Perterebrata tenet, rerum sit ut unicus axis;
 Dum reliqui proprios axes habuere Planetæ,
 Sol etiam ipse suum, quem circum tota rotando 455
 Versari moles maculis ostenditur ipsis?
 Nil igitur sine Mente putes in sidere factum:

Nil

234 ANTI-LUCRETIUS,

Nil à principio motum sine Mente. Quot errant
 In Cœlo stellæ, ac projectum lumen opacis
 Corporibus prorsum æquato moderamine sumunt; 460
 Quotque faces liquido nox clara accendit Olympo;
 Quot sunt in patriâ viventium semina terrâ;
 Et quot humus gremio succos habet, atque fodinas;
 Vel filices ipsæ, quarum de corpore duro
 Eruitur splendens, ac Soli congener ignis; 465
 Tot Numen cecinere tubæ: cecinere, canentque;
 Quanquam Epicureas obturat perfidus aures,
 Imperitare sibi nec vult homo, quem timet. Ergo
 Quid juvat ulterius commenta referre Lucreti?

At nunc difficiles conemur solvere nodos. 470
 Ex nihilo nil sit: lex inviolabilis esto:
 Nil ruit in nihilum, clamat schola tota Epicuri.
 Ergo si quæ sunt, æterna fuere; nec unquam
 Cessatura manent. Intermoriuntur ubique
 Corpora, Materies autem quæ corpora fundat; 475
 Semper erit, fuit, est: finemque ignorat & ortum.
 Si Deus est, si Materies exordia sumsit,
 Unde illam Deus? Et quando? si fecit ab ævo,
 Esse ea non cœpit; si longo tempore postquam
 Ipse erat, ex quo consilio mutata voluntas 480
 Numinis æterni? Nam si non esse decebat
 Materiem ac Mundum; cur tot, cur tanta creavit?
 Si fieri decuit; quidni prius? An sibi famam
 Et cultum voluit? Quis credat honoris aventem
 Naturam, sibi quæ satis est, nihil indiga nostri, 485
 Sorte beata suâ? Quid erat, mortalibus ægris
 Quod manifestari dubiè, cæcæque videri

Suspi-

Suspicionē, colī variā sub imagine rerum
 Omnigenūmq̃ Deū monstris, aliquando negari
 Funditus, interdum nesciri, pascere litem 490
 De se perpetuam, violandas ponere leges,
 Ac genus humanum vitiis permittere vellet
 Omnibus, inque suā pateretur imagine ludi.

PRÆTEREA quamvis vastum disiecta per Orbem,
 Quæ redolent mentem artificis, sunt corpora quædam;
 Non tamen infinitam adeo, summæque potentem, 496
 Aut summè cautam. Siquidem vel plurima nævis
 Turpia sunt passim & mendosè condita; vel si
 Partibus ac numeris dicas completa, videmus
 Augeri potuisse: manum Spectator avaram 500
 Arguit, inque bono melius desiderat ipso.
 Ut sunt arborei fructus campique feraces,
 Sic etiam horrendæ cautes & inhospita saxa,
 Sic Lybiæ, fluctusque leves undantis arenæ.
 Quid iuvat assiduū Solem vigilare sub Arcto 505
 Mensibus æstivis, portasque occludere nocti;
 Quandoquidem concreta gelu per cetera torpet
 Tempora, nec civem patitur nive consita tellus?
 Verberibus quot sunt radiorum aut victa repenti
 Frigore; quot rabie venti, aut rubigine cæcâ, 510
 Aut fluviis magno latè erumpentibus alveo,
 Intempestivis aut imbribus, atque procellâ
 Grandinis intereunt fata læta, hominumque labores?
 Quot necat atra lues populos? Quot partibus ipsi
 Denatæ matres? Vitæ quot ubique parantur 515
 Infidiæ? Rem quamque suus circumvenit hostis,
 Ut nec securâ, miseri, brevitate fruamur.

236 ANTI-LUCRETIVS,

Si Deus est bonus, omnipotens, si cuncta gubernat ;
 Cur mala, quæ totum sædè grassantur in orbem
 Non averruncat ? Si quæ medicamina morbis 520
 Instituit ; quibus hæc plerumque incognita servat ?
 Si fruges homini ; num toxica tetra novercis ?
 Si Terram, ut colerent mortales ; cur mare Terras
 Exsuperat ? Cur nulla pati vult littora, frenum
 Sæpius indignans ; cur audet diluviare, 525
 Et totas haurire refusis fluctibus urbes ?
 Cur adaperata tremit, cæco vexamine Mundi
 Non nunquam, & piceos niveis è montibus ignes
 Ejaculatur hians tellus, ac murmure magno
 Susdeque ipsa ruit, vastâque voragine sorbet 530
 Incautum genus, & lacubus sola mergit abortis ?
 Cur pelago pluit, interea sitientibus arvis ?
 Quosque perusta libens bibat Africa, Caucasus imbres
 Accipit, emturus Libyci partem ipse caloris ?
 Cur vorat ignis opes, hominum si natus in usus ? 535
 Cur feriuntque pios, & omittunt cæca nocentes
 Fulmina ? Nequitiae patiens cur optima nostræ
 Mens peccare finit ? Si tantus criminis horror ;
 Impediat : vel cùm toleret, non ardeat irâ.
 Si prohibere potest, nec vult ; virtutis amore 540
 Non capitur ; si fortè velit, nec possit ; inermis
 Est illi virtus, nec jam infinita potestas.
 Denique si Mentis nullo debilis ævo
 Vita manet, mercesque bonis æterna paratur,
 Unde voluptatis tantæ promulsæ nullâ 545
 Illexit miseros ; imò cuppedine rerum
 Implevit, quas spernere fas, & amare nefas sit ?
 Quin nos insontes, immortalesque creavit :

Et

Et quantum instabilis vitæ leviumque bonorum,
Nascendo tantum ipse suū ingeneravit amorem? 559

VENIMUS ad Syrtes. Alto cum gurgite primū,
Et cum turbinibus ventorum, atque æquoris æstu
Lucta fuit: nunc ad scopulos allidere, portūs
Ipso in conspectu, Proretæ dedecus esset.
Ergò jam totis opus est incumbere remis, 555
Et suprema viæ superare pericula nostræ.
Qui nihil è nihilo fieri pleno ore tonabat,
Credidit è nihilo sic omnia facta putari,
Ut nihilum quasi materies foret unica rerum:
Ceū scamnum è trunco facimus, statuamve rotamve?
Aut quasi seminium, ut minimo de germine pinus 561
Alta venit? censes si talia, docte Lucreti,
Jure putas nihil è nihilo potuisse creari:
Namque his in rebus nil fit; mutatur earum,
Quæ jam prorsus erant, ratio, positura, locusque. 565
Sed non est ea lis inter nos. Quærimus utrū
Per se sint quæ sunt; atque illa sit esse necessum.
Nam si sunt per se, non sunt aliquando creata:
Si per se non sunt, cœpisse aliquando fatendum est.
Quærimus hoc unum, hoc igitur sistamus in uno. 570

At lis transacta est. Atomos non esse, sed ipsam
Materiem è multis concreescere partibus, antehac
Ostendi: nullis nativo jure figuris
Instructam, nullo natam se impellere motu
Delectuque loci. Quin Mentis esse probavi. 575
Quiddam incorporeum; solâque à Mente petendam
Vim

238 ANTI-LUCRETIUS,

Vim motûs, quæ Materiæ subrepat inerti.
 Supremam hinc docui Mentem consistere per se,
 Quæ moveat cuncta omnipotens, quæ cuncta creârit,
 Atque etiam ex nihilo. Sic emerfisse fatemur 580
 E tenebris lucem (quamvis primordia lucis
 Haud tenebræ fuerint) cùm lux splendescere cœpit,
 Lux ubi non fuerat. Sibi nam dare nulla potest res
 Surgat ut è nihilo, vel si infinita putetur :
 Si finita, nequit per se consistere ; quando 585
 Nil perfectius est, nil excellentius, imò
 Nil tam infinitam, quàm taliter esse, nec ulli
 Principium debere suū. Cur cetera desunt
 Illi quod per se est ? si non ab origine limes,
 Undeerit ? Este procul misera argumenta Lucreti, 590
 Argumentorum larvæ. Quid in arma resurgit,
 Et lacero nostros umbone repercutit ictus
 Nequicquam ? Qui Materiæ primordia vana
 Seminât in nihilo, è nihilo qui corpora fingit,
 In nihilum nexus omnes formasque refundit, 595
 Et non erubuit, quod cogitet aut velit alta
 Mens hominum, ex nihilo factum id natumque fateri ;
 Jam toties fautor nihili, nunc omnia nasci
 Ex nihilo potuisse negat : mavultque minutas
 Particulas, quarum virtus est nulla, vel ipso 600
 Judice, nec natura ullo conamine possit
 Describi, quin principiis extrema repugnent,
 Esse tamen per se, & toto genuisse quod Orbe est ;
 Quàm per se Numen summum esse, & euncta creasse.

S I R rata res igitur semel, ac firmata perenni 605
 Iudicio inter nos, Quinti, causam esse potentem

Materiæ

Materiae : facili jam cetera luce patebunt.
 Non enim ab æterno, sed Mundum ea causa creavit,
 Cùm voluit. Nec propterea mutata voluntas,
 Ast eadem semper fuit, hoc ut tempore Mundus 610
 Confieret. Quò consilio, nescimus : honorem
 Certè haud affectans ; satis est si condidit Orbem
 Se propter, non externâ ratione coactus,
 Seu causâ quâdam præeunte operumque magistrâ ;
 Qualia agunt homines alieno lumine ducti, 615
 Nam Deus ipsa quidem Ratio est, nec legibus ullis
 Vinciri potuit, leges qui condidit omnes.
 At quæ mens illi fuerit, dum cuncta crearet,
 Quasque sit ille vias, quo fine modoque secutus,
 In multis facta ipsa docent, oculisque loquuntur, 620
 Facta Epicureis meliùs facunda susurris.

VERUM hæc fortè tibi quondam detecta patebunt,
 Quando revelati vegetus sacra dogmata Veri
 Hauseris, atque novo mirabere lumine victus,
 Quanta Dei in nostram fuerit clementia gentem, 625
 Namque parum est, Quinti, tot per miracula rerum
 Numine ab æterno cuncta evicisse creari :
 Aggrediar posthac (& me labor iste juvabit)
 Dictatos afflante Deo producere libros ;
 Legitimi normam cultûs monstrare ; diuque 630
 Promissi Mundo mysteria pandere Christi :
 Quo duce ad æternam via sternitur unica vitam ;
 Quo sine nil ipsum proffit egnoscere Numen.
 Hic sat erit solam Naturæ attendere vocem.
 Clamat enim auctorem Natura, opus undique summum
 Arguit artificem ; Mens abdita corpore cernit. 636

Nunc opus, artificem mox corpore libera cernet.
 Interea mirum non est, si corpora Mentem
 Præpediunt, ac futilia & terrestria sæpe
 Ad bona detorquent, licet ad meliora vocatam 640
 Immensi teneat non unquam explebilis ardor,
 Et sitis implacata boni, & nativa cupido :
 Quam si multivagis erroribus applicat ultro
 Viles ad nugas, irritamenta malorum, 644
 Hoc hominis vitium est, se se ipsum sponte moventis,
 Qui labefactavit Naturam, & captus inani
 Personâ, specieque boni, rem liquit, & umbram
 Arripuit ; dono qui libertatis abusus
 Depressit proprias pravo moderamine vires,
 Restitit in solâ defixus imagine, Veri 650
 Impatiens, tandemque bonorum à fonte recessit.
 Sic & lucis amans pulchræ, tenebrasque perosus,
 Solis ad intuitum strictis caligat ocellis,
 Nec tolerare potest lucis caput, atque parentem :
 At sparsam cœlo potius, terrisque reflexam 655
 Quærit, & in varios detortam hinc inde colores
 Cernere amat : radios omni jam ex parte libenter
 Accipit infractos, & debilitate placentes.

ANXIUS indagat semper quâ se arte beatum 659
 Efficiat, reperit nusquam ; ut qui curvas, anhelans
 Quærendis infudat, abest ubi vena, metallis.
 Mortales miseri ! Quos noxia corpora fallunt.
 Nec titubant ipsâ tantum caligine Veri,
 Sed magis intendunt aciem, ne cernere possint :
 Incerti gratis, rerum per opaca vagantes, 665
 Venantur dubitare, umbrasque in lumine quærunt.

Mox ubi nocte atrâ se se obduxere volentes,
 Jam quasi collustrati umbris & fluctibus ipsis
 Firmati, tandem caput altum ad sidera tollunt :
 Quod renunt vidisse, negant, ac sponte receptam 670
 Noctem oculis, audent ipsis attingere rebus.
 Interea, nec longa quidem sibi gaudia prestant,
 Nec nitida, at multo vix scintillantia fumo.
 Attamen haud cessant maria omnia, stagna, lacusque
 Verrere, si possint prædam expiscarier undis : 675
 Rete venit multâ vi tractum, at piscium inane.
 Confessi se tandem inopes aut undique lufos,
 Stultitiæ mutant speciem, respiscere nolunt.
 Lethargum potius captant, mentique remorsæ
 Pacem aliquam & scelerum fociis solatia curis. 680
 Pax erit, hanc tibi letiferam turbare quietem,
 Et consopitos stimulo acri pungere sensus.

COMPUTAT hic nummos, & gaudia fundat in arcâ;
 Cùm tandem ad cumulum vis auri maxima venit,
 Non venit alma quies, auri sitis acrior ardet. 685
 Illum alienus honos torquet, popularis & auræ
 Stridor in arma vocat generosum & gloria mortis
 Lena; rapit cita mors, aut si victoria læta
 Contigerit, confestim alios meditatur honores;
 Mercedemque nimis parcâ, meritisque minorem 690
 Conqueritur. Studet hic villæ, nec villa quietem
 Sufficit, atque domum tandem fastidit & hortos.
 Nulla voluptatis demum pacata libido,
 Dum bona prosequimur stulti pereuntia, quorum
 Quantus inarsit amor, tantum jactura remordet. 695
 Adde metum hærentem, ne mox rapiantur amata :

Namque ubi nullus amor, nihil efflorescit amœni ;
At metus it socius, mœrorque affinis amor est.

Nec tamen ipse sibi satis est homo : semper inanis,
Si felix velit esse, foràs se effundat oportet. 700

At non incassum certè cupit esse beatus ;

Quod Natura animis iniecit, futile non est :

Unde igitur, Quinti, felix erit ? Unde beari

Expleri que potest ? Quidnam hunc satiabit amorem,

Ni genus omne boni ; ni fons Deus ipse bonorum ? 705

Ergo aliquis Deus est : quanquam illius immemor erras,

Frivola venatus toto ludibria Mundo ;

Et breve, nil solidi reputans, depasceris ævum.

Non venit ista tibi divinâ ab origine labes.

Unde profecta ? scies ; & cujus numine priscum 710

Instaurare decus, veræque resumere gustum

Virtutis, patrio purgatus crimine, possis.

Quod si hominem melius peccare haud posse fuisset,

Dic hominem melius sine libertate futurum.

Nam bene vel malè agat, fuerit si liber, oportet. 715

Si non liber erit, sed vi cogente feretur,

Nec bene, nec malè aget : quamvis bona vel mala fiant.

Si vitium nequit esse, nequit consistere virtus.

Arbiter è summo nos hîc despectat Olympo,

Nec menti invidet arbitrium, Quò vadimus, ille 720

Semper adest : quò se fert ultro nostra voluntas,

Huc ad positas motûs in corpore leges

Auxilio sequitur ; pœnasque aut præmia servat.

Hinc sacro haud semper feriuntur fulmine fontes,

Secura

Secura & crescunt dilatis crimina pœnis.

725

Illi exultantes irato sæpe fruuntur

Numine ; sed frustra : quoniam Deus imminet ultor,
Inque caput vindex filo suspenditur ensis.

At non humanis odiis hæc ultio fervet ;

Seu subito lapsu cœlo ruat acta tonanti,

730

Seu claudo pede fera apprenderit antevolantem.

Regula nam recta est, summi natura Parentis ;

Quod curvum reprobat ; sibi nec finit omne per ævum

Congruere : & falsa ut semper contraria veris,

Sic animi per se vitio contrarius ille est,

735

Nec dum peccamus, dolet aut percellitur irâ ;

Sed sua virtuti, sceleri sua præmia reddit,

Illæsus scelere, haud nostrâ virtute beatus.

JAM quòd Natura hæc tam multâ prædita culpâ

Arguitur ; Mundumne tibi, tibine organa Mundi

740

Facta putas ? Disce, heu ! tumidos compescere flatus.

Quantula pars rerum, vortex, quo currimus, ille est !

Vorticis & pariter nostri pars quantula Tellus,

Ac nostræ Telluris homo ! sunt plurima nobis

Dedita, sunt aliis quoque multa ; sed omnia soli

745

Sunt subjecta Deo. Si navibus æquora tentes,

Et Mare concussum tetrīs Aquilonibus obstet,

Involvatque ratem, quereris : tibi quid Mare debet,

Aut Maris ipse opifex ? domus est tibi cara, crematur,

Fortunæque ruunt, atque it tua machina pessum : 750

Mortiferæ nobis pestes, nostrisque minantur :

Scilicet huic vitæ non est homo natus, at illum

Altera vita manet : paucos utcunque per annos

Degentem terris, suspiriaque ægra trahentem

244 ANTI-LUCRETIVS,

Tot mala debacchata monent & quis fit, & unde ; 755
 Nec veram esse sibi patriam, quam transmeat exul :
 Ut bona circum effusa docent simul esse parentem
 Largificum, qui dum mutantur cetera, perstat :
 Sic mala mixta bonis, perituro corpore mixtum 759
 Et mente haud periturâ hominem, ne flagret amore
 Corporis, erudiunt ; vel nobilitate tumescat
 Immemor auctoris, stolidoque superbiat ausa.
 Jamverò in pelagus cadere & deserta locorum
 Aut pluviam, aut rorem, quando fitit arida Tellus,
 Incusas frustra. Sunt legum eventa minora, 765
 Quas toti posuit generales Conditor Orbi.
 At non propterea terris prodesse calorem,
 Aut opportunos venturis frugibus imbres,
 Aut fruges aptas animantibus esse negabis ; 770
 Multaque de genere hoc jam carmine prodita nostro.

AST auctorem operum tantorum & cuncta regentem,
 Quo jure insimulas ? Tu ne illum vincere posse
 Consilio speras, faber ipse peritior Orbis ;
 A quo, nil in te est, quod non acceperis ; imò
 Quo sine, quæ versas animo, versare nequires ? 775
 Utrùm ego crediderim, bene se gessisse creantem,
 Omnia qui potuit ; meliùs ne creanda fuisse,
 Si tu, vilis homo qui nil potes, illa creasses ?
 O ratio humanæ mentis, quàm cæca superbis !
 Hæc in mente Dei, si quondam carcere rupto 780
 (Atque utinam) aspiceres, pro ! quàm tibi justâ repente
 Cuncta viderentur, quæ nunc malè cognita damnas !
 Nonne vides incompositas aliquando figuras
 Depingi planâ in tabulâ ; nec forma nec ordo est,

Nec sibi respondent partes, temere omnis in arcum 785
 Linea curvari, seriem nec habere putatur :
 Levis at in medio steterit cum fortè cylindrus,
 Tunc tersam in faciem confusos arte colores
 Colligit, & vultus reddunt vaga monstra decoros.

OBSERVAS, quid ventus atrox aut pinguibus arvis
 Aut tectis noceat, quid nimbis concita grando : 791
 Sed tempestatum vicibus quæ norma quotannis,
 Servetur, quâ quisque fidè revolubilis annus
 In se se redeat, promissaque dona reportet ;
 Utque canorum Ver flores, frumentaue fundat 795
 Æstas, & sudans Autumnus dulcia vina,
 Non curas. Neque in id constanti fidera lege
 Conspirare putas, sit uti viventibus omnem
 Per Terram cibus, & segetes renoventur alendis.
 Attamen hæc alias nancisci corpora formas 800
 Debuerant, aut his, quæ nunc datur esca parari.
 Non ruit è nimbis igitur temerarius imber ;
 Nec nimbi sursum è pelago sine lege feruntur ;
 Nec sine more leves instigant nubila venti.
 Sic & vitales possint ut carpere succos, 805
 Arboribus ductæ radices, floribus, herbis ;
 Et liber, ut plantæ fibras succique canales
 Vestiat, impediens haustus ne defluat humor.
 Sic proprio sua cuique modo sunt organa plantæ,
 Ut communi ab humo sumtos variare liquores, 810
 Inque sui generis valeant convertere formam ;
 Et lignum & frondes unâ recreentur ab escâ.
 Sic data, progeniem quæ servant, semina cunctis
 Ac toga seminibus, quæ protegat undique clausa.

246 ANTI-LUCRETIUS,

Sic robur truneo, sic vis accommoda ramis, 815
 Ut patulum vel procerum est cuiusque cacumen.

HAUD magis ex aliquo credes errare Planetas
 Consilio, Solemque suis lucere Planetis,
 Ut quo ardore carent, Orbes fecundet opacos,
 Uniusque foci semper volvantur ad ignem : 820
 Saturno atque Jovi comites adnare propinquos,
 Ceu Terræ Lunam; ut noctes quasi Sole retento
 Sublustrares facere, atque absentem reddere possint :
 Totque alios itidem Soles, quot sidera fixa
 Sunt Cælo, atque illis sua collustranda subesse 825
 Corpora, quæ comites alii majora sequantur;
 Una sit ut toti lex, unaque regula Mundo.
 Vis iterum casu hæc, aut vi contingere cæcâ,
 Quas non agnoscunt, vel parva mapalia causas?

O demens Epicure ! Dei vestigia passim 830
 Effugis, at delere nequis ; te te illa sequuntur.
 Quidquid agis, quodcunque vides, ars ipsa fatetur
 Artificem. Deus hic, certè Deus. Haud timor ergo
 Fecit in Orbe Deos primus, nec Jupiter uno
 Creditus ex tonitru Terris regnare minaci 835
 Nostra sed in cunctis sibi conscia rebus egestas,
 Multaque totius Mundi spectacula, nostris
 Circumfusa oculis, quæ non fabricavimus ipsi,
 Auctorem secunda suum, nostrumque perinde
 Vulgarunt : suetique homines, miracula rerum 840
 Obvia cùm spectant, primas inquirere causas,
 Ociùs ad Numen se convertere paternum.
 Notities tum cœpta sui, tum cognita mentis

Nobilitas

Nobilitas sociâ cum debilitate, bonique
 Indefessus amor nullâ hic in parte reperti,
 Quale animo capitur votisque optatur anhelis
 Infatiabiliter, precibus tentare Parentem
 Compulit, afflatu quem cuncta fovere benigno,
 Et nostras audire preces, & velle juvare,
 Velle & posse simul, Natura suaferat auctor.
 Huc timor accessit : quis enim bona fervidus ardet,
 Quin mala continuo metuat ? Mens inter utrumque
 Jactatur ; pariterque animos contraria tangunt.

At quia terrarum Dominis lex utilis illa est,
 Quæ mortale Deo genus asserit, atque minatur
 Sacrilegis pœnas, & spondet gaudia rectis,
 Atque in subsidium venit, omni mente subactâ,
 Legibus humanis, fuge credas Regibus inde
 Securum ob regimen tot relligiosa reperta
 Deberi : ne sit crebro jactata tumultu
 Publica res ; aut infrenos discordia cives
 Urbibus exagitet ; vel compita sanguine manent ;
 Atque ipsum ruat in solium furibundus atroxque
 Libertatis amor. Nam quamvis legibus adsit
 Suffragata bonis, Regum fidissima custos
 Relligio, tamen antè fuit quàm scepra tenendi
 Jus foret, inque greges hominum concessa potestas,
 Sic laudum famæque sitis, sic ardor habendi,
 Et nostræ opprobrium malesuada superbia mentis,
 Sic pudor, & recti, Naturæ dona, voluntas,
 Antè in privatis fuerant, sapientia Regum
 Provida communes quàm vertere nosset in usus
 Ut ratis inventor, liquidum qui currere princeps

248 ANTI-LUCRETIVS,

Aufus iter, tabulâque necem sibi diffulit unâ,
 Non velis Zephyros, Zephyris sua vela paravit. 875
 Nil creat ars; rebus solùm utitur illa creatis.

Si Deus haud esset, nec se passim ipse videndum
 Præberet, quonam hunc poterant sibi fingere pacto
 Mortales? Mera Mens sensus non afficit; illam
 Reddere quæ possit, non ulla occurrit imago. 880
 Non hunc adscivit sanè in sua vota libido,
 Quem potius veluti censorem exosa severum
 Detrectat. Supereff ut homo vi luminis ipsâ
 Agnorit lumen summum, & ratione coactus.

INDE per humanas gliscente libidine mentes, 885
 Vera Dei sensim species squalescere coepit.
 Nam populi Dominum veriti, at quis funditus esset
 Obliti, non jam æternum, non simplicem & unum,
 Multiplici scedè pictum coluere figurâ:
 Membratim in varios ausi discerpere Divos, 890
 Atque Deas; prout usus erat, suasitve cupido.
 Venit adulatrix & fallax turba clientum:
 Huc accesserunt Sophiæ mysteria tectæ,
 Et mirabilium inventrix Facundia rerum,
 Historiæ malè tuta fides, & carmina Vatum 895
 Ingeniosa, vel affinis Pictura Poësi.
 Qui quondam in rebus Numen videre creatis,
 Thure salutabant res ipsas: victima trunco
 Plurima, vel monstro, lapidique hominique cadebat.
 Et latratorem sapiens Ægyptus Anubim, 900
 Simiolum atque bovem, caulesque & vilia cepe,
 Et pestem Nili Crocodilum in vota vocavit.

Ac velut infectâ deducti ab origine rivi,
 Effundunt pestem latè: ceu flamma vagando
 Crescit, & innumeros prorumpens excitat ignes, 905
 Unde nova, inque horas majora incendia surgunt:
 Sic totum insulsis deceptum fraudibus Orbem
 Stulta superstitio pro Religione subivit.
 Illam, Epicure, tuis meritò convellere dictis
 Fas erat; illa tuos versus, argute Lucreti, 910
 Promeruit; jam tunc poteras proludere Vero:
 Sed furor est, Divûm impuras dum subruis aras,
 Unâ sancta Dei templa involvisse ruinâ.

AN quia Mente sequi rem non potes infinitam?
 At tibi Materies est infinita: neque ipse 915
 Finiti quidquam caperes, nisi semper adesset
 Nota infiniti, teque illustraret imago:
 Ut tenebras nemo, nisi noto lumine, nosset.
 Namque infiniti tantùm est absentia finis;
 Qui monstrat, non id quod adest, sed plurima deesse. 920
 Ut tenebræ nil sunt, nisi notæ absentia lucis.
 An quòd ab immenso refugis? sed Materix vis
 Est immensa tibi. Fortè omnipotentia lædit?
 At tibi Materix non est finita potestas.
 Æternumne? Æterna tibi sunt semina rerum. 925
 Jam video quid sit; nimirum Numen abhorres,
 Quòd tibi sit testis, dominus, judexque; negasti
 Propterea Mentem, cùm cetera sponte professus
 Totâ non dubites in rerum agnoscere summâ.
 Quî tibi fas Mentem è rebus delere supremam, 930
 Dum tibi Mens ipsi est, Menti & conjuncta voluntas?
 Nec modò tu, sed cuncti homines, noscuntque voluntque.

Ergò quam dotem res non imminsa, sed arctis
 Limitibus conclusa tenet, quam debilis atque
 Invalida, hanc Reji, cunctis quam excellere rebus 935
 Et vi stare suâ sine fine modoque fateris,
 Non tribues? Apage indocilis deliria sectæ.

JAM si infinitum ex finitis partibus omne
 Dixeris, ut tibi sit rerum infinitus acervus,
 Non res, quæ toti superedita præsit acervo;
 Desipis. Id supra Vero pugnare docebam:
 Cum de Materiæ numero punctisque minutis
 Differerem. Simplex, unum simul esse probavi,
 Omne infinitum; non constat pluribus unis.
 Sic æternum haud innumeris componitur horæ 945
 Momentis; nec præterito, præsentē, futuro:
 Præsens perpetuum est. Solis succedere rebus
 Quæ pereunt, sua nec sumunt primordia per se,
 Finitumque datur carptim percurrere tempus.
 Non capis hæc, inquis? Tua Mens finita profectò 950
 Tantum finitas potis est comprehendere moles:
 Verum ex finitis aut mole aut tempore rebus,
 Infiniti aliquid se supra intelligit esse:
 Cujus ad effigiem (quæ nobis insita, rerum
 Fit velut exemplar) quidquid proponitur, illâ 955
 Parte vel hâc mancum, subito revocare solemus.

QUOD si ita non esset, tanto durabilis ævo,
 Tantâ mole tumens, vel tam perfecta videri
 Res animo saltem & meditandi robore quiret,
 Tantaque vi numeri, nihil ut perfectius unquam, 960
 Aut durabilius, majus, numerosius esset;

Vel genere in quovis cumulatus esse potest.
 Id verò, si corpus erit, nunquam accidit. Imò
 Addimus oblati semper. Nam quolibet avo
 Percipimus confestim aliud diuturnius avum, 965
 Et numerum numero majorem, & corpore grandi
 Grandius. Expleri nec Mens, nec nostra Voluntas
 Usque potest, nisi re infinitâ. Si nihil esset
 Hoc infinitum, nostrâ non Mente federet
 Primitus: effigies nihili non ulla relucet, 970
 Ergò est infiniti aliquid sine corpore; nobis
 Quod nunc percipere est licitum, comprehendere nunquam,
 Affari nondum: quò se irrequietus amando,
 Dum nec opinatur, contemplandoque vicissim,
 Fert animus noster; nec, dum potiatur abunde, 975
 Stare potest; quamvis illum finita retardent
 Interea, & veris inhiantem falsa morentur.

Tu quoque, qui Mundo nævos offendis in ipso
 Et meliora bonis atque integriora requiris,
 Perfecti effigiem geris altâ mente repostam, 980
 Ista sed unde tibi nata est perceptio, & usque
 Progrediens desiderium ulteriora fruendi?
 Sanè hæc perfecti quædam exemplaris imago est.
 An venit ex te ipso? Non tu perfectus? An ipsis
 A rebus quæ sunt? Neque enim nihilum intulit illant
 Sed si à corporeis; perfectas esse negasti, 985
 Ergò à perfectâ, quæ sit sine corpore, causâ
 Corporaque atque animos supra celsissima nostros.

Nunc age, quæ nostrâ capiuntur mente, vel ipsis
 Sensibus obvia sunt, vel nullo prædita sensu.

Quinam intelligeres, quæ sensus acumine nullo
 Assequitur, quæ sponte tibi simulacra facessis,
 Corporeos extra fines aliquando vagatus,
 Æternum, immensum quoties meditaris, & unum;
 Has nisi Mens ideas tibi summa effingeret intus,
 Mens incorporeos solers miscere colores?
 Jamverò referunt ipsi quæ corpora sensus,
 Quî se depingunt animis, ut cognita fiant?
 Notities etenim non est vicinia, motus,
 Forma que Materia, nec progeneratur ab illis;
 Diversum genus, haud radix communis utrisque
 Esse potest: si non ad eam mecum ipse recurreris
 Quæ rerum genitrix cunctarum & causa profectò est,
 Insinuans arcana tuæ in penetralia mentis,
 Denique, nec per se Mens ullo corpore tangi,
 Nec quocunque modo connexum impellere corpus
 Nostra potest. Unde est igitur, quòd mutua se se
 Commoveant; certisque in corpore motibus ortis,
 Notities menti adveniat, tum certa cupido:
 Atque ex notitiâ certâque cupidine mentis,
 Quidam enascantur motus, & corpore gliscant?
 Naturas adeò duplices quæ fibula nescit?
 Quidquid enim nescit partes, ad utramque necesse est
 Pertineat: sic vitta manus, sic lora jugales,
 Vincula sic ulmo vitem, sic flumina pannos.
 At vinclum, si corpus erit, quî prendere Mentem,
 Et si incorporeum, quî prendere membra valebit?
 Ergò Infiniti conjunxit sola voluntas.

PROPTEREA non Mundi animam mentemve putabis
 Esse Deum, quasi sit commixtus corpore magis
 Tanquam

Tanquam immensus homo, ceu nos compendia Mundi.
 Nam si Materiae summam pollere sagaci
 Consilio velles, jam te memorata refellunt,
 Omni quae nostram fecerunt corpore mentem.
 Nec Mens una foret: sed quot ramenta, tot essent
 Materiae mentes; quarum discordia nullos
 Ad numerum, rectoris egens, componere motus
 Posset; & ipsa suis rueret dispersa membris.
 Vel si privatis constatam ex omnibus unam
 Credideris Mentem, ceu totum è partibus, et si
 Corporis expertes non inficiabere cunctas;
 Haud minus errabis: quia Mens ex Mentibus esse
 Nulla potest; nec habet varias concordia Mentis.
 Quæque suâ vi freta, suo quoque libera seorsum
 Censet agitque modo, nil comparis indiga prorsus;
 Nescia quod reliquæ celent Non ulla Senatus
 Naturam Consulta, aut Plebiscita gubernant:
 Nec regit unanimis totum Respublica Mundum.

DENIQUE si Mundo junctam concedere Mentem
 Sic libeat, qualis nostro Mens corpore degit,
 Falleris haud dubiè. Nullo fociabile nexu
 Maxima quæ potuit sibi Mens adsciscere corpus?
 Non etenim, ut nostro de corpore diximus antehac,
 Vis jussit major discordia vincula necesse
 Præterea, vel non omnes in corpore Mundi
 Illa reget motus, ut Mens non dirigit omnes
 Corpore in humano; multos, licet accola, nescit;
 Unde, (nefas) Deus ex alio fit numine pendens;
 Et cum Materia regnum partitur inertis:
 Vel nihil in Mundo geritur, quin ille sit auctor.

Tum rursus quæram: fuerit num primitus Orbis
 Absque Deo; dederitne Deus primordia Mundo?
 Si dedit, hic Deus est quem cernuus Orbis adorat;
 Nec proprii confors operis, verum arbiter & Rex
 Dicetur nobis: quis & assentire negabit?
 Quod si non dederit, duo sunt æterna. Quid ergo;
 Alterum ab alterius, quod per se est, Numine pendet?
 Quod per se est, parte ex aliquâ pendere repugnat.
 Quo pacto, nisi Materiæ penetralia nosset,
 Tantos Materiæ motus, tantâ arte cieret
 Nam neque fas nobis ita nostrum subdere corpus,
 Quos hujus structura latet, quos organa fallunt.
 Et quî pernosceret, si non etiam ipse creavit?
 Ergo non aliter Deus est quàm credimus. Ille
 Solus per se se est. Ex illo cetera rerum
 Suntque, manentque; ex se in nihilum reditura repentè
 Ni teneat, fervetque volens. Hæc unica cunctis
 Causa potens & prima. Hinc omnes corpore motus;
 Hinc ideæ nostris oriuntur mentibus omnes.

O felix nimum! si jam exitiabilis error
 Excidit; ô felix! tua si bona denique noris:
 Maeste animo, Quinti; nova te via ducit Olympo.
 Si Deus est, si tota Deum Natura parentem
 Concelebrat, nonne hunc & gens humana fateri,
 Et colere, & Numen debet redamare paternum?
 Et quid amabilius perfecto? Quidve placebit
 Menti hominum, si non placet infinita venustas;
 Innumerabilium summa, & constantia dotum;
 Et superexcellens, atque immutabilis; ipsum
 Omnino, verèque quod est? Nam cetera tantum

Nonnihil, ac potius defectu cognita, quàm re :
 Quæ vix esse putes, nihilo contermina semper.
 Ten' moveat dulci natura precaria sensu,
 Nec Natura movet, quam per se stare necessum est ?
 Quandoquidem sola est, quam non ita stare repugnet.
 Rivum admiraris, Mare non miraberis ipsum ? 1086
 Hunc etiam docili sic mente sequamur oportet,
 Ut, si quid credi velit, id credamus : origo
 Nam Veri est; & si mendax, jam non Deus esset :
 Tum, si quid fieri velit, id faciamus : ab omni 1090
 Nam famulos natu Domini pendere fatemur.
 Hinc omnis stat Religio : quam spurca Lucreti
 Rejicit impietas, & diro carmine delet ;
 Ut regnet sancto pro Numine foeda Voluptas.

JAM, si humanarum quàm sit confusa tuemur 1095
 Conditio rerum, nova mentibus, inde micat lux.
 Justus enim Deus est; hominum gens libera. Merces
 Debetur cunctis adeò; & quæ debita, tandem
 Redditur. Id planum est. Sontes autem esse beatos,
 Cuncta bonis adversa, vetat lex ipsa parentis 1100
 Naturæ, nec justitiæ finit inclytus ordo.
 Rectè igitur factis sua reddi præmia verum est,
 Poenas flagitiis. At non ita semper utrisque,
 Dum vivunt homines & mortis regna frequentant,
 Evenit. Ergò aliud merces differtur in ævum. 1105
 Nam cum incorporeæ Mentis natura sit expers
 Interitus, atque æternæ sibi conscia vitæ,
 Hoc fieri nequit, ut qui servat corporis ipsam
 Materiem, justo indotatas munere mentes,
 Immemor anteaucti, perdat, nihiloque reportet. 1110

Sic

256 ANTI-LUCRETIVS.

Sic animis innata Dei super omnia iusti
 Notities, hanc sacrilego spem tollit iniquam,
 Impunita suis deleri crimina fatis,
 Æquatamque sibi sortem cum infonte saturam.

QUAPROPTER geminis fundatur nostra columnis 1115
 Religio; quas non timor aut maleuada cupido,
 Ipsa sed ante oculos prudens Natura locavit:
 Esse Deum auctorem rerum, iustique tenacem;
 Esse animos nullo perituros temporis ævo.
 Sed quia non poterant hominum diversa per orbem
 Tot capita inter se concordi degere sensu; 1121
 Ac primam Veri effigiem turpavit in horas,
 Qui passim infecto de fonte scaturit error;
 Naturæ vox conderat, lex victa fluebat
 Naturæ, humanis nisi vox divina sonaret 1125
 Auribus; & sanctam cui nos submittere vellet,
 Amoto Deus ipse daret velamine, legem:
 Ut fax Naturæ, meliori lumine fulgens,
 Jam dubiæ noctis malefidas vinceret umbras.
 At te vix natum, Quinti, atque à matre recentem 1130
 Non ausim extemplo saturare valentibus escis:
 Suscipies, cum te firmarit robore adulto
 Recti assuetudo constans & casta voluptas:
 Interea leve de nostro lac ubere fuges.



INDEX RERUM

QUÆ IN HOC POEMATE TRACTANTUR.

A.

ÆTHERIS, qui Vacui vicem peragit in movendis corporibus, naturam explicat Poëta, I. 70 & seq. Ab æthere terram ambiente, gravitatis causam repetit, I. 147 & seq.

Alexandri Magni impotens bellandi cupiditas, I. 15.

Alites, Mira in eis membrorum compositio, II. 100 & seq.

Amor virtutis multum distat à pœnæ formidine, I. 12.

Anaxagoras, Epicuri de Atomis commentum cum Anaxagoræ homœomeriâ confertur, nec minùs absurdum esse probatur, I. 122.

Anima, Esse Deum, esse animam immortalem, hæc duo fundamenta esse Religionis, II. 256. Vide *Mens*.

Anima belluarum, Vide *Belluæ*.

Animantia, Ridiculam Epicuri de ortu ac nutritione primorum animantium opinionem Poëta exagitat, II. 110 & seq. Descendit ad Epicuri & aliorum Atheorum sententiam de generatione animantium, quæ nunc nascuntur; eamque per solas motûs leges explicari non posse affirmat, II. 118 & seq. Animantium primum semen, nec à seipso, nec casu, factum esse demonstrat, II. 128 & seq. ergò à mente aliquâ summè peritâ, & æternâ, procreatum esse, II. 139 & seq. Animalium cujusque generis semina omnia in primo animali masculo conclusa fuisse probat, II. 143 & seq. Causam exponit infecunditatis eorum animalium quæ ex geminâ specie constantur, II. 147 & seq. Infitam propagandæ sobolis curam, II. 150. innatum animalibus semen, *ibid.* & seq. in eoque tuendo Providentiæ diligentiam ostendit, II. 153 & seq. Nulla animalia nisi è conjugio orta esse, præter unum cujusque generis, in quo Deus totum genus primò condidit, II. 164 & seq. Vide *Belluæ*.

Annus, Quatuor anni tempestatum ratio sigillatim exponitur, II. 167. Ex certis anni tempestatum vicibus, Mundi auctor probatur, II. 226.

Apum industria, II. 57 & seq.

Aristarchi neglecta doctrina Copernici studio rediviva, II. 171.

Aristippi non sententia pejor sententiâ Epicuri, sed animus veracior, I. 9.

Aristotelis doctrina de forma artifice exploditur, II. 114 & seq. Quomodo de origine rerum distat Epicurus Aristotelesque, II. 116.

Astronomia.

I N D E X.

Astronomia. Laudat eos viros qui Astronomiæ illustrandæ insignem operam dederunt, II. 170 & seq. His Epicureos, & præcipuè Lucretium, comparat, II. 172. Si Astronomiæ fludiosi laude digni sint, quantò magis ipse Astrorum conditor, II. 112 & seq.

Athei. His bellum indicit Poëta, I. 4. Athei quantum interfit, Deum, an sit, investigare, I. 40. Hos contra dimicat Poëta, sectæ Epicureorum fundamina convellens: scilicet, magnum Inane, I. 45 & seqq. immortales Atomos, I. 87 & seqq. Motum perennem, I. 129 & seqq. Proponit varia Atheorum argumenta, II. 244 & seqq. his respondet, II. 247 & seqq. Atheum suis ipsium armis debellat, II. 249 & seq.

Atomis ex Epicuro explicantur, I. 46 & seqq. Epicuri consilium in fingendis Atomis, I. 89. Atomis per se non sunt, I. 91 & seqq. Innumeræ esse non possunt, I. 93 & seqq. Quàm absurdum sit illud Epicuri commentum, in Atomorum classibus numero finitis Atomos numero infinitas collocasse, I. 98 & seqq. Atomis nec individuas, nec immortales esse possunt, I. 104 & seqq. Ex hoc quòd immortales esse non possint, sequitur eas non esse ab æterno tempore, I. 111. Ex hoc quòd dividuas sint, eas ex natura sua solidas non esse concludit Poëta, ac proinde fabro indiguissè ut coalescerent, I. 117 & seqq. Necessariæ non sunt atomorum figuræ: at quidquid in se habent, vel habere putantur, id causæ debent, I. 119 & seqq. Quod Epicurus in Atomis quærît, id in solo Deo inest, I. 124. Atomis Democritus gravitatem tribuit sine declinatione, Epicurus declinationem cum gravitate, I. 132 & seq. Atomorum declinationem variis argumentis refutat Poëta, I. 133 & seqq. Ex declinatione Atomorum frust a vult Epicurus mentis humanæ libertatem explicare, I. 137 & seqq. Cassendi commentum de diversa Atomorum velocitate confutatur, I. 140 & seqq. Atomorum gravitas impugnatur, I. 143 & seqq. Atomorum nulla potuit esse connexio, nullus resultus, I. 168 & seqq. Ridiculum Democriti commentum de Atomis, quarum pars mente pollerent, pars mente destituta essent, II. 13 & seq. Non minùs absurda Epicuri sententiâ, qui cunctas nihil mentis habere affirmat, II. 14.

Attractus. Neutonica gravitas in attractu posita refellitur, I. 161 & seq.

B.

BAUBACES Polonorum, II. 59 & seqq.

Beatitudinis desiderium probat Deum esse à quo compleatur, II. 242. Vide *Felicitas*.

Belluæ. Proponit Poëta id quod ab incredulis objicitur, belluas animâ nostræ simili præditas esse, II. 54 & seqq. Varia proferuntur ferinæ industriæ exempla, II. 55 & seqq. Belluarum animas è Materiâ constare, ergò & nostras, contendunt increduli,

INDEX.

II. 62 & seq. Anima brutorum, aut nulla est, aut incorporea, II. 63 & seqq. Dubia saltem sunt argumenta, quibus brutorum ; certa, quibus hominum anima defenditur, II. 65 & seq. Per hypotheseum, Cartesii doctrinam de belluis opponit, II. 66 & seqq. Probat ab absurdo, non magis belluis animam concedendam esse, quam plantis plurimis, II. 67 & seqq. atque etiam fossilibus, II. 70 & seq. Motus animalium omnes mechanicè fieri posse indicat, II. 74 & seqq. Ex mirabilibus brutorum factis infertur, non suam feris inesse mentem, sed mentem aliquam adesse, II. 78 & seq. Belluarum motus ex eadem causâ nasci posse, ac motus nostros spontaneos, vel non spontaneos, II. 79 & seqq. Si belluis propria mens adesset, in his affulgerent quædam certi delectûs vestigia, II. 81 & seq. Ex immutabili in belluis vivendi tenore arguit ipsas carere delectu, II. 82 & seqq. Ex variis exemplis probat belluis non inhaerere mentem, sed præesse, II. 84 & seq. Si mens belluis attribuitur, illam cuiuscumque sit ordinis, incorpoream fore, ac nostræ similem, imò perfectissimam, II. 85 & seqq. Contra adversarios retorquet plurima solertiæ animalium exempla, quibus evincitur mentem humanâ præstantiorem belluis consulere, II. 88 & seqq. Vulgare brutorum instinctûs nomen velut inane profligatur, II. 92 & seqq. Mirabilibus brutorum gestis, mens illis externa arguitur, II. 95 & seq. Solvit id quod objicitur inutilia fore brutis sensuum organa, si sensu bruta careant, II. 97 & seq. Epicureorum de belluis objectiones mentem nostram non lædunt, II. 98 & seq. Nihil aliud ex tanto brutorum artificio inferri potest, nisi mentem esse summam, II. 100. Miram exhibet in alitibus, in piscibus, in quadrupedibus membrorum compositionem, *ibid.* & seqq. Animalia casu procreata non sunt, II. 104 & seq. Deus ergo auctor belluarum est, II. 106. Mira brutorum, seu minimorum, seu grandium, naturâ, opificis industriam testatur, II. 134 & seqq. Vide *Animantia*.

Bombycum descriptio, II. 134 & seqq.

Bonum. Si nulla Boni Malique natura stet ante leges, jus nil juris habet, I. 24 & seq. Summum quidem bonorum est voluptas, modò scilicet inde petatur, unde petenda est, I. 36. Deus omnium bonorum fons, solus beatitudinis desiderium satiare potest, II. 242.

C.

CÆSARIS ambitio, I. 15.

Cartesii doctrina de Motu cum *Newtoni* sententia comparatur, I. 165 & seqq. *Cartesii* doctrinam de belluis per hypotheseum opponit *Poëta* his qui brutorum animam defendunt, II. 66 & seqq. *Cartesii* laus, II. 171.

Cassinus, magnum *Parisiæ* Academiæ decus, II. 171. *Kepleri* regulam in quatuor *Jovis* Satellitibus explorans, eandem in Satellitibus *Saturni* reperit, II. 186.

Casus.

I N D E X.

Casus. Ex ipsa Epicuri doctrina ruit casus ille, Epicuro si creditur, divum pater atque hominum rex, I. 139 & *seq.* Probat semina casu, nec fieri, nec secundari posse, II. 116 & *seq.* Animantium primum semen nec à seipso, nec casu factum esse demonstrat, II. 138 & *seq.* Ostendit non à casu, sed à Deo, petendam esse mirabilem universi orbis fabricæ industriam, II. 221 & *seqq.*

Christi mysteria pandere sibi proponebat Poëta, II. 239.

Cithara ac citharædi exemplo diversa & propria illustrantur corporis & mentis officia, II. 28 & *seqq.*

Cælum. Cælestium corporum systema ex mente Copernici describit, II. 176 & *seqq.* Causam diversitatis cælestium motuum explicat, II. 188 & *seqq.*

Cometa. Varias de Cometis conjecturas profert, II. 198 & *seqq.*

Copernicus, Polonus speculator, cujus studio ad summos honores ascendit reditiva Aristarchi & Philolai doctrina, II. 171. Hujus de Mundo systema summam exponitur, II. 173 & *seq.* Veritatis amore opinionem Copernici defensurum se proficitur Poëta, II. 175. Copernicanum systema adversus Ptolemaicum propugnat, *ibid.* & *seqq.* planius exponit, II. 176 & *seqq.* instantius defendit, II. 180 & *seqq.* Kepleri regulam assert, cui adversari systema Ptolemaicum, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & *seqq.*

Corporum pernicietas, mollities, fluor, raritasque, à Vacuo non oriuntur, I. 81 & *seqq.* Vide *Materia.*

Corpus humanum. Mens humana cum corpore conjuncta quidem est; at non ejusdem naturæ, II. 27 & *seqq.* Mentis & corporis diversa & propria sunt officia, II. 29 & *seq.* Mentis & corporis fœdus, II. 34 & *seq.* Motus in corpore voluntarii humanæ mentis quidem jussu fiunt, at & iidem & naturales motus divinæ mentis arte procreantur, II. 45 & *seqq.* Ut ostendat non sine opificis industriâ, fabricatam esse hominis machinam, in ejus descriptione immoratur, II. 121 & *seqq.* Ex corporis ac mentis affectuum inter se communitate probat Deum, esse, II. 251 & *seqq.*

D.

DEISTAS impugnare sibi proponebat Poëta, II. 239.

Democritus Atomis gravitatem sine declinatione tribuit, Epicurus declinationem cum gravitate, I. 132 & *seqq.* Utrumque figmentum refellitur, I. 133 & *seqq.* Ridiculum Democriti commentum de Atomis in eas quæ cogitatione pollent, & eas quæ carent, partitis, II. 13 & *seq.*

Deus. Quam magnum sit opus de Numine summo dicere, I. 3. Diversæ opiniones in quas trahuntur hominum mentes de Numine summo, *ibid.* & *seq.* Ipsum Numen Poëta invocatur de Numine dicturus, I. 4. Vitis iter stravit Lucretius, cum semel Deos

I N D E X.

Deos erexit, I. 7. Deo Numine, nil superest quod contineat
 hominem Voluptati deditum, I. 8 & *segg.* Numine sublato,
 nil iusti permanet usquam, I. 22. Quantum interfit Athei,
 Deum, an sit, investigare, I. 40. Ars Epicuri in Diis convul-
 lendis perstringitur, I. 51 & *seq.* Deus materiae auctor & mo-
 derator, materia ipse caret, I. 123 & *seq.* Quod Epicurus
 quaerit in Atomis, id in solo Deo inest, I. 124. Motus in cor-
 pore voluntarii humanae mentis quidem jussu fiunt, at & iidem
 & naturales motus divinae mentis arte procreantur, II. 45 &
segg. Ab operum humanorum industria probatur, quanto major
 esse possit divini artificis solertia, II. 96 & *segg.* Cuncta Deum
 producit, II. 97. Nihil aliud ex miro brutorum artificio inferri
 potest, nisi mentem esse summam, II. 100. Deus auctor bellua-
 rum est, II. 106. Ad demonstrandam divini artificis manum,
 ab animalibus ad semina progreditur Poeta, II. 109 & *seq.* Ut
 ostendat non sine operis industria, fabricatam esse hominis
 machinam, in ejus descriptione immoratur, II. 121 & *segg.*
 Deinde transit ad bruta, II. 134 & *segg.* Animantium primum
 semen a mente aliqui summe perita, & aeterna, procreatum esse,
 demonstrat, II. 139 & *seq.* Semina nisi a causa provida, com-
 muni, valida, & aeterna formari non potuisse probat, II. 140
 & *segg.* In conservando animalium semine Providentiae diligen-
 tiam ostendit, II. 153 & *seq.* Maximus in minimis Deus, II.
 155. Mundi systema investigasse, si magnae sit artis, fecisse,
 quanto sit majoris, II. 212 & *seq.* Naturam, nisi hoc nomine
 Deus intelligatur, rerum artificem esse non posse, II. 219.
 Mundum a mente suprema factum esse, *ibid.* & *segg.* Auctorem
 suum ex ipso aspectu Natura fatetur, II. 221 & *seq.* Mundi au-
 ctor probatur ex ipsius Lanae constanti motu miraeque proportionem,
 II. 222 & *segg.* ex imbrium fluviorumque fecunditate, II. 224
 & *segg.* Ex certis anni tempestatum vicibus, II. 226. Exinde
 ostendit Poeta, non a casu, sed a Deo, petendam esse mirabilem
 tam multiplicis fabricae industriam, *ibid.* & *seq.* Veri & Iusti
 certam esse regulam, mente nostra priorem, II. 227 & *segg.*
 Veri & Iusti magistrum esse Dei ipsius mentem, II. 232. Mundi
 causa, non fatum, sed Dei voluntas, *ibid.* & *segg.* Cuncta
 Deum praedicant, II. 234. Proponit Poeta id quod ab Atheis
 objici solet, multa esse in moribus, quae Deum, aut non summe
 bonum, aut non summe potentem arguunt, II. 236 & *seq.*
 Huic objectioni respondet, II. 240 & *segg.* Confutat impiam
 illam sententiam: *Primus in orbe Deos fecit timor*, II. 246 &
seq. Non sacrificium esse ideam Dei ostendit, II. 248. Idololatriam
 haeresim quamdam esse a Religione naturali divertentem, *ibid.*
 & *seq.* Atheum suis ipsum armis debellat, II. 249 & *seq.* Ex
 perceptionibus nostris, & ex corporis ac mentis affectuum inter-
 se communitate probat Deum esse, II. 251 & *seq.* Deum non
 Mundi mentem esse mundo commixtam, II. 252 & *seq.* non
 mentem

INDEX.

mentem ex omnibus privatis mentibus conflatam, II. 253. Non mentem Mundo junctam, *ib.* & *seq.* Deum esse, animam esse immortalem, duo fundamenta esse veræ Religionis, II. 256. Vide *Religio.*

Divisibilitas Materię in infinitum, variis argumentis probatur, I. 107 & *seqq.* Epicureorum eâ de re resolvuntur objectiones, I. 111 & *seqq.*

E.

EPICURUS sectam recentem infamare frustra veritus, infirma omnino frena cupiditatibus iniecit, I. 7. Epicuri institutum de subvertendâ Religione, & unice colendâ Voluptate, libidini quidem est amicum ac sceleribus, at moribus, humanæ societati, virtuti & rationi insectum, *ib.* & *seqq.* Frustrâ jussit Epicurus pacatos vivere, quos jussit vivere lætos, I. 10. Non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem ponit, I. 19 & *seq.* Frustrâ voce tenus Virtutem laudat, quam re interficit ipsâ, I. 29 & *seq.* Si Virtutis erat amicus, quid illi nocebat Religio? I. 21. Eversâ Religione, evertit simul regulam omnem, non Virtutis solum, sed etiam Veritatis, I. 22 & *seq.* Ejus doctrina de Voluptate, exitiosa est & infana, I. 26. Nec ulla confert in mortale genus bona, *ibid.* & *seqq.* Cum nil Religionis amore sit utilius, nil commentis Epicuri pejus, vincere debet Religio, I. 29 & *seq.* Epicuri doctrina nullum efficit beatum, I. 32 & *seq.* nullum in adversis præbet auxilium, nullum solatium, I. 34 & *seq.* Epicuri totum Philosophiæ corpus breviter exponitur: Vacuum & Atomis ex ipso explicantur, I. 46 & *seqq.* Ars Epicuri in Diis convellendis perstringitur, I. 51 & *seq.* Inane Epicureum refellitur, I. 52 & *seqq.* Epicuri fraus aperitur, Vacuum astruentis, ut Deum destruat, I. 65 & *seq.* Epicuri consilium in fingendis Atomis, I. 89. Ingeniosum quidem, sed vanum, istud Epicuri commentum, I. 90 & *seq.* refellitur, I. 91 & *seqq.* Cum Anaxagoræ homœomeria confertur, nec minus absurdum esse probatur, I. 122. Quod Epicurus quærit in Atomis, id in solo Deo inest, I. 124. Democritus Atomis gravitatem sine declinatione tribuit, Epicurus declinationem cum gravitate, I. 132. Utrumque refellitur, I. 133 & *seqq.* Ex declinatione Atomorum frustra vult Epicurus mentis humanæ libertatem explicare, I. 137 & *seqq.* Democritus Atomos in mente præditas & mente carentes partitur, Epicurus omnes mente carere affirmat, II. 13 & *seqq.* Quid de Mente fingat Epicurus, II. 14. Ridiculam Epicuri de ortu primæque nutritione animantium opinio exagitur, II. 110 & *seqq.* Invitus Deum commentis ponit in ipsis Epicurus, II. 114. Quomodo de origine rerum distant Epicurus Aristotelesque, II. 116. Epicurus causas mundi fortunæ tribuens refellitur, *ibid.* & *seq.*

Epicurei. His bellum indicit Poëta, I. 4. Epicureo nil solidum,

INDEX.

dum, nil verum, nisi Voluptas, I. 17. Dei cultores in hac etiam vitâ, Epicureo beatiores sunt, I. 37 & seq. Quanta verò infelicitas post hanc vitam, Epicureo, si decipitur, imminet, I. 38. Religio nihil Epicureo suadet dimittendum, nisi quæ ipse potius plerumque fastidit, I. 38. Nullus Epicuri præceptorum observantior discipulus, quàm ipsa bruta, si mente prædita sint, II. 94.

F.

FATUM detestatus ipse adstruit Epicurus, I. 138 & seqq. Mundi causa, non fatum, sed Dei voluntas, II. 232 & seqq. *Fecunditatis & sterilitatis terræ causa*, II. 157 & seqq. *Felicitas*. Epicuri doctrina nullum efficit beatum, I. 32 & seqq. Vide *Beatitudo*.

Fluvii non omnes ex imbribus oriuntur; aliquot ex ipso mari proficiunt, II. 224 & seqq.

Formam artificem Aristotelis explodit Poëta, II. 114 & seqq.

Formido pænæ multum distat à virtutis amore, I. 12.

Fortuna. Vide *Casus*.

Fossilia. Probat ab absurdo Poëta, non magis belluis, animam concedendam esse, quàm ipsis fossilibus, II. 70 & seqq.

Futurum. Quantum diversa fors in futuris Epicureum expectat, & Religionis amantem, I. 38. Etiam si de futuris esset dubium, in dubiis porro pars tutior sequenda est, I. 40. Futurum ævum probat ipsa rerum humanarum confusa conditio, II. 255 & seqq.

G.

GALILÆUS, Etruscæ gentis honos: ejus industria laudatur, II. 171.

Gassendus, quo duce freti quidam Epicurum malè defendunt, I. 19. Gassendi solers ingenium, malè sequitur Numinis hostem Epicurum, I. 66. Vacuum à Gassendo perperam propugnatum, I. 75. Gassendi commentum de diversâ Atomorum velocitate confutatur, I. 140 & seqq.

Genii. Unde Veteres passim Genios sparserunt, II. 69.

Gravitas corporum. Nullum per se corpus grave seu leve est, I. 145 & seqq. Gravitatis causam enuntiare aggreditur Poëta, quam repetit ab æthere terram ambiente, I. 147 & seqq. Admonet hypothesim suam à se non pro certissima adduci, sed tamquam Epicuræ saniozem, I. 149. Divisâ subtili, quæ terram circumfluit, materiâ, in plures pyramides, ex earum vi centrifugâ oriri putat corporum gravitatem, ac præterea ex æquali terreni vorticis pressurâ, ib. & seqq. Corpus nullum per se aut grave, aut leve esse probat variis exemplis, I. 153 & seqq. Gravitas Newtoniana in attractu posita refellitur, I. 161 & seqq.

INDEX.

H.

HEROES. Habet ipsa suos Heroas Religio, I. 28.
Hobbesii fallax de Justitiæ Religionisque origine sententia obiter refellitur, I. 23 & *seqq.*

Homæomeria. Epicuri de Atomis commentum cum Anaxagoræ homæomeriâ confertur, nec minùs absurdum esse probatur, I. 122.

Huygens, Astronomiæ studio illustris, II. 171.

I.

IDOLOLATRIAM hæresim quamdam esse à Religione naturali divertentem ostendit Poëta, II. 248 & *seq.*

Ignis phænomena explicantur, II. 17 & *seqq.*

Imbræ. Ex imbrum fecunditate, Mundi auctor probatur, II. 225 & *seq.*

Impietas solo Rationis lumine devicta cadit, I. 168. *Impietas* & *superstitio* per inanes fabulas sese pariter protegent, II. 112.

Inane ex Epicuro explicatur, I. 46 & *seqq.* *Inanis* refutationem assumpsit Poëta, I. 52. *Inane* aut Deum, aut corpus, aut nihil esse ostendit, *ib.* & *seqq.* *Inane* nihil est, nisi absentia corporis omnis, I. 64. *Inane* astruit Epicurus ut Deum destruat, I. 65 & *seq.* Moveri corpora possunt sine *Inani*, I. 67 & *seq.* *Inanis* vicem peragit æther, I. 70 & *seqq.* Omnia plena esse probat Poëta, I. 73 & *seq.* *Inane* Newtoni refellit, I. 74 & *seqq.* Nihil in Mundo non pressum esse, variis ostendit experimentis, I. 79 & *seqq.* Corporum perluciditas, mollities, fluor, raritasque, ab *Inani* non oriuntur, I. 81 & *seqq.* *Inane* Epicuræum, mera fabula, I. 84. Vide *Spatium.*

Infinitem aliquid esse ostendit Vates, II. 250.

Instinctus vulgare nomen velut *inane* profligatur II. 92 & *seqq.*

Iphigeniæ mortem non suavit Religio vera, sed cæca *superstitio*, I. 31 & *seq.*

Jus. Si nulla Boni Malique natura stet ante leges, *jus* nihil juris habet, I. 24 & *seq.* Si *jus* fasque frenum fuit coercendæ Voluptati necessarium, hinc patet quàm per se exitiosa sit Voluptas, I. 25.

Justitiæ nullus locus, dum nil præerit quod æquis legibus homines contineat, I. 7 & *seq.* Fallax *Hobbesii* de *Justitiæ* origine sententia obiter refellitur, I. 23 & *seqq.* *Justi* & *Veri* certam esse regulam ostendit Poëta, II. 227 & *seq.* *Veri* & *Justi* regulam mente nostrâ priorem esse, II. 228 & *seqq.* *Veri* & *Justi* magistratam esse naturam, hoc est, Dei ipsius mentem, II. 232.

K.

INDEX.

K.

KEPLERUS verum Planetarum cursum investigat, II. 171. Affert Poëta Kepleri regulam, cui systema Ptolemaicum adversari, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & seqq.

L.

LEVENOCKIUS, microscopii inventor, laudatur, II. 144. *Libertas.* Ex hominis libertate ostendit Poëta, & mentem esse, & à corpore prorsus diversam, II. 42 & seqq. Mentis humanæ vitia, non ex Deo, sed ex libertatis abusu oriuntur, II. 240 & seqq. Sublatâ peccandi libertate, nec bene agere homo posset, II. 242.

Lockii de Vacuo instantia refellitur, I. 67. Objicienti Lockio, ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in materiam cadere non possit, respondet Poëta, II. & seqq.

Locus cujusque rei, quid sit, I. 58 & seqq. Vide *Spatium*.

Lucretius, Poëta celebris, quo se jactant Epicurei, I. 4. Hunc refellere sibi proposuit Poëta, *ibid.* Illi dulce quidem melos, & gratia cantûs; at mendax sapientia, fugiendæque illecebræ, I. 5 & seq. Quid strueret Epicurus, ipse Lucretius libens aperit, & sine pudore confitetur, I. 6. Positâ semel Lucretii impietate, exundat nefas, I. 25. Secum ipse pugnat Lucretius, dum immenso superas imasque partes fingit, I. 54. Vanus Lucretii triumphus, I. 130. Doctrinæ ejus conciliatrix cupido, *ibid.* Quàm sit absurda ejus doctrina, I. 131. Secum ipse pugnat, I. 143. Quàm longè vero dissita sit Lucretii sententia, I. 167. Eversa Lucretii fundamenta, I. 172. Lucretius in hortis Epicureis relinquendus, II. 4. Poëtæ nomen, non Sapientis, ipsi concedendum, II. 5. Sibi discors, Religionem, quibus frustra convellere tentat, armis protegit, II. 6. Demens pugnantia miscet, II. 45. Causas mundi cum Epicuro fortunæ tribuens refellitur, II. 116 & seq. Iis viris qui Astronomiæ illustrandæ insignem dederunt operam, comparatur, II. 172.

Lunæ cursum explicat Poëta, II. 210. Lunæ & Solis eclipses, II. 212. Ex ipsius Lunæ constanti motu, & mirâ proportionem, Mundi auctor probatur, II. 222 & seqq.

M.

MAGNETIS virtus, II. 70.

Malum. Si nulla Boni Malique natura stet ante leges, jus nil juris habet, I. 24 & seq.

Mare. De iis quæ Terrâ Marique continentur, differere sibi proponit Poëta, II. 217 & seq.

Materiam in infinitum dividi posse, variis argumentis probatur, I. 107 & seqq. Epicureorum eâ de re solvuntur objectiones, I. 111 & seqq. Materiæ adventitia res est quicumque modus,

M

quæcumque

INDEX.

quæcumque figura, I. 120 & *seqq.* Materia è nihilo creari debuit, I. 123 & *seqq.* Motum ab auctore aliquo à Materiâ diverso afflari Materiæ debere concludit Poëta, I. 174 & *seqq.* Si Materies per se mens est, omnis pars Materiæ, pars mentis erit, II. 12 & *seqq.* Mixtura Materiæ mentem efficere non potest, II. 14 & *seqq.* Nihil est in vi Materiæ, quod non exponi possit, adductis tantum positurâ, mole, figurâ, motu & requie, II. 17 & *seqq.* Mentem nullus Materiæ efficit textus, nulla Materiæ figura, II. 21 & *seqq.* Quamvis ignota esset Materia, mentem cognoscere liceret, II. 24. Materiæ dotes cum dotibus mentis nil commune habent, *ibid.* & *seqq.* Mens motus causa Materiam necessariò prævertit, II. 26. Objicienti Lockio ignorari Materie naturam, ac proinde nesciri utrum cogitatio in Materiam cadere non possit, respondet Poëta, II. 27 & *seqq.* Materiæ non Mentis natura est extendi, II. 29 & *seq.* Mens à Materia perspicuè sejungitur, etsi non omnes utriusque vires liquidò patefiant, II. 31 & *seqq.* Ex hominis libertate ostendit Poëta mentem à Materie prorsus esse diversam, II. 32 & *seqq.* Vide *Motus.*

Mentis humanæ libertatem frustra vult Epicurus ex declinatione Atomorum explicare, I. 137 & *seqq.* Mentis aliquas esse ex ipsis humanæ mentis officiis ostendit Poëta, II. 6 & *seqq.* Sibi quisque suæ Mentis conscius est, II. 6 & *seq.* Mens exquirat rerum causas, astrorum cursus, terrarum distantias, æquoris tractus, II. 7 & *seq.* Mens varias condiscit aut excogitat artes, II. 9. Mens occultis de rebus disputat, vivendique leges statuit, II. 10. Mens corporis artus dirigit, *ibid.* & *seq.* A Mente solâ petenda est motus causa, II. 11 & *seqq.* Mentem corpoream non esse ipsa materiæ natura probat, II. 12. Ex humanâ Mente supremæ Mentis natura perspicitur, *ibid.* & *seq.* Mens humana cum corpore conjuncta quidem est, at non ejusdem naturæ, II. 27 & *seqq.* Mentis & corporis diversa & propria sunt officia, II. 29 & *seq.* Mens varios simul percipit & comparat sensus, II. 31 & *seq.* Mens una ac simplex est, nec partibus ullis constare potest, II. 32 & *seqq.* Mens res quædam una est cum corpore juncta, sed quæ sine corpore vivere possit, II. 34. Mentis & corporis stædus, *ibid.* & *seqq.* Objicienti Lockio ignorari materiæ naturam, ac proinde nesciri, utrum à materiâ Mens sejungenda sit, respondet Poëta, II. 37 & *seqq.* Materiæ non Mentis natura est extendi, II. 39 & *seq.* Mens à Materiâ perspicuè sejungitur, etsi non omnes utriusque vires liquidò patefiant, II. 41 & *seq.* Ex hominis libertate ostendit Poëta, & Mentem esse, & à Materie prorsus diversam, II. 42 & *seqq.* Motus in corpore voluntarii humanæ Mentis jussu quidem sunt; at & iidem & naturales motus divinæ Mentis arte procreantur, II. 45 & *seqq.* Animam brutorum aut nullam esse, aut incorpoream: utrumlibet affirmari potest, salva Mentis humanæ dignitate, II. 63 & *seqq.* Ex mirabilibus brutorum factis inferitur, non suam feris inesse Mentem, sed Mentem aliquam adesse,

INDEX.

adefse, II. 78 & seq. Belluarum motus ex eadem causa nasci possunt ac motus nostri spontanei, vel non spontanei: nec inde infertur hominem ipsum propriâ Mente carere, II. 80 & seqq. Si belluis propria Mens adesset, in his affulgerent quædam certi defectûs vestigia, II. 81 & seq. Ex variis exemplis probatur belluis non inhærere Mentem, sed præesse, II. 84 & seq. Vult Epicureus brutis concedere Mentem humanæ Menti inferiorem, II. 85. Mens omnis, cujuscumque sit ordinis, incorporea & immortalis est, *ibid.* & seq. Varia Mentis nomina pro diversis ejus officiis, II. 86. Si Mens concedatur brutis, humanum genus non deprimitur, sed ferinum evehitur, *ibid.* & seq. Contra adversarios retorquet Poëta plurima solertiæ animalium exempla, quibus evincitur Mentem humanâ præstantiorem belluis non inesse, sed adesse, II. 88 & seqq. An instinctûs nomine Mens aliqua in bruto signari possit, II. 92 & seqq. Ex mirabilibus brutorum gestis, Mentem illis externam præesse arguitur, II. 95 & seq. Ab operum humanorum industriâ probatur, quanto major esse possit divini artificis solertia, II. 96 & seq. Epicureorum de belluis objectiones Mentem nostram non lædunt, II. 98 & seq. Nihil aliud ex tanto brutorum artificio inferri potest, nisi Mentem esse summam, II. 100. Animantium primum semen à Mente aliquâ summè peritâ, & æternâ, procreatum esse demonstrat Poëta, II. 139 & seq. Veri & Justî certam esse regulam, Mente nostrâ priorem, II. 227 & seqq. Veri & Justî magistrâ esse naturam, hoc est, Dei ipsius Mentem, II. 232. Mentis humanæ vitia, non ex Deo, sed ex abusu libertatis oriuntur, II. 240 & seqq. Ex perceptionibus nostris, & ex corporis ac Mentis affectuum inter se communitate, probat Poëta Deum esse, II. 251 & seq.

Metempsychosis ipsa doctrina probabilior esset, quàm Epicureorum doctrina de brutorum animâ, II. 94 & seq.

Microscopii inventio & usus laudatur, II. 144.

Modorum mutatio naturam rerum non mutat, II. 15 & seqq. Modus rerum nihil est, nisi res hac prædita formâ, II. 16. Quidquid constituit rem, sine hoc res esse non potest: quidquid verò rei modus est, sine hoc res esse potest, hoc sine re non potest, II. 39.

Mortis prava libido, quâ quidam volunt animo mortales esse, sicut & corpore, II. 38. Frustra cupit ille mori, cui vivere fatum est, II. 54.

Motus corporibus tribui potest sine Inani, I. 67 & seqq. De Motu quærendum proponit Poëta, I. 131. Materies omnis mobilis est per se, non per se mota, I. 147. Neutonianus Motus in attractu positus refellitur, I. 161 & seqq. Cartesiana sententia Neutonianâ comparatur, I. 165 & seqq. Spinosæ sententia de Motu æterno, & in ipsâ materiæ naturâ inhærente, evertitur, I. 173 & seq. Motum ab auctore aliquo à Materiâ diverso assari materiæ debere, concludit Poëta, I. 174 & seqq.

I N D E X.

Motus continuata situs est mutatio, I. 179. A mente solâ petenda est Motus causa, II. 21 & *segg.* Mens Motus causa materiam necessariô prævertit, II. 26. Motus animalium omnes mechanicè fieri possè indicat Poëta, II. 74 & *segg.* Belluarum Motus ex eadem causâ nasci possè, ac Motus nostros spontaneos, vel non spontaneos, contendit, II. 79 & *segg.* Per solas Motus leges, animalium generatio explicari non potest, II. 119 & *segg.*

Mulorum infecunditatis causa, II. 147 & *segg.*

Mundi totius machinam, quâ formâ constet, & quomodo regatur, dicendum proponit Poëta, II. 169 & *segg.* Quintium hortatur ad inquirendam Mundi causam, II. 170. Exponit breviter tria de Mundo systemata, II. 172 & *segg.* Tria hæc parem vim habere dicit ad asserendum supremum Artificem, II. 174 & *seq.* se tamen amore veritatis Copernici opinionem defensurum, II. 175. Copernicanum systema adversus Ptolemaicum propugnat, *ibid.* & *segg.* Affert Kepleri regulam, cui adversari systema Ptolemaicum, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & *segg.* Causam diversitatis motuum cælestium, Solis in centro vertiginem, variorum Vorticum inter se libramen explicat, II. 188 & *segg.* Proponit eas conjecturas quas fert systema Cartesianum, de periheliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à Sole distantia, II. 192 & *segg.* Terræ circa proprium centrum rotationem, tum tertium ejus motum, quo Stellæ magnum 2600 annorum orbem conficere videntur explanat, II. 195 & *segg.* Varias de Cometis profert conjecturas, II. 198 & *segg.* Cur Planetæ diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, cur Terræ axis inclinetur, item æquinoctiorum, solstitiorum, quatuor anni tempestatum rationem sigillatim exponit, II. 200 & *segg.* Terræ proprium vorticem, Lunæ cursum, Solis & Lunæ eclipses, explicat, II. 209 & *segg.* Hæc omnia investigasse si magnæ sit artis, fecisse quanto sit majoris concludit, II. 212 & *seq.* De illis quæ Terriâ Marique continentur, differere sibi proponit, II. 217 & *segg.* Mundum à Mente supremâ factum esse ostendit, II. 219 & *segg.* Mundi auctorem ex ipso aspectu Naturâ fatetur, II. 221 & *seq.* Mundi auctor probatur ex ipsius Lunæ constanti motu & mirâ proportionem, II. 222 & *segg.* ex imbrum fluviorumque fecunditate, II. 224 & *segg.* ex certis anni tempestatum vicibus, II. 226. Exinde ostendit Poëta, non à casu, sed à Deo petendam esse mirabilem tam multiplicis fabricæ industriam, *ib.* & *seq.* Mundi causa, non fatum, sed Dei voluntas, II. 232 & *segg.* Proponit ea quæ ab Atheis obijci solent: Mundum debere esse æternum; multa esse in Mundi opere vitia, II. 234 & *seq.* Respondet Mundum per se non esse, sed à Deo creatum, cum voluit, ac se propter, II. 237 & *segg.* ea quæ in Mundo mendosa videntur, haud sine causâ ita constituta esse, II. 242 & *segg.* Temeritatis esse carpere singula, dum universa se bellè habent, II. 244 & *segg.*

INDEX.

N.

NATURA Per Naturam ad Naturæ principium surgendum est, I. 87 & seq. Natura, nisi hoc nomine, Deus intelligatur, rerum artifex esse non potest, II. 219 & seqq. Mundi auctorem ex ipso aspectu Natura fatetur, II. 221 & seqq.

Newtoni laus, I. 75. Vacuum ejus refellitur, I. 74 & seqq. Refellitur gravitas Neutonianæ in attractu posita, I. 161 & seqq. Cartesiana sententia de Motu cum sententiâ Neutonianâ comparatur, I. 165 & seqq.

Numerus. Spatium cum Numero & Tempore comparatur, I. 56 & seqq. Tria hæc mera nomina sunt, & aspectus rerum, non res, *ibid.* Quidquid à Numero incipit, in Numerum definit, I. 96.

O.

OCEANI testis reciprocus, II. 225.

P.

PHILOLAI neglecta doctrina Copernici studio rediviva, II. 171.

Piscium mira structura, II. 102 & seqq.

Plantæ. Proponit Vates eas conjecturas quas fert systema Cartesianum de periheliis & apheliis Planetarum, eorumque variâ à Sôle distantia, II. 192 & seqq. Cur diversâ velocitate diurnum orbem conficiant, II. 200 & seqq.

Planta. Probat ab absurdo Poëta, non magis belluis animam concedendam esse, quàm plantis plurimis, II. 67 & seqq. Exponit cur plantæ quædam ex rastro aut radice repullulent, II. 161 & seqq. cur infusione secundentur, II. 162 & seqq. Ex seminibus oriri eas ipsas, quæ sponte suâ ac temerè oriri videntur, II. 163.

Platonis laus, I. 88.

Pæne fontibus semper sunt, sed interdum seræ, II. 242 & seqq.

Ptolemæus, Astronomiæ studio celebris. Hujus de Mundo systema breviter exponitur, II. 172 & seqq. Copernicanum systema adversus Ptolemæicum prophgnat Poëta, II. 175 & seqq. Ptolemæicum systema instantius impugnat II. 180 & seqq. Kepleri regulam affert, cui adversari systema Ptolemæicum, Copernicanum verò consentire demonstrat, II. 186 & seqq.

Pythagoræ laus, I. 88.

Q.

QUADRUPEDUM mira structura, II. 103 & seqq.

R.

RATIONIS frenum Voluptati se injectisse frustra jactat Epicureus, quod inane vanumque putari ipse jubet, I. 16 & seqq. Si Ratio moribus præsit, sit Voluptatis domitrix; si Voluptas, sit Rationis domina, I. 18 & seqq. Rationis lege peremptâ,

I N D E X.

ptâ, nil iusti, nil veri permanet usquam, I. 22 & seq. Impietas solâ vi Rationis devicta cadit, I. 168. Ratio sensûs iudex est; non serva, II. 66. Ratione prior stat Rationis regula, II. 228 & seqq. Rationis magistrum esse, non Voluptatem, sed Naturam, hoc est, Dei ipsius Mentem, ostendit Poëta, II. 231 & seqq.

Religio. Epicuri institutum de subvertendâ Religione, & unice colendâ Voluptate, libidini quidem est amicum ac sceleribus; at moribus, humanæ societati, virtuti & rationi infestum, I. 7 & seqq. Gaudenti vitiis asperrima est Religio, non virtutis amanti, I. 21. Eversâ Religione, evertitur simul regula, non solùm Virtutis, sed etiam Veritatis, I. 22 & seqq. Quanta in mortale genus conferat bona Religionis amor, I. 28. Cùm nil Religionis amore sit útilius, nil commentis Epicuri pejus, vincere debet Religio, I. 29 & seqq. Iphigeniæ mortem, non suasit Religio vera, sed cæca superstitio, I. 31 & seqq. Religionis amantem, dulcia non emolliunt, aspera non frangunt, I. 35. Qui sincerè Religionem colunt, puram habent frustra que aliis quasitam, voluptatem, I. 36 & seqq. in hac etiam vitâ, Epicureo beatiore sunt, I. 37 & seqq. post hanc vitam, etiam si fallerentur, nullas erroris darent pœnas, I. 39. Nil Epicureo suadet dimittendum Religio, nisi quæ ipse potius plerumque fastidit, I. 38. Quantum præstet Religionis amor, Voluptatis servitio, I. 39 & seqq. Religionem non ex arte politicâ natam probat Poëta, II. 247 & seqq. Deum esse, animam verò esse immortalem, hæc duo esse veræ Religionis fundamenta, II. 256.

Revelatio. Ad revelatæ veritatis indagationem adhortatio, II. 256.

S.

SARDANAPALI miser exitus, I. 35.

Semina. Ad demonstrandam divini Artificis manum, ab animalibus ad semina progreditur Poëta, II. 109 & seqq. Probat semina, casu nec fieri, nec secundari posse, II. 117 & seqq. Animantium primum semen, nec à seipso, nec casu factum esse demonstrat, II. 138. & seqq. ergò à mente aliquâ summè peritâ, & æternâ, procreatum esse, II. 139 & seqq. Ex constanti generationum similitudine, earumque arte eximiâ, probat, semina nisi à causâ providâ, communi, validâ & æternâ, formari non potuisse, II. 140 & seqq. Semina omnia animalium cujusque generis in primo animali conclusa fuisse probat, II. 143 & seqq. Innatum animalibus semen, II. 150 & seqq. in eoque tuendo Providentiæ diligentiam ostendit, II. 153 & seqq. Supra fidem non esse tantum seminum numerum tantulo spatio contineri, demonstrat exemplo florum ac plantarum, II. 155 & seqq. In cunctis vegetabilibus generis sui semina insunt, II. 156 & seqq. Suos esse in seminibus fœtus, sua in fœtibus semina probat Poëta, II. 159 & seqq. Exponit cur sine solito semine plantæ quædam ex ramo aut radice repullulent, vel initione secundentur, II.

INDEX.

161 & *seqq.* Ex feminibus oriri eas ipsas quæ sponte sua, ac temerè oriri videntur, II. 163.

Sensus. An brutis concedi possit sensus à mente sejunctus, II. 85 & *seqq.* Epicurèus, dum sensum concedit brutis, plus quàm putaverat, concedit, II. 87 & *seq.* Solvit Poëta id quod objicitur, inutilia fore brutis sensuum organa, si sensu bruta careant, II. 97 & *seqq.*

Sinæ. Quòd apud Sinas fama quosdam refert nullo mercedis amore virtutem colere, non tamen est aliquà sine Religione, speciosa hæc morum regula, I. 17.

Solem inter Planetas ponit Ptolemæus, Terram in Mundi centro, II. 172. In centro Solem, Terram inter Planetas ponit Copernicus, II. 173. Solem, non Terram, moveri existimavit Ticho; at Soli Terræque comites distribuit Planetas, II. 174. Rursus de Sole, ex mente Copernici, tractat Poëta, II. 177 & *seqq.* Solis in centro vertiginem explicat, II. 191. Explicat Solis & Lunæ eclipses, II. 212.

Spatium cum Numero & Tempore comparatur, I. 56 & *seqq.* Tria hæc mera nomina sunt, & aspectus rerum, non res, *ibid.* Spatium nihil est, nisi corporis ipsa mensura, I. 62. Nil refert Spatium immobile poni, I. 63 & *seq.* Si destruantur res, Spatium simul destruetur, I. 66. & *seq.* Vide *Inane*.

Spinosa. omnigeni Dei fabricator. Absurdam esse ejus unitatem ostendit Poëta, I. 114 & *seqq.* Sententia ejus de Motu æterno, & in ipsâ Materiæ naturâ inhærentè, evertitur, I. 173 & *seqq.* Sententia ejus de Mente refellitur, II. 38 & *seqq.*

Sterilitatis & fecunditatis terræ causa, II. 157 & *seqq.*

Superstitio & impietas per inanes fabulas sese pariter protegunt, II. 112.

T.

TEMPUS. Spatium cum Numero & Tempore comparatur, I. 56 & *seqq.* Tria hæc mera nomina sunt, & aspectus rerum, non res, *ibid.*

Terram in Mundi centro ponit Ptolemæus, Solem inter Planetas, II. 172. Terram inter Planetas, in centro Solem, ponit Copernicus, II. 173. Solem, non Terram, moveri existimavit Ticho; at Soli Terræque comites distribuit Planetas, II. 174. Terræ circa proprium centrum rotationem, tertiumque ejus motum, quo Stellæ magnum 26000 annorum orbem conficere videntur, explanat Poëta, II. 195 & *seqq.* Cur Terræ axis inclinetur, II. 202 & *seq.* Terræ proprium Vorticem explicat, II. 209 & *seq.* De iis quæ Terrâ Marique continentur, differere sibi proponit, II. 217 & *seq.*

Ticbo. Astronomiæ studio celebris. Hujus de Mundo systema breviter exponitur, II. 174.

V.

VACUUM. Vide *Inane*.

Vegetabilia. In cunctis vegetabilibus generis sui semina insunt, II. 156 & *seq.* *Veritas.*

I N D E X.

Veritas. Rationis lege peremptâ, nihil amplius verum esse necesse est, I. 22 & *seqq.* Veri & Justi certam esse regulam ostendit Poëta, II. 227 & *seq.* Veri & Justi regulam Mente nostrâ priorem esse, II. 228 & *seqq.* Veri & Justi magistram esse naturam, hoc est, Dei ipsius mentem, II. 232. Ad revelatâ veritatis indagacionem adhortatio, II. 256.

Virtus. Epicurus non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem ponit, I. 19 & *seq.* Quæ sit Virtus, I. 20. Frustra Epicurus voce tenuis Virtutem laudat, quam re ipsâ evertit, *ibid.* & *seq.* Gaudenti vitis asperissima est Religio, non Virtutis amanti, I. 21. Eversâ Religione, evertitur simul Veritatis regula, I. 22. Eversâ Virtutis regulâ, evertitur simul regula Veritatis, *ibid.* & *seq.* Ad Virtutem adhortatio, II. 254.

Unitas Spinosa absurda esse ostenditur, I. 124 & *seq.*

Voluptas. Epicuri institutum de subvertendâ Religione, & unico colendâ Voluptate, libidini quidem est amicum ac sceleribus; at moribus, humanæ societati, virtuti & rationi infestum, I. 7 & *seqq.* Deo Numine, nil superest quod contineat hominem Voluptati deditum, I. 8 & *seq.* Nullus pudor continet hominem Voluptati deditum, qui nil umquam se peccasse putat, I. 9. Voluptatem sequitur germana Tyrannis, I. 10. Voluptate victâ, torquetur Voluptati deditus, delectatur Religionis amans: vincente autem Voluptate, porta datur flagitio, I. 11. Si cui mactanda Voluptas, est mactanda Deo, I. 12. Plurima non ulli obnoxia legum patrantur crimina, in quæ omnia, si aberit Deus ultor, proruet homo Voluptati deditus, I. 13. Quemque trahit sua Voluptas, quam si quisque sequi debeat, fas est quodcumque lubebit, I. 15 & *seq.* Frustra Rationis frenum Voluptati se injecisse jactat Epicureus, quod inane vanumque putari ipse jubet, I. 16 & *seq.* Si Ratio moribus præsit, sit Voluptatis domitrix; si Voluptas, sit Rationis domina, I. 18 & *seq.* Epicurus non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem ponit, I. 19 & *seq.* Si jus fasque Voluptati frenandâ necessarium fuit, hinc patet quàm per se exitiosa sit Voluptas, I. 25. Homo Voluptati deditus toti sit inutilis orbi, I. 27. Summum quidem bonorum est Voluptas, modò scilicet inde petatur, unde petenda est, I. 36. Ad sinceros divinæ mercedis amantes purâ frustra que aliis quæsitâ venit Voluptas, *ibid.* & *seq.* Quantum præstet Religionis amor, Voluptatis servitio, I. 39 & *seq.* Rationis magistram esse, non Voluptatem, sed naturam, hoc est, Dei ipsius mentem ostendit Poëta, II. 232.

Vorticum variorum quibus constat Mundi compago, inter se libramen, explicat Poëta, II. 191 & *seq.*

F I N I S.



